

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

2. (112.) ÉVFOLYAM 4. SZÁM

2007. augusztus

Dr. Bendzsel Miklós

Védjegy és versenyképesség

Dr. Markó József

A „feltalálói lépés” követelménye a használatiminta-oltalmi jogban

Dr. Gyenge Anikó

Archívumok egy új világban: a digitalizáció hatásai a könyvtárakra – I. rész

Dr. Papp Tibor LL.M.

**Titkos adatszerzés és nemzetközi együttműködés
a szoftverek jogosulatlan letöltésének és telepítésének bizonyítása körében**

Spránitz Gergely

Digitális tartalmak szerzői jogi védelme online környezetben – II. rész

Dr. Palágyi Tivadar

**Követelmények a szabadalmi eljárásban felhasznált dokumentumok
aláírásával és hitelesítésével kapcsolatban**

Dr. Vida Sándor

**Idegen nyelvű szó megkülönböztetőképessége –
a MATRATZEN-ügy az Európai Bíróság előtt**

Tidrenczel Béla

**Az MSZH nemzetközi együttműködési tevékenységének
főbb jellemzői 2007 első felében**

Longa Péterné

**Karriertörténet a dualizmus korában –
150 éve született Weiss Manfréd, a csepeli gyár alapítója**

MAGYAR SZABADALMI HIVATAL

TARTALOM

<i>Dr. Bendzsel Miklós</i>	Védjegy és versenyképesség	5
<i>Dr. Markó József</i>	A „feltalálói lépés” követelménye a használatiminta-oltalmi jogban	12
<i>Dr. Gyenge Anikó</i>	Archívumok egy új világban: a digitalizáció hatásai a könyvtárakra – I. rész	43
<i>Dr. Papp Tibor LL.M.</i>	Titkos adatszerzés és nemzetközi együttműködés a szoftverek jogosulatlan letöltésének és telepítésének bizonyítása körében	57
<i>Spránitz Gergely</i>	Digitális tartalmak szerzői jogi védelme online környezetben – II. rész	72
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Követelmények a szabadalmi eljárásban felhasznált dokumentumok aláírásával és hitelesítésével kapcsolatban	95
<i>Dr. Vida Sándor</i>	Idegen nyelvű szó megkülönböztetőképessége – a MATRATZEN-ügy az Európai Bíróság előtt	105
<i>Tidrenczel Béla</i>	Az MSZH nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői 2007 első felében	114
<i>Longa Péterné</i>	Karriertörténet a dualizmus korában – 150 éve született Weiss Manfréd, a csepeli gyár alapítója	146
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	161
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		184
Könyv- és folyóiratszemle		197
Summaries		206

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

VÉDJEGY ÉS VERSENYKÉPESSÉG*

I. Bevezetés

Mindenekelőtt köszönetet szeretnék mondani e konferencia két társrendezőjének, a Magyar Védjegy Egyesületnek, valamint a Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesületnek, amiért felkarolták hivatalunk kezdeményezését, és partnereinkké szegődtek abban, hogy méltó módon emlékezzünk meg védjegy törvényünk hatálybalépésének tizedik évfordulójáról. E konferencia megszervezésében is ugyanaz a jó szellemű és hatékony együttműködés jellemezte kapcsolatunkat, mint bő egy évtizede, a védjegy törvény előkészítése során.

Köszönettel tartozom továbbá jeles előadóinknak is azért, hogy felkérésünknek eleget tettek, hozzájárulva e rendezvény szakmai színvonalának emeléséhez.

Külön örömmre szolgál, hogy ilyen szép számban gyűltünk össze. Amikor védjegy törvényünk első évtizedéről emlékezünk meg, úgy vélem, van okunk a büszkeségre és az ünneplésre, és jó látni, hogy legalább e jeles alkalmakkor megmutatkozik az a szakmai összetartás és összetartozás, amelyre oly nagy szükségünk van a mai időkben.

II. A védjegy törvény és a gazdasági verseny

Ha egyetlen mondatban kellene jellemeznem védjegy törvényünk – azaz a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (Vt.) – jelentőségét, az a következőképpen szólna: a védjegy jogintézményét a gazdasági verseny szolgálatába állította. Azzal, hogy a védjegyoltalmat versenyeszközként szabályozta, a Vt. egyidejűleg tért vissza a hazai jogi hagyományhoz, és élesztette fel védjegy jogunk európai kötődéseit.

Már első magyar védjegy törvényünk, az 1890. évi II. törvény is a verseny feltételeként, illetve a versenyben „bevethető” jogi eszközként fogta fel a védjegyet és oltalmát. Védjegy jogunkat az azt követő évtizedekben a kereskedelmi jog részének, a tisztességtelen üzleti magatartást szankcionáló jogi szabályozással összefüggő jogterületnek tekintették. A védjegyoltalmat „védőeszközként” kezelték, amely a vállalkozást áruí, illetve árujelzői utánzásától és a versenytársak egyéb tisztességtelen praktikáitól óvja meg. Ez a megközelítés csak tovább erősödött a két világháború között. A korszak vállalkozói nagyban építettek a védjegyek használatára a fogyasztókkal való kapcsolattartásban, a reklámozásban, a versenytársakhoz képest jelentkező különbségek hangsúlyozásában. E felfogás frappáns összegzésével szolgált

* A Magyar Szabadalmi Hivatal, a Magyar Védjegy Egyesület és a Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület „10 éves a védjegy törvény” című konferenciáján (Budapest, 2007. június 29.) elhangzott előadás szerkesztett változata.

Beck Salamon 1934-ben megjelent védjegyjogi monográfiája, amelynek bevezetője szerint az a munka „úgy fogja fel a védjegyjogot, hogy az része a versenyjognak.”

A védjegyvoltalom értelemszerűen csupán a rendszerváltozás idején térhetett vissza a gazdasági versenyben betöltött alapvető funkcióihoz. A Vt. megalkotását az is igényelte, hogy az 1969. évi IX. törvényt még korrekciókkal és adaptációkkal sem lehetett volna alkalmassá tenni a védjegyek gazdasági szerepkörében bekövetkezett e számottevő fordulat szabályozási leképezésére.

Mindennek hű tükre a védjegystatisztika. A különböző korszakok védjegybejelentési adataiból jól kiolvasható, az egyes időszakokban volt-e gazdasági verseny, és ha igen, mennyire intenzíven hatott. Nem csoda, hogy a „Népágy” kanapék és a „Tervcipők” idejében történelmi mélypontjára zuhant a védjegybejelentések száma (1953-ban pl. összesen csupán 296 hazai és külföldi védjegy lajstromozását kérték). A verseny éledését jelezte, hogy 1980 és 1990 között tízszeresére (341-ről 3331-re) ugrott a védjegybejelentések száma. A piacgazdaság további kiépülése pedig elvezetett a védjegyaktivitás hazai rekordjaihoz: mind a nemzeti védjegybejelentések, mind pedig a Magyarországot megjelölő nemzetközi bejelentések száma az ezredfordulón tetőzött. A 2000. évben tett 6983 nemzeti védjegybejelentés és 9017 madridi megjelölés jelenti a mai napig a csúcst a magyarországi oltalomszerzés iránti igényekben. Más kérdés, hogy az Európai Unióhoz történő csatlakozásunkkal egyetlen napon – 2004. május 1-jén – mintegy 300 ezer közösségi védjegy és védjegybejelentés hatálya terjedt ki hazánkra, és azóta is évente 60-70 ezer oltalmi igény célozza meg Magyarországot is – közösségi védjegybejelentés formájában.

Az elmúlt néhány év védjegystatisztikai adatai pedig igazolták, hogy a védjegy-bejelentési aktivitás a gazdaság konjunkturális változásainak egyik legérzékenyebb fokmérője.

A Vt. a védjegy versenyeszközként való szabályozásával védjegyjogunk európai kötődésének felélesztéséhez is hozzájárult. Ismert, hogy a Vt. az európai jogharmonizáció jegyében született meg. Eleget tett az Európai Megállapodásból következő jogközelítési kötelezettségnek, továbbá előkészítette a talajt az Európai Unióba és – azon belül – a közösségi védjegyrendszerbe való belépésünkhöz. Az Európai Megállapodás szabadkereskedelmi tartalmú társulási megállapodásként okszerűen igényelte és írta elő a magas szintű szellemi tulajdonvédelmet, az EU-csatlakozás pedig mindenekelőtt a torzításoktól mentes gazdasági versenyre épülő egységes piacba való betagozódásunkat jelentette. A védjegy gazdasági alapfunkcióit a Vt.-nek szükségképpen európai szemléletben kellett szabályoznia.

A védjegyirányelv már preambulumban utal arra, hogy a tagállamok védjegy-jogszabályainak közelítésére az egységes belső piac létrejöttére és működésére tekintettel, és annak elkerülése céljából van szükség, hogy a tagállami jogszabályok eltérései ne torzíthassák a közös piacon belüli versenyt. Szintén a preambulum hívja fel a figyelmet a védjegyvoltalom versenyjogi összefüggéseire annak leszögezésével, hogy

„... az irányelv nem zárja ki a védjegyjogon kívüli – például a tisztességtelen versenyre ... vonatkozó – tagállami jogszabályi rendelkezések védjegyekre történő alkalmazását”.

A védjegy gazdasági szerepének európai megközelítését máig legáltalább módon az Európai Bíróság fogalmazta meg az ún. második Hag-ügyben hozott ítéletében, a következők szerint:

„... a védjegy nem több, és nem kevesebb, mint a piaci verseny egyik alapfeltétele”;

„... a védjegyhez fűződő jogok ... a Római Szerződés által létrehozni és fenntartani kívánt zavartalan verseny rendszerének lényeges elemét képezik. E rendszerben a vállalkozásoknak módot kell adni arra, hogy fogyasztókat szerezzenek maguknak áruik és szolgáltatásaik minősége révén. Ez csak a termékek és a szolgáltatások azonosítását lehetővé tevő megkülönböztető erejű jelzések által valósítható meg. A védjegy ezt a szerepet akkor töltheti be, ha garanciát jelent arra, hogy valamennyi termék, amellyel kapcsolatban használják, csakis annak a vállalkozásnak az ellenőrzése alatt készült, amelynek az e termékek minőségéért való felelősség tulajdonítható”.

A Vt. számtalan szabálya és jogintézménye hordozza magán ennek a versenyközpontú európai szemléletnek a jegyeit.

Önmagában már az is, hogy az oltalmazhatósághoz szükséges megkülönböztetőképesség a Vt.-ben a *mások* áruitól vagy szolgáltatásaitól történő megkülönböztetésre való alkalmasságot jelenti, ékesen jelzi: a szabályozás eleve a verseny alapfeltételeként és pótolhatatlan eszközöként tekint a védjegyre. A deskriptív megjelölések oltalomból való kizárását az indokolja, hogy ne lehessen indokolatlan versenyelőnyhöz jutni a versenytársak ilyen megjelölések használatától való eltiltásával. A viszonylagos kizáró okok szabályozása nem más, mint a versenytársak árujelzői közötti konfliktusok feloldásának cizellált rendje; ezen belül a jó hírű védjegyek fokozott védelme mögött nyilvánvalóan versenypolitikai, sőt, versenyjogi megfontolások is meghúzódnak. A védjegyvoltalom a Vt. szerint is a gazdasági tevékenység körében és védjegyként történő megjelöléshasználatra ad jogi monopóliumot, amely alól – egyebek mellett – az üzleti tisztesség követelményeit betartó személyek javára enged kivételt (a 15. §-ban). A használati kényszer és a belenyugvás szabályai is a védjegy versenyesszövként való felfogását tükrözik: nem jár oltalom annak, aki huzamosan elmulasztja a védjegy versenyesszövként történő alkalmazását, azaz tényleges, komoly használatát; és nem hivatkozhat védjegyre az, aki jogainak érvényesítése nélkül, hosszabb ideig eltúri versenytársainak az oltalomba ütköző magatartását. A védjegybitorlás jogkövetkezményeinek az EU jogérvényesítési irányelvével összehangolt szabályai pedig éppen azt célozzák, hogy a védjegyvoltalomból folyó jogokat megsértő vállalkozások, illetve áruik és szolgáltatásaik mielőbb, késedelem nélkül kikapcsolhatók legyenek a versenyből, és ne juthassanak jogsértő cselekményeikkel méltánytalan versenyelőnyökhöz a védjegy tulajdonossal szemben.

A védjegy versenyesszövként való felfogását a Vt. 2003. évi novellája teljesítette ki azzal, hogy – az EU-csatlakozáshoz szükséges változtatások mellett – bevezette a felszólalást a védjegy lajstromozására irányuló eljárásba. Tanulságos, ha ehhez felleppozzuk az említett (a 2003. évi CII. törvénnyel elvégzett) Vt.-módosítás miniszteri indokolásának idevágó részeit, amelyekből kiviláglik: a felszólalás bevezetését – egyebek mellett – a gazdasági versenyhez

kötődő szempontok, illetve az európai szemlélethez való igazodással kapcsolatos megfontolások is indokolták. Íme az idézetek:

„Az ún. feltétlen kizáró okok érvényesítéséhez közérdek fűződik; az tehát az állam iparjogvédelmi hatóságának feladata. A viszonylagos kizáró okot képező védjegy- és más magánjogi jogosultságoknak a későbbi védjegybejelentéssel szemben történő érvényesítése viszont az érintett jogosultakra tartozik. ... A felszólalás a védjegy-lajstromozási eljárásban a korábbi jog jogosultjának önrendelkezési szabadságát biztosítja, hiszen a felszólalási rendszerben a korábbi védjegy- vagy más magánjogi jogosultságon alapuló viszonylagos kizáró okot az iparjogvédelmi hatóság csupán az érintett jogosult erre irányuló kérelme, azaz felszólalása alapján veszi figyelembe.”

„A védjegyoltalmat a hazai vállalkozások nagy és egyre növekvő mértékben igénylik. Ismert számukra a védjegy jelentősége, rendeltetése a piacgazdaságban. ... A magyar vállalkozások [tehát] immár érettek arra, hogy védjegyjogaik felett saját maguk örködjének az állam iparjogvédelmi hatósága helyett.”

S végül:

„A közösségi védjegyrendszer hazánkra való kiterjedése is a felszólalás bevezetése mellett szól. Egyenlőtlen – a hazai vállalkozások számára hátrányos – helyzetet eredményez ugyanis az MSZH előtti és a közösségi védjegyhatóság előtt folyó lajstromozási eljárás különbözősége. A viszonylagos kizáró okokra is kiterjedő teljes ex officio vizsgálatnak a magyar jogban való fenntartása ugyanis azt eredményezné, hogy a közösségi védjegyeket mint korábbi jogokat az MSZH a nála tett – többnyire hazai vállalkozásoktól származó – védjegybejelentésekkel szemben a bejelentő költségén érvényesítené, és ezzel megtakarítaná a közösségi védjegy jogosultja számára a felszólalással összefüggő költségeket, miközben az MSZH-nál lajstromozott védjegyek jogosultjainak a közösségi védjegyhatóság előtt minden esetben fel kell szólniuk annak érdekében, hogy jogaikat a későbbi közösségi védjegybejelentéssel szemben érvényesíthessék. A Vt.-nek a felszólalást bevezető módosítása enyhítheti ezt az egyenlőtlenséget, és kiigazíthatja a költségeknek az ebből eredő, a hazai bejelentők számára kedvezőtlen eloszlását.”

Az MSZH-nál előterjesztett felszólalások viszonylag magas és egyre emelkedő száma igazolni látszik, hogy ez a jogintézmény jól igazodik a védjegy gazdasági szerepéhez és a versenytársak árjelzői közötti konfliktusok rendezésének megfelelő eljárási keretét teremti meg. Ehhez csupán egyetlen adat: a 2007 első négy hónapjában a nemzeti védjegybejelentésekkel szemben benyújtott 152 felszólalás máris meghaladta a tavalyi teljes évi mennyiséget (146).

III. Védjegyekkel a versenyképesség szolgálatában – kitekintés

A szellemi tulajdon védelme világszerte a versenyképesség egyik központi kérdésévé vált. Különösen igaz ez az Európai Unióra és annak sokat emlegetett, de kevésbé teljesített „Liszbai Stratégiájára”. Magyarországon a kormány tavaly elfogadott programja a rend-

szerváلتozás óta első ízben jelölte meg a szellemi tulajdon védelmét a gazdasági környezet kulcsfontosságú elemeként. A szellemi tulajdon versenyképességi kérdésként történő gazdaságpolitikai felfogása természetesen teljes mértékben illeszkedik a védjegyek versenyközpontú európai szemléletéhez.

A Magyar Szabadalmi Hivatal az elmúlt időszakban hatósági és szolgáltató tevékenységét minden eddiginél jobban a versenyképesség szolgálatába állította, összhangban középtávú stratégiájával, amelynek egyik fő iránya a minőségi szolgáltatóhivatali jelleg kiépítése és megerősítése. Engedjék meg, hogy az említett célokat szolgáló néhány intézkedésünkről – a teljesség igénye nélkül – külön is megemlékezzem:

- A Vt. 2003. évi novellájával bevezetett újdonság, hogy 2004 májusa óta kérheti valamely védjegy jogosultja (vagy bejegyzett használója) az MSZH-tól azt a monitoringszolgáltatást, amellyel kiszűrheti a védjegyével ütköző későbbi bejelentéseket.

- Elsősorban a külföldi oltalomszerzést megkönnyítve, illetve annak esélyeit javítva segíti elő vállalkozásaink versenyképességét a gyorsított eljárás – szintén 2004 májusa óta élő – lehetősége. Népszerűségét mutatja, hogy tavaly 193 védjegybejelentéssel kapcsolatban kérték a lajstromozási eljárás gyorsított lefolytatását. 2006 eleje óta a törlési eljárás gyorsított lefolytatását is lehet kérni, ha a védjegy bitorlása miatt pert indítottak, és ezt igazolják.

- A törvénymódosításokon kívül is komoly erőfeszítéseket tettünk a védjegyügyek átfutási idejének csökkentésére. Nyilvánvaló, hogy az éleződő és gyorsuló gazdasági versenyben a vállalkozásoknak elemi érdekük fűződik védjegyeik mielőbbi lajstromozásához. Erre figyelemmel – számos intézkedéssel – az elmúlt évben több hónappal csökkentettük mind a meghirdetésig, mind a lajstromozásig terjedő átfutási időt. A tapasztalatokból merítve az eljárás további gyorsítását tervezzük; ha szükséges, a Vt. újabb módosításával is.

- Ettől az évtől kezdődően elektronikus úton is be lehet nyújtani védjegybejelentést az MSZH-nál. Hamarosan pedig ez az út megnyílik a megújítási kérelmek előtt is.

- 2006 júliusa óta gazdagítja a hivatal szolgáltatási palettáját az ún. előzetes védjegyszűrés. Hamarosan újabb védjegykutatói szolgáltatással állunk elő. Nem kizárt, hogy a védjegy kutatás terén regionális együttműködés is kialakul, amelybe az MSZH is bekapcsolódhat.

- Ügyfeleink elégedettségét immár hónapok óta a honlapunkon keresztül is mérjük. Megkezdjük a minőségirányítási rendszer bevezetését a védjegyhatósági területen is.

- Ez év május 1-jével az MSZH törvényben előírt szolgáltatói feladatköre kiegészült a szellemivagyon-értékelés módszertanának kidolgozásával. Az is alapvető versenyképességi kérdés, hogy megbízható és széles körben elfogadott módszerek álljanak vállalkozásaink rendelkezésére szellemivagyon-elemeik – köztük védjegyeik – valós értékének megállapításához.

Hasonló felfogás vezérli a hivatal vezetését a jogszabályok és a kormányzati döntések előkészítésében, valamint a nemzetközi és európai fórumokon kifejtett munkában. Remélem, nem tekintik a türelmükkel való visszaélésnek, ha felhozok erre egy-egy példát.

Magyarország az EU tagállamai közül elsőként ültette át nemzeti jogszabályaiba az ún. jogérvényesítési irányelvet. Nyilvánvaló azonban, hogy a megfelelő jogszabályi környezet kiépítése csupán szükséges, de nem elégséges feltétele a hamisítás, azaz a szellemi tulajdonjogok üzletszerű megsértése elleni hatékony fellépésnek. Elengedhetetlen az is, hogy ez a fellépés az összes érintett szervezet összefogásán és koordinált tevékenységén alapuljon, és átfogó stratégiát kövessen. Ennek biztosítása érdekében kezdeményeztem – az IRM és a GKM támogatásával – a Kormányánál a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület létrehozását és a hamisítás elleni nemzeti stratégia kidolgozását. E testület és az általa kidolgozandó stratégia sikere nagyban hozzájárulhat nemzetgazdaságunk versenyképességének javításához. Az iparjogvédelmi oltalom tárgyai közül a védjegyek utánozhatók a legkönnyebben és a legkisebb ráfordítással. Magától értetődik ezért, hogy mind a stratégia, mind a jövőbeni testület működésének fókuszában áll majd a védjegybitorlás, a hamis termékek visszaszorítása a hazai piacról.

A másik példa, amivel szeretnék előhozakodni, a közösségi védjegyrendszer és azon belül a közösségi védjegyhatóság, azaz a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH) díjpolitikájának jövőjéről az EU erre hivatott fórumain lefolytatott ún. stratégiai vita. E stratégiai vitában a magyar delegáció fellépése is hozzájárult a következő alapelvek felelevenítéséhez, illetve rögzítéséhez:

- A közösségi és a tagállami védjegyrendszer viszonyát a harmonikus és egyenrangúságra épülő együttélés, illetve együttműködés határozza meg. Ennek az a rendeltetése, hogy a vállalkozások számára a valós üzleti igényeikhez igazodó, különböző oltalomszerzési és jogérvényesítési opciókat kínáljon fel. Sem a BPHH díjpolitikája, sem pedig a tagállami iparjogvédelmi hatóságokkal való együttműködése nem alakítható úgy, hogy az említett opciók közötti egyensúly indokolatlanul a nemzeti oltalom rovására és a közösségi javára tolódjon el.

- A BPHH eljárási díjainak megállapítása nem kezelhető pusztán költségvetési kérdés-ként. A díjváltozások hatásainak felmérése nem szűkíthető a BPHH költségvetésére és a bejelentők költségeire. Figyelembe kell venni azt is, hogy a BPHH díjai egyben a 27 tagállamra kiterjedő közösségi védjegyoltalom – az EU egységes piacán legalább tíz évig élvezhető kizárólagos használati jog, vagyis monopolhelyzet – ellenértékét is jelentik. Vizsgálni kell tehát azt is, hogy a közösségi védjegyek további szaporítása és „olcsóbbítása” miként hat a belső piacon folyó versenyre, a főként a nemzeti oltalomban érdekelt kis- és középvállalkozások oltalomszerzési és jogérvényesítési esélyeire. Nem nélkülözhető azoknak a hatásoknak a felmérése sem, amelyek a BPHH díjainak csökkentése és a közösségi védjegybejelentések és védjegyek ebből adódó további szaporodása folytán a nemzeti védjegybejelentőket és -jogosultakat érnék.

- A jelenlegi joggyakorlat szerint elég egyetlen tagállamban való használatot igazolni ahhoz, hogy a közösségi védjegy jogosultja eleget tegyen a védjegy Európai Közösségben történő használatát megkövetelő szabálynak, illetve el tudja hárítani a használat elmulasztásá-

hoz fűződő jogkövetkezményeket. E joggyakorlat is felülvizsgálatra szorul, mint ahogy látni kell: a BPHH bejelentési, lajstromozási és megújítási díjainak minden további csökkentése tovább gyarapítja a nem vagy csupán egy-két tagállamban használt közösségi védjegyek számát az EU egységes piacon.

– Mindezekre tekintettel a BPHH díjpolitikájának alakítását nem lehet kivenni a tagállamok kezéből, és azt nem lehet az Európai Bizottság és a BPHH korlátlan befolyását biztosító automatizmusokra hagyni.

IV. Befejezés: „Branding Hungary”

Előadásomat, ha megengedik, azzal szeretném zárni, hogy még egy elképzelésünket Önök elé tárom. Ennek távoli, de talán nem erőltetett apropóját az adja, hogy a Vt. a védjegyek mellett a földrajzi árujelzők oltalmát is szabályozza. Ennek kapcsán felidéződhetnek Önök előtt azok az erőfeszítések, amelyeket az elmúlt évtizedben a többi kormányzati szervvel együtt az MSZH tett a patinás és értékes magyar földrajzi árujelzők nemzetközi és európai uniós védelmének elismertetéséért vagy éppen kikényszerítéséért. A példák sora a TRIPS-megállapodásban előírányzott nemzetközi lajstrom kiépítéséről folyó tárgyalásoktól az Európai Unió egyes termékekre kiterjedő közösségi oltalmi rendszerébe való beilleszkedésünkön át az Európai Bíróság előtt megnyert első ügyünkig, azaz a tokaji bor olaszországi védelmének kicsikarásáig terjedhetne. A földrajzi árujelzők is fontosak, sőt, meghatározó jelentőségűek abban, amit e rendhagyó zárszóban szorgalmazni kívánok. Az árujelzők – legyenek védjegyek vagy földrajzi árujelzők – az imázs kialakításához elengedhetetlenek. Nemcsak vállalatoknak, hanem egy országnak vagy egy nemzetnek is lehet imázsa – főként a külvilág előtt. Ezt az imázst még ki kell építenünk.

A modern, sikeres Magyarország iránti igény parancsolóan veti fel szellemi potenciálunk és történeti-kulturális örökségünk hatékonyabb kiaknázásának óhaját. Az új magyar tudományos eredményekkel, a földrajzi árujelzőkkel óvandó hungarikumainkkal, a kimagasló kulturális kincseinkkel és egyedi művészi hagyományainkkal fémjelezhető országgép szellemitulajdon-védelmi menedzselés után kiált. Beszédese osztrák, skandináv, ír és mediterrán példák szólnak arról, hogy nekünk is szükségünk van a magunk „Branding Hungary” programjára. Hinnünk kell abban, hogy ez a portéka kelendő még a világkereskedelem és az európai piac sokszínű és mégis uniformizálódó forgatagában.

Amikor ilyen feladatoknak gyűrűközünk neki – bízom benne, hogy erőinket egyesítve –, biztos támaszra és elrugaszkodási pontra találhatunk az olyan kodifikációs teljesítményekben, mint amilyen az éppen tíz éve hatályba lépett védjegy törvényünk volt (és maradt).

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

*Dr. Markó József**

A „FELTALÁLÓI LÉPÉS” KÖVETELMÉNYE A HASZNÁLATIMINTA-OLTALMI JOGBAN

Gyakorlati tapasztalataink szerint a használatiminta-oltalom igen hasznos jogintézmény, különösen a kisebb, továbbfejlesztésszerű találmányok oltalmazására, főleg kis és közepes cégek, illetve magánszemélyek részére. Az engedélyezési eljárás fő előnye, hogy a szabadalmi rendszerhez képest viszonylag gyors és olcsó. A viszonylag rövidebb oltalmi időt leszámítva a használatiminta-oltalommal megszerezhető kizárólagos jog viszont azonos a szabadaloméval.

Mivel a szabadalmi hivatalok a használatiminta-oltalmakat általában érdemi vizsgálat nélkül engedélyezik, azok érvényessége az engedélyezés után, főleg a megsemmisítési eljárásokban vagy bitorlási perekben kerül először érdemi mérlegelésre. Az ilyen eljárásokban kell döntenie az eljáró hatóságnak abban a fő kérdésben is, hogy az oltalom alatt álló használati minta „feltalálói lépés”-en alapult-e.

A nemzetközi gyakorlatban a feltalálói lépés meglétének vagy hiányának vizsgálati szempontjai és gyakorlatai túlságosan is sokfélék, sőt gyakran egymásnak is ellentmondóak. Még csak olyan módszertani irányelvről sincs tudomásunk, amely e lényeges kérdés egységes elbírálását elősegítené.

A jelen dolgozatban a használatiminta-jognak erre a fő kérdésére koncentrálunk, és szándékunk szerint megkísérlünk javaslatot tenni arra, hogy az ebben a kérdésben tapasztalható sokféleségből miként lehetne a joggyakorlatot az egységesítés irányába ösztönözni.

1. NEMZETKÖZI KITEKINTŐ

A legfrissebb adatok¹ szerint jelenleg 48 országban, illetve régióban szerezhető használatiminta-oltalom, amiből eleve látható, hogy nemzetközi viszonylatban is jelentős jogintézményről van szó. Ezek közül azonban – terjedelmi okokból – csak néhány önkényesen kiemelt országgal foglalkozunk az alábbiakban.

1.1. AUSZTRIA

Az osztrák használatiminta-oltalmi törvény 1994-ben lépett ugyan hatályba, de az osztrák bíróságok mindeddig nem adtak irányelveket arra vonatkozóan, hogy miként kell elbírálni a feltalálói lépés követelményét.

* A szerző magyar és európai szabadalmi ügyvivő, Jedlik Ányos-díjas (e-mail: j.marko@t-online.hu vagy majo@danubia.hu; tel.: 411 8738)

¹ Lásd honlap: http://www.wipo.int/sme/en/ip_business/utility_models/where.htm

Az osztrák törvényalkotó és a korábban ezzel kapcsolatban megjelent osztrák szakértői dolgozatok is egybehangzóan azt az álláspontot képviselték, hogy a használati minta lajstromozásához megkövetelt „feltalálói lépés”-nek – mint a nem kézenfekvőség követelményének – feltétlenül alacsonyabb szintűnek kell lennie, mint a szabadalomképes találmányoknál előírt „feltalálói tevékenység”-nek.

Az Osztrák Legfelső Bíróság (Oberster Gerichtshof, a továbbiakban: OLB) először 2006. július 12-én kelt határozatában² foglalkozott részletesebben a feltalálói lépés követelménye kapcsán az elbírálás fő szempontjaival, éppen ezért fontosnak tartjuk ennek rövid ismertetését.

Az OLB úgy foglalt állást, hogy *„a használati minta anyagi jogi követelményei alacsonyab-
bak; csak feltalálói lépést követelnek meg, amelyhez alacsonyabb mértékű találmányminőség
elegendő (a szabadalomhoz viszonyítva). ... műszaki hatás elérése viszont nem feltétlenül ele-
gendő a feltalálói lépés elismeréséhez, mivel egy (ismert) műszaki hatás önmagában ismert
eszközökkel is elérhető. Ha viszont az elért hatás új, akkor ez alapulhat feltalálói lépésen”*.

[„Im Bereich des Gebrauchsmusters seien die materiellen Schutzvoraussetzungen geringer; gefordert sei nur ein erfinderischer Schritt, für den ein geringeres Ausmaß an Erfindungsqualität genüge, als es für die Patentierung erforderlich wäre. ... Das bloße Vorhandensein eines technischen Effekts reiche für das Vorliegen eines erfinderischen Schrittes nicht aus, denn ein (bekannter) technischer Effekt könne auch mit bekannten Mitteln erreicht werden. Wenn der erzielte Effekt neu sei, Dann könnte dies auf einen erfinderischen Schritt schließen lassen.”]

A fenti határozat további megállapítása szerint:

*„egy találmány akkor tekinthető feltalálói lépésen alapulónak, ha az a szakember átlagos
szaktudásával egyrészt alapján feltalálható ugyan, másrészt viszont a szakember számára a
technika állásából nem adódik minden további nélkül. A gyakorlat számára olyan rövid jogi
definíció is fogalmazható, hogy a használatiminta-jogi feltalálói lépés elismeréséhez objektíven
olyan teljesítményt kell felmutatni, amely túlmutat a szakember rutintevékenységén, ... ha
így értelmezzük a feltalálói lépést, akkor annak meglétét a perbeli használati mintánál el kell
ismerni, ha az egy feladatot előnyös módon oldott meg”*

(„... dass sich eine Erfindung als auf einem erfinderischen Schritt beruhend definieren lasse, wenn sie mit dem durchschnittlichen Fachkönnen des Fachmanns einerseits grundsätzlich zwar auffindbar sei, andererseits sich für ihn aber nicht ohne weiteres aus dem Stand der Technik ergibt. Für die Praxis sei eine solche mögliche Legaldefinition schlagwortig auch dahin formulierbar, dass zur Anerkennung der gebrauchsmusterrechtlichen Erfindungshöhe objektiv eine Leistung vorliegen müsse, die über fachmännische Routine hinausgeht. ... Wird erfinderischer Schritt in diesem Sinn verstanden, so ist sein

² Beschluss des Österreichischen Obersten Gerichtshofes vom 12. Juli 2006 (Nr. 4 Ob 3/06d)

Vorliegen beim klägerischen Gebrauchsmuster zu bejahen, wird doch eine Aufgabe in vorteilhafter Weise gelöst.”)

A fentiekből következik, hogy az osztrák használatiminta-oltalmi jog szerint megkövetelt feltalálói lépés szintjének egyrészt nyilvánvalóan alacsonyabbnak kell lennie, mint a szabadalmi jog szerinti feltalálói tevékenységnek, másrészt némi – az elvárható rutinszerű tevékenységet meghaladó – szellemi alkotói megfontoláson kell alapulnia.

1.2. DÁNIA ÉS SPANYOLORSZÁG

Dániában és Spanyolországban a használatiminta-oltalmi „feltalálói lépés” fogalmát azzal próbálták megkülönböztetni alakilag is a szabadalmi jogban használatos „nem kézenfekvő módon” fogalomtól, hogy egy pontosító kiegészítő szót alkalmaztak: „nem *nagyon* kézenfekvő módon”, illetve „nem *világosan* kézenfekvő módon”.³

(„In Spanien und Dänemark zum Beispiel werde der Abstand durch den Zusatz eines Eigenschaftsworts wiedergegeben; demgemäß werde der im Patentrecht gängige Ausdruck 'nicht in naheliegender Weise' im Gebrauchsmusterrecht durch 'nicht in sehr' oder 'nicht in deutlich naheliegender Weise' ersetzt.”)

Továbbá a dán és a spanyol gyakorlatban a feltalálói lépésnek valamiféle gyakorlati előnnyel vagy haladással kell járnia (de nem feltétlenül műszaki hatással).

1.3. NÉMET SZÖVETSÉGI KÖZTÁRSASÁG

A német használatiminta-oltalmi jog 1986-os módosítása óta (amellyel valójában külön lajstromozási előfeltételként vezették be a „feltalálói lépés” követelményét) 2006. június 20-án kelt határozatában⁴ a Német Szövetségi Bíróság (Bundesgerichtshof, a továbbiakban: NSZB) először foglalt részletesebben állást e törvényi követelménnyel kapcsolatban.

A feltalálói lépés elbírálásával kapcsolatosan a Szövetségi Szabadalmi Bíróságnak (Bundespatentgericht) az volt a régóta fennálló gyakorlata, hogy „... *a feltalálói lépést el kell ismerni, ha a szakember a rutinszerű tevékenység kereteit túllépte*”. („... erfinderischer Schritt sei bereits zu bejahen, wenn der Fachmann den Rahmen routinemäßigen Handels überschreite.”)

Az NSZB idézett döntésében – a korábbi joggyakorlatot kissé szigorítva – a következőképpen foglalt állást:

- „... *a használatiminta-oltalmi jog feltalálói lépés kritériuma ... nem mennyiségi, hanem minőségi; a feltalálói lépés megítélése ... az értékelés eredménye.*” („... das Kriterium des

³ M. Kern: Bericht über das RINGBERG Symposium „Europäisches Gebrauchsmuster recht” des Max-Planck Institutes, 7–12. November 1993. GRUR Int., 1994. 7. sz.

⁴ Beschluss des Deutschen Bundesgerichtshofes vom 20. Juni 2006 (Nr. X ZB 27/05)

erfinderischen Schritts im Gebrauchsmusterrecht sei ... kein quantitatives, sondern ein qualitatives; die Beurteilung des erfinderischen Schritts ist ... das Ergebnis einer Wertung.”)

- „Nem szabad egy kézenfekvő megoldást feltalálói lépésen alapulónak tekinteni csupán azon az alapon, hogy arra a szakember általános szaktudása és a technika állásának rutinszerű szemléletmódja alapján nem jött volna rá minden további nélkül.” („Es verbiete sich dabei, Naheliegendes etwa unter dem Gesichtspunkt, dass es der Fachmann nicht bereits auf der Grundlage seines allgemeinen Fachkönnens und bei routinemäßiger Berücksichtigung des Stands der Technik ohne weiteres finden könne, als auf einem erfinderischen Schritt beruhend zu bewerten.”)

A fenti határozat jogértelmezéséből következik tehát, hogy a kézenfekvő újítások a használatiminta-oltalom révén nem részesülhetnek kizárólagos oltalomban csak azért, mert azok a szakembernek nem jutnának eszébe az általános tudása alapján és a technika állásának rutinszerű szemléletmódjával.

Ez más szavakkal annyit jelent, hogy az oltalomképesség előfeltételeként a feltalálói lépésnek bizonyos fokú szellemi alkotómunkát előfeltételező, minőségi kritériumnak kell lennie.

1.4. EURÓPAI UNIÓ

Az EU-ban évekig folytak egy új, regionális hatályú jogintézmény, az ún. „közösségi használati minta” (community utility model) létrehozásának előkészítő tárgyalásai.

A 2001-ben publikált összegző jelentés⁵ szerint azonban ezeket a konzultációkat az Európai Bizottság felfüggesztette, aminek egyik oka éppen az volt, hogy a „feltalálói lépés” követelményében a tárgyaló felek nem tudtak megegyezni.

2. A HAZAI JOGI HÁTTÉR

A használati minták oltalmáról szóló törvény⁶ (a továbbiakban: Hmt.) 1. § (1) bekezdése szerint:

„Használati mintaoltalomban (a továbbiakban: mintaoltalom) részesülhet valamely tárgy kialakítására, szerkezetére vagy részeinek elrendezésére vonatkozó megoldás (a továbbiakban: minta), ha új, ha feltalálói lépésen alapul és iparilag alkalmazható.”

⁵ Summary Report of March 1, 2001 Containing the Replies to the Consultation on the Impact of the Community Utility Model with a View to Updating the Green Paper on the Protection of Utility Models in the Single Market [SEC (2001) 1307]

⁶ A használati minták oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvény

A Hmt. 3. § (1) bekezdése szerint:

„Feltalálói lépésen alapul a minta, ha a technika állásához képest a mesterségben járatos személy számára nem nyilvánvaló.”

A Hmt. általános indokolása szerint:

„A feltalálói lépés követelménye szoros összefüggésben áll a használati mintaoltalom gyakoriságával: szemben a szabadalommal, amely a műszaki megoldás elvont gondolati formáját részesíti jogi védelemben, a használati mintaoltalom kézzelfoghatóbb, a kiviteli alak szintjén leírható megoldásokra vonatkozik.”

Másrészt, a 3. §-ához fűzött miniszteri indokolás szerint:

„Míg a találmány szabadalmazhatóságához az egyes nemzeti szabadalmi jogok általában feltalálói tevékenységet kívánnak meg, addig az oltalmazható használati minta fontos, minőségi ismérve a kevésbé magas szinten megkövetelt alkotói teljesítmény. ... E jogszabályi zsinórmérték pontos meghúzése a joggyakorlat feladata lesz, annak figyelembevételével, hogy a mesterségben járatos személy tudása nemcsak színvonalában, hanem minőségében is különbözik a szakemberétől: a gyakorlati felkészültségnek nagyobb szerep jut benne az elméletinél.”

3. JOGESETEK A HAZAI GYAKORLATBÓL

I. jogeset

A Magyar Szabadalmi Hivatal (továbbiakban: MSZH) illetékes tanácsa előtti megsemmisítési eljárásban a kérelmező a „Belső felületén bordázott műanyag kábelvédő cső” tárgyú használatiminta-oltalommal (ljsz.: 651.) szemben arra alapította – egyebek mellett – kérelmét, hogy a használati minta a Hmt. 3. § (1) bekezdése értelmében *„nem alapul feltalálói lépésen, mert a technika állásához képest a mesterségben járatos személy számára nyilvánvaló”*.

Az MSZH határozatában (U-9400162/14.) a kérelemnek helyt adott, és a használatiminta-oltalmat teljes terjedelemben megsemmisítette.

Döntését azzal indokolta, hogy az igényponti jellemzők és a kérelmező által előterjesztett dokumentumok részletes értelmezése és összevetése alapján a támadott használati minta *„a mesterségben járatos személy számára nyilvánvaló”*. Az igénypont-korlátozással sem sikerült a jogosultnak az *„előre nem várt többlethatást”* bizonyítania.

A jogosult a Fővárosi Bírósághoz (továbbiakban: FB) fordult jogorvoslatért. Megváltoztatási kérelmében előadta, hogy korlátozott igénypontja szerint *„a kábelvédő cső belső hengerpalástján ... lévő bordán az alkalmazott mértékű lekerekítés a súrlódást optimális mértékben csökkenti, és e méret meghatározásához feltalálói lépésre volt szükség.”*

Az FB végzésében (3.Pk.26.555/1997/9.) a megváltoztatási kérelmet elutasította. Indoklásában kifejtette az alábbiakat:

„A kifejtettek alapján a minta olyan alkotóelemekből tevődik össze, amelyek nem csupán önmagukban ismertek, hanem éppen a legközvetlenebbül érintett szakterületen – a

műanyag kábelvédő csövek körében – váltak közkinccsé. Az együttalkalmazás lehetőségére a K/4 irat is utalt azzal, hogy ismertette a K/3 irat megoldását, a minta szerinti együttalkalmazás pedig csupán olyan hatásokat eredményezett – beleértve a súrlódás csökkenését is –, amelyek az előzményekből is megismerhetők és előre várhatók. Ezért a minta a mester-ségben járatos személy számára nyilvánvaló, tehát nem alapul feltalálói lépésen.”

II. jogeset

A „Záróelem, előnyösen italt tartalmazó palackok lezárására” tárgyú használatiminta-oltalom (Ijsz.: 796.) megsemmisítési eljárásában az MSZH tanácsa a kérelemnek részben helyt adó határozatában (U-9200215/35.) a használati mintát feltalálói lépés hiányában részben megsemmisítette, és a használatiminta-oltalmat a jogosult többszörös igénypont-módosítása után, korlátozott terjedelemben tartotta fenn.

A határozat indokolása kiemelte, hogy a vizsgált használatiminta-oltalom főigényponti jellemzői az érvényesített dokumentumokban fellelhetők, kivéve a zárómembrán sajátos kúpos kialakítását, ugyanis „... a kúp két lehetséges helyzetében ... a kitépés folyamata különbözőképpen játszódik le. A feltárt megoldások egyhangú különbözősége is mutatja, hogy ez a kialakítás nem nyilvánvaló. Ilyen értelmű nyilatkozatot a kérelmező sem tett az eljárás folyamán.”

A tanács végül maga pontosította a főigénypont egyetlen megkülönböztető jellemzőjét a következőképpen: „a záró membrán (8) kúpjának csúcsa a kiömlő perem (3) felé mutatón van kialakítva.” Ezzel a korlátozással a tanács döntése szerint a támadott használati minta fenntartható volt, vagyis feltalálói lépésen alapult.

A jogosult megváltoztatási kérelmet terjesztett elő a Fővárosi Bíróságnál, kérve, hogy az FB az MSZH határozatát változtassa meg, és a használatiminta-oltalmat a jogosult által definiált, tágabb oltalmi körrel tartsa érvényben.

Az FB végzésében (3.Pk.29.966/2004/12.) – meglehetősen módon – a használatiminta-oltalmat teljes terjedelemben megsemmisítette.

A feltalálói lépéssel kapcsolatban a Hmt. 3. §-ának (1) bekezdéséhez fűzött törvényi indoklásra utalva a végzés főbb megállapításai a következők voltak:

„Miután a feltalálói lépés vizsgálatában mérendő tartalmi elem azonos a szabadalmi jog által megkívánt feltalálói tevékenység vizsgálatában mérendő tartalmi elemmel, a szabadalmi jogban kialakult gyakorlat alapján az önmagukban ismert elemekből álló minta oltalmazhatóságát is az elért műszaki többlethatás felismeréséhez és megvalósításához szükséges tevékenység alapján kell megítélni. A szabadalmi jog által megkívánt feltalálói tevékenység vizsgálatához képest pedig az eltérés csak az alkalmazott mércében van, a szabadalmi jog 'szakembere' helyett a 'mesterségben járatos személy' szempontjából kell megítélni a minta nyilvánvalóságát.”

Rámutatott az indokolás továbbá arra, hogy „... az önmagukban ismert elemekből álló minta oltalmazhatóságának feltétele, hogy önmagukban ismert elemek sajátos alkalmazási módja vagy területe, illetőleg az együttalkalmazás (kombináció) olyan műszaki többlethatást eredményezzen, amelynek felismeréséhez és megvalósításához a mesterségben járatos személytől elvárható tevékenységet meghaladó alkotó jellegű működésre volt szükség.”

A végzés jelentőséget tulajdonított annak is, hogy „a minta nemcsak a technika állásához képest önmagukban ismert elemekből áll, hanem a megoldási elemek a minta alkalmazási területén – a záróelemek kialakítására, szerkezetére és részeinek elrendezésére vonatkozó megoldásokban – váltak ismertté. E megoldási elemek ismerete és záróelem részeként való alkalmazása a mesterségben járatos személytől elvárható.”

Továbbá, az indokolás szerint „... a kérelmező a Pp. 164. § (1) bekezdése alapján nem bizonyította, hogy a minta a mesterségben járatos személy számára nem nyilvánvaló, azt pedig nem is állította, hogy a minta meghatározott műszaki többlethatást eredményez. ... mivel az együttalkalmazás műszaki hatásában csak az ismert megoldási elemek ismert hatásai érvényesülnek, nincs olyan műszaki többlethatás, melynek felismeréséhez és megvalósításához a mesterségben járatos személytől elvárható tevékenységet meghaladó alkotó jellegű működésre volt szükség.”

A fenti végzés ellen a jogosult fellebbezett a Fővárosi Ítéltáblához (továbbiakban: FÍ), és kérte a használati minta érvényben tartását az MSZH előtti eljárásban az általa korlátozott igénypontokkal. A feltalálói lépés elbírálásával kapcsolatban a kérelmező sérelmezte, hogy az FB tévesen alkalmazta a szabadalmi jogban szokásos „műszaki többlethatás” követelményét.

Az FÍ végzésében (8.Pkf.25.412/2006/4.) a fellebbezést elutasította, és megerősítette az elsőfokú bíróságnak a feltalálói lépéssel kapcsolatos döntését, utalva arra, hogy az FB

- „... helyesen fejtette ki, hogy a találmány szabadalmazhatóságához megkívánt feltalálói tevékenységgel szemben az oltalmazható használati minta fontos minőségi ismérve a kevésbé magas szinten megkövetelt alkotói teljesítmény;
- A fent kifejtettek értelmében tehát a mesterségben járatos személytől is elvárásként fogalmazódik meg valamilyen alkotó tevékenység. Erre tekintettel helytállóan vizsgálta a minta nyilvánvalóságát a technika állásához képest a mesterségben járatos személytől elvárható 'alkotó jellegű működés' szintjén;
- A téves fellebbezési állásponttal szemben az elsőfokú bíróság nem a szabadalmi jogban alkalmazott – magasabb színvonalú felkészültséggel és elvont elméleti tudással rendelkező – szakembertől várható feltalálói tevékenység szintjén, hanem a használati minta alkotóitól elvárható feltalálói lépés szintjén vizsgálta, hogy az ismert elemek együttalkalmazása nyilvánvaló-e;
- Nem tévedett az elsőfokú bíróság, amikor a feltalálói lépés vizsgálatánál az ismert elemekből álló műszaki megoldás nyilvánvalóságának hiányát a mesterségben járatos személy gyakorlati ismeretei szintjén az ismert elemek együttalkalmazásának várható hatása, illetőleg a műszaki többlethatás szempontjából is megkövetelte. Az alacsonyabb

szintű alkotó teljesítmény megítélése szempontjából is követelmény, hogy az ismert elemekből álló megoldás műszaki hatásának felismerése és megvalósítása ne legyen nyilvánvaló. Emiatt az ismert elemek együttes alkalmazásához fűződő hatások felismerése nemcsak a feltalálói tevékenység, hanem a feltalálói lépés vizsgálatánál is mérlegelendő szempont. ... vagyis feltalálói lépésre nem volt szükség.”

Kommentárunk

Az indokolás lényegével egyet kell értenünk, szerintünk is a Hmt.-vel és annak indoklásával összhangban áll az a megállapítás, hogy „... a feltalálói lépés vizsgálatánál az ismert elemekből álló műszaki megoldás nyilvánvalóságának hiányát a mesterségben járatos személy gyakorlati ismeretei szintjén az ismert elemek együttalkalmazásának várható hatása ... szempontjából is megkövetelte.”

Azzal viszont nem érthetünk egyet, hogy a fenti gondolatmenetbe a „a műszaki többlethatás” fogalma is belekerült. Ebben a vonatkozásban mi a magunk részéről inkább a fellebbezői állásponttal értünk egyet, miszerint „a műszaki többlethatás” kifejezetten a szabadalmi jogban a feltalálói tevékenység vizsgálatához alkalmazott fogalom, és helytelen és indokolatlan annak a használatiminta-jog gyakorlatába való átvétele.

Jóllehet jellegénél és tárgyánál fogva a szabadalom és a használati minta között közeli rokonság van (néhány országban „kis szabadalom”-nak nevezik a használati mintát, másrészt, pl. bizonyos eljárásjogi kérdésekben a Hmt. is visszautal a szabadalmi törvényre a felesleges ismétlések elkerülése végett), de úgy tudjuk, hogy már a találmányi szintek elnevezésének megválasztásakor eleve tudatos volt az a törvényalkotói szándék – igazodva a nemzetközi gyakorlatban használt terminológiához is –, hogy a használati mintáknál elvárt alacsonyabb szintet definiáló „feltalálói lépés” alakilag, illetve elnevezésében is különbözzék a szabadalmi jogban elvárt magasabb „feltalálói tevékenység”-től, hogy ezzel is hangsúlyozzák a tartalmi különbséget.

A fentiek alapján tehát nem szerencsés a „műszaki többlethatás” fogalmat a joggyakorlat révén a használatiminta-jogba adaptálni, annál is inkább, mivel éppen a tudatos távolságtartás lenne sokkal inkább kívánatos e két különböző szellemi alkotási színvonal elbírálási gyakorlata között.

Másrészt arról sem vagyunk meggyőződve, hogy a használati mintával bizonyíthatóan, de legalább is vélelmezhetően elért *hatásnak* (és nem „többlethatásnak”) feltétlenül „műszakinak” kellene lennie (de erre még alább részletesebben visszatérünk).

Megjegyezzük még, hogy a kifogásolt „műszaki többlethatás” fogalma már az elsőfokú végzésben is szerepelt.

Végül nem érthetünk egyet a végzésnek azzal a megállapításával sem, hogy „... a mesterségben járatos személytől is elvárásként fogalmazódik meg valamilyen alkotó tevékenység, ... alkotó jellegű működés”. A mesterségben járatos személytől szerintünk semmiféle alkotótevékenység *nem* várható el, ő csak a fiktív „mérce” képezi, amihez képest kell megítélni a használati minta feltalálójának alkotótevékenységét.

III. jogeset

A „Berendezés fogyasztók PB-gázzal való ellátására” tárgyú használatiminta-oltalom (ljsz.: 863.) megsemmisítési eljárásában az MSZH feltalálói lépés hiánya miatt a kérelemnek helyt adott, és U-9600063/13. sz. határozatával a használatiminta-oltalmat teljes terjedelemben megsemmisítette.

Az indokolás szerint a tanács a feltalálói lépés elbírálásánál a három főigényponti megkülönböztető jellemzőt vizsgálta, hogy ezek a kérelmező által felhozott 18 db (!) dokumentum tükrében részét képezték-e a technika állásának, illetve adhattak-e iránymutatást a használati minta irányába. A döntés lényege, hogy a részletes elemzés szerint ezekből a dokumentumokból a mesterségben járatos személy a használati minta tárgyát mindenféle szellemi alkotótévékenység nélkül megvalósíthatta volna, tehát „nem alapul feltalálói lépésen”, és ez a hiány az oltalmi körnek a jogosultak által kezdeményezett korlátozásával sem volt reparálható.

A jogosultak a számukra sérelmes határozattal szemben megváltoztatási kérelmet terjesztettek elő az FB-nél. Indokolásukban előadták, hogy a használati minta megfelel a feltalálói lépés követelményének is, hiszen a minta szerinti rendszer bármikor átállítható földgázszolgáltatásra, és az egyéni fogyasztás is mérhető.

Az FB végzésében (3.Pk.28.440/2003/26.) a megváltoztatási kérelmet elutasította, vagyis az MSZH határozatát megerősítette. Az indokolás lényege a következő:

„A Hmt. 3. §-ának (1) bekezdéséhez fűzött indokolás szerint ... az oltalmazható használati minta fontos minőségi ismérve a kevésbé magas szinten megkövetelt alkotói teljesítmény. A joggyakorlat biztonsága érdekében nem a technika állásához viszonyított nyilvánvalóságon belül kíván fokozatokat felállítani, hanem a jog által 'elképzelt' személy mércéjét határozza meg a szabadalmi jogban alkalmazottól eltérően: a szabadalmi jog 'szakembere' helyett a 'mesterségben járatos személy' szempontjából kell megítélni a minta nyilvánvalóságát.”

„Ezekből következően a feltalálói lépés eldöntésében a mintát a technika állásával kell összevetni, és a mérendő tartalmi elem azonos a szabadalmi jog által megkívánt feltalálói tevékenység vizsgálatában mérendő tartalmi elemmel, eltérés pedig csak az alkalmazott mércében van, amelyet a jog által 'elképzelt' két személy képvisel. A minta nyilvánvalósága tehát a műszaki megoldásnak a technika állásához viszonyított nyilvánvalósága a mesterségben járatos személy szempontjából megítélve.”

Az indokolás kiemeli továbbá, hogy „... az önmagukban ismert elemekből álló műszaki megoldás esetében a technika állásához viszonyított nyilvánvalóságnak a szakember szempontjából való eldöntése tekintetében a szabadalmi jog területén következetes bírósági gyakorlat alakult ki. Az önmagukban ismert elemekből álló műszaki megoldás szabadalmazhatóságának feltétele, hogy az önmagukban ismert elemek sajátos alkalmazási módja vagy területe, a műveleti sorrend, illetve az együttalkalmazás (kombináció) olyan műszaki többlethatást eredményezzen, amelynek a felismeréséhez és megvalósításához a szakember tevékenységét meghaladó alkotó jellegű műkö-

désre volt szükség. Mivel egyrészt a feltalálói lépés vizsgálatában mérendő tartalmi elem azonos a feltalálói tevékenység vizsgálatában mért tartalmi elemmel, másrészt az önmagukban ismert elemekből álló megoldás szabadalmazhatóságát az elért műszaki többlethatás alapján kell eldönteni, az önmagukban ismert elemekből álló minta oltalmazhatóságát is az elért műszaki többlethatás felismeréséhez és megvalósításához szükséges tevékenység alapján kell megítélni.”

A végzés további megállapítása szerint „... figyelemmel arra, hogy a minta kizárólag valamely tárgy kialakítására, szerkezetére vagy részeinek elrendezésére vonatkozó megoldás lehet [Hmt. 1.§ (1) bek.], a minta műszaki többlethatását csak a minta elemeinek sajátos alkalmazási módja vagy területe, illetőleg az együttalkalmazás (kombináció) eredményezheti. Ezért a technika adott állása alapján önmagukban ismert elemekből álló minta oltalmazhatóságának feltétele, hogy az önmagukban ismert elemek sajátos alkalmazási módja vagy területe, illetve az együttalkalmazás olyan műszaki többlethatást eredményezzen, amelynek a felismeréséhez és megvalósításához a mesterségben járatos személytől elvárható tevékenységet meghaladó alkotó jellegű működésre volt szükség.”

Az indokolás végső konklúziója szerint : „ A minta nem alapul feltalálói lépésen. A technika állásába tartozó gázellátási megoldásokkal való összevetésben kitűnt, hogy az adott minta megoldási elemei a fogyasztók meghatározott csoportját tartalmazó fogyasztói körzet gázellátásának megvalósítására szolgáló berendezésekben váltak ismertté. Ezen ismert elemek alkalmazási területe – nem vitatottan – nem határolható el a minta megalkotási területétől – a propán-bután gázellátástól. E megoldási elemek ismerete tehát a mesterségben járatos személytől elvárható. Ezért azt kellett eldönteni, hogy a minta szerinti együttalkalmazás eredményezett-e alkotó jelleget megalapozó műszaki többlethatást ... A kérelmezők ... nem bizonyították, hogy a minta olyan műszaki többlethatást eredményezett, amelynek a felismeréséhez és megvalósításához a mesterségben járatos személytől elvárható tevékenységet meghaladó alkotó jellegű működésre volt szükség. Ezért a minta nem alapul feltalálói lépésen.”

Kommentárunk

A fenti indokolásnak azzal a megállapításával, hogy „A feltalálói lépés vizsgálatában mérendő tartalmi elem azonos a feltalálói tevékenység vizsgálatában mért tartalmi elemmel” nem érthetünk egyet, ugyanis ha ebben a két esetben két, különböző színvonalú fiktív szakembert kell – szerintünk is helyesen – figyelembe venni, akkor ezek a „tartalmi elemek” eleve nem lehetnek azonosak, sőt nagyon is különbözőek, hiszen a szabadalomjogi „szakember” jóval magasabb tudásszintű és kombinációképes, mint a használatiminta-jog „mesterségben járatos személye”, nem is beszélve arról, hogy ezek ketten mennyire mást-mást értenének egyazon technika állásából és a támadott használati minta mellékleteiből.

Másrészt még ha el is fogadnánk az alkalmazott analógia létjogosultságát, ebből nem feltétlenül következik, hogy mindkét esetben „műszaki többlethatást” kellene egységesen megkövetelni, hanem – a fenti gyakorlattal ellentétben – a használati mintánál elegendő lenne

valamiféle érdemleges előnyt, hatást vagy haladást mint minőségi eredményt elvárni, amint arra fentebb már utaltunk.

Kiemeljük még az érvényesíthető anterioritások számával kapcsolatban, hogy annak, pl. eljárásgazdaságossági okokból is ésszerű keretek között illene maradnia, jóllehet ezt valójában a jog nem korlátozza. Amikor egy használatiminta-megsemmisítési eljárásban a kérelmező 2-3-nál több anterioritást érvényesít [a jelen ügyben pl. 18 db-ot (!)], akkor gyakorlati tapasztalataink szerint az ügy igencsak hasonlít az „ágyúval lövünk verébre” esetére.

Pusztán a formális logikát alapul véve úgy gondoljuk, hogy ha a kérelmező *minél több* dokumentumot érvényesít a feltalálói lépés hiányának bizonyításához, és ennek során minél több iratból lehet csak mesterségesen „összerakni” mozaikként a használati minta szerinti megoldást, akkor *annál nagyobb* a valószínűsége annak, hogy itt igenis feltalálói lépésre volt szükség, hiszen *egyre kisebb* annak az esélye és valószínűsége, hogy a mesterségben járatos fiktív személy ebbe az addícióba vagy kombinációba egyáltalán belekezdett volna.

Ebben a vonatkozásban utalunk az egyik legnagyobb brit szaktekinélyre, Blanco White-ra,⁷ aki ebben a kérdésben a következőképpen foglalt állást (az idézetben a szabadalmi jogra utalt ugyan, de szerintünk a jelen esetben ugyanez igaz a használatiminta-jogra is):

„Gyanús, ha igen nagyszámú és különféle területekről való anterioritásokból rakható csak össze mozaikszerűen az igényelt találmány, és különösképpen ha azok hosszabb időintervallumot ölelnek fel; ez ugyanis sokkal inkább azt sugallja, hogy a végeredmény ’összerakása’ egyáltalán nem kézenfekvő.”

IV. jogeset

Az 1021. ljsz. használatiminta-oltalmat (tárgya: „Periodikus egységekből álló folytonos anyagsík csomagolóanyagok lezárására”) a megsemmisítési eljárásban az MSZH határozatában (U-9600091/10.) a feltalálói lépés hiánya miatt teljes terjedelemben megsemmisítette.

Az indokolás szerint egyetlen igényponti jellemzőben tért el a kérdéses használati minta a kérelmező által érvényesített technika állásától, ez viszont egy tankönyvből meríthető „általános fizikai ismeretek felhasználásával a mesterségben járatos személy számára megvalósítható”.

A jogosult az FB-nél megváltoztatási kérelmet terjesztett elő a fenti határozattal szemben, amelyben kifejtette, hogy a vizsgált technika állása a megkülönböztető jellemzőre (anyagminőség és kiinduló keresztmetszet meghatározása) nem ad kitanítást, és az nem lehet kézenfekvő a mesterségben járatos személy számára.

Az FB végzésében (3. Pk.23.216/2003/8.) a támadott határozatot hatályon kívül helyezte, és az MSZH-t új eljárásra kötelezte. Az indokolás a következő volt:

⁷ Blanco White: Patents For Inventions 4th Edition, 1974

„A Hmt. 28. §-ának (2) bekezdése folytán alkalmazandó Szt. 47. §-ának (1) bekezdése értelmében az MSZH az előtte folyó eljárásban a tényeket hivatalból vizsgálja, vizsgálata nem korlátozódhat csupán az ügyfelek állításaira vagy kérelmeire. A jelen ügyben rendelkezésre álló iratok és adatok szerint az MSZH az újdonság és feltalálói lépés eldöntéséhez a tényeket hivatalból nem vizsgálta, vizsgálata csupán az ügyfelek állításaira és kérelmeire korlátozódott. A hivatal előtti eljárásban tehát további lényeges eljárási szabálysértés is történt.”

„Az MSZH a támadott mintaoltalom újdonságának vizsgálatában a HU irattal való összevetést akként végezte el, hogy a minta szerinti zárókapocs több jellemzőjét pusztán azért tekintette megkülönböztetésre alkalmatlannak, mert álláspontja szerint az ilyen jellemzőkkel rendelkező zárókapcsokra a HU iratban meghatározott szabadalmi oltalom kiterjed. Az újdonság és feltalálói lépés vizsgálatában azonban az ismert megoldáshoz fűződő szabadalmi oltalom terjedelmét figyelembe venni nem lehet. Ezért az MSZH a megsemmisítési kérelem jogalapjait téves jogi álláspont alapján vizsgálta.”

„A mintaoltalmi igénypont jellemző része szerint a minta felületi mintázattal rendelkezik. Ezt az ismervet a megváltoztatni kért határozat először esztétikai kialakításként értékeli, azután pedig a mintaoltalom lényeges műszaki jellemzőjeként. A határozat tehát egymásnak ellentmondó megállapításokat tartalmaz. Mindezek következtében a határozat érdemi felülvizsgálatra nem alkalmas. Ezért a bíróság a határozatot hatályon kívül helyezte, és a hivatalt új eljárásra utasította.”

„Az új eljárás során figyelemmel kell lenni a következőkre:

A bírósági gyakorlat szerint a Hmt. 3. §-ában meghatározott mesterségben járatos személy nem azonos az Szt. 4. §-ának (1) bekezdésében meghatározott szakember fogalmával. Ez utóbbival szembeni elvárás az, hogy a találmány tárgyával kapcsolatban a technika állását teljes egészében, mindenre kiterjedően, más szakterületekre vonatkozóan is ismerje. A mesterségben járatos személy korlátozottabb ismeretekkel, alapvetően a saját, a használati minta megalkotási területére vonatkozó ismeretekkel rendelkezik. A mesterségben járatos személytől elvárható, hogy a mesterségére vonatkozó szakirodalmat ismerje, és az egyéb, a mesterségére vonatkozó gyakorlati és elméleti ismeretek birtokában legyen. A használati minta tárgytól teljesen független, más szakterületek anterioritásai azonban a feltalálói lépés értékelésénél általában nem vehetők figyelembe (Legfelsőbb Bíróság, Pfv.IV.22.724/2000/3.).

Az adott esetben a hivatal előtt a feltalálói lépés vizsgálata nem terjedt ki arra, hogy a hivatkozott tankönyvi részletek a minta tárgyával összefüggnek-e. Ezért e tekintetben is a bizonyítás kiegészítésére van szükség.”

Kommentárunk

A mesterségben járatos személy elvárható tudásszintjével kapcsolatos álláspontot mi magunk is osztjuk.

V. jogeset

Az „Alumíniumtagos radiátor” tárgyú használatiminta-oltalom (Ijsz.: 1072.) megsemmisítési eljárásában az MSZH a kérelemnek részben helyt adó és a használati mintát korlátozással érvényben tartó határozatot (U-9600237/13.) hozott. Az indokolás szerint *„a korlátozott főigénypont jellemzőinek alkalmazása ... a dokumentumok ismeretében, a mesterségben járatos személy számára nem volt nyilvánvaló.”*

A kérelmező megváltoztatási kérelemmel fordult az FB-hez, és a használatiminta-oltalom teljes terjedelmű megsemmisítést kérte. Kérelmét arra alapította, hogy a kérdéses A)–C) jellemzők *„triviálisak”*, tehát a minta nem alapul feltalálói lépésen.

Az FB végzésében (3.Pk.28.267/2003/3.) a megváltoztatási kérelmet elutasította, azaz az elsőfokú határozatot megerősítette a következő indokolással:

„A Hmt. 3. §-ának (1) bekezdése szerint feltalálói lépésen alapul a minta, ha a technika állásához képest mesterségben járatos személy számára nem nyilvánvaló. A radiátorgyártás kezdeteire visszanyúló, a műszaki hőtan és áramlástan elméletén nyugvó hagyománya van annak a műszaki vélekedésnek, hogy a hőleadást segíti, ha a levegő a radiátor körül szabadon áramolhat. A fűtéstechikusok különösen a levegő többé-kevésbé szabad fölfelé áramlását biztosították minden körülmények között. Ha esztétikai szempontból szükséges volt a radiátor eltakarása, nyílást hagytak a radiátort magába foglaló szekrény tetején és alján. Ez a radiátor hagyományos szerkezetét, nevezetesen azt, hogy a radiátor hőleadó elemeit a radiátor részét képező elemmel sem fölül, sem alul még részlegesen sem fedték le, nem érintette. A K6 anterioritás olyan radiátorkonstrukciót ismertet, amelynél négy lapbordasor közül hármat fölülről takar egy vízszintesen előre nyúló légáramterelő elem. A megoldás a műszaki hagyományt nem törte meg: a hátsó lapbordákról (előlről a 4. lapbordasor) és az osztó-gyűjtő profil alatti lapbordák (előlről a 3. lapbordasor) hátsó oldaláról szabadon áramolhat fölfelé a meleg levegő.”

„A technika állását képező ilyen előzmények után nem nyilvánvaló az a műszaki intézkedés, hogy a felső osztó-gyűjtő profilról lelógó 'szoknya' hátranyúlik a hátsó lapbordák mögé, fölülről lefedve az összes (három) hőleadó lapborda-sort, így a fölszálló meleg levegő zömében csak előre felé tud távozni a radiátorból. Ennek járulékos hatásaként az előre felé fölszálló levegő mögött – az áramlástanból ismert módon – nyomáscsökkenés ('vákuum') keletkezik, aminek következtében a hátsó lapborda hátsó oldaláról fölszálló, kis mennyiségű meleg levegő pályája előre hajlik.”

„Nem nyilvánvaló megoldás az sem, hogy az alsó osztó-gyűjtő profil is teljesen lefedi a lapbordákat. A minta szerinti radiátor 'tisztá' üzemében ennek is szerepe van. A fölfelé áramló meleg levegő a radiátorban kialakuló erőteljes kéményhatás következtében szívja a radiátor alatti teret. A szoknyával és előrenyúló fejkiképzéssel ellátott alsó osztó-gyűjtő borda azonban nem engedi, hogy a légáram elérje az alsó légréteget, megakadályozva így a por felszívását a padlózatról.”

„Az ellenérdekű fél méréseire hivatkozva állította, hogy megoldásának teljesítménye körülbelül 5%-kal kisebb az ellentartott K6-os radiátorénál – ezt a mértéket a kérelmező nem vitatta. Figyelemmel azonban arra, hogy az ellentartott megoldásnak négy lapbordasora van, és teljesítményét a minta szerinti konstrukció három lapborda-sorral csaknem eléri, az összehasonlító analízis szabályai alapján nagymértékben valószínűsíthető, hogy a megsemmisíteni kért megoldás – szintén négy lapborda-sorral – nagyobb teljesítményű, mint a K6-os irat szerinti radiátor, ellentétben a korábbi ismereteken alapuló várakozással.

A fentiek alapján az A) jellemző megalkotása műszaki előítélet legyőzését igényelte. A következő joggyakorlat szerint ez egyértelmű bizonyítéka annak, hogy az A) jellemző mesterségben járatos személy számára nem volt nyilvánvaló, vagyis a minta a Hmt. idézett 3. §-ának (1) bekezdése szerint feltalálói lépésen alapul.

A B) és a C) jellemző megalkotása a mesterségben járatos személy számára rutintevékenység, ugyanis mindkét jellemző hatása előre várható volt: a csavarmenetes műanyag távtartó alkalmazása kézenfekvő a radiátor függőlegesbe állítására, a lapbordák széleinek íves kialakítása pedig előre becsülhető módon csökkenti a radiátor balesetveszélyességét. Ez a tény azonban az A) jellemzővel kapcsolatban bizonyítottan meglévő feltalálói lépést nem rontja le.”

VI. jögeset

A „Plombálási eszköz illetéktelen felnyitás elleni védelemre és a felnyitás jelzésére” tárgyú használatiminta-oltalom (Ijsz.: 1093.) megsemmisítési eljárásában az MSZH tanácsa határozatában (U-9600322/15.) a Hmt. 3. §-a szerinti feltalálói lépés hiányára alapított kérelemnek helyt adott, és a használati mintát teljes terjedelemben megsemmisítette.

Az indokolás szerint a támadott használati minta nem alapul feltalálói lépésen, mivel az egyik anterioritásból már ismert, pl. ceruzabél megfogására való rugalmas, hasítékokkal ellátott kúpos szorítóelem, amely kúp alakú nyílásban helyezkedik el. „A kúpos szorítópatron alkalmazása nem minősül másik szakterületről való átvitelnek, hiszen az egy általános, a gépészetben általánosan ismert gépelem, amelynek ismerete a szakmában járatos személy kötelező tudásához tartozik.”

A jogosult megváltoztatási kérelemmel fordult az FB-hez, és kérte a használatiminta-oltalom érvényben tartását. Álláspontja szerint „a használati minta kielégíti a feltalálói lépés követelményét, mert az ismert acélsodronyos plombálási eszközökkel szemben az acélsodrony nem töri meg, és korrózióra hajlamos golyókat sem tartalmaz”.

Az FB a megváltoztatási kérelmet elutasította, azaz az elsőfokú határozatot megerősítette. A végzés (3.Pk.26.068/14.) indoklásának lényege a következő:

A technika állását reprezentáló két nyomtatvány alapján „a minta ismert megoldási elemek olyan együttalkalmazása, amely a mesterségben járatos személy számára nyilvánvaló. Ezért nincs feltalálói lépésen alapuló, használati mintaoltalomra alkalmas megoldás.”

A jogosult a fenti jogerős végzéssel szemben felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságánál (továbbiakban: LB). Kérte a jogerős végzés hatályon kívül helyezését, és az FB új eljárásra utasítását.

Kérelmében kifejtette, hogy szerinte az FB a Hmt. 3. §-ának (1) bekezdésébe ütköző módon, helytelenül értelmezte a mesterségben járatos személy fogalmát, hiszen az adott esetben *„csak a saját mesterségben való járatos személyt kellett volna érteni, nem pedig valamilyeni mesterségben járatosat.”*

Az LB végzésében (Pfv.IV.22 724/2000/3.) az FB végzését hatályában fenntartotta. Indokolása szerint:

„A kérelmező a felülvizsgálati kérelemben lényegében nem vitatta, hogy a jogerős végzésben felhozott anterioritások alapján a használati mintaoltalom szerinti megoldás kialakítása nyilvánvaló. Csak arra hivatkozott, hogy tőle, mint a mintaoltalom tárgya szerinti mesterségben, a plombázásban járatos személytől, az idegen szakterületek ismerete nem várható el. Az anterioritások pedig más szakterületre vonatkoznak.”

„Ez az érvelés az adott ügyben az alábbiak miatt téves. A Hmt. 3. §-ának (1) bekezdése alapján feltalálói lépésen alapul a minta, ha a technika állásához képest a mesterségben járatos személy számára nem nyilvánvaló. A Hmt. 2. §-ának (2) bekezdése szerint a technika állásához tartozik mindaz, ami az elsőbbségi időpont előtt írásbeli közlés vagy belföldi gyakorlatba vétel révén bárki számára hozzáférhetővé vált. Nem kétséges, hogy a Hmt. 3. §-ában meghatározott 'mesterségben járatos személy' nem azonos az Szt. 4. §-ának (1) bekezdésében meghatározott 'szakember' fogalmával. Ez utóbbival szembeni elvárás az, hogy a találmány tárgyával kapcsolatban a technika állását teljes egészében, mindenre kiterjedően, más szakterületekre is vonatkozóan ismerje. A mesterségben járatos személy korlátozottabb ismeretekkel, alapvetően a saját, a használati minta megalkotási területére vonatkozó ismeretekkel rendelkezik. Tartalmilag tehát helytállóan hivatkozik arra a kérelmező, hogy a használati minta tárgyától teljesen független, más szakterületek anterioritásai a feltalálói lépés értékelésénél általában nem vehetők figyelembe.”

„A jogerős végzés azonban nem az MSZH által hivatkozott, a betongyártás területére vonatkozó szabadalmi bejelentést, hanem döntően az US 3 994 521 lajstromszámú és kifejezetten a plombálásra vonatkozó szabadalmi bejelentést tekintette olyannak, amely alapján a jelen eljárás szerinti megoldás a kérelmezőnek, mint a mesterségben járatos személynek, nyilvánvaló lehetett. A mesterségben járatos személytől elvárható, hogy a mesterségére vonatkozó szakirodalmat, szabadalmi bejelentéseket ismerje, és az egyéb, a mesterségére vonatkozó gyakorlati és elméleti ismeretek birtokában legyen. Helyesen állapította meg tehát a jogerős végzés, hogy a feltalálói lépés hiánya a kérelmező tekintetében a plombálási szabadalom leírása alapján bizonyítást nyert.”

Kommentárunk

Az LB végzésében a *„kérelmezőnek, mint a mesterségben járatos személynek”* megfogalmazást félrevezetőnek és tartalmilag is helytelennek gondoljuk.

A „mesterségben járatos személy” ugyanis minden egyes ügyben és mindenkor egy fiktív, mesterségesen „kreált” személy, aki soha sem testesülhet meg valódi természetes személyben. Éppen ez a távolságtartó fikció az, ami segítheti a jogalkalmazó objektív ítéletét (erre a kérdésre még alább kitérünk).

VII. jogeset

Az MSZH illetékes tanácsa megsemmisítési eljárásban hozott U-9700119/13. sz. határozatában a „Közlekedésbiztonság fokozó útelem rendszer” tárgyú használatiminta-oltalmat (ljsz.: 1180.) a feltalálói lépés hiánya miatt teljes terjedelemben megsemmisítette.

A tanács a feltalálói lépés meglétének kérdését – az indokolás szerint – az oltalom alatt álló használati minta és az ellentartásként felhozott két dokumentumból megismerhető megoldások összevetésével végezte, kiemelve, hogy:

„A feltalálói lépés vizsgálatakor azt kell mérlegelni, hogy a – szakembernél alacsonyabb szintű elméleti tudással, de adott területen gyakorlattal, rutinnal rendelkező – mesterségben járatos személy számára nyilvánvaló volt-e a megoldás kidolgozása, vagy sem. A főigényponti jellemzők vonatkozásában azt kell eldönteni, hogy a bejelentés elsőbbségi időpontját megelőzően megismerhető megoldások elegendő kitanítást adtak-e a mesterségben járatos személy számára ahhoz, hogy általános ismereteit is felhasználva a minta szerinti megoldáshoz eljusson.”

A fenti alapelveket követve a tanács megállapította, hogy a használati minta nem felelt meg a Hmt. 3 §-ában előírt feltalálói lépés követelményének, mert az idézett két anterioritás alapján a mesterségben járatos személy számára nyilvánvaló volt, mivel *„a két dokumentumban szereplő műszaki információk együttkalmazása, ... nem értékelhető feltalálói lépést igénylő műszaki intézkedésként.”*

A fenti határozat megváltoztatási kérelem hiányában jogerőre emelkedett.

Kommentárunk

A fenti vizsgálati szempontokkal és a végső döntéssel – az ügy részleteinek alaposabb ismeretében – egyet kell értenünk.

VIII. jogeset

Az „Eszközkészlet információk megjelenítésére” tárgyú használatiminta-oltalom (ljsz.: 1395.) megsemmisítési eljárásában az MSZH határozatában (U-800023/12.) a kérelmet elutasította, és a használatiminta-oltalmat korlátozott igénypontokkal érvényben tartotta.

A tanács a kérelmező által csatolt számos dokumentumból csupán kettőt vett figyelembe a technika állásához, és megállapította, hogy a használati minta főigénypontjából három jellemző nem mutatható ki az anterioritásokban, nevezetesen a „zárószerv”, az „ideiglenesen elmozdítható keretelem” és a „támasztótag”.

E jellemzőknek az értelmezését a tanács a leírás és a rajz alapján elvégezte, és megállapította, hogy – ellentétben a kérelmezői állásponttal – a használati minta „mind feladatkitűzésében, mind szerkezeti elrendezésében olyan többletet hordoz az ellentartott megoldásokhoz képest, hogy megalkotása ... a mesterségben járatos személy köteles tudásához nem tartozik. Fentiek alapján ... a mesterségben járatos személy számára nem nyilvánvaló, ezért ... a feltalálói lépés hiánya nem állapítható meg.”

Az eredeti kérelmező megváltoztatási kérelemmel fordult az FB-hez, hivatkozott egyebek mellett arra, hogy a támadott használati minta nem alapul feltalálói lépésen. (Csupán érdekességként jegyezzük meg, hogy az ellenérdekű jogosult a megváltoztatási eljárásban nem vett részt.)

Az FB végzésében (3.Pk.25.265/2000/13.) a támadott határozatot megváltoztatta, és a használatiminta-oltalmat teljes terjedelemben megsemmisítette.

Az FB a szóban forgó három jellemző alkalmazását a tablók készítésében és a képkeretelési mesterségben járatos személy számára „nyilvánvalónak”, illetve „köztudomásúnak” [Pp. 163. § (3) bek.] értékelte, ezért a feltalálói lépés hiányát állapította meg.

Érdekessége a határozatnak, hogy az indokolás külön kiemeli a következőket:

„A Pp. 164. §-ának (1) bekezdéséből következik, hogy a feltalálói lépés meglétét az oltalmat igénylő ellenérdekű félnek kell bizonyítania (ilyen értelmű állásfoglalást tartalmaz pl. a BH1979/7230. sz. jogeset is). A bíróság a feltalálói lépésre vonatkozóan az ellenérdekű fél döntő jelentőségű nyilatkozatának tekintette az MSZH előtti eljárásban előterjesztett módosított igénypontosorozatot.”

IX. jogeset

Megsemmisítési eljárásban hozott határozatában (U-9600016/36.) az MSZH tanácsa a „Decentralizált villamosenergia-termelő rendszerben lévő áramfejlesztő egységek vezérlésére szolgáló kapcsolási elrendezés” tárgyú használatiminta-oltalmat (Ijsz.: 1474.) feltalálói lépés hiánya miatt megsemmisítette.

A feltalálói lépés hiányát a tanács azzal indokolta, hogy a kérelmező által felhozott dokumentumok tükrében „a minta egyes elemei csak saját ismert funkciójukat töltik be a kapcsolásban, az elemek együttalkalmazása nem jár műszaki többlethatással. Ezért a megoldás a mesterségben járatos személy számára nyilvánvaló.”

A jogosult a Fővárosi Bíróságtól a határozat megváltoztatását és a használati minta érvényben tartását kérte.

Az FB végzésében (3.Pk.23.096/2005/6.) megállapította ugyan, hogy a kapcsolási elrendezés minden eleme valóban ismert volt a használati minta bejelentési napja előtt az érvényesített dokumentumokból, de végül is alapvetően más végkövetkeztetésre jutott, mint az elsőfokú hatóság, megállapítva, hogy „... a kapcsolásban alkalmazott elemek egymáshoz való viszonya azonban új, ezt ... az ellenérdekű fél sem vitatta.”

Az indokolás szerint „a feltalálói lépés meglétével vagy hiányával kapcsolatban azt kell vizsgálni, hogy az ellenérdekű fél által felhozott iratok alapján a mesterségben járatos személy számára a minta szerinti új megoldás létrehozása nyilvánvaló, kézenfekvő volt-e. E tekintetben annak van jelentősége, hogy a mesterségben járatos személy kapott-e ösztönzést, útmutatást a minta megalkotására a bizonyítékként csatolt dokumentumokból.”

A végzés indokolása kiemelte még, hogy „... a mintában alkalmazott ismert villamos alkatrészek a minta szerinti elrendezésbe összeépítve olyan műszaki hatást eredményeznek, amely a mesterségben járatos személy számára előre nem volt várható, nem volt nyilvánvaló. Ezért a minta oltalmát ... a feltalálói lépés hiánya alapján sem lehet megsemmisíteni.”

X. jogeset

Az 1642. ljsz. használati minta (tárgya: „Fokozottan tűz- és robbanásveszélyes anyagok tárolására és kiszolgálására alkalmas szállítható berendezés”) megsemmisítési eljárásában az MSZH határozatában (U-9700110/20.) a feltalálói lépés hiányára is alapított kérelemnek helyt adott, és a használatiminta-oltalmat teljes terjedelemben megsemmisítette.

Az indokolás szerint a kérelmező által előterjesztett két anterioritásból a használati minta szerinti megoldás maradéktalanul összerakható, tehát a feltalálói lépés elbírálásának alapja az, hogy itt valójában addícióról vagy kombinációról van szó, amely utóbbinál „... a technika állásából kikövetkeztethető hatástól eltérő, meglepő új hatás” jönne létre. A döntés értelmében azonban itt csupán addícióról van szó, „... mivel a megoldások együttalkalmazása műszaki többlethatást nem eredményez”.

A jogosult nem nyugodott bele a fenti megsemmisítő határozatba, és megváltoztatási kérelemmel fordult az FB-hez. Hivatkozott arra, hogy a használati minta szerinti megoldás komplex szállítási, tárolási és kiszolgálási feladatot old meg egyetlen berendezéssel, ami a mesterségben járatos személy számára nem lehet nyilvánvaló, másrészt a használati minta gazdasági és környezetvédelmi előnyöket is magában foglaló hatást eredményez.

Az FB végzésében (3.Pk.22.554/2004/23) a megváltoztatási kérelmet elutasította, mondván, hogy a használati minta nem alapul feltalálói lépésen.

A részletes indokolás főbb megállapításai a következők:

„A technika állásába tartozó fenti megoldásokkal való összevetésben kitűnt, hogy az adott minta megoldási elemei tűz- és robbanásveszélyes üzemanyagok, ásványolaj-ipari termékek tárolására, szállítására, illetőleg kiszolgálására való berendezésekben váltak ismertté. Tehát az ismert elemek alkalmazási területe nem határolható el a minta megalkotási területétől. Ezért a megoldási elemek ismerete a mesterségben járatos személytől elvárható. Ezért azt kellett eldönteni, hogy a minta szerinti együttalkalmazás eredményezett-e alkotó jeleget megalapozó műszaki többlethatást.”

„Nem határozott meg érdemi műszaki hatást, hanem csupán gazdasági előnyre utalt a kérelmező azon előadása, hogy a minta szerinti berendezés még extrém körülmények között is

egyszerű és olcsó üzemanyag-ellátást biztosít. Érdemi műszaki hatás hiányában pedig nincs lehetőség annak megállapítására, hogy a minta szerinti együttalkalmazás olyan műszaki többlethatást eredményezett, amelynek felismerése és megvalósítása meghaladta a mesterségben járatos személytől elvárható tevékenységet. Műszaki többlethatás bizonyítását a kérelmező valójában meg sem kísérelte.”

„Az újdonság és feltalálói lépés követelménye együttes feltételek. Ezért a feltalálói lépés eldöntésében nincs jelentősége önmagában annak, hogy a minta különbözik a technika állásához tartozó megoldásoktól. Ezért az adott esetben nem volt jelentősége önmagában annak, hogy a védeni kért minta nem volt azonos a fenti ismert megoldások egyikével sem.”

„Az ellenérdekű fél tehát nem bizonyította, hogy a minta a technika állásához képest a mesterségben járatos személy számára nem nyilvánvaló [Pp. 164. § (1) bek.]. Ezért nincs mintaoltalomra alkalmas, feltalálói lépésen alapuló minta.”

Kommentárunk

„Az újdonság és feltalálói lépés követelménye együttes feltételek” szövegrész alatt nyilván az értendő, hogy mindkét feltétel (újdonság és feltalálói lépés) egyidejű megléte kötelező az oltalomképesseghhez.

Az iratok részletesebb áttanulmányozása után úgy gondoljuk, hogy a kérelmezőnek az ügy sikeres befejezéséhez valóban részletesebb és meggyőzőbb érvelést kellett volna előterjeszteni a feltalálói lépés meglétének bizonyításához.

A „*műszaki többlethatás*” fogalom használatának kritikáját fentebb már kifejtettük.

XI. jogeset

A „Mobil, vízhálózattól függetlenül működő kanálmosó berendezés” tárgyú használati minta (Ijsz.: 2001.) megsemmisítési eljárásában az MSZH a feltalálói lépés hiányára is alapított kérelemnek határozatában (U-0000332/13.) helyt adott, és a használatiminta-oltalmat teljes terjedelmében megsemmisítette.

Döntését arra alapozta, hogy a kérelmező által felhozott három nyomtatványból a mintaoltalom főigénypontjának valamennyi jellemzője megismerhető, mégpedig *„a mintaoltalom tárgyával azonos összefüggésben ... Az összeépítés révén azonban egyik részegység sem nyert az eredeti feladatán túl műszaki tartalmat”*. Következésképpen a minta létrehozása nem elégíti ki a feltalálói lépés követelményét.

A jogosult megváltoztatási kérelemmel fordult az FB-hez, és korlátozott igénypontokkal kérte érvényben tartani használatiminta-oltalmát, mivel szerinte megoldása meghaladja a mesterségben járatos személytől elvárható tudásszintet, így a minta eleget tesz a feltalálói lépés követelményének.

Az FB végzésében (3.Pk.631.308/2003/8.) a megváltoztatási kérelmet elutasította. Indokolásában kiemelte, hogy az igénypont tárgyi körében lévő jellemzők a technika állásához

tartoznak, vagyis eleve nyilvánvalóak, „... a feltalálói lépés meglétét ezért a jellemző részben közölt műszaki intézkedésekkel kapcsolatban kell vizsgálni”.

Másrészt az indoklás kiemelte, hogy a jelen esetben „a mesterségben járatos személy kísérletezéssel a hiányzó paramétereket meghatározhatta. ... A következetes jogi megítélés szerint a kísérletezés nem minősül a feltalálói lépés színvonalát elérő alkotó tevékenységnek, ugyanis a mesterségben jártas személy meglévő ismereteit használó, főképpen gyakorlati tevékenységi körébe esik. A fentiek értelmében az MSZH jogszerűen állapította meg, hogy a minta nem alapul feltalálói lépésen.”

Kommentárunk

A végzés indoklásával szöges ellentétben azon az állásponton vagyunk, hogy a mesterségben járatos fiktív személynek *nem* feladata a kísérletezés, és ezt nem is lehet elvárni tőle.

A végzés indoklása sajnálatos módon arra nem tért ki, hogy a három nyomtatványból képzett „mozaik” esetében volt-e a dokumentumokban *egyértelmű iránymutatás*, vagy legalábbis némi ösztönzés *a kombináció irányába*, ugyanis ennek hiányában *nem* lehet a kombináció valószínűségéről beszélni, csupán a használati minta ismeretében alkalmazott ún. „visszatekintő szemléletmód”-ról, ami pedig közismerten nem megengedett.

Ebben a vonatkozásban utalunk egy szabadalomjogi tanulmány⁸ alábbi megállapítására, amely szerintünk értelemszerűen a használati mintákra is igaz:

„Lényegében hasonló szemléletet tükröz az USA joggyakorlata is. Például Rich bíró a sokat idézett döntéseiben ... annak a véleményének adott hangot, hogy ha az ismert megoldások mozaikszerű kombinációja – amelyet a 'szakember' végezne – ugyanarra az eredményre vezet, mint a találmány, és ehhez a kombinációhoz az anterioritások egyike ad közvetlen ösztönzést – nem pedig maga a találmány –, akkor a megoldás kézenfekvőnek tekintendő. Ha viszont a kombinációhoz csak a találmány ismeretében, azaz visszatekintve juthatna el a 'szakember', akkor az ilyen mozaikképzés helytelen, vagyis a szabadalom érvényessége ezen az alapon nem vitatható.”

XII. jogeset

A „Rokkantjármű” tárgyú használatiminta-oltalom (ljsz.: 2058.) megsemmisítési eljárásában az MSZH tanácsa határozatában (U-0000365/10.) a feltalálói lépés hiányára alapított kérelmet teljes terjedelemben elutasította.

A tanácsnak a feltalálói lépés elbírálására vonatkozó szempontjai ebben az ügyben is lényegében a VII. jogesetben említettek voltak.

⁸ Dr. Markó József: A feltalálói tevékenység megítélése a szabadalomképesség elbírálásánál az Egyesült Királyságban és Észak-Amerikában. Iparjogvédelmi Szemle, 97. évfolyam, III. szám, 1992. július 28.

A kérelmező által csatolt dokumentumok megítélése vonatkozásában azonban felmerült egy új elem; a tanács megállapította, hogy az egyik dokumentumból megismerhető megoldás „... tárgyában eltér a támadott használati minta tárgyától”, ebből ugyanis egy segédmotoros kerékpár volt megismerhető, amelynél dörzshajtással vitték át a forgó mozgást a hajtott kerékre, következésképpen a segédmotoros kerékpárok szakterületén *„más a mesterségben járatos személy, mint a rokkantkocsiknál”*.

Ez más szavakkal annyit jelent, hogy *„a tanács nem tartotta kötelezően a rokkantjárművek megalkotása területén járatos személy ismeretanyagához tartozónak a segéd-motorkerékpárok megalkotása terén ismeretekkel rendelkező személy köteles tudását.”* Ezért a tanács végül is „a feltalálói lépés” vizsgálatakor a fenti dokumentumot nem használta fel ellentartásként, mivel szerinte az abból megismerhető megoldás *„távol esik a mintaoltalom tárgyától”*.

A fennmaradó két ellentartás viszont – a tanács értékelése szerint – nem adott *„kellő kitartást”*, illetve *„egyértelmű ösztönzést a mesterségben járatos személynek”* a használati minta szerinti megoldásához, *„amelynek alapján számára nyilvánvaló lett volna a minta szerinti rokkantjármű létrehozása”*, ezért a megsemmisítési kérelmet elutasította.

Megváltoztatási kérelem hiányában a fenti határozat jogerőssé vált.

Kommentárunk

A mesterségben járatos személy elvárható tudásszintjével kapcsolatos állásponttal és a döntéssel lényegében egyetértünk.

XIII. jogeset

A „Közúti, vasúti, illetve útbaigazító jelzőtábla táblája” tárgyú használatiminta-oltalom (Ijsz.: 2158.) megsemmisítési eljárásában hozott érdemi határozatában (U-0100171/9.) az MSZH tanácsa a feltalálói lépés hiányára alapított kérelemnek helyt adott, és a használatiminta-oltalmat teljes terjedelemben megsemmisítette.

Indokolásában kifejtette, hogy a főigénypontba foglalt mindhárom jellemző a technika állásából levezethető, azokhoz semmiféle új hatás nem fűződik, vagyis a támadott minta nem elégíti ki – még igénypont-korlátozással sem – a Hmt. 3. §-a szerinti feltalálói lépés követelményét.

A jogosult nem nyugodott bele az elutasító határozatba, és megváltoztatásért folyamodott. Az FB végzésében (3.Pk.26.659/2004/5.) az MSZH határozatát megváltoztatta, és a használatiminta-oltalmat a korlátozott igénypontokkal érvényben tartotta. Indokolásának lényege a következő:

„A technika állását a jelen esetben a KI és a TI irat tartalma jelenti. ... Előrebocsátja a bíróság, hogy a feltalálói lépés – nem nyilvánvalóság – megléte szempontjából az igénypont jellemző részében lévő jellemzőket kell vizsgálni, mert az alaki szabályok értelmében ezek a jellemzők újak. ... Nem nyilvánvaló csak új jellemző lehet, míg az igénypont tárgyi körében

lévő ismert jellemzők természetsszerűleg nyilvánvalóak. A feltalálói lépés – nem nyilvánvalóság – meglétéhez az új jellemzők közül már egyetlenegy nem nyilvánvalósága is elegendő; a feltalálói lépés mint oltalomképeségi kritérium minőségi követelmény, nem mennyiségi. A minta oltalomképeségét nem köti a jogszabály a feltalálói lépésen alapuló jellemzők számához.”

„Az igénypont A) jellemzőjének megalkotására a TI dokumentum nem adott ösztönzést, inkább akadályozta azt. ... Csupán állítás az is, hogy a minta szerint a tábla bevonása ismert védőrétegekkel (fenolfilmmel) a mesterségben járatos személy tudásához tartozik. Az ellenérdekű felet terhelné ennek bizonyítása, erre azonban a hivatkozott KI irat alkalmatlan. A KI finn szabványban az áll, hogy a táblákat előbb festik, majd vagy alapozzák és egy réteg beégető lakkal lakkozzák, vagy két réteg beégető lakkal vonják be, vagy pedig fényvisszaverő fóliát alkalmaznak. ... Ehhez képest a táblák minta szerinti bevonása a fenolfilm réteggel amellet, hogy új intézkedés, kétségtelenül azzal az előnyös többtlethatással jár, hogy olcsóbb, gyorsabb és kevesebb szakismeretet igényel. Megállapítható tehát, hogy a B) jellemző sem nélkülözi a feltalálói lépést.”

„A C) jellemző helyes olvasatban azt tartalmazza, hogy az információhordozó réteg az elülső, sima felületre, és nem a hátsó, érdesített felületre van felhordva. ... A kifejtettek alapján a C) jellemzőt mind az MSZH, mind az ellenérdekű fél tévesen értelmezte, és félreértett tartalma alapján mondta nyilvánvalónak. Ezért a bíróság a C) jellemző nyilvánvalóságával nem foglalkozott. Az ügy megítélésén a C) jellemző minősítése egyébként sem változtat, mert az A) és a B) jellemzők alapján a kérelmezői minta feltalálói lépésen alapul.”

Az ellenérdekű fél a Fővárosi Ítéltáblához előterjesztett fellebbezésében az elsőfokú végzés megváltoztatását kérte annak megállapításával, hogy a minta a korlátozott oltalmi körrel sem elégti ki a feltalálói lépés követelményét.

Az Fí végzésében (8.Pkf.25.583/2005/4.) egyetértett az elsőfokú bíróság döntésével és indokolásával, csupán a következőket emelte ki:

„A fellebbezés és a hivatal határozata sem adta indokát annak, hogy az igénypont A) jellemzőjében szereplő, együttesen használt táblák formája egy darabként történő kivágással miért nem része a műszaki szerkezetnek. A 2158. lajstromszámú használati minta tárgya – címe szerint is – közúti, vasúti, illetve útbaigazító jelzőtábla táblája. Az oltalom alatt álló műszaki megoldás egy vagy együttesen alkalmazott több jelzőtábla kialakítására vonatkozik. Helytállóan állapította meg az elsőfokú bíróság, hogy a rövid szakaszon vagy adott esetben egy ponton érintkező két tábla egy anyagból való kivágásának műszaki nehézségéből adódó előítélet legyőzése mindenképpen feltalálói lépést igényelt.”

„A megoldáshoz kapcsolódó műszaki többtlethatás, nevezetesen a táblák oszlopra szerelésénél megtakarítható tartóbilincsek és csavarok, valamint a szerelésre fordított idő tekintetében nem a TI iratban ábrázolt több jelzőtábla egy táblán történő szerepeltetéséhez, hanem a különálló jelzőtáblák egy oszlopra való szereléséhez viszonyítottan jelentkezik. Nem igényel különösebb bizonyítást az sem, hogy a szóban forgó minta szerinti megoldással anyagtakarékosság is elérhető a táblák összeforgatva történő kivágásával a TI iratban szereplő kialakítás-hoz képest.”

„Helytállóan értékelte azt is az elsőfokú bíróság, hogy a minta szerinti kivitelezésre az eltérő alkalmazási terület miatt sem ösztönözhetett a TI dokumentumban szereplő ábrázolás. A dokumentum szerinti forgalomirányító jelzőtáblák lényege a hordozhatóság és az ideiglenesség, ezzel szemben a minta szerinti megoldás állandó, ezért ez utóbbi tekintetében értékelhető követelmény, hogy forgalombiztonsági szempontból bizonyos táblaformáknak hátulról is felismerhetőnek kell lenniük. Erre a dokumentum szerinti kialakítás nem alkalmas.”

„Nem fogadta el a másodfokú bíróság a fenolfilm alkalmazását illetően a B) jellemző nyilvánvalóságát állító fellebbezési érvelést sem. Helytállóan állapította meg az elsőfokú bíróság, hogy az ellenérdekű fél semmivel sem igazolta azt az állítását, hogy a minta szerinti tábla bevonása e védőréteggel a mesterségben járatos személy tudásához tartozik. A KI jelű irat fenolfilmről nem tesz említést, a rétegelt nyírfalemezből készült közúti jelzőtáblánál a rétegek összeragasztására említi a fenolgyanta használatát. Míg a dokumentum szerint a fenolgyanta a lemezek egymáshoz való ragasztásához szolgáló anyag, a minta szerinti megoldásban a fenolfilm egy fóliára felhordott anyag, amellyel a felületi érdesség, a felület minősége szabályozható (leírás, 2. o. 1., 18–19., 28–33. sor). Az a körülmény, hogy a fenolt összetevőként különböző termékek előállításánál használják, még önmagában nem bizonyítja, hogy az elsőbbséget megelőzően a fenolfilm minta szerinti alkalmazásának nyilvános gyakorlatba vételére sor került volna.”

„A fellebbezés megalapozatlanul hivatkozott a fenolfilm mint védőréteg kiválasztása esetén a műszaki többlethatás hiányára is. Amint arra az elsőfokú bíróság is kitért, a KI finn szabvány szerint a festett táblákat két réteg beégető lakkal, illetve alapozóval és legalább egy réteg beégető lakkal kell bevonni, vagy fényvisszaverő fóliát alkalmaznak, amelyet az alapozott vagy beégető lakkal festett felületre visznek fel. Ehhez képest a minta szerinti táblák fenolfilmmel történő bevonása nemcsak új intézkedés, hanem az olcsóbb alapanyagban és előállítási költségben jelentkező műszaki többlethatással is jár.”

„A kifejtettek alapján miután a használati minta – kérelmezők által korlátozott – igénypontjának A) és B) jellemzőinél ismertettek meghaladják a mesterségben járatos személytől elvárható intézkedési szintet, ezért helytállóan állapította meg az elsőfokú bíróság a minta szerinti megoldásban a feltalálói lépés meglétét.”

4. KÍSÉRLET SAJÁT JOGI TESZT SZERKESZTÉSÉRE

Jóllehet a fentebb ismertett hazai jogi szabályozás és törvényalkotói szándék nemzetközi összehasonlításban is korszerűnek és színvonalasnak mondható, gyakorlati tapasztalataink és az ismertett jogesetetekből leszűrhető tanulságok is azt mutatják, hogy a Hmt. hatálybalépése óta eltelt 15 év alatt sem alakult ki valóban egységesnek mondható joggyakorlat a feltalálói lépés elbírálásának kérdésében, de ugyanez elmondható a külföldi országok gyakorlatáról is. Ennek egységesítési folyamatában szeretnénk közreműködni a jelen dolgozattal is.

A jelen dolgozat szerzője tagja volt az AIPPI Magyar Csoportja munkabizottságának, amely a használatiminta-oltalmi rendszerek harmonizációjához készített 1995-ben jelen tést.⁹ E jelentésben a munkabizottság már akkor kifejtette, hogy világos különbséget kell tenni a találmányi szintet illetően a szabadalmak, illetve a használati minták között. Javasolta továbbá, hogy a használatiminta-oltalomhoz megkövetelt „feltalálói lépés” megbecsüléséhez világos különbséget kell tenni a fiktív mértékadó „szakember” kérdésében, aki a használatiminta-jogban „a mesterségben járatos személy”, és akinek szemüvegén keresztül vizsgálандó az adott esetben a feltalálói lépés követelménye.

A fenti álláspontot lényegében fenntartva, ma is változatlanul úgy gondoljuk, hogy a szabadalomjogi terminológiához képest a fentebb már idézett, kissé erőszakoltnak tűnő szóhasználati különbségek (pl. „*not clearly lacking inventive step*”, „*not clearly obvious*”, „*creative efforts*”, „*nicht in naheliegender Weise*”, „*die erfinderische Tätigkeit fehlt nicht eindeutig*” stb.) és túl akadémikus értelmezési kísérletek helyett (amelyek az idézett nemzetközi szakirodalomban is fellelhetők) gyakorlatiasabb síkra kellene terelni a kérdést, és a döntésben a szubjektív tényezőket lehetőleg minimálisra kellene csökkenteni.

Álláspontunk szerint egységes nemzeti, illetve nemzetközi joggyakorlat csak akkor remélhető ebben a lényeges kérdésben, ha az elbírálási elvek módszertana és alkalmazásmódja is világos, egységes és jól használható.

E kérdés kezeléséhez analógiaként utalunk a „feltalálói tevékenység” elbírálására javasolt vizsgálati módszerre és tanulmányra.¹⁰

4.1. KI A MESTERSÉGBEN JÁRATOS SZEMÉLY?

ANONYMUS

Álláspontunk szerint a legelső és legfontosabb lépésként minden egyes ügyben a használatiminta-oltalom tárgyától függően gyakorlatiasan és világosan meg kell határozni, hogy ki is az a „mesterségben járatos személy”, aki mértékadó, de mindenkor fiktív személyként mintegy „zsinórmértékként” objektív segítségére lehet a feltalálói lépés elbírálójának.

Hangsúlyozzuk, hogy a mindenkori mesterségben járatos személy sohasem lehet valós természetes személy, ez mindig egy mesterségesen „kreált” *fiktív személy*, akit mesterségesen fel kell ruházni bizonyos képességekkel, de erre később térünk ki részletesebben.

⁹ Report Q -117 / Hungarian Group of AIPPI (AIPPI Yearbook 1995/II) (A munkabizottság tagjai: Kalmár H., Kovári Gy. és dr. Markó J.)

¹⁰ Dr. Markó József, i. m. (8)

A fentiekből következik hogy ez „a mesterségben járatos személy” semmiképpen sem lehet maga a feltaláló vagy az ügyben eljáró bíró, hivatali vizsgáló vagy szakértő, tanú stb., hanem mindig egy kiválasztott fiktív személy.

Csupán a párhuzam kedvéért utalunk a fentebb idézett tanulmány egy részletére – hiszen valójában a használatiminta-oltalmi jog a szabadalmi jog „testvéröccse”-ként fejlődött ki –, amely szerint:

„A fogalom történeti fejlődését végigkövetve a brit és a kanadai szabadalmi joggyakorlat szerint is eredetileg 'szakember' alatt 'a műhely képzett munkását' (a skilled workman in the workshop), illetve a 'rendes munkást' (ordinary workman) vették alapul. A bírósági döntések világosan megkülönböztetik a fiktív 'szakember'-ként figyelembeveendő 'rendes munkás'-t a perekbe gyakran bevont, általában magasabb képzettségű 'szakértő tanú'-tól (expert witness), nehogy azok összetéveszthetők legyenek.”

Visszatérve a hazai használatiminta-oltalmi szabályozásra, sem a Htv., sem pedig annak indokolása egy szóval sem említi, hogy ki is valójában ez a mesterségben járatos személy, ennek meghatározását a joggyakorlatra bízta.

Álláspontunk szerint a használati mintánál a „mesterségben járatos személy” alatt tipikusan *szakmunkást*, de legfeljebb *technikus* képzettségű fiktív személyt kell érteni (szemben a szabadalmi jog általában magasabb, mérnök- vagy kutatószintű szakemberével).

E fiktív „mesterségben járatos személy” előzetes meghatározását éppen azért tartjuk rendkívül fontosnak a feltalálói lépés elbírálásának folyamatában, mert valójában ez a garanciája annak, hogy az adott használati mintánál előírt, alacsonyabb szintű minőségi követelmény (azaz a „feltalálói lépés”) vizsgálatát a szabadalmi jogtól kellő „távközzel” lehessen elvégezni.

A mesterségben járatos, fiktív személy ilyen céltudatos kiválasztása, szakma szerinti nevesítése azért lényeges, mert ezzel eleve meghatározzuk az adott személy elvárható tudásszintjét, kombinációs képességét is,¹¹ vagyis minden további mérlegelési szempont is ebből következik (ezekre alább térünk ki részletesebben).

Például, ha a használati minta tárgya útburkolatba építhető, közlekedésbiztonságot fokozó útelemprizma (lásd a XI. jogeset), akkor az illetékes mesterségben járatos, fiktív személyként egy útépítő szakmunkást jelölhetünk meg, aki rendszerint az ilyen útelemekeket beépíti és javítja, valamint szükség esetén a karbantartásukat is elvégzi.

4.2. MILYEN TUDÁSSZINTŰ A MESTERSÉGBEN JÁRATOS SZEMÉLY?

Másik fontos előfeltételként meghatározandó tehát, hogy az adott ügyben kiválasztott, mesterségben járatos, fiktív személynek milyen lenne az elvárható tudásszintje, figyelembe véve a szakképzéséhez felhasznált anyagokat és a gyakorlatból szerzett általános műszaki ismereteket.

¹¹ Dr. J. Markó: The Inventive Step Requirement. UNION Newsletter, 1995. 1. sz.

A Hmt. indokolásának fentebb már idézett részlete szerint a mesterségben járatos személy tudásszintjének meghatározása *„... a joggyakorlat feladata lesz, annak figyelembevételével, hogy a mesterségben járatos személy tudása nemcsak színvonalában, hanem minőségében is különbözik a szakemberétől; a gyakorlati felkészültségnek nagyobb szerep jut benne az elméletinél”*.

Ha elfogadjuk kiindulási alapnak az 5.1. pontban javasoltakat a fiktív személy kiválasztását illetően, akkor ezek figyelembevételével már tárgyilagosan körvonalazható, hogy az adott ügyben illetékes, „mesterségben járatos személy” milyen általános szaktudással rendelkezik képzettsége és gyakorlata alapján.

A XI. jogeseti példánál maradva ha a mesterségben járatos, fiktív személy egy útépitő szakmunkás, akkor most jól meghatározhatjuk annak általános műszaki szakképzettségét és gyakorlati tapasztalatainak körét is (szükség esetén ehhez figyelembe vehetők pl. a szakmunkásképző iskolák elméleti és gyakorlati tananyagai, kézikönyvei stb.).

Fontos szempont, hogy az adott szakterületen egy szakmunkástól elvárható elméleti és gyakorlati ismeretet felölelő „általános ismeretanyagot” mindig a mértékadó időpontban kell vizsgálni, következésképpen a mértékadó időpont utáni nyilvános ismeretanyagok figyelmen kívül hagyandók.

Ez a mértékadó időpont pedig megsemmisítési eljárásokban értelemszerűen az adott használati minta elsőbbségi időpontja, és nem későbbi, esetleg évekkel későbbi.

4.3. A TECHNIKA ÁLLÁSÁNAK ÉRTELMEZÉSE

További lényeges kérdés, hogy az adott ügyben a fentiek szerint kiválasztott és az elvárható tudásanyaggal felvértezett, „mesterségben járatos, fiktív személy” mit értene, azaz milyen kitanítást meríthetett volna, vagyis mit érthetett volna az adott ügyben a felmerülő korábbi nyomtatványokból, azaz a technika állásából.

Természetesen itt is fontos szempont, hogy a fiktív személynek csak a mértékadó időpontban rendelkezésére álló elméleti és gyakorlati ismeretek alapján kell tanulmányoznia a korábbi technika állását reprezentáló dokumentumokat, és ezek tükrében kell kiértékelnie a dokumentumban lévő információkat.

Könnyen belátható, hogy egy adott használati minta tárgyától függően kiválasztott, mesterségben járatos személytől – a fentiekben már említett különböző szakképzettségi szintekből adódóan – más általános ismeretanyag és tapasztalat várható el az adott szakterületen, ha ő szakmunkás, és megint más (nyilván kissé magasabb), ha ő technikus. Ebből következik, hogy nyilvánvalóan más kitanítást olvasna ki a mértékadó időpontban az adott nyomtatványból egy szakmunkás-, és megint mást egy technikusszintű fiktív személy.

A fentiek értelemszerűen érvényesek a szakmunkás- vagy technikusszintű fiktív személy alacsonyabb, illetve magasabb színvonalú kombinációs készségére is. Ilyen szemszögből is vizsgálendő a kérdés, hogy ez a fiktív személy képes-e egy adott dokumentumból nyert

információkból egy adott fejlesztési irányba egyértelmű kitanítást, de legalábbis valamiféle iránymutatást, ösztönzést meríteni (erre fentebb már utaltunk a XI. jogesethez fűzött kommentárunkban).

A gyakorló bírónak vagy hivatali elbírálónak tehát ennek az előre meghatározott, általános ismeretanyaggal rendelkező, mesterségben járatos, fiktív személy helyébe kell képzelnie magát, és az ő „szemüvegén” keresztül kell kiértékelnie az adott ügyben a technika állását. Ez persze nem könnyű, hanem nagyon is komoly intellektuális feladat.

Kis túlzással azt is mondhatnánk, hogy az elbírálónak ehhez a vizsgálatmódhoz magát mesterségesen és átmenetileg – persze jó értelemben vett – „tudathasadásos” állapotba kell hoznia, hiszen minden egyéb meglévő tudását a vizsgálat idejére időszakosan ki kellene zárnia, el kellene felejtene, és csak a fiktív, mesterségben járatos személy elvárható tudását kellene „működtetnie”, meghozza a mértékadó időpont figyelembevételével.

4.4. A HASZNÁLATIMINTA-OLTALOM ÉRTELMEZÉSE

A következő lényeges kérdés, hogy a kiválasztott, mesterségben járatos, fiktív személy „szemüvegén” keresztül hogyan rekonstruálható maga a használatiminta-oltalom.

A rekonstrukciós művelet célja az, hogy pontosan felbecsüljük, illetve meghatározzuk az igényelt használatiminta-oltalom terjedelmét. Mint tudjuk, a használati minta leírásának, igénypontjainak és rajzának „címzettje” is mindig a mesterségben járatos személy, tehát kizárólag az ő értelmezése a mérvadó.

Ilyenkor a fókuszban persze a használatiminta-oltalmi igénypont áll, tehát értelemszerűen először is ezt kell értelmezni. Az igénypont értelmezésekor az igénypont szövegében használt fogalmak értelmezésére külön gondot kell fordítani, mivel az oltalmi kör terjedelmét az igénypont határozza meg. Ehhez a hazai szabályozás szerint segítséget ad a leírás és a rajz [Hmt. 13. § (1) bek.].

Az igénypont helyes értelmezéséhez tehát a mindenkori elbírálónak a mesterségben járatos, fiktív személy helyébe kell megint képzelnie magát, és az ő fejével gondolkodva kell az oltalmi kört meghatározni a mértékadó időpontban.

4.5. A KÜLÖNBSÉG FELBECSÜLÉSE

Megállapíthatna-e érdemi különbséget az igényelt használati minta és a legközelebbi technika állása között a mesterségben járatos, fiktív személy? Ez a következő lényeges kérdés a feltalálói lépés elbírálásakor.

Ha a használatiminta-oltalmi igénypont és a korábbi műszaki szint között a mesterségben járatos személy nem állapítana meg érdemleges különbséget, akkor az igénypont nyilván érvénytelen, hiszen ez esetben nem beszélhetünk oltalomképes használati mintáról, következőképpen feltalálói lépésről sem lehet szó. E „különbség” felbecsülésének tehát csak ak-

kor van értelme, ha az igényelt használati minta nem ugyanaz, mint egy ismert megoldás (vagyis eleget tesz az „újdonosság” követelményének).

Ha a fentiekben tárgyalt módon a technika állásának felmérése és a használatiminta-oltalmi igénypont értelmezése helyesen megtörtént, akkor a közöttük fennálló különbség, illetve különbségek meghatározása lényegében a tények összevetésén alapul, tehát kellően tárgyilagosan elvégezhetjük, a mesterségben járatos, fiktív személy helyébe képzelve magunkat. Ez a különbség persze lehet sokféle, pl. szerkezeti, elrendezési, alkalmazási, anyagi, határbeli stb.

4.6. MILYEN HATÁS FÜZŐDIK A KÜLÖNBSÉGHEZ?

Ha a fentiek szerint megállapítható érdemi különbség a használati minta és a technika állása között, akkor a következő lépésben megvizsgálandó, hogy ez a különbség milyen hatással jár.

Ebben a vonatkozásban analógiaként utalunk az előbbieken idézett dolgozatra.¹² A nemzetközi joggyakorlat egy sor ún. „másodlagos szempont”-ot használ segédeszközként, amelyek az elbírálót szabadalmak esetében a feltalálói tevékenység elismerése irányába befolyásolhatják, és ezek szerintünk értelemszerűen a használatiminta-jogi „feltalálói lépés” vizsgálatánál is alkalmazhatók. Ezekre a másodlagos szempontokra itt részletesebben nem térünk ki, de a fontosabbakat megemlítiük:

- régóta meglévő igény kielégítése (long-felt want),
- mások sikertelen törekvései (unsuccessful attempts by others to solve the problem),
- szakmai előítélet legyőzése (overcoming a prejudice),
- kombináció (combination),
- átvitel más szakterületre (adaptation),
- ekvivalencia (doctrine of equivalency),
- váratlan/meglepő hatás (unexpected effect)
- kereskedelmi siker (commercial success).

Tekintve, hogy a használatiminta-jogi „feltalálói lépés” olyan minőségi követelmény, amely a feltalálótól bizonyos szellemi alkotómunkát előfeltételez, úgy gondoljuk, hogy a „kereskedelmi siker” önmagában nem lehet elegendő a használati minta feltalálói lépésen alapuló voltának igazolásához, hiszen az származhat pl. jó marketingtevékenységből vagy reklámhadjáratból is. De a kereskedelmi siker egy másik másodlagos szempontot hatásában jelentősen felerősíthet.

Megjegyezzük, hogy adott esetben a különbség azt eredményezheti, hogy az adott használati minta révén olyan termék jön létre, amely műszaki paramétereiben lényegében meg-

¹² Dr. Markó József, i. m. (8)

egyezik ugyan a forgalomban lévőkkel, de a piaci termékválaszték növelését lehetővé teszi. Adott esetben szerintünk ez a választékbővítő hatás is elegendő lehet a feltalálói lépés bizonyításához.

A jogeseteknél már részletesebben kifejtett álláspontunk szerint tehát a feltalálói lépés elismerését eleve nem szerencsés a szabadalomjogi gyakorlatból egyes hazai jogalkalmazók által kölcsönvett „műszaki többlethatás”-hoz kötni. Javasoljuk ennek *elhagyását*.

Szerintünk a „különbség”-ből levezethető „hatás” lehet műszaki, pl. olcsóbb, illetve egyszerűbb gyárthatóság, könnyebb szerelhetőség, de lehet alapjában bármilyen más vélelmezhető gyakorlati előny is, pl. piacbővítés, választékbővítés, a megoldások arzenáljának gazdagítása, haladás elősegítése stb.

4.7. DÖNTÉS

Ha a fenti műveleteket rendre elvégeztük, akkor már nincs más hátra, mint hogy a mesterségben járatos, fiktív személy helyébe képzelve magunkat döntsünk a végső kérdésben, hogy nevezetesen a különbség ismeretében a használati minta kézenfekvő-e, vagyis a szokásos rutinszerű megoldást meg nem haladó színvonalú-e, ez esetben a feltalálói lépés hiányát állapítjuk meg, vagy pedig feltalálói lépésen alapul.

4.8. A JAVASOLT TESZT

A fentiekben részletezett álláspontunk összegzéseként az általunk javasolt vizsgálati módszer tehát az előírt sorrendben a következő műveleti lépésekből áll.

1. *Az adott használati minta tárgyát figyelembe véve határozzuk meg, hogy e szakterület fiktív, „mesterségben járatos személye” milyen kitanítást meríthetett volna a technika állásából a mértékadó időpontban!*
2. *Határozzuk meg, hogy e fiktív személy hogyan értelmezné az adott használati minta igénypontját, és volt-e érdemi különbség az igényelt használatiminta-oltalom és a technika állása között a mértékadó időpontban!*
3. *E fiktív személy helyébe képzelve magunkat döntsünk a végső kérdésben, hogy ez a különbség a mértékadó időpontban rutinszerű, azaz kézenfekvő lett volna-e, vagy feltalálói lépésen alapult!*

5. KÖVETKEZTETÉSEK

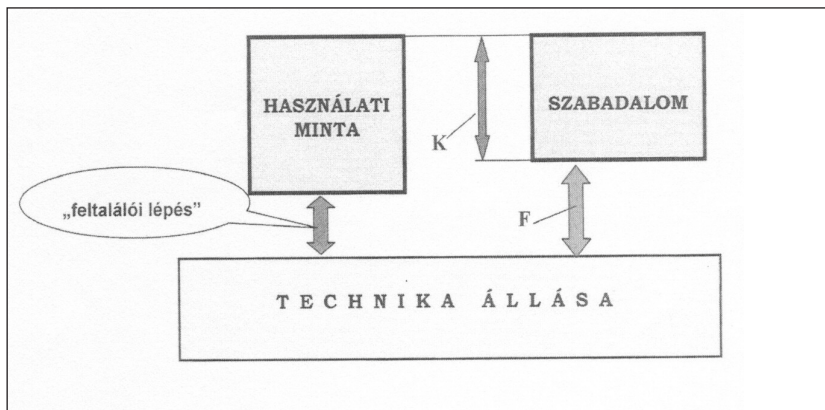
Meggyőződésünk szerint a javasolt jogi teszt alkalmazásával a használatiminta-jog legkényesebb és legnehezebb kérdése, azaz a „feltalálói lépés” megítélése egyszerűbbé és tárgyilagossabbá tehető.

Amint a fentiekből kitűnt, a „feltalálói lépés” – az előírt újdonságon túlmenően – az oltalmazható használati mintával szemben egy bizonyos szellemi alkotómunkát előfeltételező, minőségi követelmény. A „feltalálói lépés” tehát képletesen általában „közbenső fokozatot” képez a felsőfokként kezelhető szabadalomjogi „feltalálói tevékenység” és az alapfokként kezelhető, számottevő szellemi alkotói tevékenységet nem igénylő, rutinszerű újítások között.

Az alábbi ábrán szemléltettük e két, a műszaki találmányok oltalmazását szolgáló való jogintézmény, a használati minta és a szabadalom viszonylagos helyzetét a technika állásához képest. Az ábrán a képzeletbeli függőleges tengely mentén a szellemi alkotásoktól elvárt minőségi követelményeket szemléltettük, és azok viszonylagos mértékét jelképesen nyilakkal ábrázoltuk.

Elvileg a legmagasabb szintű feltalálói tevékenységen alapuló szabadalom is átalakítható használati mintává – bizonyos feltételek fennállása esetén – [Hmt. 30. § (2) bek. b) pontja]. Ebből következik, hogy kivételes esetekben a használatiminta-jogi „feltalálói lépés” legfelső szintje elvileg akár azonos is lehet a szabadalomjogi „feltalálói tevékenység” legfelső szintjével, amint azt az ábrán a használati minták halmazát befogadó négyszög és a szabadalmak halmazát befogadó másik négyszög felső oldalainak egy szintbe eső elrendezésével érzékeltettük.

A „feltalálói lépés” legalsó szintje (lásd a használati minták halmazát befogadó négyszög

alsó oldalát) viszont az ábrán lényegesen alacsonyabban van, mint a „feltalálói tevékenység” alsó szintje (lásd a szabadalmak halmazát befogadó négyszög alsó oldalát), ami a nyílak összevetéséből jól látható, és a fentiekben kifejtettekből egyértelműen következik.

Az ábrán használt jelölések:

K – konvertálható tartomány,

F – a szabadalomjogi „feltalálói tevékenység” viszonylag magasabb szintjének távkoze a technika állásától.

Megjegyezzük, hogy a „K” nyíllal jelölt „konvertálható tartomány” alatt az értendő, hogy az ebbe a tartományba eső szabadalmak és használati minták, illetve azok bejelentései (Hmt. 30. §, illetve Szt. 62. §) egymásba kölcsönösen átalakíthatók, illetve származtathatók.

Összefoglalva

A feltalálói lépés vizsgálatára fentebb javasolt módszer, más szóval „jogi teszt” megítélésünk szerint a használatiminta-oltalmi ügyekben eljáró szakemberek számára egyértelmű és könnyen elsajátítható módszertani iránymutatást adhat.

Éppen ezért úgy gondoljuk, hogy e módszernek szakszerű és elterjedt alkalmazásával egyrészt a jelenlegi joggyakorlatban helyenként tapasztalható döntési bizonytalanság és szubjektivitás kiküszöbölhető lenne, másrészt legalább a nemzeti joggyakorlat egységesebbé válhatna.

Dr. Gyenge Anikó

ARCHÍVUMOK EGY ÚJ VILÁGBAN: A DIGITALIZÁCIÓ HATÁSAI A KÖNYVTÁRAKRA – I. RÉSZ

A digitalizációnak és az online közzététel lehetőségének köszönhetően zenék, irodalmi művek, filmek és más kulturális termékek korábban soha nem tapasztalt gazdagságban váltak hozzáférhetővé a közönség számára az elmúlt években – és úgy tűnik, ez a fejlődés nem hogy megállna, de épp ellenkezőleg: egyre csak gyorsul. A digitális, illetve online hozzáférést ma már újszerű legális piaci szolgáltatások és jogszabályi keretek között létező, elsősorban állami gyűjtemények is biztosítják, de a tartalmak méretét, sokszínűségét tekintve hatványozottan nagyobb mennyiségben férhetők hozzá a tartalmak illegális módokon (akár ingyenesen, akár fizetős szolgáltatások keretében).

Az archívum, mint olyan, funkciója is változóban van: egyre kevésbé kapcsolódik hozzá a megközelíthetetlen épület, a nehezen kezelhető gyűjtemény és a morcos könyvtárosok képe: egyre több a valós térben meg sem jelenő, a gyűjteményt építők és használók saját háložati infrastruktúráján szétszórt, a kulturális kommunikációban naprakészen, folyamatosan részt vevő digitális gyűjtemény. Sőt, az egyszerű, a piaci értékesítést intenzíven károsító, jogsértő hozzáférhetővé tételen és fájlcsere túlmutatóan egyre több, ezekhez hasonló technikai megoldásokat alkalmazó közösségi és egyéni archiválótevékenységgel lehet találkozni, amelyek nem egyszerűen csak a legújabb mozifilm letöltését teszik lehetővé mások számára, hanem olyan alkotások digitalizációját végzik el és teszik hozzáférhetővé, amelyek a piacon már egyáltalán nem beszerezhetők, és az állami archiválótevékenységen is kívül esnek.¹

Az alábbi tanulmány nem az archívumokra vonatkozó hatályos szerzői jogi szabályozás öncélú, leíró elemzését kívánja elvégezni, hanem arra kíván kísérletet tenni a szabályozás elemzésén keresztül, hogy melyek azok a releváns – nem feltétlenül csak jogi – szempontok, amelyek megkülönböztetik egymástól a ma jogszerűen létező archívumokat és az illegális gyűjteményeket. A tanulmány elsősorban ebből a szempontból kívánja vizsgálni azt a részkérdést, hogy – más feladataik mellett – a kulturális emlékezet fenntartását, kulturális örökségünk megőrzését szolgálni hivatott, többségükben állami fenntartású archívumok hatékonyan működnek-e (aminek elsődleges fokmérője, hogy az archívumok meg tudnak-e felelni fő céljaiknak), és hogy hatékonyságukat mennyiben befolyásolja a működésük alapját képező (elsősorban szerzői) jogi szabályozás. Ezt a vizsgálatot a következő logika mentén kívánja elvégezni a tanulmány. Elemzi a hagyományos és új típusú legális és nem legális archívumok fő jellemzőit (I.), ismerteti az archiválás szabályait (részletesen tárgyalva a régi

¹ NDA Stratégiai és Projektterv, p. 11.; <https://www.nda.hu/> (NDA – Nemzeti Digitális Adattár)

és új típusú archívumokra vonatkozó hatályos szabályozást – II.). Ezt követően a legális és egyes nem legális gyűjtemények előnyeit és hátrányait összehasonlítva megvizsgálja azt, hogyan növelhető a jogszerű alapokon nyugvó gyűjtemények hatékonysága, hogyan tehetők ezek felhasználóbaráttá, és erre vonatkozóan milyen szabályozási lépések szükségesek, illetve várhatók (III.).

I. AZ ARCHÍVUM, A KULTURÁLIS EMLÉKEZET ŐRZŐJE

Archívumnak tekintünk a jelen tanulmány keretében minden olyan gyűjteményt, amely védelem alatt álló vagy már nem védett, illetve védelem alatt soha nem állt szerzői művek és szomszédos jogi teljesítmények (a továbbiakban együtt: művek) gyűjtését, megőrzését szolgálja. Az archívum célja a megőrzés annak érdekében, hogy a jövő nemzedékei is megismerhessék kulturális múltjukat, vagy hogy a jelen fogyasztói is hozzáférjenek a piacon már nem, vagy számukra csak nem megfizethető áron hozzáférhető kulturális termékekhez. Ennek az igen tágan vett archívumdefiníciónak megfelelhetnek a nagy, állami fenntartású, akár közgyűjteménynek minősülő, akár más típusú gyűjtemények: például az Országos Széchényi Könyvtár, a Nemzeti Audiovizuális Archívum (a továbbiakban: NAVA),² a Magyar Nemzeti Filmarchívum (a továbbiakban: MNFA),³ a Magyar Rádió és a Magyar Televízió archívumai.⁴ Ide tartozhatnak a magángyűjtemények (például az egyházi gyűjtemények, a dzsesszlemezek gyűjtésére szakosodott Simon-archívum), de a szerzői engedély nélkül és a szabad felhasználáson kívül eső tevékenységet folytató, a jogszerűtlen tevékenységet folytató archívumok is (például a Silent Library Project⁵ vagy a www.nosztalgiazene.bakelit.hu, a piacon már nem kapható nosztalgiazenei felvételek digitalizálását végző és hozzáférhetővé tevő honlap). Ezek az archívumok maguk mindannyian végeznek szerzői jogilag releváns cselekményeket, függetlenül attól, hogy ez a tevékenységük egyébként szabad felhasználás vagy engedélyköteles cselekmény lenne-e, ugyanakkor nem mind teszik lehetővé ugyanezt (például az anyagok fénymásolását, letöltését, további nyilvánossághoz közvetítését) az igénybevevők számára.

² A Nemzeti Audiovizuális Archívumról szóló 2004. évi CXXXVII. törvény preambuluma szerint „annak érdekében, hogy a jövő nemzedékei korhű képet kapjanak a jelen és a múlt eseményeiről, társadalmáról és kultúrájáról, a NAVA feladata a rádiós és televíziós műsorszámok gyűjtése, nyilvántartása, megőrzése és a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele.

³ A mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény 34. § (2) bekezdése szerint a Filmarchívum alapfeladata, hogy ellássa a magyar és egyetemes filmkultúra tárgyi, írásos és egyéb dokumentumainak gyűjtésével, feldolgozásával, megőrzésével kapcsolatos feladatokat, szakmai szolgáltatásokkal, kutatási tevékenységgel hozzájáruljon a magyar kultúra fejlődéséhez, és segítse a mozgóképkultúrával összefüggő oktatást.

⁴ A rádiózásról és a televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény 27. §-a

⁵ Ebben az irodalmi művekre specializálódott fájlcsereelő rendszerben a könyvrajongók elsősorban még szerzői jogi védelem alatt álló köteteket szkennelnek be, majd korrektúráznak az automatikus szövegfelismerés után, végül pedig cserélik egymással. Ebben a magyar fájlcsereelő rendszerben tipikusan azok a kötetek szerepelnek többszázas letöltésszámmal, amelyek egyébként nem kaphatók már könyvesbolti forgalomban, legfeljebb egy-egy kötet bukkan fel belőlük néha antikváriumokban.

A definícióból két gyűjteménytípus kerül ki: a tanulmány nem foglalkozik azokkal az illegális szolgáltatásokkal, például az olyan fájlcsere-lő rendszerekkel, amelyek a piacon hozzáférhető művek rendeltetésszerű felhasználását akadályozva a működő, jogszerű piaci szolgáltatásokkal szemben kínálnak ingyenes (vagy esetleg fizetős) hozzáférést a művekhez. (Ezeknek nem is céljuk a kulturális megőrzés.) A definícióból kikerültek továbbá a piaci alapon működő tartalomszolgáltatások mögött álló gyűjtemények is (pl. a T-Online „Téka” filmletöltő szolgáltatása, vagy az Apple zeneáruháza, az iTunes), amelyeknek pedig legfeljebb járulékos céljuk a kulturális megőrzés. Annak oka, hogy ezzel a két szélső típussal nem foglalkozunk a jelen tanulmányban, az, hogy a fenti célok elérése érdekében elsősorban azt a „szürke” zónát kell beazonosítani, amely a jogszerű piaci szolgáltatások és az azokat egyértelműen sértő és veszélyeztető illegális szolgáltatások között húzódik. Ezt a vizsgálatot amiatt kell elvégezni, mert a szürke zóna egyes jellemzőinek esetleges „kifehéritése” segíthet a jogszerű szolgáltatások hatékonyabbá tételében.

A szolgáltatásokat eszerint négy fő csoportra osztjuk: a legális piaci szolgáltatásokra, a legális nem piaci szolgáltatásokra, a nem legális nem piaci és a nem legális piaci szolgáltatásokra. Ezek közül a két köztes szolgáltatáscsoportot kívánjuk elemezni, amely vagy igen szűk körben, legálisan nyújt szolgáltatást a hagyományos piaci tevékenységen kívül, vagy de iure illegálisnak minősül, mivel olyan tevékenységekre épül, amelyek sértik a szerzői jogi szabályokat, ugyanakkor mégsem tekinthető a jogszerű piaci szolgáltatások közvetlen veszélyeztetőjének, mivel piaci résekben jön vagy jött létre, így lényegében a különböző értelemben vett piaci diszfunkciók kiküszöbölését szolgálja. Ez utóbbi elem az a közös pont, amely a további elemzések alapját képezi.

Ezekre az elemzett archívumokra jellemző, hogy nem a létező, jogszerű piaci szolgáltatások alternatíváját kínálják, hanem azokat a piaci réseket kívánják betölteni, ahol nem tud, vagy nem akar működni a piac: hozzáférést kínálnak a tárgyukhoz anyagi okokból másképp hozzá nem férő kutatóknak, diákoknak, a piacon már nem kapható művekre kíváncsi, nosztalgizáló közönségnek, illetve a műveket meghatározott körben újrafelhasználó alkotóknak.⁶

E gyűjtemények közül a nagy – rendszerint – állami archívumok jellemzője, hogy az állam által költségvetési jogszabályokban rögzített anyagi feltételek között tevékenykednek, és jelentős személyi és műszaki infrastruktúrát működtetnek. Létrehozó jogszabályuk általában pontosan és viszonylag mereven körülírja gyűjtőkörüket és gyűjtésük lehetséges tárgyait. Az ily módon összegyűjtött anyagot nemzeti vagy akár nemzetközi szabványoknak megfelelő rendszerben rendezik el, ami jelentős mértékben megkönnyíti a bennük való eligazodást, a gyűjteményben való keresést. Ezek a gyűjtemények rendszerint nemzeti keretben működnek, a részükre kijelölt tárgykörben a teljességre törekvő kötelezettségével tevékenykednek, azaz a kijelölt körben mindent össze kell gyűjteniük. Általában bárki számára nyitva állnak,

⁶ L. erről részletesen *Bodó Balázs*: *Sobri Jóska Digital*. In: *Café Babel*, 2006. december

de az anyagokhoz való hozzáférés fizikailag vagy jogilag korlátozott. A gyűjtemény felépítése hosszú időn át folytatott, jellemzően nonprofit tevékenység eredménye. Működésüket az állam gyakran könnyíti az általános szerzői jogi szabályok alóli kivételükkel, vagy legalábbis egyes cselekményeiknek a szabad felhasználások körébe való besorolásával.

A magángyűjteményeket két csoportra lehet osztani. Az első csoportba tartozók magánszemély vagy magánszervezet finanszírozásában működnek, gyűjtési területük és tárgyuk rendszerint jóval kisebb terjedelmű, mint az állami archívumoké (pl. egy-egy stílusra specializált zenei gyűjtemények), rendszerint olyan témakörben, területen végeznek gyűjtést, amely az állami archiváció körén kívül esik. Ez többféle okból lehetséges: például az állami költségvetésben véges összeg jut az ilyen típusú tevékenységre, vagy az érintett archívum gyűjtőköre nem jelenít meg olyan átfogó társadalmi igényt, amely indokolná az állam általi fenntartást, finanszírozást. Itt számításba jöhetnek természetesen egyéb ideológiai, filozófiai, intézményi és politikai megfontolások is.⁷ Ezek az archívumok éppen a fenti okokból kifolyólag elsősorban a gyűjtő magánszemély vagy magánintézmény érdeklődésének megfelelően rendeződnek, tartalmuk rendszerint igen speciális, szűk körben ismertek, és csak ebben a szűk (esetleg csak ismerősi) körben hozzáférhetők. Belső struktúrájuk sem mindig részletesen kidolgozott, nem sztenderdizált, gyakran a gyűjtő saját érdeklődésének megfelelő rendszert követ, emiatt nehezen kereshetők. A hozzáférés ezért még inkább korlátozott, mint az állami archívumok esetében. Működésük szerzői jogi szempontból nem releváns cselekményekre korlátozódik, vagy engedélyköteles cselekményeket jelent, így fenntartásuk – a fizetendő jogdíjak miatt – elvileg jóval költségesebb, mint az állami archívumoké. Ezt az archívumtípust csak szűk körben támogatják szerzői jogi szabad felhasználási szabályok. Gyakran a gyűjtő halálát követően valamely nagy állami archívum fogadja be őket, ahol eseti jelleggel kerülnek feldolgozásra.

A második típusba tartozó, online keletkező, új típusú archívumok létrehozását és fenntartását maguk a használók fedezik: mivel tipikus esetben nincs központi intézmény, és a dokumentumok tárolása a személyi számítógépeken történik, a fenntartás költségeit a gépek működtetésének, illetve az internet-hozzáférés díjának megfelelő összeg teszi ki. Az összköltségük emiatt messze az állami archívumok működési költségei alatt marad. Ezek – hasonlóan a hagyományos magángyűjteményekhez – tematikusan a legtöbb esetben sokkal kevésbé átfogóak, mint az állami archívumok, és gyűjtési körük szintén kívül esik az állami archívumokén, vagy azoknál könnyebb hozzáférést biztosítanak a művekhez. Az egyéb magánarchívumokhoz hasonlóan a résztvevők (itt a használók, nem a központi üzemeltető) érdeklődésének megfelelően rendeződnek. Online hozzáférhetőségük miatt azonban jóval szélesebb körben ismertek és hozzáférhetők, mint a hagyományos magánarchívumok. Tevékenységük szükségszerűen szerzői jogilag releváns és engedélyhez kötött cselekményekre épül, de tipikus esetben az engedélykérés elmarad. Költségeik a fenti tényezők miatt jelentős

⁷ I. m. (1), p. 12.

mértékkel alatta maradnak bármely más archívum fenntartási költségeinek. Itt szükséges azt is megjegyezni, hogy ezen gyűjtemények esetében a tartalomhoz való hozzáférést (lényegében a felhasználást) ritkán (de ma már egyre gyakrabban) kötik ellenszolgáltatáshoz. Ezeknek az archívumoknak a létrejötte sokkal inkább spontán, semmint tudatos kulturális megőrzési logika eredménye, és így gyakran csak igen rövid ideig működnek. Nem ritkán az ilyen tevékenységek eredményeként létrejönnek a nagy állami archívumokkal egyenrangú, sőt, azokat mélységükben és sokszínűségükben jóval meghaladó adatgyűjtemények is.⁸ Azt is meg kell jegyezni, hogy ezeknél a gyűjteményeknél a metaadatgyűjtés gyakran kezdetleges, de léteznek még az állami archívumok információs bázisait messze felülmúló metaadatbázisok is. Nagy hátránya ezeknek az archívumoknak, hogy nem lehet tudni, meddig maradnak fenn: meddig tart az archivátorok lelkesedése, mikor lépnek fel a jogosultak jogsértés miatt (ez elsősorban egyébként nem a metaadatbázisokat fenyegeti). Probléma lehet, hogy nem minden résztvevő rendelkezik megfelelő infrastruktúrával az azonos szintű, egységes archiválási tevékenység folytatásához.

Itt kell megjegyezni, hogy jelenleg a fent bemutatott archívumok között nincs, vagy csak igen korlátozott az átjárás (például a magánarchívumok tulajdonosai az államra hagyhatják a gyűjteményüket). Noha praktikusán értelmetlen ugyanazt a tartalmat kétszer digitalizálni és online archiválni, ez mégis az egyetlen jogszerű megoldás, mivel az állami archívumok gyűjtőköre (forrásai) pontosan meg vannak határozva, így nem terjednek ki az illegális tartalmakra, még abban az esetben sem őrizhetők meg állami archívumban ezek a digitalizált tartalmak, ha azok esetleg még nem kerültek be egy állami archívumba pénz, idő vagy emberi kapacitás híján. Nyilvánvaló, hogy az illegálisan hozzáférhetővé tett, már digitalizált tartalmak átvételével a legális archívumok (elsősorban az állami gyűjtemények) jelentős mértékben csökkenthetnék a saját maguk által végzett archiválás egyébként igen magas költségeit. A későbbiekben még visszatérünk arra a lehetőségre, hogy milyen módon lehetne a szerzői jogi szabályozást úgy értelmezni, hogy a forrásfelhasználás hatékonyabb lehessen.

II. AZ ARCHÍVUMOKRA VONATKOZÓ SZERZŐI JOGI SZABÁLYOK ELEMZÉSE

II.1. A SZERZŐI JOGI SZABÁLYRENDSZER BEMUTATÁSA

Az archívumok működtetésének célja a kultúra megőrzése, a múlt megismerhetőségének biztosítása a jövő nemzedékek számára, a hozzáférés lehetővé tétele olyan tartalmakhoz, amelyek a piacon nem, vagy csak nehezen beszerezhetők. A kultúra ily módon való fennmaradásának megteremtése jelentős terjedelemben kívül esik a szerzői jog által érintett

⁸ I. m. (1), p. 12.

területeken: azon alkotások tekintetében, amelyeknek védelmi ideje már lejárt, vagy soha nem is álltak szerzői jogi védelem alatt, természetesen bárki bármilyen archiválási tevékenységet szabadon folytathat.⁹

A még oltalom alatt álló alkotások archiválását (szerzői jogi szempontból releváns gyűjtését, ha már a gyűjtés is többszörözésként valósul meg, a megőrzési és hozzáférhetővé tétele célú többszörözését és különböző módokon történő hozzáférhetővé tételét) a szerzői jogi szabályozás oly módon segíti elő, hogy egyes intézmények közvetlenül vagy közvetve a kultúra megőrzését és hozzáférhetővé tételét szolgáló tevékenységét kiveszi a szerzői kizárólagos engedélyezési jog hatálya alól, és díjigényre redukálja, vagy teljesen a szabad felhasználás körébe utalja. Emellett ezen intézmények számára más jogterülethez tartozó (elsősorban közjogi típusú) szabályokkal előírja a felhasználási cselekménynek minősülő tevékenységek kötelező elvégzését, és esetenként bizonyos felhasználások más számára történő engedélyezését is (pl. film).

A szerzői jogi törvény (Szt.) a következő, a kultúra gyűjteményes megőrzésére vonatkozó szabályokat tartalmazza (zárójelben és dőlt betűvel mindegyik után feltüntetjük annak közösségi jogi megfeleljét).

II.1.1. Általános archiválás

35. § (4) Nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtár, iskolai oktatás célját szolgáló [33. § (4) bek.] intézmény, muzeális intézmény, levéltár, valamint kép- és hangarchívum – vállalkozási tevékenységen kívüli – belső intézményi célra a célnak megfelelő módon és mértékben készíthet a műről másolatot, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja, és

- a) tudományos kutatáshoz szükséges,
- b) saját példányról archiválásként tudományos célra vagy a nyilvános könyvtári ellátás céljára készül,
- c) megjelent mű kisebb részéről, illetve újság- vagy folyóiratcikkre készül, vagy
- d) külön törvény azt kivételes esetben, meghatározott feltételekkel megengedi.

[Infosoc-irányelv:¹⁰ 5. cikk (2) bekezdés c) pont: *A tagállamok a 2. cikkben szabályozott többszörözési jog alól kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg a következő esetekben: ... c) a nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak, oktatási intézmények vagy múzeumok, valamint az archívumok által végzett egyes többszörözési cselekmények tekintetében, amelyek közvetlenül vagy közvetve sem irányulnak kereskedelmi vagy gazdasági célra.*]

⁹ http://db.zti.hu/24ora/bartok.asp?VBSdbClickClass_1=VBSdbFilter

¹⁰ Az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001. május 22-i 2001/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv

II.1.2. Speciális archiválás

35. § (7) Szabad felhasználás a saját műsorának sugárzásához jogszerűen felhasználható műről a rádió- vagy televíziószervezet által saját eszközeivel készített ideiglenes rögzítés. Ha a sugárzás engedélyezésére kötött szerződés másként nem rendelkezik, e rögzítést a rögzítés elkészítésének időpontjától számított három hónapon belül meg kell semmisíteni, illetve törölni kell. E rögzítések közül azonban azok a – külön törvényben meghatározott – rögzítések, amelyeknek rendkívüli dokumentációs értéke van, közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívumban korlátlan ideig megőrizhetők.

[Infosoc-irányelv: 5. cikk (2) bekezdés d) pont: A tagállamok a 2. cikkben szabályozott többszöröségi jog alól kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg a következő esetekben: ... d) műveknek a műsorsugárzó szervezetek által saját eszközeikkel, saját műsoraik számára készített ideiglenes rögzítései tekintetében; e rögzítések megőrzése hivatalos archívumokban rendkívüli dokumentációs értékükre tekintettel megengedhető.]

II.1.3. Hagyományos hozzáférhetővé tétel

39. § A nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak a mű egyes példányait szabadon haszonkölcsönbe adhatják. Ez a rendelkezés nem vonatkozik a szoftverre és a számítástechnikai eszközökkel működtetett adatbázisra.

40. § A szabad felhasználás körében többszörözött példányok – a könyvtárközi kölcsönzés kivételével – nem terjeszthetők a szerző engedélye nélkül.

[Haszonkölcsönzési irányelv:¹¹ 5. cikk (1) bekezdés: A tagállamok eltérően szabályozhatják az 1. cikkben biztosított, nyilvános haszonkölcsönzésre szóló kizárólagos jogot, amennyiben legalább a szerzők díjazásban részesülnek az ilyen kölcsönzésért. A tagállamok szabadon meghatározhatják ezen díjazás mértékét, kulturális támogatási céljaiknak megfelelően. (2) bekezdés: Amennyiben a tagállamok nem alkalmazzák az 1. cikkben biztosított kizárólagos haszonkölcsönzési jogot hangfelvételek, filmek és számítógépes programok esetén, akkor legalább a szerzőket díjazásban részesítik. (3) bekezdés: A tagállamok mentesíthetnek bizonyos intézményeket az 1. és 2. bekezdésekben foglalt díjazás megfizetése alól.]

II.1.4. Új típusú hozzáférhetővé tétel

38. § (5) A felhasználásra vonatkozó eltérő megállapodás hiányában a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak, iskolai oktatás célját szolgáló [33. § (4) bek.] intézmények, muzeális intézmények, levéltárak, valamint kép- és hangarchívumok gyűjteményeinek részét képező művek az ilyen intézmények helyiségeiben ezzel a céllal üzembe állított számítógé-

¹¹ A bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joghoz kapcsolódó egyes jogokról szóló 1992. november 19-i 92/100/EGK tanácsi irányelv

pes terminálok képernyőjén tudományos kutatás vagy egyéni tanulás céljára a nyilvánosság egyes tagjai számára szabadon megjeleníthetők, és ennek érdekében – külön jogszabályban meghatározott módon és feltételekkel – a nyilvánosság említett tagjaihoz szabadon közvetíthetők, ideértve a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételt is, feltéve, hogy az ilyen felhasználás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja.

[Infosoc-irányelv: 5. cikk (3) bekezdés: A tagállamok a 2. és a 3. cikkben szabályozott jogok vonatkozásában az alábbi esetekben kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg: ... n) az adásvételi vagy felhasználási feltételek alá nem eső, a (2) bekezdés c) pontjában említett intézmények gyűjteményeiben szereplő műveknek, illetve más védelem alatt álló teljesítményeknek a nyilvánosság egyes tagjai számára közvetítéssel, illetve hozzáférhetővé tétellel, kutatás vagy egyéni tanulás céljából történő felhasználása, az említett intézmények helyiségeiben e célra kijelölt terminálokon.]

A felfebb ismertetett szabályok két csoportra oszthatók: első csoportjuk [35. § (4) bekezdés, 35. § (7) bekezdés] a megőrzést könnyíti, második csoportjuk [38. § (5) bekezdés, 39. §, 40. §] az így vagy más módon a gyűjtemény részévé vált alkotások nyilvánosságához való eljuttatását teszi könnyebbé. Az elemzést a továbbiakban a szabályok egyes elemeire vonatkozóan (a kedvezményezett köre, a korlátozott szerzői jogok, a hozzáférés lehetséges helye, a kizárólagos jog alól kivett művek és egyéb teljesítmények köre) ebben a csoportosításban végezzük el.

II.2. A SZABAD FELHASZNÁLÁS KEDVEZMÉNYEZETTJEINEK KÖRE

Kedvezményezett alatt azt a személyt értjük, akinek cselekménye szerzői jogilag releváns felhasználást valósít meg, de törvényi mentesítés nyomán nem kell ehhez a szerző engedélyét kérnie, illetve mentesül a szerzői jogdíj megfizetése alól. (Itt hangsúlyozni kell újra, hogy a szerzői jogi védelem alatt nem álló vagy már nem álló művek esetében bárki végezhet archiválótevékenységet, tehát például a Zenetudományi Intézet népdalgyűjteménye a szerzői jogi szabályozás szöbe jötte nélkül archiválható, digitalizálható, hozzáférhetővé tehető akár hagyományos, akár online módon, de ugyanezt el lehet végezni a Corvinák esetében vagy a reformkori magyar irodalom alkotásaival is.)

II.2.1. Általános archiválás

A műpéldányok megőrzésére vonatkozó legfontosabb szabály az Infosoc-irányelv 5. cikk (2) bekezdés c) pontját átültető 35. § (4) bekezdése, amely a szabad felhasználás keretében a másolatkészítést a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak, iskolai oktatás célját szolgáló intézmények, muzeális intézmények, levéltárak, valamint kép- és hangarchívumok számára teszi lehetővé. A viszonylag jól körülírható intézményi körön kívül eső más szervezetek szerzői jogi oltalom alatt álló művek archiválását csak a jogosultak engedélyével végezhetik.

Az irányelv (és más közösségi jogi aktus) sem ad definíciót a nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak körére, ezért az ennek megfelelő belső jogi fogalom határainak megvonása teljes mértékben a tagállami jogalkotó feladata. Ennek a fogalomnak két, a magyar jogrendszerben ismert kifejezés, a nyilvános könyvtár és a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtár fogalma feleltethető meg. A nyilvános könyvtárra nyilvánítás feltételeit a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény (a továbbiakban: kulturális törvény) 54. §-a pontosan meghatározza, a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtár tartalma azonban jóval nehezebben körülírható fogalom, amelynek tartalmára legfeljebb a 2003. évi CII. törvény kötelező erővel nem bíró miniszteri indoklásból lehet következtetni, amely a haszonkölcsönzés engedélyezésének kizárólagos joga alól kivett intézményeket meghatározó szakaszról szól. Eszerint *„egyes szakkönyvtárak – jöllehet nyilvános szolgáltatásokat nyújtanak – nem szerepelnek a nyilvános könyvtárak jegyzékében, ugyanakkor indokolt, hogy a közönség számára nyitva álló ilyen könyvtárak által történő haszonkölcsönbe adás is szabad felhasználás legyen.”* Ebből az következik, hogy a jogalkotó a nyilvános könyvtárakon kívül a nyilvános szolgáltatásokat is nyújtó szakkönyvtárakat sorolja a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak közé. (E definíció problematikusságára később visszatérünk.)

Az irányelvben az oktatási intézmény fogalma az Szjt. iskolai oktatás célját szolgáló intézmény fogalmának felel meg, amelyek közé az Szjt. 33. § (4) bekezdése alapján az óvodák, általános iskolák, középiskolák, szakmunkásképző iskolák, szakiskolák, alapfokú művészeti oktatási és felsőoktatási intézmények tartoznak. Érdemes itt kitérni arra, hogy a könyvtárakhoz hasonlóan itt is fenntartósemleres szabályozás, az iskolarendszerbe akkreditált intézmény kedvezményezett (így nem csak az állami vagy önkormányzati fenntartású intézmények), míg az iskolarendszeren kívüli oktatási intézmény nem.

A közösségi jog nem tartalmaz egységes múzeumfogalmat sem, emiatt a tagállamok szabadon állapíthatják meg, hogy mely intézményeiket tekintik múzeumnak. Ennek a következménye az, hogy igen eltérő szakmai követelményeknek megfelelő intézményeket tehetnek kedvezményezetté. Tekintve, hogy a magyar jogban csak a kulturális törvény tartalmaz általános múzeumfogalmat, de ugyanakkor a törvény értelmében vett múzeumoknak, közérdekű muzeális gyűjteményeknek és kiállítóhelyeknek egyforma szakmai követelményeknek kell megfelelniük,¹² ezért indokolt volt, hogy általában véve mindegyik intézménytípus a kedvezményezett körbe kerüljön. Így az irányelvben kedvezményezett múzeumi körbe a kulturális törvény alapján a magyar jogban beletartoznak az országos múzeumok, az országos szakmúzeumok, a megyei múzeumok, a területi múzeumok, a tematikus múzeumok, közérdekű muzeális gyűjtemények és kiállítóhelyek mint muzeális intézmények is.

Az irányelv által megnevezett utolsó kedvezményezett körbe a különböző archívumok tartoznak. (Az archiv, Archiv szó szűkebb értelemben jelenti a levéltárat, tágabb értelem-

¹² 48. § (5) bekezdés

ben az egyéb, pl. a kép- vagy hangarchívumokat is.) Szűkebb értelemben ide a magyar jog alapján a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény 3. § 1) pontja alapján a maradandó értékű iratok tartós megőrzésének, levéltári feldolgozásának és rendeltetésszerű használatának biztosítása céljából létesített intézmények, vagyis a levéltárak tartoznak. Érdemes itt megjegyezni, hogy a levéltárak gyűjteményeinek jelentős része olyan hivatalos irat, amely még akkor is kiesne a védelem köréből, ha kora miatt védett lehetne (a nem hivatalos iratok, pl. üzleti iratok ugyanakkor már beleeshetnek a védelembe). Mindenesetre lehet állítani, hogy az archívum levéltárként való értelmezése igen szűk körben tenne lehetővé szabad felhasználást, aminek valószínűleg igen kicsi lenne a gyakorlati relevanciája, különösen, hogy a levéltárak jellemző módon az eredeti, tehát nem többszörözött iratokat gyűjtik és őrzik meg, és ráadásul ezeket legtöbbször csak helyben olvasásra, kutatásra teszik hozzáférhetővé, ami szerzői jogilag akár nem is releváns cselekményeket jelent.

Az Szjt. nem adja meg a kép- és hangarchívum fogalmát, ennek definiálására csak a kulturális törvényben, a közgyűjtemény-fogalom részeként kerül sor.¹³ A kép- és hangarchívum fogalma csak közvetve utal, a nyilvános könyvtárakra vonatkozó szabályok pedig nevesítve utalnak a NAVA-ra¹⁴ és a nemzeti kulturális örökség részét képező kép- és hangrögzítés országos nyilvántartási rendszerére,¹⁵ bár egyik funkciót, intézményt sem nevezi a törvény egyértelműen kép- és hangarchívumnak, mégis azt kell feltételezni, hogy a NAVA-t és az MNFA-t ilyen közgyűjteménynek kell tekinteni. E fogalmi bizonytalanság mellett azonban sokkal komolyabb probléma, hogy a kép- és hangarchívum definíciója értelmében valójában csak az audiovizuális archívumok tartozhatnak a kép- és hangarchívumok körébe, ami kizárja a csak hanganyagokat gyűjtő archívumokat a kedvezményezett körből – erre a szabályozási megoldásra, a hangarchívumok „elfelejtésére” nem lehet indokot találni, amellet, hogy ennek komoly következményei is lennének: a törvény szó szerinti követése ugyanis azt eredményezné, hogy a NAVA nem archiválhatná az elemzett szabad felhasználás alapján a rádiók műsorait.

II.2.2. Speciális archiválás

Az Szjt. külön rendelkezik a rádió- vagy televíziószervezet saját műsora sugárzásához jogszzerűen felhasználható műről készíthető ideiglenes rögzítésről, ezzel kivételt téve az alól a főszabály alól, hogy archiválást csak az előbbieken meghatározott intézmények végezhet-

¹³ I. melléklet n) Közgyűjtemény: az állam, a helyi önkormányzat, valamint az országos kisebbségi önkormányzat, a köztestület és a közalapítvány tulajdonában (fenntartásában) működő, vagy általuk alapított könyvtár, levéltár, muzeális intézmény, kép- és hangarchívum.

e) Kép- és hangarchívum: az Rttv. 2. § 28. pontja szerinti műsorszámokat gyűjtő audiovizuális archívum, valamint az olyan audiovizuális archívumok, amelyeknek gyűjteményét védetté nyilvánították.

¹⁴ 59. § (5) bekezdés

¹⁵ 59. § (4) bekezdés

nek. Ez azonban valójában egyfajta „előarchiválásnak” tekinthető csak az általános archiváláshoz képest, hiszen ez a másolat limitált időtartamra, három hónapig őrizhető meg. Ha a sugárzás engedélyezésére kötött szerződés másként nem rendelkezik, e rögzítést a rögzítés elkészítésének időpontjától számított három hónapon belül meg kell semmisíteni, illetve törölni kell. (Természetesen a szerzői műnek minősülő saját készítésű műsorok, illetve a szerzői jogi oltalom alatt nem álló műsorok tartósan is rögzíthetők. Ezen a szabályon nyugszik a Magyar Rádió, illetve a Magyar Televízió saját archívuma.)

A szabad felhasználás körébe eső rögzítések közül azok a – külön törvényben meghatározott – rögzítések, amelyeknek rendkívüli dokumentációs értéke van, közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívumban korlátlan ideig megőrizhetők. Hogy mi minősül rendkívüli dokumentációs értékűnek, azt a törvény nem határozza meg. Erre mindeztáig egy esetben került sor: a NAVA esetében az általa kötelezően archivált műsorszámok a NAVAtörvény 7. § (4) bekezdése szerint mind ilyennek minősülnek. Szükséges itt megjegyezni, hogy azt, hogy valamennyi országos műsorszolgáltató teljes műsora rendkívüli dokumentációs értékkel bír-e, kétségbe vonja a Bizottság által az Infosoc-irányelv átültetésének megfelelősége vizsgálatára készített tanulmány.¹⁶ Ezzel kapcsolatban azt meg lehet állapítani, hogy ezen szervezetek köre jóval szűkebb, mint az Szjt.-ben kedvezményezettek köre, így azt formálisan nem lehet mondani, hogy a jogalkotó ne szűkítene a három hónapos ideiglenes rögzítés után a tartós rögzítésre kerülő műsorszámok körét. Emellett merül fel az a – kevésbé jogharmonizációs, hanem inkább kultúrpolitikai – kérdés is, hogy tényleg megfelelő szabályozási megoldás volt-e az országos műsorszolgáltatók programjára korlátozni a rendkívüli dokumentációs értéket, és nem kellett volna-e ezt más műsorszolgáltatókra is kiterjeszteni, esetleg tényleges dokumentációs értékük alapján válogatva a műsorok között, mivel arra semmiképp nem szabad következtetni a szabályból, hogy más műsorszolgáltatók műsorszámjai ne lehetnének – nem az Szjt. értelmében – rendkívüli dokumentációs értékűek.

Úgy tűnhet, a kép- és hangarchívumoknak két alapvető típusát ismeri az Szjt. Az egyik kategóriába a közgyűjteménynek minősülő archívumok (tehát a kulturális törvény hatálya alá is tartozó kép- és hangarchívumok) tartoznak. Ezek a közgyűjtemények a kedvezményezettjei az Szjt. archiválásra vonatkozó 35. §-ának (7) bekezdésében meghatározott szabad felhasználásoknak, mivel a rendkívüli dokumentációs értékkel bíró rádió- és televízióműsorok efemer rögzítései tartósan csak a közgyűjteménynek minősülő kép- vagy hangarchívumban őrizhetők meg szabad felhasználásként. A 35. § (4) bekezdése, az egyéb alkotások archiválását lehetővé tevő szabad felhasználási szabály viszont nem említi a kép-

¹⁶ Lucie Guibault–Guido Westkamp–Thomas Rieber-Mohn–Bernt Hugenholtz–Mireille van Eechoud–Natali Helberger–Lennert Steijger–Mara Rossini–Nicole Dufft–Philipp Bohn: Study on the Implementation and Effect in the Member States of Directive 2009/29/EC on the Harmonization of Certain Aspects of Copyright and Related Rights in the Information Society, II. The Implementation of Directive 2001/29/EC in the Member States, p. 288.; http://www.ivir.nl/publications/guibault/Infosoc_report_2007.pdf; http://www.ivir.nl/publications/guibault/Infosoc_Study_2007.pdf

és hangarchívumok közgyűjteményi jellegét, ahogy egyébként ezt nem teszi meg a 38. § (5) bekezdése sem, amely meghatározott típusú hozzáférését engedi az archivált anyagoknak.

Arra, hogy ezekben az esetekben az eltérő megfogalmazás ellenére is azonos kedvezményezett köréről van szó, két módon lehet következtetni.

Egyrészt a 35. § (4) bekezdésének kedvezményezett köréből az iskolai oktatást végző intézményt maga az Szjt. határozza meg a 33. § (4) bekezdésében, a többi intézményt (nyilvános szolgáltatást nyújtó könyvtár és levéltár) pedig a kulturális törvény definiálja. Mivel a kép- és hangarchívum személyi körét az Szjt. nem definiálja, ezért alappal gondolható, ha a kulturális törvény meghatároz kép- és hangarchívumi kört, akkor azzal azonos személyi kört kell érteni az Szjt.-beli kép- és hangarchívumon is, vagyis itt is a kulturális törvényt kell háttérszabályként alkalmazni.

Másrészt egyedül a 35. § (7) bekezdése említi kifejezetten közgyűjteménynek minősülő kép- és hangarchívumot, ez is indokolja, hogy ennek a szakasznak a tágabb értelmezésénél felmerülhetne, hogy maga a rádió- vagy televíziószervezet a saját archívumában is megőrizheti a sugározáshoz felhasznált (nem saját) műveket korlátlan ideig. Így viszont nem lenne sok értelme előbb három hónapra lehetővé tenni az ideiglenes archiválást. Mindebből tehát következik, hogy valamennyi esetben ugyanazokról a kép- és hangarchívumokról van szó: amelyek közgyűjteménynek minősülnek.

Itt talán említésre méltó, hogy míg a rádió- és televíziószervezetek archiválási tevékenysége nem feltétlenül digitális, addig a NAVA digitálisan rögzített anyagok archiválását végzi. Vagyis ha a rádió- vagy televíziószervezet nem digitálisan bocsátja rendelkezésre a tartalmat, azt a NAVÁ-nak még digitalizálnia kell. A digitális televíziózás elindulása jelentősen csökkentheti a NAVA ilyen irányú leterheltségét. A digitális televíziózás térhódításával a rádió- és televíziószervezetek digitális ideiglenes rögzítései a jelenleginél nagyobb jelentőséget kaphatnak, hiszen ezen a módon akár az ilyen archivált tartalmak üzleti célú felhasználásaira is lehetőség nyílik. Természetesen itt megint a szabad felhasználás keretein kívüli, engedélyköteles felhasználásokról van szó.

Itt érdemes megjegyezni, hogy a rádió- és televíziószervezetek digitális köteles példányok szolgáltatására is kötelesek a NAVA számára, vagyis szükségszerűen elvégzik a digitalizálást, viszont rengeteg, a NAVA-törvény hatálybalépését megelőzően született, illetve sugárzott műsor nincs meg digitalizált változatban. Ezek archiválása kifejezetten költséges folyamat, ráadásul gyűjtésük nem esik a kötelespéldány-szolgáltatási körbe, bár ha az archívum hozzájuk jut, már vonatkoznak rájuk is a szabad felhasználás feltételei. Ezen a területen példáulértékű a BBC televízió saját archívumának¹⁷ az elmúlt években lezajlott fokozatos digitalizációja és szabad hozzáférhetővé tétele, amelynek az e tanulmányban ismertetett szerzői jogi korlátok között Magyarországon sem lenne akadálya: a korábbi anyagok szerzői

¹⁷ <http://www.bbc.co.uk/cult/treasurehunt/>

jogi szempontból átadhatók lennének a NAVA-nak, amely az Szjt. 35. § (4) bekezdés d) pontja alapján digitalizálhatná és archiválhatná a korábbi műsorokat is.

II.2.3. Hagyományos hozzáférhetővé tétel

A szabad felhasználás alá eső nyilvános haszonkölcsönzés kedvezményezettjei a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak. E kedvezményezett kör megegyezik a fent említett körrel: vagyis idetartoznak a kulturális törvény szerinti nyilvános könyvtárak, valamint a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó szakkönyvtárak.

Itt meg kell jegyezni, hogy a vonatkozó közösségi jogi rendelkezések nem teszik lehetővé a nyilvános haszonkölcsönzési díjigény alól való ilyen széles körű (lényegében valamennyi nyilvános haszonkölcsönzést végző intézményre kiterjedő) mentesítést.¹⁸

II.2.4. Új típusú hozzáférhetővé tétel

Az Szjt. 38. § (5) bekezdésének kedvezményezett körébe pedig ugyanazok az intézmények tartoznak, mint a 35. § (4) bekezdésébe: a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak, iskolai oktatás célját szolgáló intézmények, muzeális intézmények, levéltárak, valamint (a közgyűjteménynek minősülő) kép- és hangarchívumok. (Lényegében tehát azok az intézmények végezhetnek hozzáférhetővé tételi tevékenységet, amelyek a tartós archiválási tevékenységnek is jogosultjai.)

¹⁸ A Haszonkölcsönzési irányelv 5. cikke a kizárólagos nyilvános haszonkölcsönzési jog korlátozhatóságának feltételeit határozza meg. Az irányelv szövege e tekintetben igen rugalmas, sokféle értelmezés lehetőségét foglalja magában, illetve egymástól igen különböző szabályozások kialakítását teszi lehetővé. Ez végső soron az irányelv elfogadása óta eltelt időben az irányelv elfogadásakor már létezett rendszerek fennmaradását eredményezte úgy, hogy a tagállamok még az irányelv által megkövetelt átalakításokat sem végezték el. E tény felismerte a Bizottság az irányelv 5. cikkének (4) bekezdése alapján 2002-ben kiadott jelentésében is, majd az irányelv nem megfelelő átültetése miatt egyes tagállamokkal szemben az EK-szerződés 226. Cikke alapján kötelezettségzegési eljárást indított. Ezen eljárások közül egy már le is zárult, az Európai Bíróság 2005-ben hozta meg ítéletét.

Az irányelv 5. cikkének (1) bekezdése lehetővé teszi, hogy a tagállamok derogációt állapítsanak meg a nyilvános haszonkölcsönzés kizárólagos joga tekintetében, amennyiben legalább a szerzők díjazásban részesülnek e haszonkölcsönbe adás ellenében. Nem véletlen, hogy az irányelv nem a szerzői jogi terminológiában megszokott „kivételek és korlátozások” (*Exceptions and limitations, Ausnahmen und Beschränkungen*) fogalmat használja, hanem a „derogáció” (*Derogation, Ausnahme*) kifejezést. Ezzel kívánt utalni a közösségi jogalkotó arra, hogy tagállamok a szerző kizárólagos engedélyezési jogát, vagyis a haszonkölcsönzés engedélyhez és díjfizetéshez kötését (természetesen a megfelelő szabályozási kapcsolatok megteremtésével) nem csak a szerzői jog belső rendszerében korlátozhatják. Itt azonban azt is hangsúlyozni kell, hogy ennek az elsődleges oka a már létező – nem szerzői jogi – rendszerek fenntarthatósága volt.

Az 5. cikk (1) bekezdése értelmében a tagállamok eltérő szabályozást alakíthatnak ki az egyes műfajták tekintetében. Azaz létrejöhet olyan szabályozás, amely pl. a szépirodalmi művek esetében csak díjigényt ír elő, a kották esetében viszont fenntartja kizárólagos engedélyezési jogot. Azonban minden esetben fenn kell maradnia legalább a szerző díjigényének, így az nem fordulhat elő, hogy például a szakirodalmi művek után semmilyen juttatásban ne részesüljön a szerző.

Hasonló szabályozást tartalmaz az 5. cikk (2) bekezdése is, amely kifejezetten a hangfelvételek, filmek és számítógépi programalkotások tekintetében rögzíti azt, hogy a kizárólagos jog korlátozása esetében is fenn kell maradnia legalább a szerző díjigényének. Jelentősége e cikknek amiatt van, mivel ezen alkotástípusokon gyakran nemcsak szerzői jogi, de szomszédos jogi jogosultaknak is fennállnak jogai. Az irányelv 2. cikke értelmében pedig az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítónak, illetve a filmelőállítónak is kizárólagos engedélyezési joga van a nyilvános haszonkölcsönzés tekintetében. E jogosultak joga tekintetében azonban az 5. cikk (2) bekezdése alapján a tagállamoknak lehetőségük van arra is, hogy azt még díjigény formájában se biztosítsák számukra.

Az 5. cikk (2) bekezdésében nevesített műtípusokra a díj mértéke szempontjából is eltérő szabályozás vonatkozik, mint a többi műtípusra. (Természetesen ez csak abban az esetben releváns szabályozási kérdés, ha a tagállam az adott műtípus tekintetében úgy dönt, hogy nem biztosítja a kizárólagos engedélyezési jogot, hanem csak a díjigényt.) A (15) preambulumbekzdés szerint a szerzőknek és az előadóművészeknek elidegeníthetetlen jogot kell biztosítani a megfelelő díjazásra (*equitable remuneration, angemessene Vergütung*). Ugyanakkor a díj konkrét mértékének megállapításánál a tagállamok az 5. cikk (1) bekezdése értelmében figyelembe vehetik kultúrátmogatási céljaikat is, vagyis a haszonkölcsönzés fellendítése érdekében akár a „megfelelőnél” alacsonyabb díjat is megállapíthatnak. Ez azonban nem vonatkozik a hangfelvételekre, filmekre és számítógépi programalkotásokra, itt kultúrátmogatási célok miatt nem lehet eltérni a megfelelő díjazástól.

A tagállamok az 5. cikk (3) bekezdésében lehetőséget kaptak arra is, hogy még a díjfizetés alól mentesítsék intézmények bizonyos típusait (ez a szabály nem alkalmazható a hangfelvételek, filmek és számítógépes programok esetében). Az irányelv megfogalmazása (intézmények bizonyos típusai) és az e fogalom túl tág értelmezése miatt indított kötelezettségsegzési eljárások dokumentumai egyértelműen utalnak arra, hogy a közösségi jogalkotó olyan körben kívánta lehetővé tenni a mentesítést, ami nem jár a haszonkölcsönzési jog teljes kiüresítésével. (Ez lehet az eredménye annak, ha a díjigény alól minden, vagy szinte minden haszonkölcsönzést végző intézmény mentesül.)

Az Szjt. szabad felhasználásokról és a szerzői jog más korlátairól szóló IV. fejezetében a 39. § meghatározott intézmények által végzett nyilvános haszonkölcsönzést szabaddá teszi. A megnevezett intézmények anélkül végezhetnek nyilvános haszonkölcsönzést, hogy ahhoz a szerző engedélyét kellene kérniük, vagy legalább díjat kellene fizetniük.

Az ily módon kedvezményezett intézményi körbe az Szjt. 1999-ben elfogadott, eredeti szövege szerint a nyilvános könyvtárak tartoztak. Az egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények módosításáról szóló 2003. évi CII. törvény (a továbbiakban: módosító törvény) 67. §-a nyomán ez a kör kibővült a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak körére. A törvényhez fűzött miniszteri indokolás szerint „egyes szakkönyvtárak – jöllehet nyilvános szolgáltatásokat nyújtanak – nem szerepelnek a nyilvános könyvtárak jegyzékében, ugyanakkor indokolt, hogy a közönség számára nyitva álló ilyen könyvtárak által történő haszonkölcsönbe adás is szabad felhasználás legyen.” Az indokolás külön kiemeli, hogy ezt a módosítást könyvtárszakmai megfontolások tették szükségessé.

Itt meg kell jegyezni, hogy az említett módosítás már elfogadásakor is nagy vitát váltott ki, egyes észrevételek és később tanulmányok is jelezték azt az aggályt, hogy épp a közösségi jog által megkívánttal ellentétes irányba mozdult el a jogalkotó, amikor a nyilvános könyvtárak törvényben is meghatározott fogalmát egy, szándékai szerint bővebb, de pontosan meg nem határozott intézményi kört magába foglaló fogalommal váltotta fel.

Gyakorlatilag a 39. § kedvezményezett köréből csak a ténylegesen zárt, ún. „olvasó” könyvtárak (pl. tanszéki, céges könyvtárak) maradnak ki, amelyek azonban egyébként sem végeznek nyilvános haszonkölcsönzési tevékenységet. Ez pedig azt eredményezi, hogy a nyilvános haszonkölcsönzés joga *de facto* nem érvényesül, mivel a szoftver tekintetében a jogosultak nem engedélyezik a haszonkölcsönzést, az adatbázis tekintetében nem érvényesítik a díjigényt, a többi műtípus tekintetében pedig a felhasználás ily módon teljes körben szabad. Ez a szerzői haszonkölcsönzési jog kiüresedését jelenti.

TITKOS ADATSZERZÉS ÉS NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS A SZOFTVEREK JOGOSULATLAN LETÖLTÉSÉNEK ÉS TELEPÍTÉSÉNEK BIZONYÍTÁSA KÖRÉBEN

1. BEVEZETÉS

A szoftverekkel kapcsolatos, vagyoni természetű szerzői jogok büntetőjogi védelmének jogszabályi alapját a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényt (a továbbiakban: Btk.) módosító 1993. évi XVII. törvény 72. §-a teremtette meg. A jogalkotó az ezen célt szolgáló tényállást (Btk. 329/A. §) keretdispozícióként – vagyis másik jogágazathoz tartozó norma megsértéseként – fogalmazta meg, eredetileg „szerzői és szomszédos jogok megsértése” elnevezéssel, amelyet a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény rendelkezései töltöttek meg tartalommal. Az új tényállás alkalmazása eleinte nem volt zökkenőmentes, de hamarosan letisztult a gyakorlat. Voltak persze olyan gondok is, amelyek megoldására többet kellett várni, például a tényállás címében szereplő „és” kötőszót – amely a jogalkotó eredeti szándékától eltérő jelentést hordozott, és ebből adódóan komoly értelmezési problémákat okozott – csak az 1999. évi CXX. törvénnyel cserélték „vagy”-ra.¹

A számítástechnika és az információtechnológia további fejlődése, valamint az internethasználat hétköznapivá válása sok tekintetben új helyzetet teremtett, ezért nemcsak a jogalkotónak kellett újragondolnia az illegális szoftverhasználat visszaszorítását célzó szabályozást, hanem a bűnüldöző szerveknek is fel kellett készülniük a kihívásokra. Ebben a szellemben számos, a jogszabályi hátteret érintő változás következett be. A Btk. a 2001. évi CXXI. törvénnyel történt módosítás óta „szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése” néven határozza meg a bűncselekményt,² a tényállás szövege szabatosabb, a szabályozás pedig differenciáltabb lett. Időközben hatályba lépett a korábbi szerzői jogi törvényt felváltó 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.), a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.), és az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény (a továbbiakban: Eht.) is. A legnagyobb változást azonban az Európa Tanács Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezménye eredményezte, amelyet hazánkban a 2004.

¹ A „vagy” kötőszó alkalmazása egyébként sokkal inkább összhangban van a bűncselekmény törvényi egységként való megfogalmazásával. Ahogyan arra a Legfelsőbb Bíróság is rámutat (BH 2000. 288.), a Btk. 329/A. §-a szerinti tényállás úgynevezett összefoglalt bűncselekmény: egyrészt a „szerzői jogok”, másrészt pedig az ehhez hasonló és ezzel rokon „kapcsolódó jogok” megsértőit rendeli büntetni. Ez a törvénytörvény szakasz tehát külön-külön is önálló deliktumnak minősülő törvényi tényállásokat foglal egybe (esetleges együttes előfordulásuk esetére), kizárva ezzel a bűnhalmazat megállapításának lehetőségét.

² Az egyezmény hivatalos magyar nyelvű szövege még mindig szomszédos jogokat említ annak ellenére, hogy az Szt. 2002. január 1-je, a Btk. pedig 2002. április 1-je óta szerzői joghoz kapcsolódó jogokról szól, és az egyezmény angol nyelvű szövege is a „related rights” kifejezést használja.

évi LXXIX. törvénnyel hirdettek ki. Az egyezményt 2001. november 23-án, Budapesten írták alá, hatálybalépésére azonban csak 2004-ben került sor. A magyar jogalkotó igyekezett az átültetéssel, és már a 2002. évi I. törvénnyel megpróbálta az egyezmény rendelkezéseihez igazítani a hazai szabályozást.

A Btk. 329/A. §-a nem sorolja fel a lehetséges elkövetési magatartásokat, a bűncselekmény ugyanis bármely olyan magatartással megvalósítható, amely a szoftverrel kapcsolatos vagyoni természetű szerzői jogokat haszonszerzés végett vagy vagyoni hátrányt okozva megsérti.³ Annak megítélésénél, hogy egy cselekmény illeszkedik-e a törvényi tényállás keretei közé, szem előtt kell tartani a Btk. 329/A. §-ának – már említett – keretdiszpozíció-jellegét. Rendkívül fontos, hogy az Szjt. 59. §-ának (2) bekezdése szerint a felhasználási szerződésben sem zárható ki, hogy a felhasználó egy biztonsági másolatot készíthessen a szoftverről, ha az a felhasználáshoz szükséges. A biztonsági másolat készítésével tehát a felhasználó nem követ el bűncselekményt.⁴ Emellett arra is figyelemmel kell lenni, hogy mivel az Szjt. számos diszpozitív rendelkezést tartalmaz, így elképzelhető, hogy bizonyos megengedett felhasználási módokat a szerződés kizár, vagy a szerző jogosultságai közül egyeseket átruház, ezért a bűncselekmény megvalósulását mindig csak a konkrét felhasználási szerződés ismeretében lehet megállapítani. Ennek jogszabályi alapját az Szjt. 9. §-ának (6) bekezdése teremti meg, amelynek értelmében a jogszerző a vagyoni jogokkal (így a többszörözés, a terjesztés és a nyilvánossághoz közvetítés jogával) csak a jogok átruházására irányuló szerződés eltérő kikötése hiányában rendelkezhet a továbbiakban. A gyakorlatban persze az a jellemző, hogy a szerzői jog jogosultja igyekszik minél szűkebbre szorítani a felhasználási lehetőségeket, és szinte minden esetben kiköti, hogy a felhasználó a vagyoni jogok nagy részével nem rendelkezhet. Mindezek alapján azt mondhatjuk, hogy a szoftverek interneten keresztül, jogdíjfizetés nélkül, akár egyetlen példányban történő letöltése és telepítése rendszerint még abban az esetben is bűncselekménynek minősül, ha azt az elkövető nem forgalomba hozatal vagy jövedelemszerzés céljából, hanem kizárólag saját felhasználásra végzi, feltéve, hogy fennáll a haszonszerzési célzat, vagy bekövetkezik a vagyoni hátrány.⁵

³ Az egyezmény 10. cikke szerint a részes államoknak a szerzői jogok megsértését csak abban az esetben kell büntetendővé nyilvánítaniuk, ha azt szándékosan, kereskedelmi méretekben és számítástechnikai rendszer útján követik el. Első ránézésre úgy tűnhet, hogy a magyar szabályozás nem szigorúbb, mint amelyet Magyarországnak az egyezmény alapján ki kell alakítania, hiszen a Btk. 10. §-a (2) bekezdésének és a 329/A. §-a (1) bekezdésének összevetésével megállapítható, hogy csak a szándékos elkövetés jelent bűncselekményt, a szoftverek letöltése és telepítése pedig egyébként is csak számítástechnikai rendszer útján lehetséges. Az egyezmény 10. cikke azonban az alapeset megvalósulásához megkívánja a kereskedelmi méretekben történő (magyar szóhasználattal: üzletszerű) elkövetést, míg a hazai szabályozás szerint a cselekmény enélkül is büntetendő, hiszen az üzletszerűséget külön minősített esetként kezeli a Btk.

⁴ Ezzel összhangban jegyzi meg a Legfelsőbb Bíróság (BH 2003. 101.), hogy téves az az álláspont, amely szerint a számítógépi program egy példányban való magáncélú másolása a forgalomba hozatal vagy jövedelemszerzés célzata nélkül is minden esetben sérti a szerzői jogokat. Ha ugyanis a program megvásárlásával a jogdíjat megfizetik, a vásárló a magáncélú másolat készítésével nem sérti meg a szerző jogos érdekeit, mivel ilyen esetben a hordozó árában benne rejlő „üreskazetta-díj” kompenzálja annak jogos igényeit.

⁵ BH 2000. 288.; BH 2003. 101.

Amennyiben a bizonyítékok rendelkezésre állnak, a szoftver telepítésének megtörténte viszonylag könnyen megállapítható. Az az igazán érdekes, hogy milyen módon szerezhető meg a letöltést valószínűsítő bizonyítási eszközök, és hogyan képesek együttműködni a hatóságok a határokon átvélő internetbűnözés megfékezésében. Éppen ezért jelen cikk keretei között azt vizsgáljuk, miként valósul meg a titkos adatszerzés és a nemzetközi kooperáció a szoftverek interneten keresztül történő jogellenes megszerzése legjellemzőbb formájának, az úgynevezett warez-oldalakról⁶ történő letöltések esetében.

2. TITKOS ADATSZERZÉS

2.1. A TITKOS ADATSZERZÉSBEN REJLŐ LEHETŐSÉGEK

2.1.1. Általában

A titkos adatszerzés az egyéb bűncselekmények bizonyításában is komoly segítséget jelent a hatóságoknak, a leghatékonyabban azonban az internetes környezetben megjelenő bűncselekmények vonatkozásában alkalmazható. Ennek oka az internetszolgáltató⁷ titkos adatszerzésben való közreműködését előíró szabályokban keresendő. Ezek alapján a szolgáltató minden olyan adatot jogosult és köteles kezelni, amelyekből nagy biztonsággal megállapítható az elkövető személye, és bizonyítható a bűncselekmény megtörténte, így a hatóságok feladata meglehetősen leegyszerűsödik.

Az Európa Tanács Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezménye 20. és 21. cikke alapján a tagállamok kötelesek megteremteni annak jogszabályi alapját, hogy hatóságaik kötelezhessék a szolgáltatókat a forgalmi adatok⁸ valós idejű összegyűjtésére és a tartalomra vonatkozó adatok kifürkészésére. Az ezt lehetővé tevő szabályokat a magyar jogalkotó a Be.

⁶ A warez-oldalon olyan honlapokat értünk, amelyen keresztül rendszerint jogszerűtlenül letöltésre kínált szoftverek, hangfelvételek, képek, filmalkotások stb. érhetők el. A letöltés a legtöbb esetben nem ingyenes, a felhasználónak általában emelt díjas sms-t kell küldenie az oldalon feltüntetett telefonszámra, amiért egy korlátozott ideig használható, az adatokhoz való hozzáférést biztosító jelszót kap.

⁷ Az Európa Tanács Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezménye 1. cikkének c) pontja szerint szolgáltató minden olyan közjogi és magánjogi alany, amely a szolgáltatásait igénybevevőknek biztosítja egy számítástechnikai rendszer általi érintkezés lehetőségét, és minden más olyan alany, amely a kommunikációs szolgáltatásnak, illetve az az igénybevevők részére számítástechnikai adatokat feldolgoz vagy tárol. Az Eht. nem használja az internetszolgáltató kifejezést, a 188. § 14. pontja ehelyett az elektronikus hírközlési szolgáltató fogalmát határozza meg. Ennek minősül az elektronikus hírközlési hálózat üzemeltetője, valamint az elektronikus hírközlési szolgáltatást nyújtó természetes, illetve jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság.

⁸ Az egyezmény 1. cikkének d) pontja szerint forgalmi adat minden olyan, a számítástechnikai rendszeren átmenő és a számítástechnikai rendszer mint a kommunikációs lánc egyik eleme által létrehozott, kommunikációra vonatkozó adat, mely jelzi a kommunikáció eredetét, rendeltetési helyét, útvonalát, idejét, napját, terjedelmét és időtartamát vagy a szolgáltatás típusát. Ezekhez az Eht. 157. §-ának (2) bekezdése – egyebek mellett – hozzáteszi a díjfizetéssel és a díjtartozással összefüggő adatokat, valamint tartozás hátrahagyása esetén az előfizetői szerződés felmondásának eseményeit.

bírói engedélyhez kötött titkos adatszerzésről szóló, V. címében helyezte el, de ugyanilyen fontosak az Eht. idevágó rendelkezései is.⁹

2.1.2. A szolgáltató által kezelt adatok

2.1.2.1. A forgalmi adatok

Az Eht. a Forgalmi és számlázási adatok cím alatt rendezi a forgalmi adatok átadásának esetköreit. A 157. § (6) bekezdésének c), valamint (2) bekezdésének b)–c), és f)–g) pontja szerint a közvédas bűncselekmények üldözése céljából az internetszolgáltató átadhatja azon adatokat a hatóságoknak, amelyekből megállapítható az előfizetői állomás azonosítója, az előfizető címe és az állomás típusa, a szolgáltatás típusa, iránya, kezdő időpontja, illetve a továbbított adat terjedelme, az IP-azonosító¹⁰ és a szolgáltatás dátuma. Ezek az információk már önmagukban is komoly segítséget jelentenek a hatóságoknak, hiszen ezekből megállapítható, hogy ki volt az internetszolgáltatás igénybevevője, mikor, és mekkora adatállományt töltött le a warez-szerverről.

2.1.2.2. A tartalomra vonatkozó adatok

Bár a forgalmi adatok nélkülözhetetlenek a vádemelés megfelelő megalapozásához, a legfontosabb bizonyítékot mégis a tartalomra vonatkozó adatok jelentik. Ezekből derül ki ugyanis, hogy mit töltött le az elkövető, vagyis a tartalomra vonatkozó adatok segítségével azonosítható be a bűncselekmény elkövetési tárgya, a szoftver. Csak ezen adatok ismeretében nyílik mód a jogaiban sértett szerző személyének meghatározására és a vagyoni hátrány megállapítására.

Az egyezmény 21. cikke – felismerve a tartalomra vonatkozó adatok kifürkészésében megnyilvánuló hatósági túlsúlyt – tartalmaz egy fontos megszorítást: ezen eszköz alkalmazásának csak a belső jogban meghatározott, súlyos bűncselekmények esetén van helye.

⁹ E sorok szerzőjének véleménye szerint az egyezmény 20. és 21. cikkének átültetése nem sikerült tökéletesen, hiszen a Be. – az egyezménnyel ellentétben – nem különíti el egymástól a forgalmi adatok és a tartalomra vonatkozó adatok megszerzésének intézményét, holott a kettő között jelentős a fogalmi különbség. A magyar jogalkotó azonban más tekintetben is következetlen. A Be. ugyanis – szintén az egyezménytől eltérően – nem csupán a tartalomra vonatkozó adatok kifürkészésének, hanem forgalmi adatok megszerzésének is csak meghatározott esetekben enged teret. Első ránézésre úgy tűnhet, hogy ezzel a magyar szabályozás a hatóságok túlsúlyát igyekszik ellensúlyozni, ha viszont szemügyre vesszük a titkos adatszerzés elrendelésének lehetséges eseteit, kiderül, hogy a jogalkotó inkább növeli a hatósági dominanciát.

¹⁰ Az IP-cím az internetre csatlakozó számítógépek egyedi azonosítója. A jelenlegi szabvány szerint négy, pontokkal elválasztott decimális számból áll (aaa.bbb.ccc.ddd), ahol az egyes számok értéke 0-tól 255-ig terjedhet.

2.2. A TITKOS ADATSZERZÉS ALKALMAZÁSÁNAK TÁRGYI ÉS SZEMÉLYI KÖRE

A Be. 200. §-a (1) bekezdésének c) pontja szerint az ügyész és a nyomozóhatóság bírói engedély alapján az elkövető kilétének, tartózkodási helyének megállapítása, elfogása, valamint bizonyítási eszköz felderítése érdekében a nyomozás elrendelésétől a nyomozás iratainak ismertetéséig az érintett tudta nélkül a számítástechnikai rendszer¹¹ útján továbbított és tárolt adatokat megismerheti és felhasználhatja.

Titkos adatszerzésnek csak meghatározott esetekben van helye.¹² Tekintettel arra, hogy a szoftverek letöltése sokszor külföldi szerverekről történik (márcsak azért is, mert a legszélesebb körben használt programokat nem hazánkban fejlesztik), ráadásul gyakran továbbértékesítés céljából, a titkos adatszerzésnek a (2) bekezdés b) és d) pontjában meghatározott esetekben van a legnagyobb jelentősége. Eszerint az ügyész és a nyomozóhatóság titkos adatszerzést alkalmazhat, ha az eljárás országhatáron átnyúló bűnözéssel kapcsolatos, illetve sorozatban vagy szervezett elkövetéssel megvalósuló (ideértve az üzletszerűen, bűnszövetségben vagy bűnszervezetben történő elkövetést is) bűncselekmény vagy ilyen bűncselekmény kísérletének, illetőleg előkészületének gyanúja miatt folyik.¹³

¹¹ Az egyezmény 1. cikkének a) pontja szerint számítástechnikai rendszer minden olyan eszköz, illetőleg egymással kapcsolatban lévő vagy összekötött eszközök összessége, amelyek, illetőleg amelyeknek egy vagy több eleme egy adott programnak megfelelően adatok automatikus feldolgozását végzi. A Btk. 300/F. §-ának (3) bekezdése is tartalmaz egy definíciót, amelyet a 2001. évi CXXI. törvény iktatott be. Eszerint számítástechnikai rendszer az adatok automatikus feldolgozását, kezelését, tárolását, továbbítását biztosító berendezés vagy az egymással kapcsolatban lévő ilyen berendezések összessége. A módosító törvény indoklása megemlíti, hogy a fogalommeghatározás összhangban van az egyezmény idevágó rendelkezésével, holott az más definíciót tartalmaz. Emellett a Btk. fogalommeghatározása nem általánosan, hanem csak a 300/C. § (Számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény) és a 300/E. § (Számítástechnikai rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszása) vonatkozásában irányadó. A gyakorlatban számítástechnikai rendszernek tekintendők a számítástechnikai adatfeldolgozásra épülő, memóriával rendelkező olyan egységek is, amelyek megjelenésükben nem hagyományos számítógépet jelentenek. Ebbe a körbe tartoznak a közcélú távbeszélő-szolgáltatás, illetve közcélú mobiltelefon-szolgáltatás igénybevételére szolgáló elektronikus kártyák, a közcélú mobiltelefont vezérlő mikroszámítógépek, valamint a számítástechnikai berendezések felhasználásával működő hírközlési, telekommunikációs rendszerek is. A számítástechnikai rendszer fogalma azonban nemcsak az egyes berendezésekre terjed ki, hanem felöleli az azok összekapcsolása révén létrejött hálózatot, valamint az adattovábbítást, a kapcsolatfelvételt biztosító műszaki berendezéseket is. Az egyes berendezések közötti kapcsolat nem jelent feltétlenül fizikai összekapcsoltságot. A számítástechnikai rendszerek között az összeköttetés létrejöhet elektronikus vagy optikai jeleket továbbító kábelek vagy vezetékek útján, valamint rádióhullámok, infravörös, illetve rövidhullámok segítségével vagy műholdas sugárzás igénybevételével is. A fentiekből kitűnik, hogy maga az egyes számítógép-konfiguráció (tehát az alapgép a hozzá tartozó bemeneti és kimeneti perifériákkal együtt) is számítástechnikai rendszernek minősül.

¹² Természetesen az ügyészség a Be. 201. §-ának (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmények mellett a Be. 28. §-a (4) bekezdésének e) pontja alapján magához vont, a Be. 29. §-ában meghatározott kizárólagos hatáskörébe, valamint a Be. 474. §-ának (2)-(4) bekezdése szerint a katonai ügyész hatáskörébe tartozó ügyekben is végezhet titkos adatszerzést.

¹³ A magyar jogalkotó különös megoldást alkalmaz a tartalomra vonatkozó adatok kifürkészése (és az elhatárolás már említett hiánya miatt a forgalmi adatok megszerzése) tekintetében. Erre ugyanis az egyezmény 21. cikke alapján csak a belső jogban meghatározott súlyos bűncselekmények esetén kerülhet sor, a magyar jogszabály viszont nem konkrét tényállásokat határoz meg, hanem az elkövetési tárgyra, az elkövetés módjára és a bűncselekmény passzív alanyára vonatkozó ismérvek, illetve a büntetési tétel alapján teszi lehetővé a továbbított adatok tartalmának megismerését. A feltételek vaglyagosak, tehát önmagukban elegendőek a titkos adatszerzés elrendeléséhez. Ez azt jelenti, hogy egy játkprogram saját használat céljára történő, egyszeri letöltése egy amerikai szerverről olyan súlyos bűncselekménynek minősül, amellyel kapcsolatban titkos adatszerzésre kerülhet sor. Ez a szabályozás tehát csakugyan figyelembe veszi az internetbűnözés gyakran emelgetett – és az egyezmény szövegében is megjelenő – határokon átvívelő jellegét, ugyanakkor kissé túlzónak tűnik.

A Be. 202. §-ának (1)–(2) bekezdése határozza meg azt a személyi kört, amelyekkel szemben titkos adatszerzést lehet folytatni. Ez elsősorban a gyanúsított, illetve az a személy, aki a bűncselekmény elkövetésével a nyomozás addigi adatai alapján gyanúsítható, másodsorban pedig az, akinek az előbb említettekkel való bűnös kapcsolattartására adat merült fel, vagy ilyen kapcsolat megalapozottan feltehető. A titkos adatszerzésnek nem akadálya, ha az kívülálló személyt elkerülhetetlenül érint. Látható, hogy a Be. meglehetősen tágan állapítja meg a potenciális érintettek körét.

2.3. AZ INTERNETSZOLGÁLTATÓ KÖZREMŰKÖDÉSÉRE VONATKOZÓ TOVÁBBI SZABÁLYOK

A Be. 204. §-ának (1)–(2) bekezdése értelmében a titkos adatszerzést a külön törvényben meghatározott szervezet hajtja végre. A számítástechnikai rendszer útján rögzített adatok továbbítását, feldolgozását, kezelését végző szervezetek kötelesek a titkos adatszerzés végrehajtását biztosítani, és a titkos adatszerzésre jogosult hatóságokkal együttműködni [a szolgáltató ugyanezen kötelezettségét rögzíti az Eht. 92. §-ának (1) bekezdése is].

A szolgáltató az Eht. 92. §-ának (2) bekezdése alapján a szolgáltatás megkezdésével egyidejűleg az általa használt, működtetett berendezések, helyiségek és az együttműködő személyek tekintetében köteles biztosítani az elektronikus hírközlési hálózatban továbbított küldemények, közlések, továbbá a szolgáltató által kezelt adatok titkos adatszerzéssel történő megismeréséhez szükséges eszközök és módszerek alkalmazási feltételeit. Ezenkívül a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat kérésére a szolgáltatás műszaki jellemzői alapján a szükséges mértékben köteles biztosítani a bevezetett szolgáltatással kapcsolatban a titkos adatszerzés eszközeit a kilépési pontig.

Az Európa Tanács Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezménye 20–21. cikke a szolgáltatókat azok műszaki lehetőségeihez mérten kötelezi az adatok rögzítésére és átadására. Az Eht. ennél szigorúbban fogalmaz, amikor a (3) bekezdésben rögzíti, hogy az előbb említett kötelezettségei teljesítése érdekében a szolgáltató köteles megfelelő műszaki rendszert – így különösen alapkiépítésű monitoring alrendszert – létesíteni, és ennek elérhetőségét hálózatában a kilépési pontig biztosítani a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat részére az erre vonatkozó igényről való írásbeli tudomásszerzéstől számított hat hónapon belül. Az alapkiépítésű monitoring alrendszer valamennyi költségét a szolgáltató viseli. A (4) bekezdés szerint az adatszolgáltatás teljesítése térítésmentes.

2.4. GARANCIÁLIS SZABÁLYOK

A titkos adatszerzés jellegéből adódik, hogy annak végzése és a nyert információk felhasználása különös eljárási biztosítékokat igényel. Az egyezmény 20–21. cikkei külön kiemelik, hogy a titkos adatszerzés csak a 15. cikkben rögzített garanciális rendelkezések betartása mellett folytatható.

A Be. 205. §-ának (1), (3) és (5) bekezdései alapján a titkos adatszerzés során keletkezett és rögzített adatok megőväsäröl az ügyész, illetve a titkos adatszerzést folytató nyomozóhatóság az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvényben szabályozottak szerint gondoskodik. A bíró megkeresésére a titkos adatszerzés során a megkeresés időpontjáig beszerzett adatokat az ügyész köteles bemutatni. Ha a bíró megállapítja, hogy az engedély kereteit túllépték, a titkos adatszerzést megszünteti, más törvénysértés esetén a titkos adatszerzést megszüntetheti. Az ügyész a titkos adatszerzés tényéről – annak befejezését követően – értesíti a bírói engedélyben érintettet, ha az érintett ellen nem indult büntetőeljárás, és az értesítés a büntetőeljárás sikerét nem veszélyezteti. Ugyanezt írja elő az ügyész számára a vádelőkészítéssel, a nyomozás törvényessége feletti felügyelettel és a vádemeléssel kapcsolatos ügyészi feladatokról szóló 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás 62. §-ának (3) bekezdése is.

2.5. A TITKOS ADATSZERZÉS EREDMÉNYÉNEK FELHASZNÁLÁSA

Ha az ügyész a titkos adatszerzés eredményét a büntetőeljárásban bizonyítékként kívánja felhasználni, a Be. 206. §-a alapján a titkos adatszerzés engedélyezése iránti indítványt, a bíróság határozatát és a titkos adatszerzés végrehajtásáról készített jelentést csatolja a nyomozás irataihoz. A jelentés az okiratra vonatkozó szabályok szerint használható fel bizonyítékként. A már említett LÜ utasítás 62. §-ának (1) bekezdése szerint a titkosan szerzett adatot az ügyész a büntetőeljárásban bizonyítékként akkor használja fel, ha az mással nem pótolható.

3. NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS

3.1. A NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS JELENTŐSÉGE

A tömegszerűen használt operációs rendszerek, irodai szoftverek és játékprogramok külföldi fejlesztésűek, így azok a legkönnyebben az interneten keresztül kerülhetnek jogszerűtlenül hazánkba. A magyar warez-oldalak üzemeltetői az általuk illegálisan forgalmazott szoftvereket általában külföldi szerverekről töltik le, és csak ezután mellékelnek hozzájuk (esetleg) magyar nyelvű leírásokat, kiegészítőket. Az illegális szoftverletöltés tipikusan olyan cselekmény, amelynek vonatkozásában az országhatárok nem jelentenek akadályt. Éppen ezért elkerülhetetlenné vált egy olyan hatékony, közös kriminálpolitika kidolgozása, amely meg tud felelni a számítástechnikai bűnözés ezen formája által állított kihívásoknak. Ehhez pedig nemcsak a nemzeti szabályok összehangolására és egységes nyomozási intézkedések kidolgozására van szükség, hanem a nemzetközi együttműködés továbbfejlesztésére is.

3.2. A NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSRE VONATKOZÓ LEGFONTOSABB JOGSZABÁLYOK

A hatékony együttműködés kereteinek kialakítása érdekében több hazai és nemzetközi jogforrás született. Az előbbiekre tartozik a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: Nbjt.), az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről szóló 1999. évi LIV. törvény, valamint az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2003. évi CXXX. törvény is. A már sokszor említett, az Európa Tanács Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezménye mellett a nemzetközi jogforrások közé tartozik a 1994. évi XIX. törvénnyel kihirdetett, Strasbourgban, 1959. április 20-án kelt, a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló európai egyezmény, valamint a 2005. évi CXVI. törvénnyel kihirdetett, az Európai Unió tagállamai közötti kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló, 2000. május 29-én kelt egyezmény.

Tekintettel arra, hogy az illegális szoftverletöltés vonatkozásában az említett jogszabályok közül csak az Európa Tanács Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezménye tartalmaz speciális rendelkezéseket¹⁴ – és az is mindössze a kiadatás és az eljárási jogsegély vonatkozásában –, csupán ezeknek a kifejtésére szorítkozunk, utalva az Nbjt.-vel való összefüggésekre. Megjegyzendő, hogy az egyezmény a nemzetközi együttműködés szabályozása tekintetében más megoldást követ, mint amit az egyéb szabályozási tárgykörök esetében. Míg a többi előírás javarészt jogalkotási kötelezettséget telepített az aláíró államokra, vagyis azt határozta meg, hogy milyen tartalmúnak kell lenniük a nemzeti jog vonatkozó részeinek, addig a nemzetközi együttműködésre vonatkozó normák többsége közvetlenül az egyezményt kihirdető 2004. évi LXXIX. törvény rendelkezéseinek alkalmazásával érvényesül.

3.3. KIADATÁS

3.3.1. Kiadatás Magyarországról

Az Nbjt. 11. §-ának (1) bekezdése szerint Magyarországon tartózkodó személy külföldi állam megkeresésére büntetőeljárás lefolytatása, szabadságvesztés-büntetés, illetőleg szabadságelvonással járó intézkedés végrehajtása céljából adható ki. Illegális szoftverletöltés miatt az egyezmény 24. cikk 1. bekezdésének a) pontja alapján csak abban az esetben kerülhet sor kiadatásra, ha az mindkét érintett állam jogszabályai szerint legalább egy év vagy ennél

¹⁴ Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy az egyezmény ne venné figyelembe az egyéb megállapodásokban rögzített szabályokat; 23. cikke kifejezetten arra utal, hogy a kooperáció a részes államok a büntetőjogi tárgyú nemzetközi együttműködésre vonatkozó nemzetközi szerződésai, az egységes vagy kölcsönös jogi szabályozásukon alapuló megállapodásai, valamint a nemzeti jogok alkalmazásával történik.

súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő. Tekintettel arra, hogy a Btk. 329/A. §-a a bűncselekmény alapesetét is két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel fenyegeti, magyar oldalról adottak a kiadatás feltételei. Az Nbjtvt. 11. §-ának (2) bekezdése további feltételeket határoz meg. Eszerint büntetőeljárás lefolytatása céljából akkor van helye kiadatásnak, ha az a cselekmény, amely miatt a kiadatást kéri, mind a magyar törvény, mind a megkereső állam törvénye szerint egy évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő, szabadságvesztés-büntetés vagy szabadságelvonással járó intézkedés végrehajtás céljából pedig akkor, ha a kiszabott szabadságvesztés vagy az alkalmazott intézkedés még végrehajtható része a hat hónapot meghaladja.

Az Nbjtvt. 18., 20. és 26. §-ai megosztják a feladatokat az igazságügyminiszter és a bíróság között. A kiadatás iránti megkereséseket az igazságügy-miniszter fogadja, és – amennyiben az nem jár a Magyar Köztársaság felségjogainak csorbításával, biztonságának veszélyeztetésével, illetve közrendjének sérelmével – haladéktalanul megküldi a Fővárosi Bíróságnak. A bíróság meghallgatja a kiadni kért személyt, és a kiadatás feltételeinek fennállása esetén elrendeli kiadási letartóztatását. A kiadatás kérdésében az igazságügy-miniszter dönt. Ha a bíróság határozatában azt állapította meg, hogy nem állnak fenn a kiadatás törvényben meghatározott feltételei, az igazságügy-miniszter a kiadatást a bíróság határozatára utalással tagadja meg.

Az Nbjtvt. 27. §-a (1) bekezdésének értelmében a kiadott személy átadásáról az Országos Rendőr-főkapitányság Interpol Magyar Nemzeti Iroda a rendőrség közreműködésével gondoskodik.

Az Nbjtvt. 30. §-ának (1) bekezdése alapján a Fővárosi Bíróság engedélyezheti olyan tárgyak átadását a megkereső állam részére, amelyek a kiadatás iránti megkeresés alapjául szolgáló bűncselekmény eszközéül szolgáltak, vagy azokat az elkövető e bűncselekmény útján szerezte meg, illetőleg a bűncselekmény útján megszerzett tárgyak helyébe léptek, vagy tárgyi bizonyítás eszközéül szolgálhatnak. Erre akkor is lehetőség van, ha a kiadatást engedélyezték, de a kiadni kért személy átadására nem került sor.

3.3.2. Külföldi állam megkeresése kiadatás iránt

Az Nbjtvt. 31–33. §-ai alapján kiadatás iránti megkeresés büntetőeljárás lefolytatása, szabadságvesztés-büntetés, illetőleg szabadságelvonással járó intézkedés végrehajtása érdekében terjeszthető elő külföldi államnál. Ha külföldön tartózkodó olyan terhelt ellen kell büntetőeljárást lefolytatni, akivel szemben kiadatásnak van helye, a bíróság elfogatóparancsot bocsát ki, és az iratokat megküldi az igazságügy-miniszternek. A kiadási kérelem előterjesztéséről az igazságügy-miniszter dönt, és döntéséről értesíti az elfogatóparancsot kibocsátó bíróságot.

3.4. AZ ELJÁRÁSI JOGSEGÉLY

3.4.1. Az eljárási jogsegély tárgyi köre

Az Nbjt. nem határozza meg pontosan az eljárási jogsegély fogalmát, csupán példálózó jelleggel rögzíti annak lehetséges tárgyi körét. A 61. § (2) bekezdése szerint az eljárási jogsegély kiterjedhet különösen nyomozási cselekmények teljesítésére, bizonyítási eszközök felkutatására, a terhelt és a tanú kihallgatására, a szakértő meghallgatására, szemlére, házkutatásra, motozásra, lefoglalásra, Magyarországon való átszállításra, a büntetőeljárással kapcsolatos iratok és tárgyak megküldésére vagy iratok kézbesítésére, külföldön büntetőeljárás alá vont magyar állampolgár bűnügyi nyilvántartásban szereplő személyes, illetve egyéb adatairól való felvilágosítás adására és az ideiglenes átadásra.

3.4.2. Az eljárási jogsegély speciális formái

Az egyezmény nem használja ugyan az „eljárási jogsegély” kifejezést, azonban számos olyan, az illegális szoftverletöltés nyomozásának és bizonyításának szempontjából különös jelentőségű együttműködési formát szabályoz, amely a bizonyítási eszközök felkutatására irányul, és így beleillik az Nbjt. példálózó felsorolásába.

3.4.2.1. Tárolt számítástechnikai adat gyors megőrzése

A tárolt számítástechnikai adat¹⁵ gyors megőrzését az egyezmény úgynevezett ideiglenes intézkedésekkel kapcsolatos jogsegélynek tekinti, amely megelőzi a voltaképpeni jogsegélykérelem előterjesztését. Az egyezmény 29. cikke alapján a megkereső állam a másik félhez fordulhat annak érdekében, hogy az rendelje el, illetve kényszerítse ki a területén található számítástechnikai rendszer útján tárolt adatok gyors megőrzését, amelyekkel kapcsolatban az átvizsgálásra, az azokhoz való hozzáférésre, azok lefoglalására, illetve átadására vonatkozóan a megkereső állam jogsegélykérelmet kíván előterjeszteni. Ezzel a megelőző lépéssel hatékonyan biztosítható a warez-szerver változatlan állapotban való megőrzése, és így az egyik legfontosabb bizonyítási eszköz megóvása.

Előfordulhat, hogy – a megkeresett állam megítélése szerint – a megőrzés nem biztosítja megfelelően az adatok későbbi hozzáférhetőségét, veszélyezteti a megkereső állam által folytatott nyomozás titkosságát, illetve más módon hátrányosan befolyásolja azt. A megkeresett állam erről haladéktalanul értesíti a megkereső felet, aki dönt arról, hogy mindezek ellenére kéri-e a kérelem teljesítését.

¹⁵ Az egyezmény 1. cikkének b) pontja szerint számítástechnikai adat tényeknek, információknak, illetőleg fogalmaknak minden olyan formában való megjelenése, mely számítástechnikai feldolgozásra alkalmas, ideértve azon programot is, mely valamely funkciónak a számítástechnikai rendszer által való végrehajtását biztosítja.

A megőrzés célja csupán az, hogy lehetővé tegye az adatok átvizsgálására, lefoglalására stb. irányuló megkeresés előterjesztését. Erre való tekintettel a megőrzés legfeljebb 60 napig tarthat. A kérelem megérkezését követően az adatokat meg kell őrizni annak elbírálásáig.

3.4.2.2. Megőrzött forgalmi adat gyors átadása

Az egyezmény 30. cikke szintén egy ideiglenes intézkedéssel kapcsolatos jogsegélyformát szabályoz, amely tulajdonképpen a tárolt számítástechnikai adat gyors megőrzésére irányuló megkeresés speciális esete. Alkalmazására akkor kerülhet sor, ha a megkeresett állam a meghatározott kommunikációhoz kapcsolódó forgalmi adat megőrzésére irányuló megkeresés teljesítése esetén megállapítja, hogy a kommunikáció továbbításában egy másik államban található szolgáltató is részt vett. Ekkor a megkeresett fél a kommunikáció továbbítására igénybe vett útvonal és a szolgáltató azonosítása érdekében megfelelő mennyiségű forgalmi adatot haladéktalanul átad a megkereső államnak.

3.4.2.3. Tárolt számítástechnikai adathoz való hozzáférésre vonatkozó jogsegély

Az egyezmény a 31. cikkben – továbbá a 32–34. cikkeken – szabályozott jogsegélyformát úgynevezett nyomozati jogkörrel kapcsolatos jogsegélynek tekinti. Ez a jogsegélykérelem arra irányul, hogy a megkeresett állam a területén található számítástechnikai rendszer útján tárolt adatokat vizsgálja át, azokhoz férjen hozzá, illetve azokat foglalja le, szerezze meg vagy adja át, ideértve természetesen azon adatokat is, amelyek megőrzését a megkereső állam korábban a 29. cikk alapján kérte. Ezen intézkedés alkalmazásával nyílik lehetőség az előzőleg már biztosított warez-szerveren tárolt adatok megszerzésére.

3.4.2.4. Forgalmi adat valós idejű összegyűjtésével kapcsolatos, valamint a tartalomra vonatkozó adat kifürkészésére vonatkozó jogsegély

A 33–34. cikkeken alapján az egyezményben részes államok kölcsönösen jogsegélyt nyújtanak egymásnak a számítástechnikai rendszer útján továbbított, meghatározott kommunikációval összefüggő forgalmi adatok, illetve tartalomra vonatkozó adatok valós idejű összegyűjtésében és rögzítésében. A titkos adatszerzés kapcsán már utaltunk arra, hogy a tartalomra vonatkozó adatok kifürkészésének lehetősége biztosítja a legfontosabb eszközt az illegális szoftverletöltés nyomozásában és bizonyításában. A nemzetközi együttműködés körében ugyanekkora jelentőségű a jogsegély ezen formája.

3.4.3. Az eljárási jogsegély nyújtásának és a külföldi hatóság megkeresésének szabályai

Az eljárási jogsegély nyújtására az Nbjt. 61. §-ának (1) bekezdése alapján a külföldi hatóság megkeresése alapján kerülhet sor.

A jogsegélykérelem alapján számítástechnikai eszközök és a titkos adatszerzésről készített jelentés is átadásra kerülhetnek. Ezen bizonyítási eszközök épségének megőrzése érdekében az Nbjtvt. 67. §-a alapján a megküldés feltételül szabható, hogy azokat az átadáskorival azonos állapotban szolgáltatassák vissza.¹⁶

Az Nbjtvt. 70. §-ának értelmében az eljárási jogsegély iránti megkereséseket a legfőbb ügyész fogadja, és – ha fennállnak a jogsegély teljesítésének előfeltételei – gondoskodik azoknak az általa a jogsegély teljesítésére kijelölt ügyészhez történő eljuttatásáról. Ha a külföldi igazságügyi hatóság az eljárási jogsegélynek kifejezetten bíróság által történő teljesítését kéri, vagy ha az a magyar jog szerint a bíróság által teljesíthető, a legfőbb ügyész a jogsegélykérelmet megküldi az igazságügy-miniszternek, aki azt a teljesítés végett az illetékes bíróságnak továbbítja. A megkeresés teljesítését követően, illetőleg ha a megkeresés teljesítése elháríthatatlan akadályba ütközik, vagy ha a megkeresés teljesítése során olyan körülmények merülnek fel, amelyek folytán nincs helye az eljárási jogsegély iránti megkeresés teljesítésének, az iratokat az akadály megjelölésével az ügyész a legfőbb ügyésznek, a bíróság pedig az igazságügy-miniszternek küldi meg.

Az eljárási jogsegély teljesítéséről az Nbjtvt. 71. §-a alapján a legfőbb ügyész, illetőleg az igazságügy-miniszter értesíti a megkeresést előterjesztő igazságügyi hatóságot. Ugyancsak értesíti e hatóságot – az ok megjelölésével – arról is, ha a jogsegély iránti megkeresés nem, vagy csak részben volt teljesíthető.

Az Nbjtvt. 72. §-a a külföldi hatóság magyar részről történő megkeresésének esetére is az eljárási jogsegély nyújtására vonatkozó előírásokat rendeli alkalmazni. A külföldi igazságügyi hatósághoz intézett megkereséseket az Nbjtvt. 73. §-a alapján a bíróság az igazságügy-miniszternek, az ügyész a legfőbb ügyészhez küldi meg továbbítás végett.

3.5. A NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉST SZOLGÁLÓ INFORMÁCIÓCSERE, HOZZÁFÉRÉS AZ ADATOKHOZ AZ ÉRINTETT ÁLLAM ENGEDÉLYE NÉLKÜL

3.5.1. Általában

Az illegális szoftverletöltés és a számítástechnikai úton elkövetett egyéb bűncselekmények nyomozása, valamint az államok ezen a téren megvalósuló nemzetközi együttműködése során különös jelentősége van a gyors információáramlásnak. Ha a különböző államok hatóságai közti információcsere akadozik, az könnyen a büntetőeljárás sikerének megghiúsulásához vezethet. Ezt felismerve az egyezmény több olyan lehetőséget is biztosít, amelynél fogva egyrészt gördülékenyebbé és folyamatossá válhat a társhatóságok kommunikációja, másrészt a bűnüldöző szervek – meghatározott feltételek fennállása esetén – az idegen állam engedélye nélkül is hozzáférhetnek bizonyos adatokhoz.

¹⁶ A tárgyak megküldése természetesen nem érinti az azokon fennálló tulajdonjogot és egyéb jogokat.

3.5.2. A 24/7 hálózat

A gyors információcsere legfontosabb intézményesült formája az úgynevezett 24/7 hálózat. Az egyezmény 35. cikke egy éjjel-nappal, a hét minden napján elérhető kapcsolattartási pont kijelölésére kötelezi a részes államokat annak érdekében, hogy lehetővé tegyék a számítástechnikai adatokkal és rendszerrel összefüggő bűncselekményekre vonatkozó nyomozásokkal vagy a bűncselekményekre vonatkozó elektronikus bizonyítékok összegyűjtésével kapcsolatos azonnali segítségnyújtást. Ez a segítségnyújtás lényegében az egyes nyomozási cselekmények, illetőleg kényszerintézkedések gyors foganatosításának megkönnyítését, elősegítését jelenti, de magába foglalja a technikai és jogi tanácsadást is. Az egyezmény külön előírja, hogy az államok kötelesek biztosítani a késedelem nélküli kapcsolattartáshoz szükséges eszközöket, valamint a képzett és megfelelően felszerelt személyzetet.

Magyarország az Országos Rendőr-főkapitányságon működő Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központot jelölte ki kapcsolattartási pontként. A 4/2002. (I. 30.) BM-PM együttes rendelet 7. §-ának *b)* és *d)* pontja alapján a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ feladata a külföldi bűnüldöző szervekkel bűnügyekben folytatott kapcsolattartás, együttműködés és információcsere, valamint az említett szervektől átvett megkeresések továbbítása a hatáskörrel rendelkező hazai bűnüldöző szervekhez.

3.5.3. Megkeresés nélküli tájékoztatás

Az internet országhatárokon átívelő jellegére tekintettel gyakran előfordul, hogy valamely állam az általa folytatott nyomozás során olyan információkhoz jut, amelyek egy másik állam eljárását is nagymértékben segíthetnék. Annak érdekében, hogy az érintett állam minél hamarabb elvégezhesse a szükséges nyomozási cselekményeket, illetve előterjeszthesse a jogsegélykérelmet, az egyezmény 26. cikke intézményesíti a különböző államok büntetőügyben eljáró hatóságai közötti önkéntes információcserét. Az információk átadása előtt az átadó állam kérheti azok titokban tartását, illetve meghatározott feltételekhez kötheti a felhasználásukat. Amennyiben a címzett nem tud eleget tenni ezen kritériumoknak, akkor erről tájékoztatnia kell az átadót, aki ennek ismeretében dönt arról, hogy az információkat mindezek ellenére átadja-e. Ha viszont a címzett elfogadja a feltételeket, úgy ezután csak azokkal összhangban járhat el.

3.5.4. Tárolt számítástechnikai adathoz való hozzáférés határookra tekintet nélkül, hozzájárulás vagy nyilvános elérhetőség esetén

Olyan adatok is előmozdíthatják a büntetőeljárás sikerét, amelyek bárki számára hozzáférhetőek, illetve amelyek átadására a külföldi állam joga feljogosít valamely személyt. Indo-

kolatlan lenne és az eljárást is szükségtelenül lassítaná, ha az eljáró államnak ilyen esetben is a külföldi állam engedélyét kellene kérnie ahhoz, hogy az adatokhoz hozzájuthasson. Éppen ezért az egyezmény 32. cikke rögzíti, hogy az eljáró állam a másik fél engedélye nélkül hozzáférhet a nyilvánosság számára elérhető módon (nyílt forrású) tárolt számítástechnikai adathoz, függetlenül az adat földrajzi elhelyezkedésétől. Arra is lehetősége van, hogy – amennyiben beszerzi az adat számítástechnikai rendszer útján történő átadására jogszabályban feljogosított személy önkéntes és jogszerű hozzájárulását – hozzáférjen a másik fél területén tárolt számítástechnikai adathoz, vagy azokat a területén levő számítástechnikai rendszer útján megszerezze.

4. KRITIKAI ÉSZREVÉTELEK

Láthattuk, hogy a internetszolgáltató közreműködésével történő titkos adatszerzés rendkívül hatékony eszköz a számítástechnikai bűnözés visszaszorítása terén, hiszen a releváns adatok a szolgáltató rendelkezésére állnak, aki gondoskodik azok megőrzéséről és a hatóságok részére való átadásáról. Ezen információk birtokában lényegesen könnyebbé válik az elkövető azonosítása és a bűncselekmény bizonyítása.

Mindez azonban komoly aggályokat is felvet. Ezek egyik legfontosabb oka, hogy a magyar előírások nem mindenben követik az egyezmény cizellált szabályozását. Ahogyan arról szó esett, az egyezmény a tartalomra vonatkozó adatok kifürkészését csak a belső jogban meghatározott súlyos bűncselekmények tekintetében engedi, a Be. viszont – a szabályozás formai sajátosságai mellett – a kellő differenciálás hiányában túl nagy teret biztosít ennek, hiszen egy játékprogramnak egy külföldi szerverről való egyszeri letöltése esetén is lehetővé teszi a titkos adatszerzés elrendelését. Az áttöltés során nagyobb figyelmet kellett volna fordítani arra, hogy az egyezmény a szerzői jogokat sértő cselekményeken kívül egyéb, a társadalomra sokkal nagyobb veszélyt jelentő bűncselekményeket is szabályoz (például a gyermekpornográfiával kapcsolatos cselekmények), amelyekre vonatkozóan valóban indokolt lehet a titkos adatszerzés alkalmazási körének kiterjesztése. Garanciális szempontból megnyugtatóbb megoldást jelenthetne, és az egyezmény logikájához is jobban illeszkedne egy taxatív felsorolás beiktatása a Be.-be, amelyben valóban csak a kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekmények szerepelnének (egy készülő emberölés vagy terrorcselekmény megakadályozása céljából a társadalom védelme mindenképpen indokolja a tartalomra vonatkozó adatok kifürkészésének lehetővé tételét).

Az is aggályos, hogy az internetszolgáltatónak – műszaki adottságaiból következően – elvileg módjában áll minden, a hálózatan keresztül továbbított adatot megismerni, és ennek folytán a közlésben részt vevő személyekről jóformán bármit megtudni. Az adatok védelméről gondoskodik ugyan a Be., de csak a nyomozóhatóságra és az ügyészségre rendeli alkalmazni az államtitokról és a szolgálati titokról szóló törvény rendelkezéseit. A 205. § alapján

az engedély kereteinek túllépése esetén a bíróság megszünteti a titkos adatszerzést, ez azonban nem jelent megoldást internetszolgáltató által korábban már megszerzett adatok védelmének problémájára. Az Eht. XVII. fejezete részletes adatkezelési szabályokat tartalmaz, a Btk. 177/A. §-a pedig bünteti a személyes adatokkal való visszaélést, a garanciákat e sorok szerzője mégsem érzi kielégítőnek, különös tekintettel arra, hogy az internetszolgáltató nem az alkotmányos keretek közé szorított állam közhatalmi szerve, hanem egy, az adatokhoz elsőként hozzáférő, nyereségérdekelte gazdasági társaság. Ebből adódóan kétséges az esetleges visszaélések ismertetése válása, emellett pedig a szankciók alkalmazására sem nyílik lehetőség.

A nemzetközi együttműködésre vonatkozó rendelkezéseket sikerebb törvényalkotási munkának tekinthetjük. Az eljárási jogsegély speciális formáinak beiktatása igazán korszerű szabályozást eredményezett, amely figyelemmel van a számítástechnikai környezetben elkövetett bűncselekmények különös jellegére, emellett pedig megfelelően részletes. A leghasznosabb újítás a 24/7 hálózat kiépítése, hiszen ez nemcsak az egyes nyomozási cselekmények nyújtásában jelent segítséget, hanem nagymértékben előmozdíthatja a hatóságok alkalmazottainak műszaki és jogi felkészülését is. A megkeresés nélküli tájékoztatás intézményesítése gördülékenyebbé teheti az információcserét, ezáltal pedig nőhet a büntetőeljárás sikerének valószínűsége. Problémaként csak az Nbjt. kissé talán bürokratikus eljárási szabályai említhetők, valamint az, hogy esetleg célszerű lenne az új jogsegélyformákat is beépíteni az eljárási jogsegély eseteire vonatkozó példálózó felsorolásba.

A titkos adatszerzés alkalmazásával és a nemzetközi együttműködés nyújtotta lehetőségekkel a hatóságok a korábbinál jóval hatékonyabban tudnak fellépni a szoftverek illegális letöltése, telepítése és használata ellen, annak ellenére, hogy az egyezmény rendelkezéseinek átültetése nem minden tekintetben kifogástalan. Az alkalmazásbeli ellentmondásokat és a jogszabályi hiányosságokat a gyakorlat idővel ezen a téren is fel fogja oldani, illetve át fogja hidalni.

DIGITÁLIS TARTALMAK SZERZŐI JOGI VÉDELME ONLINE KÖRNYEZETBEN – II. RÉSZ*

4. DROIT ÉCRIT

A számítógépes szerzői jogi jogsértések számának hatalmas növekedése és az egyre erősödő anyagi haszonszerzési célzat miatt szükségesé vált a jogalkotó intenzívebb beavatkozása. Napjainkban az internet egyet jelent az emberi szabadság végtelenségével, így a felhasználók nehezen veszik tudomásul, ha e szabadságukban korlátozzák őket. A szabályozás gyakorlati hatékonyságát a jogsértések nemzetközi jellege és az egységes szabályozás hiánya nehezíti.

– A *nemzetköziség* fokozottabb megjelenését segíti a globalizáció, a szabad kereskedelem és az egységes európai piac kialakulása. Ez azért is jelent nagy gondot, mert például egy program külföldi szerverről való letöltése és annak egy harmadik országban történő értékesítése nem megoldott probléma sem a polgári jog, sem pedig a büntetőjog részéről.

– A *szabályozás egységességének hiánya* a másik jelentős probléma, ugyanis minden állam másképp lép fel a jogsértő tevékenységekkel szemben. Ez végső soron az egyes nemzetek jogi kultúrtörténetének másságára vezethető vissza, mivel más szabályozási modellt követnek a polgári jog és a büntetőjog területén, más tényállási elemekből állnak az egyes normák, más elkövetési magatartásokat rendelnek büntetni. Míg például egyes országokban magatartás-, más államokban, eredménytényállás formájában kriminalizálják az egyes cselekményeket, és az így megállapított bűncselekmények elkövetése esetén eltérő szankciókat helyeznek kilátásba.

5. POLGÁRI JOGI SZABÁLYOZÁS

5.1. A nemzetközi polgári jogi szintér

A büntetőjogi megközelítést szem előtt tartva a szellemi alkotások polgári jogi védelmének vizsgálata is elengedhetetlen, ugyanis a büntető szabályozás kereteit a civil jog jelöli ki.

Jelentős nemzetközi dokumentumok kriminalizálási kötelezettséget írnak elő valamenyny számítógépes bűncselekményre, így például a *Berni Unió Egyezmény*⁶⁴ – amelynek több

* Az I. rész megjelent az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2. (112.) évfolyamának 3. számában, 2007 júniusában.

⁶⁴ Az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló megállapodás 1886. szeptember 9-én keletkezett, hazánkban az 1975. évi 4. törvényerejű rendelet hirdette ki.

mint 140 tagja van – kötelező minimumstandardot állít az egyes tagállamok jogalkotásának. A *TRIPS-megállapodás*⁶⁵ védelemben részesíti a programokat forráskód és gépi kód formájában is, továbbá az irodalmi műveknek kijáró védelmet tartja esetükben követendőnek a BUE alapján, valamint *III. része* rendelkezik általánosságban a korrekt és méltányos eljárásról, a bizonyítási rendszerről, az ideiglenes rendelkezések között azonnali, hatékony, megelőző jellegű eljárást ír elő. A *61. cikkben* rendelkezik a büntetőeljárás megindításának követelményéről, a szándékos védjegyhamisítás és az üzletszerű bünelkövetés esetén büntetés alkalmazásáról, a házkutatásról, az illegális tárgy lefoglalásáról, elkobzásáról és megsemmisítéséről. Sajnálatos módon a megállapodás – egyébként ésszerű okokból⁶⁶ kifolyólag – nem határoz meg jogkövetkezményeket, illetve ezek mértékét, hanem csak annyit mond, hogy a kilátásba helyezett joghátrányok között kell lennie a pénz- és a szabadságvesztés-büntetésnek, és a szankcióknak illeszkedniük kell a nemzeti büntetőjog rendszerébe, és kellő visszatartó erővel kell bírniuk. A TRIPS elődeinél már jóval előremutatóbb a büntetőjog területén, de rendelkezései sok esetben csak alkalmazandó keretet biztosítanak a tagállamoknak, amelyek önállóan gondoskodnak azok kitöltéséről.

A *Szellemi Tulajdon Világszervezetének* (WIPO) *Szerzői Jogi Szerződése*,⁶⁷ illetve az ENSZ égisze alatt keletkezett *Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény*⁶⁸ is tartalmaz további polgári jogi szabályokat, ám ezek elemzése, bemutatása túlmutat e tanulmány keretein.

Mivel hazánk 2004. május 1-jétől tagja lett az Európai Uniónak, így a vonatkozó joganyag nálunk is hatályossá vált, a belső jogot harmonizálni kellett. Annak okán, hogy a további büntetőjogi szabályoknak civilisztikai alapjai vannak, elengedhetetlen a vonatkozó direktívák felsorolása:

- 91/250/EGK irányelv a számítógépi programok védelméről;
- 92/100/EGK irányelv a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról;
- 93/98/EGK irányelv a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejének összehangolásáról;
- 2001/29/EGK irányelv az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról;
- 2004/48/EK irányelv a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről.

A téma civilisztikai jellegű vizsgálatához további dokumentumok találhatóak a Magyar Szabadalmi Hivatal honlapján.⁶⁹

⁶⁵ Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights; a WTO egyik alapegyezménye. Kihirdette az 1998. évi IX. törvény.

⁶⁶ Az ok az egyes jogrendszerek eltérő voltában keresendő, hiszen a különböző országokban nem feltétlenül azonos a büntetőjog szankciórendszere. Az egységes szankciók alkalmazásához először széles körű kutatásokat kell végezni az azokat bevezető államok büntetőjogi rendszerében.

⁶⁷ Megerősítette a 72/1994. (XII. 27.) OGY határozat.

⁶⁸ Kihirdette az 1975. évi 3. törvényerejű rendelet.

⁶⁹ http://www.mszh.hu/szerzoijog/jogforras_szjog/ (2006. október)

5.2. Digitális tartalmak szabad felhasználása cseh, lengyel és magyar módra

Terjedelmi korlátok okán nem térhetünk ki valamennyi szellemi alkotás internetes jogi védelmére, ezért a tanulmány a szerzői jog által védett művek, így különösen a szoftverek, a filmek, a zenék megváltozott jogi helyzetét vizsgálja. A vizsgálódásnak azonban nem célja a fentnevezett alkotásokkal kapcsolatos jogirodalom és gyakorlat teljes körű bemutatása, csak eme művek szabad felhasználási eseteire szorítkozunk, hiszen ez a polgári jogi és büntetőjogi szankciók alkalmazása szempontjából elengedhetetlenül fontos.

5.3. Szoftverek szabad felhasználása

A szoftverek a digitális korszak új típusú, szerzői jogilag védendő alkotásai. Ugyanolyan védendő értéknek minősülnek, mint a különböző irodalmi, tudományos, művészeti alkotások. A vonatkozó EU-direktíva szerint az irodalmi műveknek kijáró oltalom alatt kell állniuk a számítógépi programoknak is, amennyiben bennük az alkotó egyénisége jelenik meg, ölt testet,⁷⁰ nem lehetnek tehát rutinprogramok. Ezen alkotások azonban több szempontból is eltérnek a hagyományos értelemben vett, materiális, kézzelfogható irodalmi és egyéb művektől, a szoftver ugyanis egy működő (aktív) alkotás, mi több interaktív. A szoftver definíálásához a nemzetközi gyakorlat nyomán három tartalmi elem szükséges:⁷¹

- *számítógépi program* olyan parancsok és utasítások sorozata, melyek közvetlenül és közvetve a számítógépben alkalmazva bizonyos meghatározott eredmény elérését célozzák;
- *programleírás*, másképpen a szoftver által megvalósított eljárás teljes ábrázolása bármilyen formában – így folyamatábrában, diagramban, matematikai alapú vagy egyéb leírásban –, amely alkalmas arra, hogy annak alapján meghatározható legyen egy, a program célját megvalósítani képes forráskód;
- *a szoftver dokumentációja* a szoftverhez tartozó minden olyan kísérő információ, amely a program használatának elősegítésére, megkönnyítésére szolgál.

A hatályos szerzői jogi törvény szerint szoftvernek minősül „a számítógépi programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció akár forráskódban, akár tárgykódban vagy bármilyen más formában rögzített minden fajtája, ideértve a felhasználói programot és az operációs rendszert is.”⁷²

⁷⁰ 91/250/EGK irányelv

⁷¹ Bár a nemzetközi gyakorlat a szoftver tárgyalásakor megemlíti még a programleírást is mint fogalmi elemet, ide nem értve a 91/250/EGK irányelvet, mely ezt expressis verbis nem tartalmazza. A „számítógépi program” fogalma magában foglalja a programok *valamennyi formáját*, beleértve a *hardverbe beépített* programokat is; ez a fogalom magában foglalja a számítógépi program kifejlesztéséhez vezető *előkészítő dokumentációt* is, feltéve, hogy az előkészítő munka jellegénél fogva későbbi fázisában számítógépi programot eredményezhet.

⁷² Sztj. 1. § (2) bek. c) pont; a témáról bővebben: Szinger András–Tóth Péter Benjámin: Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz. Novissima Kiadó, Budapest, 2004, p. 192–193

A szoftverek védelmének három módja ismert:

- a szabadalom,
- a *sui generis* védelmi megoldás,
- a szerzői jogi oltalom (copyright).

Eleinte a szoftverek szabadalmi védelem hatálya alatt álltak, ugyanis inkább tartották őket műszaki alkotásnak, mint szerzői jogi védelemre „jogosult”, egyedi jellegű műveknek, a ’70-es évekre viszont tendenciaként terjedt el az a megoldás, hogy a szoftvereket is szerzői jogi oltalomban részesítik. Míg 2000-ben az Európai Bizottság azon a véleményen volt, hogy érvényteleníthető a szoftverszabadalom, addig 2002-re épp ellenkező álláspontra helyezkedett. Napjainkban ismét úgy látszik, hogy a vita nincs teljesen lezárva, ugyanis a Bizottság visszatért hat évvel ezelőtti nézetéhez.⁷³ Hazánkban már 1972-ben bírói ítélet⁷⁴ született arról, hogy a szoftver szerzői jogi védelem tárgya,⁷⁵ így ezt a megoldást kell hatályosnak tekinteni.

A hazai szerzői jogi törvény értelmében a szoftvert jogszerűen megszerző személynek joga van az alkotás többszörözéséhez, átdolgozásához, feldolgozásához, a fordításhoz, a szoftver bármely más módosításához – ideértve a hiba kijavítását – amennyiben a fenti cselekményeket a szoftver rendeltetésével összhangban végzi.⁷⁶

Amennyiben a szoftver felhasználása szükségessé teszi, a jogszerű felhasználó egy *biztonsági másolatot*⁷⁷ készíthet. A törvény *expressis verbis* nem beszél *jogszerű felhasználóról*, a cselekményt a felhasználási szerződés korlátozásával kapcsolatban említi, melytől a felhasználó személye egyértelműen körvonalazódik. Tehát e kedvezmények végig *kizárólag* a jogszerű felhasználókat illetik meg. A lengyel törvény az „*ellenkező szerződési kikötés hiányában a biztonsági másolat a szoftver rendeltetésétől eltérően nem hasznosítható*” fordulat beillesztésében tér el a hazai és a cseh szabályozástól, ami arra enged következtetni, hogy a jogszabály egyes szerződések vonatkozásában nem tiltja a rendeltetésétől eltérő használatot. Érdekesség, hogy három állam eme rendelkezései – az előbbi különbségtételtől eltekintve – szó szerint megegyeznek, mely egyezőség a sorrendiség tekintetében is fennáll.

A szoftver kódjának engedély nélküli többszörözése, fordítása az *együttalkalmazás*⁷⁸ záloga, ezért ez bizonyos feltételek fennforgása – így a jogosult személy, a felhasználásra jogosult egyéb személy vagy annak megbízottjának felhasználási cselekménye – esetén a törvény által biztosított. További kritérium az együttalkalmazáshoz szükséges információ nehéz hozzáférhetősége, valamint a reprodukció vagy a fordítás interoperabilitáshoz feltétlen szükséges információra való korlátozódása. A cseh és lengyel szabályozás szó szerint ezt a megoldást követi mind az előbbieken, mind pedig azon rendelkezések tekintetében, melyek kimondják, hogy a kód többszörözése vagy fordítása útján szerzett információk az

⁷³ <http://www.jogiforum.hu/hirek/14434>; a témáról bővebben: <http://www.jogiforum.hu/szoftver/> (2006. október)

⁷⁴ Fővárosi Bíróság 25.P27.228/1972.

⁷⁵ Szinger András–Tóth Péter Benjámin: i. m. (72), p. 192

⁷⁶ Szjt. 59. § (1) bek.

⁷⁷ Szjt. 59. § (2) bek.

⁷⁸ Szjt. 60. § (1) bek.

együttalkalmazáson kívül más célra nem használhatók, harmadik személlyel nem közölhetők, továbbá más hasonló szoftver előállítására sem lehetséges felhasználásuk. A cseh törvény annyiban tér el az előző kettőtől, hogy pontosítja a többszörözés fogalmát, mint a memóriában található, a számítógépi program betöltéséhez és rögzítéséhez, így a megjelenítéshez, futtatáshoz, továbbításhoz elengedhetetlen reprodukciót.

A cseh és a magyar jogalkotó külön előírja a *tisztességes használat* követelményét, miszerint a szoftvereket felhasználási céljaikkal ellentétesen, valamint a jogosultak érdekeinek sérelmére nem lehet hasznosítani. A lengyel törvény inkább fogyasztóközpontú megközelítést használ, és kimondja, hogy a felhasználási szerződések a szerzői jogi korlátok figyelembevételével kötendők. Egy lengyel törvényi rendelkezés azonban rögzíti azt a feltételt is, hogy szoftvert nem lehet adatbázis védelme érdekében alkalmazott DRM kiiktatása céljából használni. A cseh törvény is tartalmaz fogyasztóvédelmi jellegű szabályt, mely kimondja, hogy amennyiben a felhasználási szerződésben a felek nem kötik ki, a szerző – nézeteinek változására hivatkozva – nem állhat el a felhasználási szerződéstől. Az előbbi külföldi szabályozás jobban figyelembe veszi a túloldalon álló fogyasztói érdekeket is, és valamelyest helyrebillenti a mérleg nyelvét. A magyar szabályozás ezzel szemben a kereskedelmi szerződések formakényszerét lazítva elismeri a ráutaló vagy szóban létrejött kontraktusokat is. A feltűnően kevés eltérésnek nyilvánvalóan a háttérben meghúzódó és jogalkotási kötelezettséget megállapító EU-direktívák az okozói.

5.4. Filmek szabad felhasználása

A '80-as–'90-es évekre a számítógépek fejlődésével terjedt el a CGI – *Computer-Generated Imagery*, számítógép generálta ábrázolás –, mely egyre meggyőzőbbé, könnyebbé és olcsóbbá vált, így fokozatosan kiszorította a maketten alapuló ábrázolást, ennek ékes példája *A Gyűrűk ura* és a *Final fantasy – A harc szelleme* című, számítógéppel készült, csaknem fotorealistikus alkotás.

A technika fejlődésével nemcsak a filmek elkészítése, hanem azok forgalmazása, elérhetősége is leegyszerűsödött, költségkímélőbbé vált. Az internet és a peer2peer rendszerek megjelenésével ugrásszerűen terjedtek el a filmek a hálón, hatalmas anyagi károkat okozva ezzel az azokat előállítóknak, e megfontolás okán is védi a filmelőállítókat a törvény.

A hazai szerzői jogi törvény 1. § (2) bekezdésének g) pontja deklarálja, hogy film is lehet a védelem tárgya: „filmalkotás az olyan mű, amelyet meghatározott sorrendbe állított mozgóképek hang nélküli vagy hanggal összekapcsolt sorozatával fejeznek ki, függetlenül attól, hogy azt milyen hordozón rögzítették. Filmalkotásnak minősül különösen a filmszínházi vetítésre készült játékfilm, a televíziós film, a reklám- és a dokumentumfilm, valamint az animációs és az ismeretterjesztő film.”⁷⁹

⁷⁹ Szjt. 64. § (1) bek.

Eme alkotások forgalmazásához forgalmazási szerződést kell kötnie a forgalmazónak a filmelőállítóval, még online csatornák esetén is. Ha tehát valaki forgalmazási szerződés nélkül teszi az interneten lehívhatóvá az általa megszerzett művet, jogellenesen cselekszik, ellenben, ha egy harmadik személy lehívja a szóban forgó alkotást, és az közvetve sem szolgálja a lehívó személy jövedelmének fokozását, akkor e cselekmény a magáncélú másolás⁸⁰ feltételeinek felel meg. Ezen a ponton megtörni látszik a dr. Nagy Zoltán által elismert, fentebb már hivatkozott dogma:⁸¹ „*Ius ex iniuria non procreatur*” (jogtalanság nem eredményezhet jogszerűséget), és dr. Ormós Zoltán álláspontja áll meg stabilabban a gyakorlat mérlegén (lásd a 32. lábjegyzetet). A törvény továbbá lehetőséget biztosít filmek esetén a mű harmadik személyek közötti, a hálózaton történő átvitelhez elengedhetetlen ideiglenes többszörözéséhez, ha a folyamat közvetve sem anyagi haszonszerzés végett történik.⁸² A fenti gondolatsort folytatva, a filmet lehívó személy cselekménye nem jogellenes, ha nem osztja meg az általa letöltött alkotást, hanem azt mondjuk internet-relay chat segítségével általa egyedileg kiválasztott harmadik személyekkel, ellenszolgáltatás kikötése nélkül továbbadja. Valamely audiovizuális mű jogellenes alkalmazása esetén a szerzői jogi törvényben és a Ptk.-ban meghatározott jogkövetkezmények alkalmazását kérheti a sértett.

A cseh törvény a szabad felhasználás definiálását az adathordozókba épített reprográfiai díj és az abból jövő bevételi források útjának meghatározásával, valamint eme eljárás szabályozásával kezdi, leszögezve, hogy ilyen felhasználások esetén is díjazás illeti meg a jogosultat. E rendelkezés után tér ki a magáncélú másolás rendezésére, melyben a törvény kifejezi, hogy nem használható a személyes igények kielégítésére, és nem alkalmazhatók szoftverekre, elektronikus adatbázisokra, valamint építészeti alkotásokra sem. Tehát nem vezet jogsértésre, ha az adott filmet magáncélra többszörözik vagy átdolgozzák. A törvényben a reprográfiai másolat is *expressis verbis* engedélyezett.

A cseh szerzői jogi törvény nagyon életszerűen oldja fel a magáncélú másolás és a kötelező engedély kollízióját, mivel a jogszerű felhasználók érdekeit szem előtt tartva leszögezi, hogy sem a jogkezelési adatok eltávolítását, sem pedig a hatásos műszaki intézkedés kijátszását nem lehet *prejudikálni* az engedélymentes felhasználásra hivatkozva. E szakasz jelentése valójában a gyakorlat vonatkozásában releváns, értelmezése sokféle lehet, jelentheti többek között a legális felhasználók érdekeinek védelmét is.

A lengyel törvény szerint filmeket akkor lehet díjmentesen, a szerző engedélye nélkül, mint szerzői jogi védelem alatt álló műveket használni, ha a hasznosítás magáncélból történik, és a felhasználásnak nincs anyagi haszonszerzési célja.⁸³ A magánhasználat szempont-

⁸⁰ Szjt. 35. § (1) bek.

⁸¹ Nagy Zoltán: A fájlcsere (file-sharing) jogi problémáiról. Kézirat. Pécs, 2006

⁸² Szjt. 35. § (6) bek.

⁸³ Art23. 1. of Div3. in Chapt3. It shall be permitted to use free of charge the work having been already disseminated for purposes of personal use without the permission of the author. This provision shall not authorize to build constructions according to other authors' architectural works as well as architectural and town planning works and to use electronic data bases possessing the features of a work unless this applies to one's own scientific use not connected with any profit-gaining purposes.

jából releváns a felhasználóval baráti, családi, rokoni vagy egyéb társadalmi jellegű kapcsolatban álló személy felhasználási természetű cselekménye.⁸⁴ Furcsa módon a törvény nem magáncélú másolásról, hanem használatról beszél, így e rendelkezésnek több értelmezési alternatívája is lehet, a második bekezdés azonban minden kétséget kizárva a másolásra vagy legalábbis a továbbításra céloz, mikor az engedély nélküli használat körében a különböző kapcsolatokról beszél. Így a fent megállapítottak itt is megállják a helyüket azzal a kivétellel, hogy filmalkotások megosztása is lehet jogszerű, ha azt egy olyan belső hálózaton végzik, amelyhez kizárólag a törvény által engedélyezett személyek férnek hozzá.

5.5. Zenék szabad felhasználása

A zenék, pontosabban a szerzők jogi védelmét több oldalról biztosítja a törvény, ugyanis a nyilvános előadást és a hanghordozóra rögzített alkotásokat is védi, azonban a technika fejlődésével az előbbiről az utóbbira tevődött át a hangsúly, mivel lehetővé vált a már felvett zeneművek további másolása.

A magyar szerzői jogi törvény 1. § (2) bekezdés e) pontja nyilvánítja védendő alkotásnak a zeneműveket, továbbá az Szjt. 76. § (1) bek. értelmében: *„Ha a törvény eltérően nem rendelkezik, a hangfelvétel előállításának hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy a hangfelvételt többszörözzék; terjesszék; vezetéki útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy tegyék a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg.”*

Fenti megfogalmazásból egyértelműen kitűnik, hogy a törvény által biztosított szabad felhasználási lehetőségek közül itt is érvényesül a magáncélú másolatkészítés lehetősége, így ennek kifejtését mellőzve csak utalunk a filmeknél elmondottakra, hiszen a cseh, a lengyel és a hazai törvény is az általános szabad felhasználási szabályokat tekinti irányadónak a filmek és a zenék vonatkozásában. Dr. Ormós Zoltán megállapításai itt is helytállóak, mint az a 76. § (1) bekezdésének harmadik fordulatában látszik.

6. BÜNTETŐJOGI SZABÁLYOZÁS

6.1. A nemzetközi büntetőjogi szintér

Az egységességet tekintve a büntetőjog közel sincs azon a szinten, mint a magánjog, aminek egyik oka, hogy sokáig elegendőnek bizonyultak a polgári jog rendelkezései, ám az elkövetések tömegessé válása, a haszonszerzési motívum, a szervezett bűnözés és a nemzetköziség fokozott megjelenése egyértelművé tette, hogy a hatékonyabb védelem okán szükség van

⁸⁴ Art23. 2. of Div3. in Chapt3. The scope of the personal use shall include the circle of people remaining in personal relationship and in particular family relations, kinship or social relationship.

büntetőjogi eszközökre is, ezek kicsit több mint egy évtizedes múltra tekintenek vissza. Egy dolog szem előtt tartása azonban elengedhetetlen, mégpedig az, hogy a büntetőügyekben való együttműködés nem tartozik az EK-pillérbe,⁸⁵ így főként az elsődleges jogforrások szintjén figyelhető meg az állam elleni, valamint a Közösség pénzügyi érdekeit károsító cselekmények üldözendővé nyilvánítása. Napjainkban főként az Egyesült Államok szorgalmazza a kriminalizációt, mind szövetségi, mind tagállami szinten büntetni rendelve a szoftverkalózkodást, mely területen nagy hatást gyakorol napjainkban is az egyes nemzetek jogalkotására a BSA, amely a büntetések további szigorításától várja a statisztikai mutatók kedvezőbb alakulását⁸⁶ annak ellenére, hogy az Európai Unió jogalkotásának nem része a büntetőjog.⁸⁷ E fellépés alapja azonban néhány ponton erősen aggályos, hiszen a szabályozási keretet biztosító nemzeti szerzői jogi törvények sem minden esetben EU-konformak, ráadásul nagyon sok állam, így Franciaország, Németország, Norvégia és Svédország is támadja a DRM túlzott jogi védelmét. A francia alkotmánybíróság például alkotmányellenesnek nyilvánította a fogyasztókkal szemben alkalmazott DRM-ket.⁸⁸ Amíg ilyen és ehhez hasonló kérdések sem tisztázottak a tudományban, addig reálisan merülhetnek fel aggályok a büntetőjogi fellépéssel szemben. Nézzük ezután az EU lépéseit.

Az Európa Tanács már 1989-ben *ajánlást* dolgozott ki valamennyi tagállamnak az egyes, számítógéppel kapcsolatos és számítógépes bűncselekményekről, melynek célja az egységes szabályozási elvek biztosítása és a tagállamok belső jogalkotásának megkönnyítése volt. A büntetni rendelt cselekményekről egy ún. minimum- és egy fakultatív listát állítottak össze, utóbbi – melyet a tagállamok el is fogadtak – tartalmazta a szándékosan elkövethető bűncselekményeket, a *fakultatív lista*, pedig olyan cselekményeket rendelt büntetni, melyekre vonatkozóan a tagállamoknak nem állt fenn kriminalizációs kötelezettségük, ugyanis az ajánlás e részét nem fogadták el.

A két listán szereplő tényállásokat az *elkövetési magatartások* alapján csoportosítva háromféle cselekménytípust különböztethetünk meg:

- *szoftverkalózkodás*, más néven szoftverlopás, mint a szerzői jogot sértő bűncselekmények;
- *számítógéppel mint eszközzel* – computer as tool crimes – megvalósított, valamely hagyományos büntetőjogi tényállásnak megfelelő bűncselekmények, bizonyos értelemben a szoftverkalózkodás ilyen típusú bűncselekménynek is minősül;
- *számítógépes rendszerek ellen* elkövetett cselekmények.⁸⁹

⁸⁵ Dr. Fejes Péter: Az Európai Unió, mint büntető joghatóság? Európai Jog, 2005. 2. sz. p. 3

⁸⁶ <http://www.hwws.hu/hir.php3?id=15596> (2006. október)

⁸⁷ Csirke István: A modern technika vámszedői – Szoftverkalózkodás. Szakdolgozat – ELTE, Budapest, 2005, p. 6

⁸⁸ Trevor Cook–Sandrine Rambaud: In harmony? Problems with the copyright in the Information Society Directive. Copyright World Issue, 166 December 2006/January 2007, p. 18.

⁸⁹ Csak az ilyen típusú magatartások minősülnek kifejezetten számítógépes bűncselekménynek. Valamely hagyományos tényállás számítógép útján történő megvalósítása pusztán számítógéppel kapcsolatos bűncselekménynek minősül. A témáról bővebben Siegler Eszter: A számítógéppel kapcsolatos és a számítógépes bűncselekmények. Magyar Jog, 1997. 12. sz.

Az ajánlás nem minden esetben írja elő büntetőjogi szankció alkalmazását, ennek esete csak akkor forog fenn, ha a cselekményt vagyoni haszonszerzés végett követték el.

Az EU 1998-ban tett jelentős lépéseket, ekkor a *Bizottság* egy összefoglaló tanulmányt írt a Tanácsnak a számítógépes bűnözésről (Study on Computer-Related Crime, azaz a COMCRIME).⁹⁰

A Tanács és a Parlament 1999 januárjára *többéves cselekvési tervet* dolgozott ki a számítógépes visszaélések ellen az egységes fellépés előremozdításáért, ennek záloga az év végi tamperei konferencián is elismert közös definíciók megalkotása.⁹¹

Fontos mérföldkő továbbá, hogy a Bizottság 2001 elején kiadott *közleményében* további lépéseket tett „a biztonságosabb információs társadalom kiépítésének, az informatikai infrastruktúrák fejlesztésének, valamint az informatikához kapcsolódó bűnözéssel szembeni fellépés szükségességéről”.⁹²

Az Európa Tanács eddigi legkiemelkedőbb lépése a 2001. november 23-án elfogadott, „A számítógépes bűnözésről szóló egyezmény”, amely kriminalizációs kötelezettséget támaszt a tagállamokkal szemben minden olyan számítógépes bűncselekményre nézve, amely valamennyi, nemzetközi egyezménybe⁹³ foglalt jogot sért. Az egyezmény a bűncselekménnyé minősítés minimális feltételeként határozza meg a *szándékosságot*, az elkövetés *kereskedelmi mértékét* és annak *számítógépes rendszer útján* történő megvalósulását, ám hatékonyságát tekintve e cikkel szemben is vannak fenntartások, hiszen még ez sem fogalmaz meg egységes büntetési tételeket. A nemzetköziség fokozott figyelembevételét mutatja, hogy a dokumentum rendelkezik a joghatóságról, szorgalmazza a büntetőeljárás gyorsítását, a bizonyítás könnyítését, a számítástechnikai adatok lefoglalását, átvizsgálását, és a szükséges információk vonatkozásában közlési kötelezettséget támaszt. Garanciális jelentőségű a dokumentum 15. cikke, hiszen az arányosság elve és az emberi jogok feltétlen érvényesülését írja elő. Az egyezmény további célja, hogy elősegítse a jogsegélyfajták jobb gyakorlati érvényesülését.

Megemlítendő még a 2004. március 9-én elfogadott *2004/48/EK direktíva*, mely kíméletlen szigorral lép föl a szoftverkalózkodók ellen, a jogszabály a gyanúsítottnál, a hatóságok bejegyzésével tartható házkutatás tekintetében szolgál újdonsággal az eddigi EU-direktívák sorában.

A megoldandó probléma súlyát mutatja, hogy már a G8-ak 2004. májusi konferenciáján is állást foglaltak a számítógépes bűnözéssel szembeni nemzetközi fellépés szükségességéről, aminek keretében megállapodtak a nemzetközi ellenőrzés és együttműködés fejlesztéséről,

⁹⁰ COMCRIME-Study – prepared for the European Commission by Prof. Dr. Ulrich Sieber; A tanulmány teljes terjedelmében olvasható: <http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/comcrime/sieber.html> (2006. október)

⁹¹ A cselekvési terv eredeti formájában megtalálható: <http://europa.eu.int/ISPO/eif/InternetPoliciesSite/Crime/CrimeCommEN.html> (2006. október)

⁹² Creating a Safer Information Society by Improving the Security of Information Infrastructures and Combating Computer-related Crime. Brüsszel, 2001. 01. 26. A cselekvési terv eredeti formájában megtalálható: <http://europa.eu.int/ISPO/eif/InternetPoliciesSite/Crime/CrimeCommEN.html> (2006. október)

⁹³ Értsd alatta: BUE, TRIPS, SZJSZ

a nemzeti büntetőjogok modernizálásáról, az infrastruktúra védelmének és a leghasznosabbnak látszó eszközök használatának elvéről.⁹⁴

A dokumentumoknak és a konferenciáknak az eltérő gyakorlati érvényesülés a problémája, ugyanis az általuk deklaráltak pusztán elvi állásfoglalások, keretjellegűek, mivel korábban még nem mutatkozott akkora igény az egységesítésre, mint napjainkban, ezért az egység megteremtése még hosszú ideig fog tartani. A másik gátló probléma, hogy a büntetőjogi rendelkezések tartalmát képező polgári jogi szabályozás sem egységes. Harmadrésről pedig a fogyasztói jogokat is nagymértékben korlátozza az egyoldalú szerzői jogi védelem.

Az Európai Parlament nagy várakozásokat követően napjainkban fogadta el a szerzői jogi jogsértések esetén alkalmazandó büntetőjogi szankciók harmonizálásáról szóló irányelvet, melyet az első, eme jogterületet szabályozó, kötelező erejű közösségi jogi jogforrásként tartanak számon. Az irányelv jelentősége azért is kiemelkedő, mert végre elkerülhetővé válik a hazánkban elterjedt túlzott inkriminalizációs gyakorlat, ugyanis az irányelv a gondatlan bűnelkövetést és a kereskedelmi mértéket el nem érő jogsértéseket nem rendeli büntetni. A szándékosság és az üzletszerűség szintjét elérő cselekmények esetén azonban, nagyon helyesen, háromszázezer eurós pénzbüntetést és akár négy évig terjedő szabadságvesztést helyez kilátásba.⁹⁵

6.2. Cseh büntetőjog

A magyar szabályozáshoz hasonlóan a cseh törvényhozó is a *monista koncepció* fényében alkotta meg a szerzői jogokat védő büntetőjogi szabályokat, szankciókat, így azok a Cseh Büntető Törvénykönyvben, nem pedig külön törvényben találhatók.

A 152. § (1) bekezdése szerint: „*Aki engedély nélkül használ fel, és ezzel megsért egy szerzői jogi oltalom alatt álló munkát – így művészeti előadást, hang- vagy filmfelvételt, rádiós vagy televíziós sugárzást vagy adatbázist –, két évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel vagy az elkövetés eszközének elkobzásával büntetendő.*”⁹⁶

E fenti alaptényállás *jogi tárgya* a szellemi alkotáshoz fűződő vagyoni jogok összessége, így a munka szerzőjének művén, a művészi előadónak előadásán, a hang- vagy filmfelvétel-előállítónak felvételén, a rádió- vagy televíziós szervezetnek a műsorán, az adatbázis előállítójának alkotásán fennálló vagyoni joga, melyek megsértése a szerzői jogról szóló törvény 1. §-a által meghatározott⁹⁷ elkövetési tárgyakon keresztül valósulhat meg a gyakorlatban.

⁹⁴ Csirke István: i. m. (87), p. 32

⁹⁵ <http://www.jogiforum.hu/hirek/15872> (2007. április)

⁹⁶ Parl of Article 152: Whoever without authorisation infringes the rights to a work protected by copyright, artistic performance, sound or audio-visual recording, radio or television broadcast or database shall be punished by imprisonment for a period of a maximum of two years, or by a financial penalty, or by forfeiture of the object. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.)

⁹⁷ Art 1

A számítógépi programot mint elkövetési tárgyat a „szellemi alkotás”⁹⁸ fogalmának kibontásakor határozza meg a jogalkotó a 2. §-ban: „Számítógépi program is tekinthető szellemi alkotásnak, ha eredeti olyan értelemben, hogy az alkotó önálló szellemi tevékenysége következtében jött létre.”⁹⁹ Azonban a törvény az elkövetési magatartást pontosan nem határozza meg, így erre minden olyan cselekmény alkalmas, melyet a szerző nem engedélyezett, vagy az ilyen engedély kereteit túllépi, és alkalmas az alkotáson fennálló jogok megsértésére.

A szakasz a bűncselekményt magatartás-tényállás formájában szabályozza, így a bűncselekmény vagyoni hátrány bekövetkezésétől függetlenül megvalósul, az alaptényállása célzatot nem értékel, és a bűncselekmény *dolus directus* formájában bárki által megvalósítható.

A befejezett alakzathoz elég a szerzői jogot sértő cselekmény megkezdése, mely tanúsítása esetén a jogalkotó két évig terjedő szabadságvesztést, pénzbüntetést vagy a jogsértést megvalósító tárgy elkobzását helyezi kilátásba.

A minősített esetet célzatos bűncselekményként a 152. § (2) bekezdése rendeli büntetni: „Hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel vagy az elkövetési tárgy elkobzásával büntetendő, aki:

- a) az 1) bekezdésben foglaltakat vagyoni haszonszerzés végett;
- b) rendszeres jövedelemszerzés végett (üzletszerűen) követi el.”¹⁰⁰

A fentiekből kitűnik, hogy e rendelkezés kerettényállás, melyet a hatályos szerzői jogi törvény tölt ki tartalommal, továbbá hogy a cseh jogalkotó, nagyon helyesen, *kizárólag* a szándékos elkövetést rendeli büntetni, ami azért előremutató, mert nem inkriminalizálja Csehország számítógéppel rendelkező állampolgárainak jelentős részét, jóval kedvezőbb statisztikai mutatókat generálva ezzel az elkövetések tekintetében. Míg 2003-ban a vizsgált vállalatok 40%-a használt illegális szoftvereket 106 millió dollár bevételkiesést okozva ezzel az érintett cégeknek, addig 2004-ben a fenti arány 41%-ra nőtt, az általa okozott hátrány pedig 132 millió dollárra emelkedett. A BSA és az IDC (a globális IT, távközlési és technológiai felhasználói piacok vezető információs szolgáltató, tanácsadó és rendezvényszervező cége) legutóbbi felmérése szerint ugyanis Csehországban 2005-ben az ellenőrzött szoftverek 40%-a volt csak hamis, ami 121 millió dollár kárt okozott az iparágnak.¹⁰¹

⁹⁸ A törvény a „work” kifejezést használja. (A szerző által fordítva.)

⁹⁹ Par2 of Art 2: A computer program shall also be considered a work if it is original in the sense of being the author's own intellectual creation. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.)

¹⁰⁰ Par2 of Art 152: Imprisonment for a period of six months to five years or financial penalty, or forfeiture of the object will be imposed on whoever:

a) gains by the act mentioned in paragraph 1 substantial benefits or

b) conducts such act in substantial amount. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.)

¹⁰¹ <http://www.bsa.org/globalstudy/upload/2005%20Piracy%20Study%20-%20Official%20Version.pdf> (2006. október)

6.1. Lengyel büntetőjog

Míg a cseh és a magyar büntetőjog egyaránt a monista koncepció híve, addig a *lengyel* megoldás a szerzői jogi törvény tekintetében a *dualista megoldást* választja, így az 1994. február 4-én elfogadott szerzői és szomszédos jogokról szóló törvény¹⁰² büntetőjogi rendelkezéseket is tartalmaz.

A 115. § rendeli büntetni a *bitorlást*, de jelen tanulmány – terjedelméből kifolyólag – csak a szerzői jogi jogsértéssel foglalkozik.

A 116. § (1) bekezdése szerint: „*Aki más szellemi alkotását, művészi előadását, zene- vagy videofelvételét, rádióadását vagy ezek eredeti vagy átdolgozott változatát engedély nélkül vagy az ilyen engedély feltételeivel ellentétesen terjeszti, pénzbüntetéssel, szabadságkorlátozással vagy szabadságvesztéssel büntetendő.*”¹⁰³

A bűncselekmény *jogi tárgya* a szellemi alkotásokhoz fűződő vagyoni jogok összessége, nevezetesen az előadóművész előadásán, a zene- vagy videofelvétel előállítójának felvételén, a rádiószervezet adásán fennálló jogosítványok.

A bűncselekmény *elkövetési tárgyáról* a törvény 1. §-ának (1)–(2) bekezdése rendelkezik. A szerzői jog tárgya lehet minden egyedi jellegű, alkotói tevékenység eredménye, ezek bármely más manifestuma, tekintet nélkül értékére, rendeltetésére vagy megjelenési formájára. Ezt a későbbiekben a törvény csak a „szellemi alkotás”¹⁰⁴ kifejezéssel nevezi meg. A (2) bekezdés 1) pontja az első helyen nevesíti a számítógépi programot mint szellemi alkotást.

A bűncselekmény *elkövetési magatartása* a terjesztés, amely a cselekmények tág körét határozza meg, ha ugyanis a szavak általános jelentéséből indulunk ki, megállapíthatjuk, hogy e kifejezés alá szubszumálható a *kölcsön*, a *haszonkölcsön* és az *ajándékozás* mint egyoldalú kötelek, továbbá a *bérlet*, illetve az *adásvétel* mint szünallagmatikus, vagyoni ellenszolgáltatás fejében megvalósuló szolgáltatások. Az utóbbi ügyletek nem tartoznak szükségszerűen e bekezdésbe, hiszen a haszonszerzés már egy olyan többlet, amelyet nem értékel az alaptényállás. Egy felhasználó viszont bármennyi másolatot készíthet saját használatra, ha azokat nem adja tovább, nem követ el bűncselekményt. A szakaszban értékelt magatartás bárki által, *egyenes szándékkal* elkövethető.

Az alaptényállás-magatartás bűncselekmény, amelyben a törvényhozó célzatot nem értékel, *befejezettségéhez* elegendő a magatartás – terjesztés – megkezdése, ami azonban csak abban az esetben minősül folytatónak, ha az ugyanolyan vagy hasonló jellegű jogsértést azonos sértett sérelmére követik el.

¹⁰² Act of 4 February 1994 on copyright and neighbouring rights

¹⁰³ Parl Art 116: Whoever, without authorization or against its terms and conditions, disseminates someone else's work, artistic performance, phonogram, videogram or broadcast in the original or derivative version shall be liable to a fine, restriction of liberty or deprivation of liberty of up to 2 years. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.)

¹⁰⁴ A törvény a „work” kifejezést használja. (A szerző által fordítva.)

A törvényhozó a (2) bekezdésben minősítő körülményt értékel: „Ha az (1) bekezdésben foglaltakat vagyoni haszonszerzés végett követik el, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁰⁵

Az e szakaszban értékelt bűncselekmény célzatos, az elkövető vagyoni nyereség reményében követi el cselekményét, mely a vagyoni hátrány bekövetkezésétől függetlenül befejezettnek minősül.

A 116. § (3) bekezdése rendeli büntetni az üzletszerű elkövetőket: „Ha az (1) bekezdésben foglaltakat rendszeres jövedelemszerzés végett (üzletszerűen) követik el vagy szervezik vagy vezetik, hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁰⁶

A lengyel szabályozás érdekessége, hogy a befejezett alakzathoz elegendő az üzletszerű elkövetés szervezése vagy vezetése, a törvény azt is súlyosabban rendeli büntetni. Az üzletszerűség¹⁰⁷ megállapításához és a bűncselekmény megvalósulásához sem szükséges a cselekmény befejezettsége. A vezetés és a szervezés esetén nem szükséges a kívánt eredmény elérése. Így ha néhány személy olyan vállalkozást szervez, melynek célja kalózmásolatok nagyszámú készítése és értékesítése, büntetendő. A lengyel törvény e tekintetben nagyobb fokú prevenciót valósít meg.

Végül a törvény a (4) szakaszban rendeli büntetni a gondatlan bűnelkövetőket: „Ha az (1) bekezdésben foglaltakat gondatlanságból követik el, pénzbüntetéssel vagy szabadságkorlátozással vagy egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁰⁸

A 117. § szerint: „Aki más szellemi alkotásának, előadóművészi teljesítményének, hangfelvételének, filmfelvételének vagy műsorának eredeti vagy átdolgozott változatát engedély nélkül vagy az ilyen engedély feltételeivel ellentétesen terjeszti, rögzíti vagy másolja, és az így létrejött bármely példányra a másik fél ügyletkötési szándékkal ajánlatot tesz vagy fogad el, pénzbüntetéssel vagy szabadságkorlátozással vagy két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁰⁹

A bűncselekmény tárgya azonos a 116. §-ban meghatározottakkal, így e szakasz csak az előzővel együtt értelmezhető, az elkövetési magatartás vonatkozásában azonban eltérő, az utóbbi esetben az a kalózpéldányra irányuló ajánlattétel vagy a megtett ajánlat elfogadása.

¹⁰⁵ Par2 Art 116.: If the perpetrator commits the act specified in paragraph 1 above in order to gain material benefits, he/she shall be liable to deprivation of liberty of up to 3 years. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.)

¹⁰⁶ Par3 Art 116.: If the perpetrator makes the offence specified in paragraph 1 above a regular source of income or organizes or manages a criminal activity, as specified in paragraph 1, he/she shall be liable to deprivation of liberty from 6 months up to 5 years. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.) Az üzletszerűség fogalma a lengyel jogban azonos a hazai büntetőjogunkban ismeretes fogalommal (Btk. 137. § 9. pont).

¹⁰⁷ Az üzletszerűség fogalma a lengyel jogban azonos a hazai büntetőjogunkban ismeretes fogalommal (Btk. 137. § 9. pont).

¹⁰⁸ Par4 Art 116.: If the perpetrator of the act specified in paragraph 1 above acts unintentionally, he/she shall be liable to a fine, restriction of liberty or deprivation of liberty of up to one year. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.)

¹⁰⁹ Par1 Art 117.: Whoever, without authorization or against its conditions and for the purposes of dissemination, fixes or reproduces someone else's work in the original or derivative version, artistic performance, phonogram, videogram or broadcast, and gives his/her consent to its dissemination, shall be liable to a fine, restriction of liberty or deprivation of liberty of up to 2 years. (A hivatalos szöveget a szerző fordította.)

A törvényhozó itt szintén *delictum sui generis*ként rendeli büntetni a szóban forgó cselekményt, mely az ajánlat vagy az elfogadó nyilatkozat megtételével válik *befejezetté*, tehát az előkészületi jellegű, a kötelmet létesítő tevékenység kifejtésén túl nincs is szükség egyéb feltétel fennforgására.

A bűncselekmény *egyeses és eshetőleges* szándékkal bárki által megvalósítható. A *tévedés* azonban kizárja az elkövető büntethetőségét, ha ugyanis abban a hiszemben van, hogy eredeti példányt vásárolt, nem büntethető. Ha például egy 14. életévét be nem töltött személy köt szerződést ilyen másolatokra, nem büntethető.

A törvény eljárási jellegű szabályokat is tartalmaz, így például büntetni rendeli a hatósági ellenőrzést akadályozó személyt,¹¹⁰ ítélethozatal esetén elrendelheti az elkövetésből származó és az ahhoz használt tárgyak elkobzását.¹¹¹ A fent tárgyalt bűncselekményekről megállapítja, hogy magánvásadás,¹¹² továbbá rendelkezik az eljáró bíróságok joghatóságáról¹¹³ is.

A 118. § rendeli büntetni a szellemi alkotások eladásában vagyoni előnyért segítséget nyújtó részeseket, valamint a rejtve maradási előremozdító bűnpártolókat, három hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztést helyezve kilátásba. Üzletszerű bűnelkövetés¹¹⁴ esetén ötévi szabadságvesztésre kell ítélni az elkövetőket. Fenti cselekmények bizonyítottsága esetén az elkövető nem hivatkozhat arra, hogy nem volt tisztában a másolatok eredetével, ha azok feltételezhetően jogellenes forrásból származtak. Ilyen tények megállapítása például p2p programokon található szoftverek esetén lehetetlen.

A lengyel törvényről összességében megállapítható, hogy nagyon kimunkált, részletes, nem hogy szabályozatlan területet ahol jogbizonytalanság állhatna elő, de néhol a részletekben veszti el hatékonyságát. A törvényt 1994-ben fogadták el – és 2003-ban módosították utoljára –, és megfelel a társadalmi-gazdasági követelményeknek, ennek ellenére Közép- és Kelet-Európa vizsgált államai közül a szoftverkalózkodás itt a legelterjedtebb.¹¹⁵ Míg a kalózkodás mértéke 2003-ban 58% volt, ami 301 millió dollárnyi bevételkiesést okozott, addig 2004-ben ez az érték az 59%-t érte el, mely 379 millió dollár kárral járt. A BSA és az IDC legutóbbi felmérése kimutatta, hogy az ellenőrzött cégek 58%-a használt hamis szoftvereket 2005-ben, éves szinten 388 millió dollár kárt okozva ezzel a szoftveriparnak. Az adatok jól mutatják a kalózkodás jövőbeli tendenciáit: 2003-ban és 2005-ben az illegális szoftverek használatának mértéke azonos volt, ám tavaly ez az érték 87 millió dollárral nagyobb bevételkiesést jelentett.

¹¹⁰ Art 119.

¹¹¹ Par1–2 of Art 121.

¹¹² Art 122.

¹¹³ Art 123.

¹¹⁴ A 118. §-ba foglalt cselekmény szervezését és vezetését is büntetni rendeli a törvény (*delictum sui generis*).

¹¹⁵ <http://www.bsa.org/globalstudy/upload/2005%20Piracy%20Study%20-%20Official%20Version.pdf> (2006. október)

6.2. Magyar büntetőjog

Hazai jogunk a *monista koncepció* híve, ennek ellenére a szerzői jogról szóló törvény nem alkot egy testet a Polgári Törvénykönyvvel,¹¹⁶ de a szerzőijog-sértés esetén alkalmazandó büntetőjogi jogkövetkezmények a Büntető Törvénykönyvben (Btk.) kodifikált tényállások. A Különös részen belül, a vagyon elleni bűncselekmények között, a 329–329/D. § rendeli büntetni a szellemi alkotásokat valamilyen módon bitorló, sértő, engedély nélkül megváltoztató, a műszaki intézkedéseket kijátszó bűncselekményeket. Ezek között találhatók az iparjogvédelemre – 329/D. § – vonatkozó rendelkezések is, de a továbbiakban csak a szerzői vagy a szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésével – 329/A. § – foglalkozunk. A tényállást az 1993. évi XVII. törvény¹¹⁷ illesztette be a Btk. XVIII. fejezetébe, amely beiktatását követően több változáson ment keresztül. A tényállás nem kifejezetten számítógépes bűncselekmény, nemcsak számítógéppel lehet megvalósítani, de leginkább az internetről letölthető mp3 fájlok, filmek, programok és ezek másolása sérti a szerzői és a szerzői joghoz kapcsolódó jogokat. A szakaszt az 1999. évi CXX.¹¹⁸ és a 2001. évi CXXI. törvény¹¹⁹ módosította, mely módosítások bemutatására¹²⁰ terjedelmi korlátok miatt nem kerül sor.

A hatályos törvény a következő: „Aki az irodalmi, tudományos vagy művészeti alkotás szerzőjének a művén, előadóművésznek az előadóművészi teljesítményén, hangfelvétel előállítójának a hangfelvételén, rádió- vagy televízió-szervezetnek a műsorán, illetőleg film vagy adatbázis előállítójának a teljesítményén fennálló jogát hasznoszerzés végett vagy vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.”

A bűncselekmény *jogi tárgya* a szellemi alkotásokhoz fűződő vagyoni jogok, így az irodalmi, tudományos vagy művészeti alkotások szerzőjének a művén, az előadóművésznek az előadó-művészi teljesítményén, a hangfelvétel előállítójának a hangfelvételén, a rádió- vagy televíziószervezetnek a műsorán, illetve film vagy adatbázis előállítójának a teljesítményén fennálló vagyoni jogok sérthetetlensége. A személyhez fűződő jogok megsértése esetén nem lehet erre a szakaszra hivatkozni, ha ilyen vagy ehhez hasonló cselekményt bírálnak el, akkor a már említett polgári jogi szabályok az irányadók.

A bűncselekmény *elkövetési tárgyainak* körét a Szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 1. §-nak (1) bekezdése határozza meg, így az irodalmi, tudományos, művészeti alkotásokat. A törvény 1. § (2) bekezdése a)–p) pontja exemplikatív bontja ki az (1) bekezdésben foglaltakat, ennek megfelelően a szakasznak az elején találunk egy olyan klauzulát, amely kimondja, hogy a felsorolás nem teljes. A c) pont nevezi meg a szoftvert mint a szerzői jogi védelem egyik, számunkra fontos tárgyát.

¹¹⁶ Az új Ptk. koncepciója viszont magába foglalja a Gt. és a Csjt. mellett az Sztj.-t is.

¹¹⁷ Hatályba lépett: 1993. május 15.

¹¹⁸ Hatályos: 2000. március 1-jétől

¹¹⁹ Hatályos: 2002. április 1-jétől

¹²⁰ A témáról bővebben Balogh Zsolt György: *Jogi informatika. Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 1998, p. 270*

A bűncselekmény *elkövetési magatartása*¹²¹ valamennyi olyan magatartás, amely sérti a fent említett művek szerzőinek vagyoni jogait. Ezeknek a körét a törvény nem részletezi. Az elkövetés csak akkor tényállásszerű, ha *alkalmas* vagyoni hátrány okozására. A szoftverek és a szoftverkereskedés vonatkozásában változatosan alakulhat az elkövetési magatartások köre, a másolástól kezdődően a kölcsönön, a haszonkölcsönön és az ajándékozáson át eljuthatunk a szoftverkereskedés legkifinomultabb elkövetési technikáig, melyeket fentebb már vizsgáltunk (lásd: 3.3.).

A törvényhozó az (1) bekezdésen belül *célzatot és eredményt* is értékel, mégpedig a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok haszonszerzés végett történő vagy vagyoni hátrányt okozó megsértését, tehát a tényállás első fordulata *célzatos*, az elkövető haszonszerzés reményében cselekszik, így ebben az esetben a bűncselekmény kizárólag egyenes szándékkal valósítható meg. Ezért az első fordulat magatartás-bűncselekményt minimalizál, mely a tényleges vagyoni hátránytól függetlenül megvalósul az ilyen irányú magatartás pusztán elkövetésével. A második fordulat pedig már bekövetkezett vagyoni hátrányról beszél – ebben az értelemben eredménytényállás –, melyhez már a cselekmény *dolus eventualis*¹²² formája is elegendő. A bűncselekmény *alanya* tettesi, társtettesi minőségben bárki lehet.

A tényállás (2)–(3) bekezdése tartalmazza a cselekmény minősített eseteit: „A büntetés büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését

a) jelentős vagyoni hátrányt okozva,

b) üzletszerűen

követik el.”

„A büntetés

a) öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését különösen nagy vagyoni hátrányt,

b) két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését különösen jelentős vagyoni hátrányt

okozva követik el.”

A vagyoni hátrány értelmezése különösen alakul a szoftverlopásnál, mert itt fizikai értelemben a kérdéses dolog nem kerül egy másik személy birtokába, és nem tűnik el „a bolt polcáról sem a szóban forgó tárgy.”¹²³ Épp ellenkezőleg, a probléma az, hogy a szoftver a polcon marad, és a vevő nem veszi meg, ezért a kár tulajdonképpen *elmaradt haszon* (lucrum cessans), és nem *damnum emergens* jellegű hátrány. A Btk. konzekvensen nem bekövetkezett kárról, hanem vagyoni hátrányról beszél, melybe beleillik az elmaradt haszon.

¹²¹ A Legfelsőbb Bíróság BH2002. 301. II. sz. határozata kimondja, hogy az elkövetési magatartás a jogdíj meg nem fizetése. Forrás: Complex DVD jogtár

¹²² A törvény kommentárja ezzel szemben nem beszél eshetőleges szándékról, pedig eme bűnösségi alakzat magából a törvényből következően elegendő, amennyiben a vagyoni kár bekövetkezik.

¹²³ Magyar Csaba: Mennyit ér a szoftver? Infokommunikáció és Jog, 2004. 1. sz. p. 34–36

A gondatlanságból való elkövetés vétségét a (4) bekezdés rendeli büntetni: „Aki a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését vagyoni hátrányt okozva gondatlanságból követi el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.”

A minősítő tényállások mindegyike és a gondatlan bűnelkövetés is *eredménytényállás*, a befejezettséghez tényleges károsodás szükséges, szemben az alaptényállással, ami ilyen értelemben szigorúbb.

A BSA adatai alapján hazánkban a kalózkodás mértéke 2003-ban 42% volt, ez 96 millió dollár kárt okozott a szakmának. A következő évre ez az arány 2%-kal nőtt, ami 126 millió dollár kárt jelentett, viszont tavaly ismét 42% volt 106 millió dolláros éves kárral.¹²⁴

A formális logika szabályait nézve megállapítható, hogy a rendelkezés kiválóan illeszkedik a Btk. rendszerébe mind rendszertanilag, mind a kilátásba helyezett büntetés mértékét illetően. A szakasznak azonban vannak súlyos hibái.

– Az *elkövetési magatartás* magas absztrakciója, ami problémát jelent, mivel így szükségtelenül magassá válik azok száma, akik elkövethetik a bűncselekményt. Fentebb már láttuk, hogy született azonban egy bírósági határozat,¹²⁵ mely kimondja, hogy az elkövetési magatartás a jogdíj meg nem fizetése, sajnálatos módon azonban a határozat sem rendezte megfelelőképpen a szóban forgó kérdést, mivel nem írta – és nem is írhatta volna – felül az elkövetési magatartás második fordulátát. Az ebből fakadó probléma csak a törvény megfelelő módosításával orvosolható, és ha az üzletszerűséget nem is vennék alaptényállási elemnek, a „terjesztés” mint elkövetési magatartás vagy a jelenleg hatályos „sért” ige ilyen irányú kibontása a fenti célnak eleget tenne.

– A másik gondot az elkövetés *alsó határértékének* hiánya jelenti, ugyanis a hatályos törvény szerint már ezer forint értékű szoftver illegális másolata is büntetést von maga után, azonban az ilyen és ehhez hasonló cselekmények társadalomra való veszélyessége teljes mértékben hiányzik, ám következmények nélkül sem maradhatnak. Ezért megfontolandó lenne a bűncselekmény szabálysértési alakzatának kodifikálása, ami egy bizonyos elkövetési érték alatt vagyoni jellegű szankciókat helyezne kilátásba – szükségességét a BSA jogásza is megerősítette.¹²⁶ Tény, hogy a büntetőjognak kell, hogy legyen visszatartó ereje, de ezt nem a fokozatosság nélküli szigorral, hanem a joghátrány elmaradhatatlanságával képes a jogalkotó leginkább elérni. Az illegális szoftvermásolás esetén a vagyoni jellegű szankciók kiszabása jelentené a legnagyobb generál- és speciálprevenációt, hiszen a felhasználók a kálmásolatok alacsony ára miatt, megtakarítás végett vásárolnak illegális forrásból.

– Harmadrészt a már fentebb említett túlzott inkriminalizáció 1999-ben és 2001-ben csak tovább erősödött. Az 1999. évi CXX. törvény 38. §-a 2000. március 1-jei hatállyal ik-

¹²⁴ <http://www.bsa.org/globalstudy/upload/2005%20Piracy%20Study%20-%20Official%20Version.pdf> (2006. október)

¹²⁵ BH2002. 301. II. Forrás: Complex DVD jogtár

¹²⁶ <http://www.jogiforum.hu/hirek/7188> (2006. október)

tatta a Btk.-ba a 329/C. §-t, büntetni rendelve ezzel a jogkezelési adatok meghamisítását. A 2001. évi CXVI. törvény 75. §-nak „jóvoltából” pedig a 329/B. § nyilvánította büntetendővé a *szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok védelmét biztosító műszaki intézkedés kijátszását*. Mindkét rendelkezésről elmondható, hogy *delictum sui generis* jellegűek, nincs önálló jogi tárgyuk, és a Btk. 329/A. §-val a jogtárgyazonosság miatt látszólagos halmazatban állnak, ha egyik vagy másik szakaszt a szerzői jog tényleges megsértése követi. A kérdés csak az, hogy a halmazat anyagi vagy alaki, ugyanis mindkettőnek fennállnak a feltételei. Az előbbit támasztja alá, hogy a szerzői jog megsértésének szükségszerű eszközcselekménye, ha a kérdéses tartalmat TPM-mel (technical protection measure) látják el, az utóbbi mellett szól azonban, hogy mindkettő azonos jogtárggyal rendelkezik, ezért az alaki halmazat feltételeinek is megfelel. Bár eme jogtárgyak nem lehetnek önállóak, így a szóban forgó szakaszok büntetőjogi megítélése is aggályos, amely tételt erősíti, hogy a cseh és a lengyel büntetőjogban sem léteznek ilyen önálló bűncselekmények.

– Végül sokkal inkább jogértelmezési probléma a *Legfelsőbb Bíróság* következetlensége, ami a Btk. 329/A. §-áról született bírósági határozatok egy részének hatalmas logikai zavarában ütközik ki. A büntetőjog csak abban az esetben avatkozik be az állampolgárok életviszonyaiba, amikor már egyik eszköz sem elég hatékony. Hazánkban viszont nem érvényesül a büntetőjogi fellépés végsőmegoldás-jellege, sőt a Btk. e szakasza nem áll összhangban az Szjt. rendelkezéseivel sem. Míg 2000-ben¹²⁷ megállapították, hogy a Btk. 329/A. §-a „*olyan kerettényállás, melyet a hatályos rendelkezések töltenek ki tartalommal*”, addig egy 2003-as bírósági határozat¹²⁸ kimondja, hogy „*megvalósítja a szerzői és szomszédos jogok megsértésének a vétségét, aki a számítógépi programot nem forgalomba hozatal vagy jövedelemszerzés céljából, hanem kizárólag saját felhasználásra akár egy példányban is másolja*”. Míg a bírósági határozat ilyen szigorú, addig az Szjt. elismeri a *biztonsági másolat*¹²⁹ készítésének lehetőségét, sőt a jogszerűen használt *magáncélú másolatot*¹³⁰ sem nyilvánítja engedélykötelesnek, mely azonban szoftverek esetében nem készíthető. E vonatkozásban a Btk. primer jelleggel, drasztikusabb módon rendez olyan cselekményeket, melyeket a szerzői jogi törvénynek kell – kellene. Szoftverről biztonsági másolat, egyéb szellemi termékek esetében magáncélú másolat kizárólag jogszerűen szerzett alkotásról, utóbbi esetében csak saját eszköz igénybevételeivel készíthető, amely nincs ellátva másolásvédett technikával, különben a felhasználó könnyen gondatlan bűnelkövetővé válik, amint azt már fentebb kifejtettük. Ráadásul a 2003-ban keletkezett BH példányszámról beszél, teljesen ellentétesen a jogszabállyal, ami értékhatárok alapján különböztet.

A következetlenség figyelhető meg a törvény kommentárja és a BH1996. 137. II. között. Az utóbbi szerint „*a szerzői és a szomszédos jogok megsértése eredménybűncselekmény, mely*

¹²⁷ BH2000. 288. Forrás: Complex DVD jogtár

¹²⁸ BH2003. 101. Forrás: Complex DVD jogtár

¹²⁹ Szjt. 59. § (2) bek.

¹³⁰ Szjt. 35. § (1) bek.

akkor válik befejezetté, ha a törvényben megkívánt vagyoni hátrány bekövetkezik”. Viszont ez *contradictio in adiecto*, mivel a Kommentár maga mondja, hogy első fordulatánál nem szükséges, hogy az elkövető bármilyen haszonra szert tegyen, a bűncselekmény már az ennek érdekében való cselekvéssel befejezett. A Legfelsőbb Bíróság az egységes bírói gyakorlat érdekében hozhat – és hoznia is kell – határozatokat, de saját maga nem jogalkotó szerv, így határozatai nem lehetnek a törvénnyel ellentétesek. A fenti esetben azonban nem fektettek kellő figyelmet az alaptényállás első fordulatára.

A törvényi tényállással kapcsolatos kritikákkal szemben azonban elengedhetetlen megemlékezni a 2007. évi XXVII. törvény¹³¹ hozta változásokról, melyek részben korrigálták az imént említett gyengeségek egy részét.

A hatályos 329/A. § szövege a következő: „Aki másnak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát haszonszerzés végett vagy vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.”

A bűncselekmény tárgyainak körét is érintette a törvénymódosítás, amely nagyon helyesen a szerzői jogi törvényre utal vissza, így a szakasz ténylegesen kerettényállássá lett, ahogyan azt a fent említett bírósági határozat¹³² is megállapította. Ennek következtében megoldódott az a gyakorlatban ugyan nem alkalmazott, ám a törvényben létező probléma, hogy a Btk. már egy film vagy zenei mű letöltését a szabad felhasználás¹³³ ellenére is büntetni rendelné, teljes jogbizonytalanságot teremtve ezzel a törvények alkalmazási területén. Itt csak utalnánk a büntetőjog fentebb rögzített *ultima ratio* jellegére. Azonban akadnak ellenzői is az aktuális módosításnak, akik kritikaként vetik föl a polgári jogi tartalmat, mivel véleményük szerint aggályos lehet a polgári jogszabály büntetőbírák által történő értelmezése. A szerző véleménye szerint ez sem jelent valós problémát, hiszen a büntetőjogi rendelkezések határait eddig is az Szjt. szabályai adták, főleg a szabad felhasználás tekintetében. Az elkövetési magatartás és a célzatosság tekintetében nem történt változás.

A másik fontos változás a gondatlan bűnelkövetés *dekriminalizálása*, mely szintén a büntetőjog végsőmegoldás-jellegét erősíti. Időszerű változtatás volt, különösen a szoftverekkel történő visszaéléseket tekintve, ugyanis ezeknek a legnagyobb része gondatlanságból történik, vagy legalábbis annak ítélik meg a bizonyítási cselekmények nehézsége miatt. Bár a legtöbb esetben, ahogyan azt a próbavásárlások tucatja is alátámasztja, az operációs rendszerekkel történő visszaélések vagyoni haszonszerzést, néha üzletszerű bűnelkövetést is magvalósítanak, de ezek bizonyítása általában – az elkészített jegyzőkönyvek ellenére – eredménytelen. Azonban ez nem feltétlenül jelentkezik tényleges problémaként, mivel a polgári jogi igények érvényesítését nem korlátozza a gyakorlatban sem a szóban forgó módosítás.

¹³¹ Hatályos: 2007. június 1-jétől

¹³² BH2000. 288. Forrás: Complex DVD jogtár

¹³³ Szjt. 35. § (2) bek.

A kerettényállási jelleggel összefüggő minőségi változás továbbá, hogy a jogutódok szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogait is védelemben részesíti a Btk., mivel a szakasz tartalmát az Szjt. adja, és a büntetőtörvény nem sorolja fel tételesen, hogy kinek milyen művén fennálló jogát védi. Ez *de jure* már a módosítás előtt is megvalósult, ám annak a bíróság általi megítélése vetett fel problémákat.

A módosító törvény a hatásos műszaki intézkedések vonatkozásában¹³⁴ is előnyös változásokat eszközölt, mivel a *sui generis* bűncselekmény tárgyát szintén az Szjt.-ben meghatározott rendelkezésekhez igazította, valamint büntetni rendelte a hatásos műszaki intézkedések tényleges kijátszását, ami ezidáig nem minősült elkövetési magatartásnak.

A törvénymódosításról összességében elmondható, hogy megalapozott, időszerű és kíváncsian megoldott lépés a jogalkotó részéről, ami később a szerzői jogi jogsértések számának statisztikai csökkenését is eredményezi majd.

7. JOGÉRTELMEZÉS A HAZAI ÍTÉLKEZÉSI GYAKORLAT FÉNYÉBEN

Online felhasználások, szoftverek, valamint egyéb digitális tartalmak esetében nem mindig alkalmazhatóak egyértelműen a gyakorlatban a jogszabályi rendelkezések. Sok fogalom és eljárás kiüresedik, egészen vagy részben elveszíti általánosan elfogadott jelentését internetes környezetben, az új intézmények pedig néha ismeretlenek, és a bírói gyakorlatnak sok idő szükségeltetik ezek befogadásához. Itt csak néhányat sorolunk fel, példálódzó jelleggel, a teljesség igénye nélkül.

A probléma civiljogi oldalánál kezdve sem a bírói gyakorlat, sem a jogszabály nem ismeri a *jogutódlást*¹³⁵ olyan jogi személyek vagy jogi személyiséggel nem rendelkező társaságok megszűnésének esetében, amelyek elsődleges jogosultak voltak. Az ily módon alanytalanra vált jogokról hatályos szerzői jogunk nem szól, ami azonban nem róható fel a hazai jogalkotásnak és az igazságszolgáltatási gyakorlatnak, hiszen a környező, vizsgált államok egyike sem rendelkezik ezt tisztázó szabályokkal, ilyenek alkotásához még kristályosodni kell az elméleti alapoknak. Vannak olyan jogintézmények is, amelyeknek nem a megalapozottsága kérdéses, hanem egyszerűen értelmezhetetlenek az internethez hasonló közegben. Ilyen például a szerző visszavonási, megtiltási jogának érvényesítése.¹³⁶ Ha az alkotó korábbi munkájával ellentétes elhatározásra jut, e jogosítványát csak alapos okra hivatkozva gyakorolhatja, és – megfelelő anyagi biztosíték adása mellett – kártalanítania kell azokat, akiknek e cselekménnyel kapcsolatban káruk merült fel. E jogosultságnak sincs publikált bírói gyakorlata, ami viszont nem fogalmazható meg kritikaként, hiszen ez a fentiekben túl egyéb

¹³⁴ A Btk. 329/B. § fentebb sem állt a tanulmány vizsgálódásának középpontjában, így a hatályos rendelkezések részletes bemutatását itt is mellőzzük.

¹³⁵ Szinger András–Tóth Péter Benjámin: i. m. (72), p. 56–57

¹³⁶ Szinger András–Tóth Péter Benjámin: i. m. (72), p. 88

gazdasági érdekek miatt lehetetlen, főleg a hatályban lévő felhasználási szerződések miatt. Ha például egy spanyol felhasználó ellenérték fejében tölt le egy amerikai honlapon lévő mp3-at, igencsak lehetetlen e felhasználó kártalanítása, tekintve, hogy nem ő az egyetlen, aki ily módon jutott a kérdéses alkotáshoz.

A *többrendbeliség*¹³⁷ megállapítása is problémát jelent a szoftverkalózkodásnál, ugyanis ehhez a sértett személyek számát veszik alapul, ami az elkövetőkre nézve hátrányos, ilyen esetekben ugyanis a forgalmazóról és a kiadóról is beszélhetünk mint jogtulajdonosról.¹³⁸

A *jogellenesség* mértékének kérdésében sem alakult ki egyetértés a gyakorlatban, ugyanis a büntetőügyek többségben a bíróság felmenti a vádlottakat a vád alól, mivel cselekményük társadalomra való veszélyessége hiányzik vagy nagyon alacsony.¹³⁹

A *büntetőeljárás* bizonyos értelemben vett modernizálására, pontosabban a hagyományos kereteken belül történő szemléletváltásra volna szükség a szakértők bevonását tekintve. Ez három vonatkozásban jelenik meg, így az *abandonware-nél*, mely kereskedelmi forgalomban már nem kapható szoftvert jelöl, ahol a probléma oka, hogy az eljárás során közreműködő szakértők ezt gyakran figyelmen kívül hagyják, és a szabad felhasználás ellenére ilyen programokra állapítanak meg pénzbüntetésként kiszabandó értéket. Ezen túlmenően, az előző véleményekkel szembeni ellenbizonyítás a gyakorlatban nehézkes.¹⁴⁰ A szakértőkkel szembeni kritika másik része, hogy a *pénzbüntetés* mértékének megállapításakor a szoftverek kiskereskedelmi értékét¹⁴¹ alapul véve számítják ki az okozott kár nagyságát, és az így megítélt összeg minden esetben aránytalanul magas a tényleges károsodáshoz viszonyítva.¹⁴²

Ez talán a legkényesebb pontja a szoftverkalózkodásért indult felelősségre vonásoknak, így például egy peer-to-peer¹⁴³ program segítségével letöltött szoftver vagy megosztott film esetében is büntetésként fizettetik meg az elkövetővel a gyártási költséget, a dokumentációt, a – sokszor nagy összegekért előállított – csomagolást, az adathordozót, valamint a gyártó nem létező terméktámogatását. A pénzbüntetés ezen felül tartalmazza a disztribútor és a kiskereskedő hatalmas hasznát és a szállítási költségeket is, valamint a szerző munkájáért járó díjat, ami eltörpül az itt említett összegek mellett. A szerzői jogdíj mértéke viszont szakmai titoknak számít, ám ha legalább a fenti költségekkel nem kalkulálnának, máris sokkal közelebb állna a kiszabott büntetés az igazságoshoz, nem is beszélve arról, hogy az elkövetési érték mértékén a bűncselekmény minősítése múlik.¹⁴⁴ Ezzel szemben a jogvédő szervek azt a nem különösebben nyomós érvet szokták felhozni, hogy ilyenkor az elkövetőknek az áfát nem kell megfizetniük.

¹³⁷ BH1996. 137. I. Forrás: Complex DVD jogtár

¹³⁸ <http://hvg.hu/kkv.tippek/20060222illegalis/page4.aspx> (2006. október)

¹³⁹ Színger András–Tóth Péter Benjámin: i. m. (72), p. 71

¹⁴⁰ Színger András–Tóth Péter Benjámin: i. m. (72), p. 77

¹⁴¹ Szerzői jog a gyakorlatban: KJK-Kerszöv, 2003 SZJSZT 15/00; SzJSZT 35. 1. sz. 293–295

¹⁴² <http://hvg.hu/kkv.tippek/20060222illegalis.aspx> (2006. október)

¹⁴³ Internetes fájlcsere program

¹⁴⁴ Magyar Csaba: i. m. (123), p. 34–36

8. ZÁRÓ GONDOLATOK

Jelen tanulmányban a szoftverkalózkodással szembeni fellépésre, és ennek cseh, lengyel valamint hazai büntetőjogi vonatkozására próbáltuk felhívni a figyelmet, ugyanis a szoftverkalózkodás napjainkban a számítógépek elterjedésének velejárója, egy szükséges rossz, melyet a nemzetközi egyezmények és a büntetőjog is képtelen megszüntetni. Az is leszögezendő, hogy az ellene való cselekvés nem kizárólag a büntetőtörvények és a jog feladata, az eredmény nagyban függ az adott társadalom fejlettségi mutatóitól, valamint a kérdéses állam vagy térség gazdasági szintjétől. Így például az Egyesült Államokban nem jelent gondot megvásárolni egy hazai viszonylatban drága szoftvert, hiszen az ottani bérek színvonala mellett ez a költség elhanyagolható, viszont Indiában az ilyen kiadások nagy terhet rónának a lakosokra. A következőkben néhány megoldási alternatíva következik.

Előrelendítő lépés lehet a *fájlmegosztók* – a szükséges korlátozó rendelkezések megalkotása utáni – *legalizálása*, és az ilyen és ehhez hasonló technikák alkalmazása a szoftvergyártó cégek körében. A hírhedt Napster-ügy után csendesülni látszanak a jogviták, mert a kiadók felismerték, hogy nem érdekük a hosszan elhúzódó, költséges perek viselése, belátták ugyanis, hogy nem sikeresek ezen a téren, így most az ISP-ket (internet service provider) veszik tűz alá. Azonban sokkal kifizetődőbb lenne számukra a reklámfelületből és a letöltésekből adódó bevételek miatt, ha nem ellenzői, hanem támogatói lennének az *általuk készített* peer-to-peer rendszereknek, melyek árai azonban alacsonyabbak lehetnének, mint a hagyományosan adathordozón megjelent művek esetében. Ezt a felhasználók hatalmas tömege és az alacsonyabb költségek – hiszen az ilyen felhasználás esetén nem kell az adathordozót, a nyomdai díjat és a szállítás költségeit megfizetni – biztosíthatnák. Egy Amerikában készült felmérés szerint a peer-to-peer rendszerekről mozifilmeket letöltők 38%-a állította, hogy 5 dollárt fizetne egy film legális letöltésért, továbbá a tv-show-kat letöltők 47%-a 50 centet fizetne egy-egy kedvenc műsora letöltésért. Ha ezt a vonalat erősítené a zeneipar több képviselője, és egy új piaci modell kiépítését kezdené meg, csökkenthetnék költségeiket, maximalizálhatnák a profit nagyságát minimálisra szorítva ezzel a kalózmásolatok érvényesülési esélyét és saját ellenzőik körét. Eme üzleti berendezkedés felé látszott 2005-ben elmozdulni a Microsoft is, bár még csak kezdeti stádiumban.¹⁴⁵

A társadalmi megoldások egyike lenne a *felhasználási szokások* mérése és *kriminológiai vizsgálatok folytatása*, aminek a lényege a számítógépes bűnözés társadalmi okainak, hatásainak felmérése lenne, mely a hatékony bűnmegelőzés és bűnüldözés egyik záloga. Magyarországon már vannak nyomai kriminológiai kutatásoknak, de sajnálatos tény, hogy 2006-ban hazánkra és Kelet-Közép-Európa államaira fókuszáló, számítógép-használattal kapcsolatos kutatások nem léteznek. Bár a világháló a globalizáció megtestesítője, de a mű-

¹⁴⁵ Részletesebben a Microsoft Avalanche projectjéről. Horváth Benedek írása; <http://hu.p2pinfo.net/index/2005-06-16/avalanche-microsoft-bittorrent/> (2007. március)

ködését szabályozó nemzeti normák nem lehetnek a gyakorlatban hatékonyak, ha a hazai igényeket nem ismerjük fel, még akkor sem, ha a szabályozási kereteket az Európai Unió irányelvei jelölik ki.

Kiemelendő még a *komparatív tanulmányok fontossága* a jogalkotási igények miatt, mivel a környező államok és saját jogalkotási gyakorlatunkat, törvényeinket, ezek társadalmi-gazdasági hatását figyelembe véve eredményesebbé lehetne tenni a kalózkodás elleni – nemcsak – büntetőjogi fellépést. Ugyanis nem helyes, hogy csak az Egyesült Államokhoz és más, gazdaságilag jóval fejlettebb térségekhez képest mérjük fel jelenlegi helyzetünket e téren, elismerve egyúttal, hogy az USA-nak nagy szerepe van a nemzetközi szoftver- és zenepiac alakításában. Itt nem az Egyesült Államokhoz kapcsolódó tanulmányok mellőzéséről van szó, hanem az egyoldalúság elkerüléséről. A szoftverkalózkodás elleni *hatékony büntetőjogi fellépés* alternatívájának és a jelenlegi törvény deficitjének ismertetése fent már megtörtént, itt csak összefoglalva, a szerzői jogi jogsértések esetén, a módosító törvénynek köszönhetően, már érvényesülő *szubszidiaritás* alapelvére¹⁴⁶ utalunk.

Az eredmények felmutatásához a *nyomozhatóság korszerűsítése* mind dologi, mind személyi feltételek értelmében elengedhetetlen, melyhez a hatóság oldaláról hozzátartozik az is, hogy a statisztikai adatokat nem rögzítik megfelelő részletességgel. Míg a BSA felmérése alapján a kalózkodás mértéke 42%-os hazánkban, addig az ORFK adatai szerint, szintén 2005-ben, 37 404 ismertté vált bűnelkövetést vizsgáltak ki. Szintén más források¹⁴⁷ hazánkat a térségben vezetőnek nevezték a DVD-kalózkodás vonatkozásában, bár a BSA Lengyelországra vonatkozó legutóbbi adatai ellentmondanak e megállapításnak. E három forrásról megállapítható, hogy az illegális másolatokat és szoftverfelhasználásokat divergáló módon közelítik meg; a BSA a kis- és középvállalkozásokra, az MPA a filmekre fókuszál, az ORFK pedig a szerzőijog-sértések adatkupacát elintézi egy göngyöltett számmal, melyből nem derül ki, hogy hányan követték el gondatlanságból szoftverre, filmre, vagy más műre a bűncselekményt, és a vádlottak közül esetlegesen hány főt mentettek fel.

Fentieken kívül az *igazságszolgáltatás korszerűsítése* is elkerülhetetlenné vált mind személyi, mind dologi feltételeit tekintve, ugyanis egyre gyakrabban fordul elő a szoftverekkel és az internettel kapcsolatos jogesetekkel jogvita a bíróságok tárgyalótermében, ami megfelelő ismereteket igényel, igényelne a bíróktól, ügyészekről, ügyvédektől. A technika ilyen irányú fejlődésének kihasználása megoldást jelenthet a szakmában, valamint a segédtudományok gyakorló körében megfigyelhető túlképzésre, legyen szó hírközlésről, civilisztikáról vagy büntetőjogról, szociológiáról.

¹⁴⁶ Földvári József: Magyar büntetőjog. Általános rész. Dialóg Campus Kiadó, 2004, p. 36

¹⁴⁷ A Motion Picture Association felmérése szerint. Forrás: Csákvári Géza: Hazánk a DVD-kalózkodás nagyhatalma. Népszabadság, 2006. október 27. p. 11

*Dr. Palágyi Tivadar**

KÖVETELMÉNYEK A SZABADALMI ELJÁRÁSBAN FELHASZNÁLT DOKUMENTUMOK ALÁÍRÁSÁVAL ÉS HITELESÍTÉSÉVEL KAPCSOLATBAN**

Az alábbiakban azokat a követelményeket ismertetjük, amelyeket az egyes országokban ki kell elégíteni a szabadalmi eljárásban felhasznált dokumentumok aláírásával és hitelesítésével kapcsolatban.

Ezek a kérdések két körre oszthatók. Ennek megfelelően először azt vizsgáljuk, milyen különleges előírások vonatkoznak a külföldi szabadalmi bejelentések esetén benyújtandó iratok aláírására, illetve hitelesítésére.

Ezt követi annak ismertetése, hogy a fontosabb európai országokban és az Amerikai Egyesült Államokban milyen előírások szabályozzák az elővizsgálati, felszólalási, fellebbezési vagy bírói eljárás során szakvéleményként vagy bizonyítási célból benyújtott egyéb iratok aláírásának formai követelményeit.

Mindkét terület ismertetését néhány érdekesebb példa egészíti ki a szerző saját ügyvivői gyakorlata alapján.

1. A KÜLFÖLDI BEJELENTÉSEK ESETÉN BENYÚJTANDÓ IRATOK ALÁÍRÁSÁRA, ILLETVE HITELESÍTÉSÉRE VONATKOZÓ ELŐÍRÁSOK

1.1. Ügyvivői alapismeret, hogy gyakorlatilag minden országban a bejelentés kellékei közé tartozik a bejelentési kérelem, a meghatalmazás, a leírás igénypontokkal és kivonattal, valamint szükség esetén a rajz, továbbá átruházás esetén az átruházási irat. Elsőbbség igénylése esetén rendszerint be kell nyújtani az elsőbbségi irat hiteles másolatát is, adott esetben a szóban forgó ország nyelvén készített fordítással együtt. Ezeknek az iratoknak az előkészítése, illetve elkészítése a szabadalmi ügyvivői munka rutinszerű részét képezi. Számos ország van azonban, ahol ezeket az iratokat közjegyző előtt kell aláírni, és az aláírást vagy aláírásokat a közjegyzőnek kell hitelesítenie, sőt egyes országokban a közjegyzői hitelesítés sem elég, mert azt konzuli felülhitelesítéssel kell ellátni.

1.2. A külföldön felhasználásra kerülő közokiratok diplomáciai vagy konzuli felülhitelesítésének mellőzéséről Hágában 1961-ben született egyezmény, amely Magyarországon az

* Danubia Szabadalmi és Védjegy Iroda Kft.

** A MIE 2007. április 4-től 5-ig tartott visegrádi konferenciáján elhangzott előadás szerkesztett és bővített változata.

1973. évi 11. törvényerejű rendelettel lépett hatályba. Ezt megelőzően a konzuli felülhitelesítés ügy történt, hogy a közjegyző előtt aláírt és általa hitelesített okmányt az Igazságügyi Minisztériumban kellett felülhitelesíttetni. Az innen a Külügyminisztériumba vitt és ott felülhitelesített iratot kellett elvinni a kívánt ország konzuljához felülhitelesítés céljából. Az ügy még bonyolultabb volt olyan esetekben, amikor az illető országnak nem volt Magyarországon konzulátusa. Ilyenkor a Külügyminisztérium által felülhitelesített iratot olyan ország ügyvivőjének kellett kiküldeni, amelyben működött az igénybe venni kívánt konzulátus.

1.2.1. Az 1961. évi Hágai Egyezmény hatálybalépése után a konzuli felülhitelesítés a tagországokban feleslegessé vált, mert elegendő volt a közjegyző által aláírt és hitelesített iratot az Igazságügyi vagy a Külügyminisztériumban ellátni apostille-jal, hiszen a Hágai Egyezmény éppen a konzuli felülhitelesítés mellőzését tette lehetővé.

1.2.2. Az egész világon egyre inkább érvényesülő tendenciaként megállapíthatjuk, hogy azok az államok, amelyek nem elégednek meg egyszerű aláírással, általában előbb vagy utóbb egyszerűsítik előírásaikat, vagyis megszüntetik azt a követelményt, hogy a szabaddalmi eljárásban felhasznált iratokat közjegyző előtt kelljen aláírni, majd konzul által kelljen felülhitelesíttetni.

1.2.2.1. Így például húsz évvel ezelőtt mind Bulgáriában, mind Romániában elsőbbség igénylése esetén közjegyző előtti aláírással kellett ellátni az átruházási iratot, ha a külföldi bejelentő nem volt azonos a hazai bejelentővel. Ezt a követelményt már mindkét országban eltörölték.

1.2.2.2. Dániában az átruházási iratot húsz éve a feltalálónak közjegyző előtt kellett aláírnia. Ma egyszerű aláírás elegendő.

1.2.2.3. Lengyelországban húsz évvel ezelőtt az átruházási iratot a bejelentőnek és a feltalálónak közjegyző előtt kellett aláírniuk, továbbá elsőbbség igénylésével benyújtott bejelentés esetén, ha a külföldi bejelentő nem volt azonos a hazai bejelentővel, elsőbbségjog-átruházási iratot kellett benyújtani a hazai bejelentő közjegyző előtti aláírásával. Ma már egyik előírás sem érvényes, mindkét iratot egyszerű aláírással kell benyújtani.

1.2.2.4. Törökországban húsz éve a meghatalmazást, továbbá az elsőbbségjog-átruházási iratot a hazai bejelentő közjegyző előtti aláírásával és konzuli felülhitelesítéssel kellett benyújtani. A mai török gyakorlat egyik esetben sem ír elő közjegyző előtti aláírást, és így természetesen konzuli felülhitelesítést sem.

1.3. Európában ma már csak három olyan ország van, ahol bizonyos iratok esetén nem elég a feltalálók, illetve a bejelentő egyszerű aláírása.

1.3.1. Görögországban elsőbbség igénylése esetén az elsőbbségjog-átruházási iratot a hazai bejelentő közjegyző előtti aláírásával kell benyújtani, ha a hazai és a külföldi bejelentő nem azonos.

1.3.2. Szerbiában, ha a hazai bejelentő nem azonos a külföldi bejelentővel, az elsőbbségjog-átruházási iratot mindkét félnek alá kell írnia, és az átruházó közjegyző előtti aláírását hitelesítő közjegyzői aláírást apostille-jal kell ellátni, vagy konzuli úton felül kell hitelesíttetni.

1.3.3. Olaszországban az általános meghatalmazást közjegyző előtt kell aláírni, és konzuli felülhitelesítéssel vagy apostille-jal kell ellátni. Ezenkívül elsőbbség igénylése esetén, ha a külföldi bejelentő nem azonos a hazai bejelentővel, az elsőbbségijog-átruházási iratot a hazai bejelentőnek közjegyző előtt kell aláírnia, és a közjegyző hitelesítő aláírását apostille-jal vagy konzuli felülhitelesítéssel kell ellátni.

1.4. Az Amerikai Egyesült Államokban a bejelentés kötelező kelléke egy „Eskü és nyilatkozat” (Oath and Declaration) című űrlap, amelyet a hatvanas években a feltalálónak az amerikai konzulátuson kellett aláírnia, mégpedig a Harmincad utcában, ahol ma az angol követség van. Ehhez az időpontot előre egyeztetni kellett, és az ügyvivőnek is el kellett kísérnie a feltaláló(ka)t. Ma már elegendő, ha ezt az űrlapot a feltaláló(k) egyszerű aláírással látja(k) el.

1.5. Argentínában a meghatalmazást közjegyző előtt kell aláírni, és a közjegyző aláírását hitelesítő apostille-jal kell ellátni, vagy konzul által kell hitelesíttetni.

1.6. A Fülöp-szigeteken húsz éve a meghatalmazást és az átruházási iratot is közjegyző előtt kellett aláírni, és az aláírást konzul által kellett felülhitelesíttetni. Ma csak az átruházási iratot kell közjegyző előtt aláírni, de nincs szükség konzuli felülhitelesítésre.

1.7. Salvadorban ma is közjegyző előtt aláírt és konzul által felülhitelesített meghatalmazásra van szükség, mert Salvador nem tagja a Hágai Egyezménynek.

2. AZ ELŐVIZSGÁLATI, FELSZÓLALÁSI VAGY FELLEBBEZÉSI, ILLETVE BÍRÓI ELJÁRÁS SORÁN BENYÚJTOTT DOKUMENTUMOKRA VONATKOZÓ ELŐÍRÁSOK

2.1. A *francia* szabadalmi törvény nem ír elő érdemi vizsgálatot, ezért az engedélyezési eljárás alatt nincs szükség nyilatkozat vagy szakvélemény benyújtására.

A bíróság előtti eljárásban a polgári eljárás szabályai érvényesek. Ennek megfelelően a bíróság jelöli ki a szakértőt, akinek szakvéleményére egyszerű aláírás elegendő. Akkor is elég az egyszerű aláírás, ha a felek saját kezdeményezésből nyújtanak be nyilatkozatot vagy szakvéleményt. A nyilatkozatnak azonban tartalmaznia kell egy olyan kijelentést, hogy az aláíró ismeri azokat a körülményeket (az eljárás jellegét, a szabadalom számát stb.), amelyekkel kapcsolatban nyilatkozatot tesz.

Összefoglalva megállapítható, hogy Franciaországban a szabadalmi hivatalnál és a bíróságoknál benyújtandó iratokon egyszerű aláírás elegendő.

Eskü alatti írásbeli nyilatkozatra (*déclaration écrite faite sous la foi du serment*) csak rendkívüli esetekben lehet szükség.

2.2. Az *angol* szabadalmi törvény végrehajtási utasításának (The Patents Rules, 1995) 103–105. szakasza foglalkozik az Egyesült Királyság Szellemi Tulajdon Hivatala és az angol bíróságok előtt felhasználható dokumentumokkal.

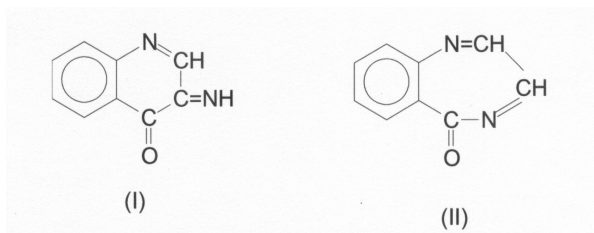
A 103. szakasz (1) bekezdése szerint írásbeli bizonyítékként esküt helyettesítő nyilatkozat (*statutory declaration*), tanúvallomás (*witness statement*) vagy eskü alatti nyilatkozat (*affidavit*) használható fel.

A 104. szakasz szerint az Egyesült Királyságban az esküt helyettesítő nyilatkozatot és az eskü alatti nyilatkozatot egy békebíró vagy egy, a törvény által erre felhatalmazott személy előtt kell kiállítani és aláírni. Külföldön ezt a tevékenységet az angol konzul vagy a konzuli teendők ellátására feljogosított személy, közjegyző vagy bíró végezheti. Az esküt helyettesítő nyilatkozatot a szabadalmi hivatal előtt, az eskü alatti nyilatkozatot a bíróság előtt lehet felhasználni.

A 104A szakasz szerint az írásbeli tanúvallomást erre feljogosított személynek kell aláírnia és dátummal ellátnia, emellett tartalmaznia kell egy olyan nyilatkozatot, hogy a tanú azt hiszi: a nyilatkozatban foglalt tények igazak.

A 105. szakasz szerint a fenti dokumentumoknak tartalmazniuk kell egy erre jogosult személy pecsétjét vagy aláírását is.

2.2.1. A szerző saját angol gyakorlatában egyetlen esetben volt szükség írásbeli dokumentum benyújtására szabadalmi eljárás kapcsán. A vonatkozó bejelentésre a 70-es évek második felében lényegi kifogás nélkül megadták az angol szabadalmat, amely egy olyan gyógyhatású vegyületre vonatkozott, amelynek képletében egy 6 szénatomos benzolgyűrű két szomszédos szénatomjához egy 4 tagú lánc kapcsolódott [sematikus (I)-es képlet],

amelyben az egyik szénatomhoz kettős kötéssel egy NH iminocsoport kötődött. A vizsgálati módszerek korszerűsödése következtében a feltalálók NMR-spektroszkópia segítségével a szabadalom megadása után ismerték fel, hogy az NH csoport nitrogénje is a gyűrűben van, tehát a benzolgyűrűhöz nem egy 4 tagú, hanem egy 5 tagú lánc kapcsolódik, amely 3 szénatomot és 2 nitrogénatomot tartalmaz, és így 7 tagú gyűrűt képez, vagyis sematikus (II)-es képletű, diazepin-típusú vegyület képződik. A pszichiátriában eredményesen felhasználható vegyületek hasznosítására Nagy-Britanniában is kilátás volt, ezért a szabadalmas el kívánta kerülni, hogy angol szabadalmát téves kitanításra hivatkozva érvénytelennek nyilvánítsák. Így fontos volt számára, hogy sikerüljön a megadott szabadalomban kijavíttatni a hibás képletet. Ezt hiába kérelmezte a szabadalmi hivattól, ezért fellebbezett a Felsőbírósághoz. Ennél akkor volt sikerre kilátás, ha a bíróság előtt szakvéleményekkel bizonyítani lehet, hogy egy szakembert a bejelentés időpontjában meg-

levő tudása szerint a leírásban ismertetett példák a második gyűrűben nem az egy nitrogénatomot, hanem a két nitrogénatomot tartalmazó, sematikusan ábrázolva a (II) képletű vegyülethez vezették.

Sikerült két olyan angol szakembert találni (mind a kettő egyetemi tanár volt), aki vállalta szakértői vélemény elkészítését. Közöltük velük a kiviteli példákat, de azt természetesen nem, hogy milyen eredmény volna számunkra kívánatos. Azt is közöltük, hogy véleményüket a bejelentés időpontjába visszahelyezkedve, akkori tudásszintjükön kell kialakítaniuk. Szerencsénk volt, mert mindkét szakértő a ránk nézve kedvező következtetésre jutott, vagyis eskü alatti nyilatkozatban a bejelentés időpontjában meglevő tudásukat alapul véve azt állapították meg, hogy a példák alapján a második gyűrűben két nitrogént tartalmazó, diazepin-típusú vegyület képződik. Ennek alapján a bíróság utasította a szabadalmi hivatalt a képletnek a megadott szabadalomban való megváltoztatására.

Talán nem érdektelen megemlíteni, hogy a tárgyalást vezető, csupán jogász alapképzettséggel rendelkező bíró olyan mértékben fel volt készülve az ügy tárgyalására, és annyira tisztában volt annak minden vegyszeti vonatkozásával, hogy jobban akkor sem vezethette volna a tárgyalást, ha nem csupán jogi, hanem vegyi szakképzettséggel is rendelkezik.

2.3. *Németországban* nyilatkozatokat, kísérleti eredményeket és hasonlókat hitelesítve kell benyújtani.

A német szabadalmi törvényben a 46. és a 88. szakasz tartalmaz ilyen vonatkozású előírásokat.

A 46. szakasz (2) bekezdése előírja, hogy szóbeli tárgyalásokról és meghallgatásokról jegyzőkönyvet kell készíteni, amelynek vissza kell adnia a tárgyalás lényeges lefolyását, és tartalmaznia kell a felek jogi szempontból fontos nyilatkozatait.

Tanúkihallgatás alkalmával a tárgyalás vezetője megkérdezi a feleket, hogy a tanút eskü alatt kívánják-e meghallgatni. Erre a kérdésre a felek általában nemleges választ adnak. Egy több évtizede ügyvivői gyakorlatot folytató német kolléga közlése szerint még sohasem fordult elő, hogy bármelyik fél kívánta volna a tanú eskütételét.

A tanúnak saját szavaival kell nyilatkoznia a bizonyítandó kérdéssel kapcsolatban. Használhat feljegyzéseket, sőt írásbeli nyilatkozatot is adhat, amelyet fel kell olvasni, és csatolni kell a jegyzőkönyvhöz.

Az eskü hatályával bíró nyilatkozat (*eidesstattliche Versicherung*), amely egy személy írásbeli nyilatkozata eskü hozzáfűzésével, önmagában nem bizonyító erejű; a polgári perrendtartás szerint bizonyító erejűnek csak tanúk és szakértők nyilatkozatát, szemrevételezési okmányokat és a fél kihallgatását tekintik. A nyilatkozót büntetőjogi felelősség terheli az ilyen nyilatkozatba foglalt hamis adatokért.

A Német Szabadalmi Hivatal vagy a bíróság köteles mérlegelni, hogy az eskü alatti nyilatkozatnak nagyobb súlyt ad-e, mint egy eskü nélkül tett nyilatkozatnak. Ez mindig az eset körülményeitől, valamint a hivatal vagy a bíró meggyőződésétől függ. Egy magánokirat hitelességét a bíróság szabad meggyőződése szerint mérlegelheti.

A német szabadalmi törvény 88. szakasza szerint a szabadalmi bíróság a szóbeli tárgyaláson bizonyítást folytat. Erre a célra különösen szemrevételezést végezhet, tanúkat, szakértőket és érdekelt feleket hallgathat meg, és okmányokat vehet igénybe.

2.4. *Olaszországban* bejelentési rendszer van, ezért a szabadalmi bejelentéseket csak alaki vizsgálatnak vetik alá, és így az Olasz Szabadalmi Hivatalnál nincs szükség nyilatkozatok vagy szakvélemények benyújtására.

Bírósági ügyekben, például bitorlási perekben a polgári eljárás szabályai érvényesek. Ennek megfelelően a bíróság jelöl ki szakértőt, akinek a kijelöléskor esküt kell tennie. Szakvéleményét annak betérjesztésekor simán kell aláírnia, nincs szükség közjegyzői vagy egyéb hitelesítésre.

Másféle iratok, így például harmadik személyek által benyújtott nyilatkozatok esetére nincs különleges előírás. Ennek az az oka, hogy ilyen jellegű tájékoztatást elvileg szóbeli tanúvallomás alakjában, nem pedig írott nyilatkozat formájában kell közvetlenül a bírónak adni. Ennek ellenére a bírósági eljárásban gyakran használnak írásbeli nyilatkozatokat is, amelyeket mindaddig, amíg a másik fél nem emel ellene kifogást, bizonyítéknak lehet tekinteni. Az esetleges későbbi kifogások elkerülése érdekében azonban célszerű, ha a nyilatkozó mindjárt kijelenti azt is, hogy nyilatkozatának tartalmát szükség esetén kész tanúvallomás formájában megerősíteni.

Az ilyen nyilatkozatok esetén nincs szükség közjegyző előtti aláírássra és annak hitelesítésére. Különleges körülmények között azonban célszerű lehet közjegyző előtt aláírt és apostille-jal ellátott eskü alatti nyilatkozat (*dichiarazione sotto giuramento*) benyújtása, például ha attól tartanak, hogy a nyilatkozó később már nem lesz elérhető tanúvallomás céljára.

2.5. *Spanyolországban* nincs érdemi újdonságvizsgálat, ezért az engedélyezési eljárás alatt nincs szükség nyilatkozat vagy szakvélemény benyújtására.

A bíróság előtti eljárásban a polgári eljárás szabályai érvényesek. A felek bíróság előtti képviselőitére spanyol ügyvédek jogosultak, akiknek a meghatalmazását közjegyző előtt kell aláírni, és apostille-jal kell felülhitelesíteni.

A szakértőnek egyszerűen alá kell írnia szakvéleményét, de ha beidézik, köteles megjelenni a bíróság előtt.

Eskü alatti nyilatkozatra (*declaración bajo juramento*) a spanyol bírósági eljárásban csak kivételesen van szükség.

Összefoglalva megállapítható, hogy Spanyolországban a szabadalmi hivatalnál és a bíróságoknál benyújtandó iratokon egyszerű aláírás elegendő, kivéve a bíróság előtti eljárásra feljogosító meghatalmazást, amelyet közjegyző előtt kell aláírni, és apostille-jal kell ellátni.

2.6. *Az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) 117. szakasza* foglalkozik a bizonyítással. E szakasz (1) bekezdése szerint a Vizsgálati Osztály, a Felszólalási Osztály, a Jogi Osztály és a Fellebbezési Tanács előtti bármely eljárásban a bizonyítási eszközök többek között okiratok, szakértői vélemények és eskü alatt tett írásbeli nyilatkozatok (*sworn statement in writing*)

lehetnek. Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) tehát egyaránt elfogad például eskü hatályával bíró német nyilatkozatokat és egyéb olyan nyilatkozatokat is, amelyeket nem eskü alatt tesznek.

Az ESZE 117. szakaszának (1)g pontja szerint az eskü alatt tett írásbeli nyilatkozat elfogadott bizonyítási eszköz tények igazolásához, de nem használható fel végkövetkeztetésekre, például a feltalálói tevékenység meglétének bizonyítására. A 117(1)g szakasz alapján az angol–amerikai jogból ismert eskü alatti nyilatkozatok (*affidavits* vagy *statutory declarations*) aláíróit büntetőjogi felelősség terheli hamis eskü (*perjury*) esetén.

2.6.1. Az ESZH-nál benyújtott, a 117(1)g szakasz szerinti nyilatkozatra nem adunk példát, ehelyett egy olyan esetet ismertetünk, amely olyan nemzetközi bejelentésre vonatkozik, amelyben e sorok szerzője nem nyújtott be írásbeli szakértői véleményt vagy eskü alatti nyilatkozatot az ESZH-nál mint nemzetközi elővizsgálati hatóságnál, hanem csak nyilatkozatban foglalt érveléssel próbálta megváltoztatni az európai elővizsgáló kedvezőtlen álláspontját.

A bejelentés egy új gyógyhatású vegyületcsoportra vonatkozott. Az ESZH mint nemzetközi kutatási hatóság 2000 márciusában kiadott kutatási jelentésében két dokumentumot jelölt meg, mind a kettőt „A” betűjellel, ami azt jelenti, hogy a hivatal mindkét dokumentumot az általános technika állásához tartozónak tekintette. Ezután 2000 júniusában kértük a bejelentés nemzetközi elővizsgálatát. Az ESZH által mint nemzetközi elővizsgálati hatóság által 2000 júliusában kiadott írott véleményben (*written opinion*) az elővizsgáló a főigénypont és az 1. aligénypont újdonságának hiányát állapította meg a kutatási jelentésben „A” betűvel megjelölt egyik szakcikk alapján.

A szerző 2000. októberi válaszában kifejtette, hogy a hivatkozott szakcikket a bejelentő is ismertette a bejelentés leírásában, de már ott is rámutatott, hogy a cikk egyetlen olyan vegyületet ír le, amely átlapol ugyan a bejelentés oltalmi körével, azonban nem ismerteti ennek a vegyületnek sem az előállítási módját, sem a fizikai adatait vagy a biológiai aktivitását. Ezért a vegyületet fantomvegyületnek kell tekinteni, amely szabadalomjogilag újnak tekintendő.

2000. novemberi válaszában az ESZH elővizsgálója megállapította, hogy egy szakember a szükséges információkat a vegyület előállításához megszerezheti a cikk szerzőivel való kapcsolatfelvétel útján. Ezért fenntartotta az újdonsághiányra vonatkozó állítását.

Ekkor felmerült az a kérdés, hogy az elővizsgáló állítását szakvéleménnyel vagy csupán egyszerű nyilatkozattal cáfoljuk meg. Végül a bejelentővel folytatott konzultáció után az utóbbi megoldás mellett döntöttünk. E sorok szerzője 2000. decemberi nyilatkozatában kifejtette, hogy a szabadalmak vizsgálatánál nemzetközileg elfogadott álláspont, hogy egy vegyület említése anélkül, hogy közölnék annak azonosítási adatait, fizikai jellemzőit, biológiai hatásait vagy előállítási eljárását, szabadalomjogilag nem újdonságrontó, mert a kérdéses vegyület csupán fantomvegyület. Ezután a szerző leszögezte, hogy az ESZH júliusi és novemberi irataiban foglalt érvelés nem fogadható el, és határozottan tiltakozott az elővizsgáló

„természetellenes, rosszindulatú, szakszerűtlen és elfogadhatatlan (*unnatural, malevolent, inexpert and unacceptable*) álláspontja” ellen. Ezt követően a 2001 januárjában kiadott nemzetközi elővizsgálati jelentésben az elővizsgáló már igennel válaszolta meg mind a három szabadalmazási követelmény meglétét.

Ez az eset bizonyítja, hogy a szakvélemény vagy az eskü alatti nyilatkozat helyett néha megfelelő vagy akár jobb eredményt lehet elérni egyszerű nyilatkozattal, természetesen – mint látni fogjuk – nem az Egyesült Államokban.

2.7. Az amerikai egyesült államokbeli szabadalmi eljárás egyik jellemző vonása, hogy a szabadalmi bejelentés leírásába nem lehet új anyagot beiktatni még akkor sem, ha ez az anyag nem jelenti az eredetileg kinyilvánított oltalmi kör terjedelmének bővítését. Az elővizsgálati eljárás során természetesen előfordulhat, hogy a bejelentőnek az elővizsgálati végzésben foglalt kifogások elhárítása érdekében új adatokra vagy tényekre kell hivatkoznia. Gyakori eset például, hogy egy új vegyületekre vonatkozó bejelentés esetén, ha az elővizsgáló rokon szerkezetű és hatású vegyületeket ismertető nyomtatványokra hivatkozik, bizonyítani kell, hogy az igényelt vegyületek kedvezőbb hatást biztosítanak. Az ilyen vonatkozású adatokat tartalmazó nyilatkozatot azonban az elővizsgáló csak akkor veszi figyelembe, ha azt a bejelentő eskü alatti nyilatkozat formájában – amely lehet *Affidavit* vagy *Declaration under Oath* – nyújtja be. Ez az előírás a szakvéleményekre is vonatkozik, vagyis az ilyen iratokat is eskü alatti nyilatkozat formájában kell benyújtani ahhoz, hogy a bennük foglalt adatokat az elővizsgáló figyelembe vegye.

Az eskü alatti nyilatkozatra vonatkozó formai előírásokat az amerikai szabadalmi törvény végrehajtási utasítása (*Rules of Practice in Patent Cases*, a továbbiakban: *Rules*) tartalmazza.

(a) A *Rules* 1.63 szakasza szerint egy eskünek vagy nyilatkozatnak

- (1) az 1.66 vagy 1.68 szakasz szerint kell aláírva lennie;
- (2) azonosítania kell azt a leírást, amelyre vonatkozik;
- (3) azonosítania kell a feltalálót és azok lakhelyét; és
- (4) meg kell állapítania, hogy a feltaláló egyedüli vagy társfeltalálója az igényelt találmánynak.

(b) A fenti követelmények kielégítésén túl az eskünek vagy nyilatkozatnak le kell szögeznie, hogy az esküt vagy nyilatkozatot tevő személy:

- (1) elolvasta és megértette az igénypontokat is magában foglaló leírás tartalmát;
- (2) azt hiszi, hogy a megnevezett feltaláló vagy feltalálók az igényelt és szabadalmaztatni kívánt tárgy eredeti és első feltalálója vagy feltalálói; és
- (3) tudomásul veszi azt a kötelezettséget, hogy közölnie kell minden olyan információt, amely lényeges a bejelentés vizsgálatához.

Az 1.64 szakasz előírja, hogy a bejelentés benyújtását kísérő esküt vagy nyilatkozatot az összes feltalálónak alá kell írnia.

Az 1.66 szakasz szerint az esküt az Egyesült Államok törvénye által erre felhatalmazott személy előtt kell tenni. Külföldön az erre kijelölt diplomáciai vagy konzuli tisztviselő jogosult ilyen tevékenység ellátására.

A *Rules* 1.131 és 1.132 szakasza ismerteti az olyan, eskü alatti nyilatkozatokra vonatkozó előírásokat, amelyeket olyankor kell benyújtani, amikor a bejelentőnek az elővizsgáló által megnevezett nyomtatvány(ok) kapcsán kell bizonyítania találmánya szabadalmazhatóságát.

A *Rules* 1.68 szakasza és a szabadalmi törvény 25. szakasza szerint az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala igazgatója engedélyezheti a törvény, rendelet vagy egyéb rendelkezés által megkívánt eskü alatti dokumentum helyettesítését írott nyilatkozattal, vagyis az egyébként előírt esküt helyettesítheti az ilyen nyilatkozattal.

A fentiek következtében az amerikai hivatalnál benyújtott eskü alatti nyilatkozatok (*Declaration under Oath*) utolsó bekezdése így hangzik:

„Kijelentem továbbá, hogy a tudomásom alapján tett minden nyilatkozat igaz, és a tájékoztatáson és vélekedésen alapuló minden nyilatkozatot igaznak gondolok, továbbá, hogy ezeket az állításokat annak tudatában tettem, hogy szándékos hamis állítások és hasonlók pénzbírsággal vagy börtönnel vagy mindkettővel büntethetők az Egyesült Államok 18. törvényének 101. szakasza alapján, és hogy az ilyen szándékosan hamis állítások veszélyeztethetik a bejelentés vagy az arra engedélyezendő szabadalom érvényességét.”

2.7.1. Az eskü alatti nyilatkozatoknak fontos szerepük volt egy, a 70-es évek második felében lezajlott interferenciaeljárásban. Itt a magyar alapbejelentés egy opioid alkaloid típusú, rendkívül erős fájdalomcsillapító hatású vegyületcsoportra vonatkozott, amely 600-szor volt erősebb a morfiumnál. Az ügy érdekessége és különlegessége volt, hogy a bejelentés ellen megindított interferenciaeljárásba a mienken kívül még további kilenc, hasonló tárgyú bejelentést vontak be, ahol mi voltunk a legfiatalabb fél (*junior party*). Az eljárás megindítása után a feleket egy négyes és két hármas csoportba osztották be. Mi egy hármas csoportba kerültünk, amelyben a nyilatkozattételi időszak (*motion period*) után már mi lettünk az idősebb fél (*senior party*), mert eskü alatti nyilatkozatokkal sikerült bizonyítanunk, hogy magyar bejelentésünk napja, amelyre mint feltalálási napra támaszkodhattunk, korábbi, mint a másik két fél által jogosan igényelhető feltalálási időpont. A velünk egy csoportban levő angol bejelentő ugyanis ideiglenes angol bejelentésre alapozta elsőbbségét, amit az amerikai szabadalmi törvény nem ismer el feltalálási időpontnak. A másik fél egy német bejelentő volt, akinél szintén ki tudtunk mutatni olyan szabálytalanságot, amely miatt nem ismerték el német bejelentésének elsőbbségét feltalálási időpontként. Az interferenciaeljárást természetesen nem mi nyertük meg, azonban végül a bejelentés oltalmi körének korlátozása után sikerült amerikai szabadalmat kapnunk. Az ügy további folytatása már kevésbé volt sikeres, mert kiderült, hogy a vegyületek olyan káros mellékhatásokat mutattak, amelyek miatt nem vált lehetővé gyógyszerként való bevezetésük.

2.7.2. Egy, a kilencvenes évek elején benyújtott érdekes amerikai szabadalmi bejelentés, ahol az eskü alatti nyilatkozatnak döntő szerepe volt, egy rákellenes hatású készítményre vonatkozott. Az elővizsgáló azt az álláspontot képviselte, hogy a ráknak nincs gyógyszere, és ilyen alapon elutasította a bejelentést. A feltalálóval együtt egy 33 oldalas eskü alatti nyilatkozatot dolgoztunk ki és nyújtottunk be, amelyben részletesen leírtuk 28 rákbeteg klinikai

kóresetét, emellett több ráktípus vizsgálati eredményeit is ismertettük táblázatosan. A nyilatkozatot aláíró feltaláló arra vonatkozólag is magyarázatot adott, hogy a találmány szerinti készítmény milyen mechanizmus alapján fejt ki rákellenes hatást. Az eskü alatti nyilatkozat benyújtása után megkaptuk az amerikai szabadalmat.

2.7.3. Egy 2003-ban benyújtott eskü alatti nyilatkozat rendkívül jó szolgálatokat tett egy olyan amerikai bejelentés ügyében, amely neuropeptidok felszabadulása által előidézett fájdalmat csökkentő, vagyis szaknyelven neurogén gyulladásgátló hatású vegyületekre vonatkozott. Az elővizsgáló három olyan nyomtatványt is talált, amelyek hasonló szerkezetű fájdalomcsillapító vegyületekre vonatkoztak, és ennek alapján a második végzésben végleg elutasította bejelentésünket. Ezután egy olyan, eskü alatti nyilatkozatot nyújtottunk be, amelyben részletesen kifejtettük, hogy az ismert vegyületek fájdalomcsillapító hatásának mechanizmusa miben különbözik a találmány szerinti vegyületekétől, vagyis az ismert vegyületek hatásmechanizmusából kiindulva bizonyítottuk a találmány szerinti vegyületek hatásának meglepő voltát. Az elővizsgáló a nyilatkozat benyújtása után engedélyezte a szabadalmat.

A fenti példák is bizonyítják, hogy az eskü alatti nyilatkozat nagyon értékes fegyver lehet az amerikai szabadalmazási eljárásban.

Dr. Vida Sándor*

IDEGEN NYELVŰ SZÓ MEGKÜLÖNBÖZTETŐKÉPESSÉGE – A MATRATZEN-ÜGY AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG ELŐTT

Az Európai Unió soknyelvűsége néha meglepő eredményeket produkál, legalábbis olyan esetekben, ha nem vesszük a fáradságot, hogy szótárral a kezünkben tegyünk kísérletet a dolog nyitjának megtalálására. Példa lehet erre a MATRATZEN-ügy, amelyben a magyar (német stb.) szakember nem is igen érti, miként lehet ilyen szóra (matracok árura) bárhol is nemzeti védjegyet kapni. A spanyol szótár azonban eligazít abban, hogy spanyol nyelven ennek a terméknek a neve „colchón”, s így már érthető, hogy ezt a szót a Spanyol Iparjogvédelmi Hatóság a 20. áruosztályban egyrészt védjegyként bejegyezte, másrészt hogy az erre a szóra biztosított kizárólagos jogáért a spanyol védjegyjogosult közel tíz esztendeje szívósan harcol – s nem is eredménytelenül.

A felszólalási eljárás

A német Matratzen Concord GmbH, amelynek cégszövegében a Matratzen vezérszó ugyan-csak szerepel, 1996. október 10-én közösségi védjegybejelentést nyújtott be a cégszövegét is tartalmazó ábra védjegyre, a 10., 20. és 24. áruosztályokba tartozó termékekre.

A bejelentés ellen a Hukla Germany S.A., az említett spanyol nemzeti védjegyként bejegyzett MATRATZEN védjegy jogosultja a 20. áruosztályban felszólalást nyújtott be, amely az Európai Unió Belső Piaci Harmonizációs Hivatala (OHIM) előtt eredményre vezetett.

Az elutasító határozatot a bejelentő keresettel támadta meg az EK Törvényszékénél, amelyben azzal érvelt, hogy a két védjegy nem összetéveszthető. Álláspontja szerint mint-hogy a felszólaló védjegye spanyol nemzeti védjegy, az összetéveszthetőség kérdésében a

* jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda, Budapest

spanyolul beszélő közönség észlelése az irányadó, amit nem hatálytalanít (invalidate) az a körülmény sem, hogy időszakosan vagy akár állandó jelleggel is nagyszámú németül beszélő személy is tartózkodik Spanyolországban.

Az EK Törvényszéke T-6/01 sz. 2002. október 23-án kelt ítéletével¹ a keresetet elutasította, és megállapította, hogy a két védjegy között vizuális és hangzásbeli hasonlóság áll fenn (ítélet, 33. pont), a két védjegy árujegyzékében felsorolt áruk ugyancsak hasonlóak (ítélet, 48. pont), az érintett közönség szempontjából pedig a MATRATZEN védjegy nem leíró (ítélet, 49. pont).

Az ítélet ellen a Matratzen Concord bejelentő fellebbezést nyújtott be az Európai Bírósághoz. Abban egyrészt azzal érvelt, hogy védjegyének domináns eleme a CONCORD szó, nem pedig a Matratzen kifejezés, másrészt hogy a Matratzen szó megkülönböztetőképessége gyenge (not very distinctive).

Az Európai Bíróság C-3/03 P. sz., 2004. április 28-án kelt határozatával (order)² a fellebbezést elutasította, és megállapította, hogy az összetéveszthetőség megállapításánál az EK Törvényszéke nem sértett eljárási szabályt, a tényállás megállapításának felülvizsgálata pedig nem képezi a fellebbezési eljárás tárgyát (határozat, 34. pont). Ezenfelül helytállóan állapította meg az EK Törvényszéke azt is, hogy az áruk szabad mozgásának az EK-szerződés 30. cikkében rögzített elve nem tiltja a tagállamoknak, hogy olyan nemzeti védjegyet jegyezzenek be, amely egy másik tagállam nyelvén leíró, s az EK Törvényszéke ebben a kérdésben sem tévedett (határozat, 42. pont).

A megsemmisítési eljárás

Az előzőekben ismertetett bejelentés-felszólalási eljárással párhuzamosan a Matratzen Concord GmbH a spanyol MATRATZEN védjegy megsemmisítése, azaz törlése tárgyában pert indított a Barcelonai Törvényszék (Juzgado di Primera Instancia, Barcelona) előtt, amely a keresetet elutasította.

Az elutasító ítélet ellen a Matratzen Concord GmbH fellebbezést nyújtott be a Fellebbviteli Bírósághoz (Audiencia Provincial de Barcelona).

A Fellebbviteli Bíróság abból indult ki, hogy a védjegy lényegi feladata az azzal ellátott áru vagy szolgáltatás kereskedelmi eredetének azonosításában áll, és hogy ilyen értelemben a spanyol bírói gyakorlat a valamely idegen nyelvből kölcsönzött elnevezéseket önkényeseknek, szeszélyeseknek vagy fantáziaszavaknak tartja, kivéve, ha hasonlóságot mutatnak valamely spanyol kifejezéssel, ami arra enged következtetni, hogy az átlagos fogyasztó ismeri jelentésüket, vagy hogy a nemzeti piacon valós jelentésük alakult ki.

A Fellebbviteli Bíróság mindazonáltal tudni kívánta, hogy ez az értelmezés összhangban van-e az „egységes piac” fogalmával. Álláspontja szerint a tagállami nyelvekhez tartozó ál-

¹ ECR (Reports of Cases Before the Court of Justice and the Court of First Instance) 2001. II. köt. p. 4335

² <http://curia.europa.eu/jurisp>.

talános elnevezéseknek (fajtaneveknek) felhasználás céljából a tagállamokban székhellyel rendelkező bármely vállalkozás számára továbbra is rendelkezésre kell állniuk. Az ilyen elnevezések valamely tagállamban történő lajstromozása megkönnyítené monopolhelyzetek kialakulását, amit meg kell akadályozni a piac megfelelő működésének biztosítása érdekében, és ami a behozatalra vonatkozó minden mennyiségi korlátozás az EK-szerződés 28. cikkében foglalt tilalmának megsértését jelenthetné.

A Fellebbviteli Bíróság úgy vélte, hogy az előtte folyamatban levő ügyben a spanyol MATRATZEN védjegy a védjegyjogosult részére olyan helyzetet biztosít, amelyet felhasználhat a német nyelvű tagállamokból származó matracok behozatalának korlátozására, és így az áruk szabad mozgásának akadályozására.

A Fellebbviteli Bíróság tudni kívánta, hogy az ilyen korlátozások vagy megszorítások igazolhatók-e az EK-szerződés 30. cikke alapján. E tekintetben előadta, hogy a 192/73 sz. Van Zuylen-ügyben 1974. július 3-án hozott ítéletében az Európai Bíróság kimondta az áruk szabad mozgása elvének a nemzeti iparjogvédelemmel szembeni elsődlegességét, és úgy ítélte meg, hogy egy ezzel ellentétes megoldás a piacok nemkívánatos lezárásával járna, amely sértené az áruk szabad mozgását, és a tagállamok közötti kereskedelem álcázott korlátozását vonná maga után.

Mivel a Fellebbviteli Bíróság úgy ítélte meg, hogy az előtte folyamatban levő ügy elbírálásához az EK-szerződés 30. cikkének értelmezése szükséges, az eljárás felfüggesztéséről határozott, és 2004. október 1-jén az Európai Bírósághoz érkezett végzésével az alábbi kérdést terjesztette előzetes döntéshozatalra.

„Egy védjegy közösségi államban történő bejegyzésének érvényessége jelentheti-e a tagállamok közötti kereskedelem burkolt korlátozását, amikor a védjegynek nincsen megkülönböztetőképesége, vagy a kereskedelem az általa védett áru megjelölésére szolgál, vagy az áru fajtáját, minőségét, mennyiségét, rendeltetését, értékét, földrajzi eredetét vagy egyéb jellemzőit jelöli egy másik tagállam nyelvén, amely nem ugyanaz, mint annak a tagállamnak a nyelve, ahol a védjegy lajstromozására sor került, mint amilyen a MATRATZEN spanyol védjegy lehet, amely matracokat és ezekkel kapcsolatos árukat különböztet meg?”³

A főtanácsnok állásfoglalása

2005. november 24-én benyújtott perösszefoglalóját *Jacobs* főtanácsnok a fentiekben ismertett előzmények összefoglalásával indítja (perösszefoglaló, 14–32. pont), persze részletesebben, mint ehelyütt olvasható.

Vizsgálódását – Nagy-Britannia kormánya, valamint az EK Bizottsága észrevételeire utalással – azzal kezdi, hogy bár a megkereső bíróság csupán a lajstromozás lehetőségének,

³ C-421/04 sz. ügy; <http://curia.europa.eu/jurisp>. – ugyanezen ügyszám alatt a főtanácsnok állásfoglalása, valamint az előzetes döntés.

illetve érvényességének kérdésére kért választ, a kérdés magában foglalja a jogérvényesítés lehetőségének problémáját is, nevezetesen azt, hogy a nemzeti védjegy alapján megakadályozható-e az olyan áruk importja is, amelyeket a szóban forgó védjegy leír? (perösszefoglaló, 38. pont)

Az EK Védjegyjogi Irányelve⁴ 3. cikk (1) bekezdés c) pontja kizárja a védjegyoltalomból a fajtaneveket.⁵ E szabállyal kapcsolatosan az Európai Bíróság egy korábbi döntésében megállapította, hogy ez a rendelkezés a közérdeket szolgálja, nevezetesen azt hivatott biztosítani, hogy a leíró megjelöléseket bárki szabadon használhassa (perösszefoglaló, 43. pont).

Az olyan megjelölést, amely az irányelv 3. cikk (1) bekezdés c) pontjának hatálya alá esik, az átlagos fogyasztó (s ha ez releváns, a közvetítő: importőr, nagykereskedő) nézőpontjából kell értékelni, nevezetesen, hogy azok a szót úgy értik-e, mint amely az áru megjelölésére vagy leírására szolgál (perösszefoglaló, 45. pont).

Ennek megfelelően, ha az A tagállam hatósága azt mérlegeli, hogy egy olyan szó, amely a B tagállam nyelvén az árut jelzi vagy azt leírja, akkor az A tagállam fogyasztóinak és közvetítőinek a feltehető észleléséből kell kiindulnia, nem pedig a B tagállam fogyasztóiéből (perösszefoglaló, 46. pont).

Ugyanakkor ez nem jelenti szükségképpen, hogy egy nemzeti védjegy hivatalnak soha sem kellene figyelembe vennie, hogy a védjegyszó olyan nyelv része, amely nem a szóban forgó ország nyelve, ha azt a szót az átlagos fogyasztó ebben az országban is érti (perösszefoglaló, 47. pont).

Az Európai Bíróság egy korábbi ügyben már megállapította, hogy a bejelentés vizsgálatánál nem minimalistaként kell eljárni, hanem szigorúan és teljesen, annak érdekében, hogy megelőzzék a helytelen (improper) bejegyzést (perösszefoglaló, 48. pont).

Ezért ha a védjegy olyan nyelven alkalmas az áru megjelölésére vagy leírására, amely nem a tagállam nyelve, azonban a szóban forgó termék forgalmazóinak és fogyasztóinak jelentős (significant) hányada érti ezt a nyelvet, akkor a közérdek az EK Védjegyjogi Irányelve 3. cikk (1) bekezdés c) pontja alapján azt kívánná, hogy az ilyen védjegy ki legyen zárva a lajstromozásból (perösszefoglaló, 50. pont).

Abból kell kiindulni, hogy az Európai Unióban nagyobb érzékenységet kell mutatni más nyelvek iránt, figyelemmel egyrészt a személyek és az áruk szabad mozgására, másrészt az egységes közös piacra (perösszefoglaló, 53. pont).

Az olyan gyakorlat, amelyik automatikusan abból indul ki, hogy az ilyen megjelölések inkább fantáziaszavak (capricious), mintsem leíró jellegűek, nem felel meg az Európai Bíróság gyakorlatának: egyes esetekben, függően az érintett tagországtól és a vonatkozó nyel-

⁴ Az EK Tanácsának 1988. december 21-i 89/104/EGK sz. irányelve a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről

⁵ A szöveg:

„Nem jegyezhetők be ... a kizárólag olyan jelekből vagy megjelölésekből álló védjegyek, amelyek a kereskedelembe az áruk vagy szolgáltatások fajtájának, minőségének, mennyiségének, rendeltetésének, értékének, földrajzi származásának vagy gyártási idejének, ill. egyéb jellemzőinek feltüntetésére szolgálnak.”

vektől, a kereskedők és a fogyasztók jelentős hányadától ésszerűen elvárható (reasonably be expected), hogy ezt a szót megértsék. Ez ténykérdés, amelyet mindenkor az illetékes nemzeti hatóságnak kell eldöntenie (perösszefoglaló, 56. pont).

Az adott esetben az ügy iratai között semmi olyan nem található, amelyből arra kellene következtetni, hogy a MATRATZEN védjegy bejegyzésekor a Spanyol Iparjogvédelmi Hatóság az irányelv 3. cikk (1) bekezdés c) pontjával ellentétesen járt volna el. Ez a nézete – mondja – megegyezik (consistent) az EK Törvényszékének a felszólalási eljárásban kialakított állásfoglalásával, habár a döntésre ebben a kérdésben természetesen a nemzeti bíróság illetékes végső soron (perösszefoglaló, 58. pont).

Annak ellenére, hogy az eddigiek már választ adtak a megkereső bíróság kérdésére, figyelemmel a nemzeti bíróság előtt folyó perre ki kell térni arra a kérdésre is, hogy a védjegyjogosult megakadályozhatja-e az olyan termékek importját, amelyek megjelölésére a védjegy szolgál, vagy amelyeket az leír (perösszefoglaló, 59. pont).

A védjegytulajdonos kizárólagos jogát az irányelv 6. cikk (1) bekezdés b) pontja többek között úgy korlátozza, hogy annak alapján a védjegyjogosult nem tilthatja meg harmadik személynek az áru fajtájára vagy egyéb jellemzőjére vonatkozó adatok (szavak) használatát (perösszefoglaló, 61. pont).

Ezért elengedhetetlen (imperative), hogy a nemzeti bíróságok megakadályozzák az irányelv 5. cikk (1) pontjában biztosított kizárólagos joggal való visszaélést, valamint biztosítsák az irányelv 6. cikk (1) bekezdés b) pontjának megfelelő (properly) alkalmazását. Így például a MATRATZEN védjegy jogosultja Spanyolországban nem léphet fel az ellen, hogy egy német nyelvű katalógusban a „matrac” szót szerepeltetik (perösszefoglaló, 64. pont).

A főtanácsnok ezen világos okfejtésének ismertetése kapcsán megjegyzem, hogy – amint az már a perösszefoglaló egyes pontjaira való hivatkozásokból is megállapítható – kézenfekvő, hogy ehelyütt tömörített fordításról van csak szó. Az angol nyelvet ismerő olvasónak azonban még az egyes pontokon belül is számos további gondolat megismerésére van lehetősége, ha például hasonló ügyben felhasználható ötleteket, érveket kíván gyűjteni.

Az előzetes döntés

A fentiekkel szemben az előzetes döntés szövegének ehelyütt majdnem szó szerinti fordítása olvasható, amit lényegesen megkönnyített, hogy az magyar nyelven is hozzáférhető az Európai Bíróság honlapján.

Az Európai Bíróság 2006. március 9-én hozott ítélete abból indul ki, hogy az irányelv preambulájának 7. bekezdéséből következik, hogy annak szövege kimerítően szabályozza a védjegy lajstromozását kizáró, illetve annak törlésére alapot adó okokat.

Az Európai Bíróság töretlen ítélkezési gyakorlata szerint a közösségi szinten kimerítő jogszabály-közelítés tárgyát képező területen tett nemzeti intézkedést a jogszabály-közelítési intézkedés rendelkezései, nem pedig az elsődleges jog alapján kell megítélni [lásd különö-

sen a C-352/95. sz., a Phytheron International-ügyben 1997. március 20-i ítélet (EBHT⁶ 1997., I-1729. o.) 17. pontját; a C-324/99. sz., a DaimlerChrysler-ügyben 2001. december 13-án hozott ítélet (EBHT 2001., I-9897. o.) 32. pontját és a C-210/03. sz., a Swedish Match-ügyben 2004. december 14-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-11893. o.) 81. pontját – ítélet, 20. pont].

Következésképpen nem az EK-szerződés 28. és 30. cikke, hanem az EK Védjegyjogi Irányelve, különösen pedig az irányelvnek a védjegy lajstromozását kizáró, illetve annak törlésére alapot adó okokról szóló 3. cikkére tekintettel kell elbírálni azt, hogy a közösségi joggal ellentétes-e az alapeljárásban érintetthez hasonló nemzeti védjegy lajstromozása (ítélet, 21. pont).

Az irányelv 3. cikke nem tartalmaz a védjegy lajstromozását kizáró egyetlen olyan okot sem, amely kifejezetten vonatkoznék olyan szóból álló védjegyekre, amely szót a lajstromozás szerinti államtól eltérő tagállam olyan nyelvéből kölcsönözték, amely nyelvben a kérdéses szó nem alkalmas a megkülönböztetésre, vagy alkalmas a lajstromozni kért áru vagy szolgáltatás leírására (ítélet, 22. pont).

Egyébiránt az ilyen védjegyre nem feltétlenül alkalmazandók a lajstromozásnak az irányelv 3. cikke (1) bekezdése b) és c) pontjában foglaltak szerint a megkülönböztetőképesség hiányából, illetve leíró jellegéből adódó kizáró okok (ítélet, 23. pont).

Annak eldöntésére ugyanis, hogy egy nemzeti védjegy alkalmatlan-e a megkülönböztetésre, vagy hogy alkalmas-e a lajstromozni kért áru vagy szolgáltatás leírására, figyelembe kell venni az érdekelt – vagyis a kereskedelemben és/vagy az említett áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztói körök észlelését azon a területen, ahol a lajstromozást kérik [lásd a C-108/97. és C-109/97. sz., a Windsurfing Chiemsee-ügyekben 1999. május 4-én hozott ítélet 29. pontját,⁷ a C-363/99. sz., a Koninklijke KPN Nederland-ügyben 2004. február 22-én hozott ítélet 77. pontját⁸ és a C-218/01. sz., a Henkel-ügyben 2004. február 12-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-1725. o.) 50. pontját – ítélet 24. pont].

Márpedig lehetséges, hogy a tagállamok között fennálló nyelvi, kulturális, társadalmi és gazdasági különbségek miatt egy védjegyről, amely nem alkalmas a megkülönböztetésre, vagy alkalmas az érintett áruk vagy szolgáltatások leírására, egy másik tagállamban ugyan-

⁶ Európai Bírósági Határozatok Tára

⁷ Eszerint:

„Az irányelv 3. cikk (1) bekezdés c) pontja nem csak akkor tiltja a földrajzi megjelölések védjegykénti bejegyzését, ha ezek olyan földrajzi helyre utalnak, amely az adott árucsoport vonatkozásában híres vagy jó hírű, és ezáltal az érdekelt forgalmi körök, vagyis ezen árucsoportot forgalmazó kereskedem és az átlagos fogyasztó által ezzel a földrajzi hellyel kapcsolatba hozható ...” – Az ítélet további részeire nézve vö. dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata. Miskolc, 2006, p. 122.

⁸ Eszerint:

„Ezenfelül az irányelv 3. cikk (1) bekezdés c) pontjának alkalmazása szempontjából nem döntő (is no of relevance), hogy más áruk és szolgáltatások fogyasztója, aki ésszerűen tájékozott és ésszerűen figyelmes, ugyanazt a védjegyet más áruk és szolgáltatások vonatkozásában leírónak tekinti.”

ez nem mondható el (lásd – megfelelő módosítással – a védjegy megtevesztő jellegével kapcsolatban a C-313/94. sz., a Graffione-ügyben 1996. november 26-án hozott ítélet 22. pontját⁹ – ítélet, 25. pont).

Ezért az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének *b)* és *c)* pontjával nem ellentétes valamely tagállamban egy más tagállam olyan nyelvéből kölcsönzött szó nemzeti védjegyként történő lajstromozása, amely nyelvben a kérdéses szó nem alkalmas a megkülönböztetésre, vagy alkalmas a lajstromozni kért áru vagy szolgáltatás leírására, kivéve ha annak a tagállamnak az érdekelt körei, amelyben a lajstromozást kérik, képesek e szó jelentését azonosítani (ítélet, 26. pont).

Állandó ítélkezési gyakorlat ugyanis az, hogy az áruk szabad mozgása elvének alkalmazása során az EK-szerződés nem érinti a tagállamok jogszabályaiban a szellemi alkotásokhoz fűződően elismert jogokat, hanem csupán korlátozza – a körülményekhez képest – e jogok gyakorlását (a 119/75. sz., a Terrapin-ügyben 1976. június 22-én hozott ítélet 5. pontja,¹⁰ az 58/80. sz., a Dansk Supermarked-ügyben 1981. január 22-én hozott végzés 40. pontja¹¹ – ítélet, 28. pont).

Ezen ítélkezési gyakorlat jegyében (applied) a fent hivatkozott Matratzen Concord kontra OHIM felszólalási ügyben hozott végzés (amelyben az eljárás tárgyát képező spanyol MATRATZEN védjegy már szóba került) 42. pontjában a bíróság kimondta, hogy az áruk szabad mozgásának elve nem tiltja, hogy valamely tagállam nemzeti védjegyként lajstromozzon olyan megjelölést, amely egy másik tagállam nyelvén alkalmas az érintett áruk és szolgáltatások leírására (ítélet, 29. pont).

Erre a megállapításra jutunk abban az esetben is, ha a kérdéses megjelölés a lajstromozás szerinti tagállamtól eltérő tagállam nyelvén nem lenne alkalmas a megkülönböztetésre a védjegy-bejelentési kérelemben érintett áruk vagy szolgáltatások tekintetében (ítélet, 30. pont).

⁹ Eszerint:

„A védjegy megtevesztő jellege miatti (marketing-) tilalom kimondásának lehetősége alapvetően nem kizárt azon az alapon (by the fact), hogy ugyanazt a védjegyet más tagországban nem tekintik megtevesztőnek. Amint azt a főtanácsnok perösszefoglalójában megjegyezte, a tagállamok közötti nyelvi, kulturális és társadalmi különbségekre tekintettel lehetséges, hogy a védjegy, amelyet az egyik tagországban nem tekintenek megkülönböztetőnek, a másikban az lehet.”

¹⁰ Eszerint:

„Az EK-szerződés 30. cikkének az áruk szabad mozgására, különösen az import mennyiségi korlátozására és minden azonos hatású rendelkezés tilalmára vonatkozó előírása egybevetendő az EK-szerződés 36. cikkével, amely nem zárja ki az importkorlátozásokat ipari tulajdonjogok esetén. Ez utóbbi cikk rendelkezéséből kézenfekvő, hogy amíg az EK-szerződés nem érinti az egyes tagállamok törvényei által biztosított ipari tulajdonjogot, ezeknek a jogoknak a gyakorlása korlátozható az EK-szerződésben meghatározott körülmények fennforgása esetén. Amennyiben az említett 36. cikk a Közös Piac alapelvei alól kivételt biztosít, ezt a kivételt csupán annyiban teszi lehetővé, amennyiben azt az ipari tulajdonjogok sajátos oltalmának célja indokolja (justified).” – A Terrapin-ügyben hozott és itt is részletesen idézett ítélet az iparitulajdon-jogok vonatkozásában a maga idejében alapvető jelentőségű volt: a szabad verseny „lázában” sokan kétségbe vonták az iparitulajdon-jogok oltalmi rendszerének megengedhetőségét. Közel három évtizeddel később mi már „készen kaptuk” a közösségi vívmányok (*acquis communautaire*) keretében ezt az elvet, amelyért az előző generációnak a „rég” tagállamokban meg kellett küzdenie.

¹¹ Az ítélet hivatkozott részének szövege megismétli a Terrapin-ítéletnek az előző lábjegyzetben idézett szövegét, hozzáfűzve egy mondatot, amely a jogkimerülés következményeit említi.

Hozzá kell tenni, hogy – amint arra a főtanácsnok perösszefoglalójának 59–64. pontjában rámutatott – a nemzeti eljárásban érintetthez hasonló védjegy lajstromozása nem tiltja meg a védjegyet alkotó szónak az említett tagállamban működő gazdasági szereplők által történő bármiféle használatát (ítélet, 31. pont).

A fenti indokok alapján az Európai Bíróság a következőképpen határozott:

A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 1988. december 21-i 89/104/EGK első tanácsi irányelv 3. cikke (1) bekezdésének b) és c) pontjával nem ellentétes valamely tagállamban egy más tagállam olyan nyelvéből kölcsönzött szó nemzeti védjegyként történő lajstromozása, amely nyelvben a kérdéses szó nem alkalmas a megkülönböztetésre, vagy alkalmas a lajstromozni kért áru vagy szolgáltatás leírására, kivéve ha annak a tagállamnak az érdekelt körei, amelyben a lajstromozást kérik, képesek e szó jelentését azonosítani (rendelkező rész – amely azonos az ítélet 32. pontjával).

Megjegyzések

1. Mint ahogy nem gyakori, hogy ugyanaz az ügy valamely ország Legfelsőbb Bíróságát egymás után két alkalommal foglalkoztassa, ugyanígy ritkaságszámba megy az is, hogy lényegileg ugyanaz a kérdés két alkalommal kerüljön az Európai Bíróság elé. Azon nem is csodálkozom, hogy az Európai Bíróság mind a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal, mind a spanyol nemzeti bíróság előtt folyó eljárásban ugyanazt a választ adta. Magam inkább azt látom szokatlannak, hogy a német bejelentő miután egyszer kedvezőtlen választ kapott az Európai Bíróságtól, másodszor lényegileg ugyanannak a kérdésnek a feltevését szorgalmazta.

2. Szavak védjegykénti bejelentésénél az idegen nyelv használata már számos esetben adott alkalmat vitára a Magyar Szabadalmi Hivatal, valamint a hazai bíróságok előtt is, bár az itt ismertetetthez hasonló extrém esetről nem hallottam. Ettől függetlenül úgy gondolom, hogy mind a főtanácsnok, mind az Európai Bíróság differenciált állásfoglalásai a legtöbb EK-tagállam számára hasznosak, még akkor is, ha a végső döntés mindig a nemzeti iparjogvédelmi hatóságok és bíróságok kezében van.

3. Mind a nemzetközi védjegyek oltalmának megtagadása, mind a közösségi védjegyek magyarországi oltalmának biztosítása esetén az előzőekben ismertetett ítélet hasznos iránymutatással szolgálhat: a főszabály (miként érti a magyar fogyasztó az idegen nyelvű védjegyszót), néhány speciális, szűk fogyasztói rétegtől eltekintve nálunk is irányadó. A napi fogyasztási cikkek, valamint a tartós fogyasztási cikkek vonatkozásában a hazai fogyasztók többségének nyelvtudása annyira alacsony, hogy a spanyolországihoz hasonló jogeset (ma még) aligha képzelhető el.

4. Csak a kivételes eseteket tekintve és leegyszerűsítve a kérdést az is felvethető, hogy az olyan, idegen nyelvű fajtanevek vagy leíró megjelölések, amelyek az Idegen szavak szótárában szerepelnek, a hazai fogyasztók által „értett”-nek tekinthetők, s – kivételképpen – ezek védjegykénti bejegyzése Magyarországon ugyancsak megtagadható.

5. Az Európai Bíróság ítéletének 31. pontja, illetve az abban hivatkozott főtanácsnoki perösszefoglaló 59–64. pontja ugyanakkor továbbgondolkodásra is késztet. A mai globalizálódó világban kérdés, hogy az irányelv idevonatkozó rendelkezéseit csak az EK tagországai vonatkozásában kell-e olyan szigorúan alkalmazni, mint ahogy azt az Európai Bíróság ajánlja? A nemzetközi kereskedelem és a racionális vállalati védjegypolitika nem sugallja-e azt, hogy japán (orosz, kínai) leíró megjelöléseket ne jelentsenek be védjegyként? Pedig mind magyar, mind német vállalatoknál előfordul ilyesmi. Költői kérdésként felvetem, hogy olyan esetben, ha a kérdéses japán (orosz, kínai) kifejezést az érintett magyar fogyasztók jelentős hányada érti, akkor nem kellene-e az Európai Bíróság itt ismertetett ítéletének szellemében eljárni?

Tidrenczel Béla

AZ MSZH NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK FŐBB JELLEMZŐI 2007 ELSŐ FELÉBEN

1. MAGYARORSZÁG KÉPVISELETE A SZELLEMI TULAJDON VILÁGSZERVEZETE (WIPO) KERETÉBEN FOLYÓ NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSBN

2007 első félévében is biztosítottuk a megfelelő színvonalú szakmai részvételt és nemzeti képviseletet a WIPO állandó bizottságaiban és munkaszervezeteiben, ami a hivatal szakembereinek szükséges mértékű személyes részvételét jelentette a fontosabb rendezvényeken. Esetenként a képviseletet a genfi magyar misszió dolgozó magyar munkatárssal való kapcsolattartás révén oldottuk meg.

Az időrendi sorrendet követve januárban ülésezett a Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottság (SCCR) a műsorsugárzó szervezetekkel kapcsolatban, amely júniusban is tartott rendkívüli ülést e témakör folytatására. Januárban volt a madridi rendszer továbbfejlesztésével foglalkozó *ad hoc* munkacsoport ülése is, amely rendes üléssel május végén folytatta munkáját. Februárban tartotta első ülését az elsőbbségi dokumentumokhoz való hozzáférést biztosító könyvtár témakörében a PCT speciális munkacsoportja, majd a *Development Agenda* ideiglenes bizottsága ült össze. Márciusban ülésezett az SCIT SDWG (Információtechnológiai Állandó Bizottság Szabványosítási és Dokumentációs Munkacsoportja) és az UPOV Adminisztratív és Jogi Bizottsága, Konzultációs Bizottsága és Tanácsa. Áprilisban utoljára találkoztak a PCT-reformmal foglalkozó munkacsoport tagjai, májusban pedig a Védjegyekkel, az Ipari Mintákkal és a Földrajzi Árujelzőkkel foglalkozó Állandó Bizottság képviselői ülték össze.

Több egyéb WIPO-rendezvényre is sor került Genfben és különböző helyszíneken magyar hivatali részvétellel. Közülük említésre méltó a Madridi Megállapodás és Jegyzőkönyv alkalmazása kapcsán Genfben tartott szeminárium, a biotechnológiai tárgyú találmányok oltalmával foglalkozó regionális WIPO-rendezvény a szlovák hivatallal közösen Besztercebányán, illetve a macedóniai Ohridban rendezett szeminárium az iparjogvédelem gazdasági és szociális fejlesztési szempontjairól. Elnöki szinten képviseltettük magunkat Genfben a hamisítás és a kalózkodás elleni küzdelem tárgyában tartott világkongresszuson.

Június hónapban újból megkezdődtek az egyeztetések a WIPO főigazgatója, *Kamil Idris* őszi magyarországi látogatását illetően: a látogatás valószínű időpontja 2007 októberének vége.

A WIPO SCCR első és második rendkívüli ülése, Genf, január 17–19. és június 18–22.

Hivatalunkat az üléseken osztályvezető-helyettes képviselte. Az ülés még mindig nyitva hagyott olyan kérdéseket, mint a műsorsugárzás rögzítését követő jogok, a műsorsugárzó szervezetek számára biztosítandó kizárólagos jogok, a műszaki intézkedések alkalmazása (pl. titkosítás), a műsorsugárzó szervezetek által, valamint az interneten továbbított jel természete. Az ülésen az állandó bizottság elnöke több, ún. „non-paper”-t adott ki a fenti kérdések vitaanyagaként. Az ülés végén az állandó bizottság felkérte az elnököt újabb munkaanyag készítésére 2007. május 1-jéig, különös tekintettel a védelem terjedelmére (*specific scope*) és tárgyára, amelyhez a tagállamok, az EK és 27 tagállama, illetve a regionális csoportok elektronikus úton észrevételeket tehetnek.

Az SCCR második rendkívüli ülésén konszenzus hiányában nem jött létre megállapodás a védelem tárgyának és terjedelmének jelalapú megközelítésben történő megállapítása és véglegesítése tekintetében. A 2007. novemberre/decemberre tervezett diplomáciai értekezlet megtartására így nem kerül sor. A konszenzus hiánya ellenére szinte valamennyi jelentős delegáció kifejezte készségét a tárgyalások folytatására. A második rendkívüli SCCR-ülés utolsó napján, június 22-én az SCCR ajánlást tett a szeptemberben sorra kerülő WIPO-közgyűlés részére, hogy az a műsorsugárzó szervezetek védelmének kérdéséről tartsa a rendes SCCR-ülések napirendjén, továbbá döntsön a diplomáciai értekezlet esetleges 2008-ban történő megtartásáról.

A védjegyek nemzetközi lajstromozására létrehozott madridi rendszer továbbfejlesztését szolgáló ad hoc munkacsoport harmadik ülése, Genf, január 29–február 2., valamint negyedik rendes ülése, Genf, május 30–június 1.

Az üléseken az MSZH-t osztályvezető-helyettes képviselte a 48 szerződő fél (köztük az EU), 9 megfigyelő állam és 8 nemzetközi szakmai szervezet képviselői között. A WIPO 2006. évi őszi közgyűlése jóváhagyta a munkacsoport mandátumának meghosszabbítását, amely szerint a „safeguard clause” felülvizsgálatok törekedni kell a rendszer működésének a lehető legnagyobb mértékben való egyszerűsítésére, azonos elbánást kell biztosítani a Madridi Jegyzőkönyvben részes valamennyi szerződő fél számára, továbbá lehetővé kell tenni a megállapodásban és a jegyzőkönyvben egyaránt részes felek számára, hogy élvezhessék a jegyzőkönyv által kínált előnyöket, és korlátozni kell a számukra hátrányos következményeket. Ennek megfelelően az ülés napirendjén szerepelt a Madridi Jegyzőkönyv 9^{sexies} cikke (2) bekezdésének (*safeguard clause*) felülvizsgálata, illetőleg a nemzetközi lajstromozás nemzeti védjegy helyébe lépésének (*replacement*) kérdése.

Az első témában elfogadott kompromisszumos javaslat szerint világosnak kell lennie, hogy egyrészt a mind a megállapodásban, mind a jegyzőkönyvben részes országok egymás közötti viszonylatában kizárólag a jegyzőkönyv rendelkezései az irányadók, másrészt

a mindkettőben részes szerződő fél által az egyedi díj vonatkozásában tett nyilatkozat nem irányadó a nemzetközi lajstromozás megújítása tekintetében, ha az adott országra vonatkozó területi kiterjesztésre a módosításnál korábban kerül sor, és a nemzetközi lajstromozás jogosultjának szerződő állama mindkét szerződés részese. Harmadrészt pedig az előzőek szerinti rendelkezés eltörlésére a közgyűlés jogosult, a módosítás hatálybalépésétől számított 10 év elteltével, háromnegyedes többséggel. A javaslatához alapelvek is kapcsolódnak a konverzió és az átmeneti rendelkezések tárgyában.

A második témában lefolytatott vita eredménye a következő: a tagállami hivatalok gyakorlatát harmonizálni kell; 2007 második felében internetes fórumot kell létrehozni; felkéri a Nemzetközi Irodát, hogy a „*replacement*”-tel kapcsolatos alapelvekről készítsen a honlapra helyezendő dokumentumot, és ezzel párhuzamosan készüljön önálló felmérés a tagállamok gyakorlatáról. Az egyéb kérdések között szó volt az új 1bis szabályról, az egyedi díjjal és az elutasítási határidővel arányos színvonalú szolgáltatásokról, a jegyzőkönyv alapján megállapítható egyedi díjak összegének maximalizálásáról is.

A negyedik ülés legfontosabb eredménye a „*safeguard clause*” felülvizsgálata tárgyában tett új, kompromisszumos javaslat elfogadása volt. Ezzel az *ad hoc* munkacsoport teljesítette a mandátumában foglalt fő feladatot. A madridi rendszer továbbfejlesztése tárgyában a munkacsoport további vitára érdemesnek ítélte a korábbi üléseken Norvégia, Ausztrália és Japán, illetőleg az ezen az ülésen Dél-Korea által előterjesztett, különböző kérdéseket érintő javaslatokat is. Erre való tekintettel a munkacsoport mandátumának kiterjesztését és a munka legalább további két évig való folytatását látja szükségesnek.

Az SCIT SDWG 8. ülése, Genf, március 19–22.

A 44 ország, kormányközi és nem kormányzati szervezetek képviselői között az MSZH-t főosztályvezető-helyettes képviselte. Az ülésen megtárgyalt témák a következők voltak:

- A WIPO ST. 10/C szabványának felülvizsgálata: a kérdéssel megbízott *Task Force* beszámolt és javaslattervezetet készített a bejelentési számformátumra, illetőleg a Nemzetközi Iroda felmérés céljából kérdőívet bocsátott ki a 12(a) bekezdés szerinti elsőbbségi bejelentési szám alkalmazásáról.
- A WIPO ST. 22 szabványának felülvizsgálata: a feladat vezetője szóban beszámolt, illetőleg a *Task Force* javaslatot tett a szabvány felülvizsgálatára.
- Éves műszaki beszámolók (ún. ATR-ek) a szabadalmi, védjegy- és ipariminta-információs tevékenységekről.
- A WIPO ST. 3 szabványának felülvizsgálata: 2007. január 1-jétől néhány új kód kerül bevezetésre.
- Az iparjogvédelmi hivatalok weboldalaira vonatkozóan javasolt minimumtartalmak: a 2006-ban készült felmérés alapján készült lista tartalmát a munkacsoport megfelelőnek találta, az MSZH honlapja megfelel a felállított követelménylistának.

- Beszámoló „Az EPIDOS/PRS adatbázis tartalmának monitorozásáról a PCT nemzetközi bejelentések nemzeti szakaszba lépéséről” címmel: itt 21 nemzeti hivatal szolgáltat adatokat, a többieket is adatszolgáltatásra biztatják.
- A WIPO Iparjogvédelmi Információs és Dokumentációs Kézikönyvének megújítása: a kézikönyv 2006 februárjában megjelentetett internetes változatát kibővítve a Nemzetközi Iroda elkészítette a megújított változatot angol nyelven.
- Beszámoló a WIPO ST. 66 szabványának kialakítása terén a Védjegyszabvány-munkacsoport által elvégzett munkáról.
- Megbeszélés a WIPO-tagállamok szabadalmi, védjegy- és ipariminta-XML-forrásai (*Extensible Markup Language*) közötti átjárhatóság biztosításának módszeréről.

Munkacsoport az elsőbbségi dokumentumok tárolására és elosztására szolgáló digitális könyvtár létrehozására, Genf, február 7–9.

Hivatalunkat az ülésen osztályvezető képviselte. A PUE, a PCT Unió és a PLT közgyűlései megállapodtak abban, hogy az elsőbbségi dokumentumok tárolására és elosztására egy digitális könyvtári szolgáltatást (DAS) hoznak létre. Ez önkéntes lesz mind a bejelentők, mind pedig az iparjogvédelmi hivatalok számára, lehetővé teszi a különböző adathordozók és formátumok széles skálájának alkalmazását, és kiegészítő szerepet tölt be más, már működő és az elsőbbségi dokumentumok cseréjére szolgáló könyvtárak mellett. A munkáról a Nemzetközi Irodának 2007 szeptemberéig kell jelentést készítenie a közgyűlések számára.

A munkacsoport első ülését a WIPO főigazgató-helyettese nyitotta meg. A rendszerrel kapcsolatos titkársági beszámoló fontosabb elemei a következők: a javasolt felépítésű könyvtár legalább olyan biztonságot és titkosságot nyújt, mint a PCT rendszerén belül jelenleg is használt rendszerek. Kellően rugalmas, különböző típusú adatcserét tesz lehetővé a bejelentő, az első bejelentést átvevő hivatal (OFF), a második bejelentést átvevő hivatal (OSF) és a WIPO Nemzetközi Irodája között. Előnyben részesíti a már működő PCT-infrastruktúrát, a meglévő skennelőberendezéseket, a PCT-EDI, a PCT-COR és a PatentScope rendszert. A javaslat szerint a rendszer egy ún. „hozzáférési kódot” alkalmazna, az erre való hivatkozás helyettesíthetné magát az elsőbbségi dokumentumot. Az amerikai és a japán hivatal, továbbá az ESZH képviselői (az ún. trilaterális hivatalok) is üdvözölték egy ilyen digitális könyvtár létrehozását. Minthogy a világ elsőbbségi dokumentumainak döntő többsége e három hivatalnál van, hangsúlyozták, hogy kritikus és tisztázandó kérdés a még nem közölt dokumentumok titkos kezelése és az azokhoz való hozzáférés; a szolgáltatás legyen ingyenes, és alkosson szerves egységet a trilaterális hivatalok könyvtárainak együttműködő hálózatával. A fentiek figyelembevételével a munkacsoport elfogadta a rendszer működésének alapelveit: üzleti/felhasználói igények megfelelő kezelése, a hálózati modellben a párhuzamosság elkerülése, rugalmasság, biztonságos adatátvitel, titkosság, hitelesített fordítások elhelyezésének lehetősége, hatékonyság, technikai segítségnyújtás a fejlődő országoknak. A

WIPO nem fog díjat felszámolni a szolgáltatásért. A munkacsoport a témában várhatóan 2007-ben még egy ülést tart.

Az UPOV Adminisztratív és Jogi Bizottságának (CAJ) 55., Konzultációs Bizottságának (CC) 73. és Tanácsának 24. (rendkívüli) ülése, Genf, március 29–30.

Az üléseken hivatalunkat szabadalmi osztályvezető és jogi ügyintéző képviselte. A CAJ néhány fontosabb döntése és az ülésen elhangzott információk:

- A CAJ elnöke, *Krieno Fikkert* bejelentette, hogy Vietnam 2006. december 24-i hatállyal, Ukrajna pedig 2007. január 19-i hatállyal csatlakozott az UPOV-egyezmény 1991. évi szövegéhez, így az UPOV tagjainak száma 63-ra emelkedett.
- Németország 2007. július 1-jétől elektronikusan is fogad növényfajta-oltalmi bejelentéseket.
- A CAJ korábbi ülésein lefolytatott viták eredményeként összefoglalták a *BMT* (Biokémiai és Molekuláris Technikákkal foglalkozó Munkacsoport) és a *BMT Review Group* szerepét, és áttekintő táblázat készült hatásköreikről és a szervezeti struktúrában elfoglalt helyükről.
- *Rolf Jördens* főtítkárhelyettes többek között ismertette a *CAJ Advisory Group*nak az UPOV-egyezmény újdonságra, elsőbbségre, a nemesítői jog megszűnésére és az oltalom megsemmisítésére vonatkozó rendelkezései tekintetében kidolgozott információs anyagát.
- A CAJ tudomásul vette a növényfajta-oltalomból eredő jogok érvényesítésével foglalkozó dokumentum tartalmát. Japán beszámolt arról, hogy a jogérvényesítés témájában 2006 novemberében, Tokióban fórumot tartottak, és a tapasztalatok alapján erősíteni kívánják a növényfajta-oltalomból eredő jogok büntető- és polgári jogi védelmét.
- Ismertetésre került, hogy az UPOV-adatbázisok a nyilvánosság számára rövid időn belül hozzáférhetővé válnak.

A CC néhány fontosabb döntése:

- A WIPO Pénzügyi Főosztályának vezetője, *Philippe Favatier* beszámolt a három évre szóló költségvetés elfogadásának lehetőségéről. Véleménye szerint az átállás – bár nincs jogi akadálya – olyan többletmunkát és költségeket eredményezne, amelyek nincsenek arányban a várható előnyökkel. Ezzel párhuzamosan módosítani kellene a WIPO pénzügyi és költségvetési szabályzatát is. Ennek fényében a CC elvetette a hároméves ciklusra szóló költségvetési rendszerre való áttérést szorgalmazó javaslatot.
- *Yolanda Huerta* tájékoztatása szerint az UPOV Irodája elvégezte a Fülöp-szigetek növényfajta-oltalomról szóló 2002. évi törvényének előzetes vizsgálatát. A vizsgálat szerint az UPOV-egyezmény 1991. évi szövegének rendelkezései jórészt átültetésre kerültek, ám a törvény rendelkezései néhol módosítást igényelnek. Szintén ismertetésre került, hogy az UPOV a csatlakozási tárgyalásokat a grúz kormánnyal 1999-ben

kezdte meg, de az 1996. évi törvényt 2006 decemberében új törvény váltotta fel. Ez összhangban áll az UPOV-egyezmény 1991. évi szövegével, így a javaslatot a Tanács elé ezzel összhangban terjesztik.

- A CC megerősítette, hogy *Jördens* főtitkárhelyettes kinevezésének 2010. november 30-ig történő meghosszabbítása tárgyában a Tanácsnak 2008 áprilisában kell végső döntést hoznia.

A Tanács 24. rendkívüli ülése határozatokat hozott a CC által megvizsgált számos kérdésben (Vietnam köszöntése új tagállamként, Grúzia és a Fülöp-szigetek növényfajta-oltalmi törvénye), illetőleg elfogadta a CC 73. üléséről készült jelentést.

A PCT reformjával kapcsolatos munkacsoport kilencedik ülése, Genf, április 23–27.

A PCT Unió 62 tagállama, 18 kormányközi, nemzeti és nemzetközi nem kormányzati szervezetek képviselői között hivatalunk képviseletében szabadalmi ügyintéző vett részt. A munkacsoport az előzetesen megadott napirend szerint haladva folytatta a PCT Végrehajtási Szabályzatának módosításával kapcsolatos javaslatok megtárgyalását. A kiegészítő nemzetközi kutatás (SIS) kérdésének vitája során ellentétes álláspontok alakultak ki Japán és az USA között. Japán négy csoportba sorolva taglalta azokat az okokat, amelyek alapján határozottan ellenzi az intézmény bevezetését, ezt Spanyolország is támogatta. Az USA ugyanakkor a legerőteljesebben támogatta a kiegészítő nemzetközi kutatás bevezetését. Az USA küldöttei kérték a Japán Szabadalmi Hivalt, hogy ne álljon a konszenzusos megoldás kialakításának útjába. A munkacsoport végül – tudomásul véve, hogy egyes küldöttségek (főleg Spanyolország és Szerbia) elutasítják a javaslat egészét – rögzítette, hogy megvizsgálta a SIS bevezetésével kapcsolatban a Végrehajtási Szabályzat módosításának tervezetét. Az USA és az ESZH képviselői a javaslat közgyűlés elé terjesztését javasolták, de Japán ezt nem fogadta el. Végül a munkacsoport csupán arra hívja fel a közgyűlést, hogy összel az erről az ülésről készült jelentést tekintse át.

A korábbi nemzeti kutatás eredményeinek felhasználása kapcsán a munkacsoport megtárgyalta a Végrehajtási Szabályzatnak azokat a módosításait, amelyek a javaslatnak a PCT-n belüli intézményesítéséhez szükségesek. Mivel mind a bejelentők, mind a nemzetközi kutatóhatóságok részéről opcionális az, hogy élnek-e ezzel a lehetőséggel, az indítvány szerint a szabályzat módosításának tervezetét a PCT Unió 2007. évi közgyűlése elé terjesztik. Hangsúlyozták ugyanakkor, hogy a javaslat hatását tekintve nem változtatja meg a jelenlegi gyakorlatot.

A nemzetközi bejelentés több nyelven történő közzétételének kérdését illetően a munkacsoport megállapodott abban, hogy a 2006. évi 8. ülésen a munkacsoport már megegyezett a szabályzat javasolt módosításának szövegében, és a jelenlegi ülésen a tagállamok között továbbra is megmaradt a véleménykülönbség a továbblépéssel kapcsolatban. A munkacsoport tárgyalta még a 29.1, a 48.2(c), a 90bis.1 és a 26bis.3(d) szabály módosításairól is.

A munkacsoport végül úgy határozott, hogy a Titkárság készítsen átdolgozott tervezetet a szabályzat módosítására tett javaslatokról, amelyet közzétesznek a PCT elektronikus fórumán. A 9. ülés lezárása után már nem maradt megvitatásra váró reformjavaslat, ezért ez az ülés az utolsó a PCT-reformülések sorában. Ily módon a közgyűlésnek azt javasolja, hogy tekintse a 2000-ben kezdődött bizottsági és munkacsoporti munkát a PCT-reform kapcsán befejezettnek.

A Védjegyekkel, az Ipari Mintákkal és a Földrajzi Árujelzőkkel foglalkozó Állandó Bizottság tizenhetedik ülése, Genf, május 7–11.

Hivatalunkat főosztályvezető képviselte. Az ülést a WIPO főigazgató-helyettese, *Ernesto Rubio* nyitotta meg. A napirendet néhány módosító javaslat után, változtatások nélkül, egyhangúlag elfogadták. A megtárgyalt főbb kérdések a következők voltak.

A védjegyoltalommal kapcsolatos napirendi kérdések között a felszólalási eljárások kapcsán a Titkárság az egyes nemzeti hivatalok különbeadványai alapján a korábbi titkársági anyag átdolgozásával új munkaanyagot készített, amelyet részletesen megvitatott. Ez az egyes jogrendszerek szabályozási megoldásait, a felszólalási eljárások típusait, legfontosabb jellemzőit tekinti át anélkül, hogy bármilyen értékítéletet vagy útmutatást tartalmazna. A munkaanyaghoz az ülés során 16 hivatal fűzött kiegészítést, illetőleg tett módosító javaslatot. Az állandó bizottság felkérte a Titkárságot, hogy az anyag és a felszólalások összegzése után az átdolgozott anyagot augusztus közepéig publikálja az elektronikus fórumon. A PUE 6ter cikkének megvitatása során elhangzott, hogy a tagállamok számos új felségjelet, illetőleg nemzetközi szervezetet megillető jelzést jelentettek be a WIPO-nál. A fentiekkel kapcsolatban a Titkárság előkészítő anyagot bocsátott rendelkezésre, amelyben a 6ter cikk alapján benyújtott notifikációk kezelésének eljárási lépéseit kívánja egyszerűsíteni, a notifikált megjelöléseket pedig jobban kereshetővé tenni. *Marcus Höppinger* rövid bemutatót tartott az ilyen értelemben megújult adatbázis használatáról. A bemutató után az állandó bizottság részletesen megvitatta az előkészítő anyagban található javaslatokat. Több hozzászólás, némi vita után úgy döntöttek, hogy az új notifikációk havi FTP-letöltési lehetőségét választják. Emellett változatlanul fennmarad a korábbi, papíralapú notifikációs eljárás is.

Az új típusú megjelölések leírásának és ábrázolásának kérdéskörével időhiány miatt nem foglalkoztak részletesebben. A térbeli védjegyekkel összefüggésben az USA küldöttsége felvetette, hogy az amerikai bejelentőknek az uniós elsőbbség igénylése problémákat okoz, mert az amerikai szabályozás csak egy nézetben engedi meg ábrázolni a térbeli megjelöléseket. A színvédjegyekkel kapcsolatban több küldöttség is felvetette, hogy nem igénylik a színekódokat, azonban ajánlják ennek használatát. A hangvédjegyek kapcsán több küldöttség bemutatta saját jogi szabályozását. Kiderült, hogy nincsenek igazából tapasztalatok a hangmegjelölések oltalmával kapcsolatban, de a terület komoly fejlődés előtt áll, így akár a szerzői jognak egyik határterületévé is válhat. A Titkárság felkérte azokat a küldöttségeket,

akik még nem küldtek információt az új típusú megjelölések oltalmával kapcsolatban, hogy ezt 2007 júliusának végéig pótolják. A formatervezésiminta-oltalommal kapcsolatban az állandó bizottság megvitatta a formatervezési minta lajstromozására irányuló eljárás alaki szabályaival kapcsolatos kérdőív tervezetét. Az Európai Bizottság és néhány ország írásbeli kiegészítést nyújtott be, illetőleg néhány technikai jellegű észrevételt tett. Japán javasolta a kérdőívnek az anyagi jogi kérdések irányában való elmozdítását, ily módon az a megállapodás született, hogy a bizottság egy második kérdőívet is készít, ezt a Titkárság átdolgozza, majd kiküldi a hivataloknak azzal, hogy 2007 novemberéig válaszolják meg.

2. AZ EURÓPAI SZABADALMI EGYEZMÉNYBŐL (ESZE) FAKADÓ TAGÁLLAMI JOGOK GYAKORLÁSA

2007 első felében is elláttuk az Európai Szabadalmi Egyezmény keretében a hivatalos kormányzati képviseletet. Hivatalunk felső vezetői és egyéb illetékes szakemberei részt vettek Münchenben az Igazgatótanács (IT) szokásos két tavaszi ülésén, jogi elnökhelyettesünk az IT elnökségének (*Board*) ülésein, amely két alkalommal is kibővült, és műhelytalálkozóval egybekötött rendezvénnyé vált az ESZH számos vezetőjének részvételével. Jelen voltunk a Szabadalmi Jogi Bizottság és a Pénzügyi és Költségvetési Bizottság ülésein. Több rendezvényt tartottak (Brüsszel, Berlin, London) az európai szabadalmi rendszer jövőjével kapcsolatos kérdések és tagállami javaslatok megvitatására, igen élénk volt az Európai Unió soros német elnökségének fél éve alatti ilyen irányú tevékenység. Számos szakmai továbbképzésre került sor különféle európai helyszíneken, többek között a Magyar Szabadalmi Hivatalban is, az Európai Szabadalmi Akadémia továbbképzési rendszere keretében és pénzügyi támogatása mellett. Ezt a lehetőséget hivatalunk hét munkatársa vette igénybe 2007 első felében. A felsoroltakon túlmenően több hivatali vonatkozású ESZH-rendezvény és műhelymunka is zajlott Hágában, Lisszabonban és Bécsben.

Az Európai Szabadalmi Szervezet (ESZSZ) Igazgatótanácsának (IT) 109. ülése, München, március 6–8.

Az IT ülésén hivatalunkat az elnök, főosztályvezető és szakmai tanácsadó képviselte. Az ülésen megvitatásra került főbb kérdések és meghozott fontosabb döntések:

- Az IT elnöke napirend előtt köszöntötte Máltát, amelynek 2007. március 1-jei csatlakozásával az ESZE tagállamainak száma 32 lett.
- *Ludovica Agro* javaslatára az IT napirendre tűzte a nyugdíjalap kezelésével kapcsolatos kérdésben az IRFS-sel (*International Financial Reporting Standards*) való kompatibilitás kérdését. A felkért könyvvizsgálók véleményének meghallgatása után az IT a tájékoztatást tudomásul vette, de döntés csak júniusban várható.

- Vita folyt az ESZH stratégiai vezetése (*Governance of the EPO*) témában készített angol anyagról. A britek szerint az ESZH-nak nemcsak a saját érdekeinek képviseletével kellene foglalkoznia, hanem az összes érdekelt kőről (*stakeholders*) tudomást kell vennie. Részletesen meg kell vizsgálni például a belső ellenőrzést is. Szerintük az anyag csak figyelemfelhívó jelleggel készült, a dokumentum nem tartalmaz kötelezettséget, és egyelőre semmilyen konkrét lépést sem javasolnak. Az iparjogvédelmet ugyanakkor a kormányok fontos eszközének tartják, ami szélesebb körben a gazdaságot is ösztönzi.
- *Benoit Batistelli*, a Felügyelőbizottság elnöke beszámolt az Európai Szabadalmi Akadémia tevékenységéről. A szerződő államokban befejeződött az iparjogvédelmi oktatási tevékenység felmérése, különös tekintettel az akadémiai, egyetemi központokra. A jelentés végleges szövegét a következő ülés fogadja majd el. Egyelőre nem történt előrelépés a finanszírozás területén kitűzött 20%-os önfinanszírozás elérésének irányában.
- A közösségi szabadalommal kapcsolatban az EU soros elnöke, Németország képviselője számolt be a kérdésről, jelezve, hogy nem történt különösebb előrelépés. Mindenképpen 2007 elejére várják a szabadalmi politika jövőjéről készült bizottsági közlemény megjelenését. A közlemény fő vonulata a szabadalmi bíraskodás lesz.
- Az IT áttekintette a stratégiai vita részterületein elért eredményeket. A *Utilisation Pilot Project* témában elhangzott, hogy a projekt elindulását az ESZH honlapján és a nemzeti hivatalok hivatalos lapjaiban is megjelentették. Megállapodás született az abban részt vevő hivatalok és az ESZH között a költséghatékonyság mérésére alkalmazandó jelzőszámokról, a mérési módszerekről, az akták kezeléséről. A hivatalok, a német hivatal kivételével, kidolgozták formanyomtatványaikait. Véglegesítés és tesztelés alatt áll a bejelentők számára kidolgozott online kérdőív is.
- A *User Support Activities* témában kidolgozott kérdőívre 22 hivatal válaszolt, 4 nem kívánt válaszolni, 5 pedig nem reagált a megkeresésre. Az újraosztályozás témájában 14 hivatal (köztük a magyar is) jelezte részvételi szándékát, a munkákat nyílt módon pályáztatni kívánják. A tényleges munka 2007 második felében kezdődhet. A gépi fordítási projekt kapcsán 11 állam (köztük a magyar is) jelezte érdeklődését, ez is nyílt pályázattal zajlik majd. A *special/standard* kutatások kérdésében sok a bizonytalanság. A hivatalok véleménye megoszlik abban, hogy mikor hagyja abba az ESZH ezt a tevékenységet, a kisebbség szerint azonnal abbahagyható lenne (pl. az osztrák és a magyar vélemény szerint is), a többség azonban ezt a lépést az európai szabadalmi hálózat megfelelő működéséhez kötné. Átfogó kérdés itt az ESZH szerepe. A *clearing house* koncepcióját egyesek elvetik, mások szerint az ESZH elosztóhivatalként működhetne közre.
- A nemzeti hivatalokkal való kooperáció területén folyik a nemzeti akciótervek előkészítése, az átmeneti bilaterális programok végrehajtása a tervek szerint halad. Az EPTOS területén jelentős volt az előrelépés az elmúlt időszakban.

- Az európai minőségirányítási rendszerrel kapcsolatos szabvány kérdését illetően *Alison Brimelow* szerint az államok megosztottak abban a tekintetben, hogy a termékre vagy az eljárásra vonatkozó követelményeket tartják-e elsődlegesnek. Eszmecsere után az IT elfogadta a dokumentumban előterjesztett rendszert, kidolgozzák a „termékre”, nem csak az eljárásra vonatkozó szabványt is. Az alternatívák kapcsán (*administrative workload*) a küldöttségek nem támogatták konkrét határidő és elérendő munkateher előírását, illetve azt támogatták, hogy a kitűzött célok és ezek teljesítésének nyilvánosságra hozatala ne legyen kötelező. A minőségbiztosítási rendszer egészét az IT 29 „igen” szavazattal elfogadta. Nem született döntés a *European Quality Board* kérdését illetően.
- Az ESZH nyugdíjaisi adóztatásának kérdését az ESZH képviselője roppant bonyolult fejtegetés keretében ismertette, majd vázolta a jelenleg működő rendszer felváltására az ESZH által javasolt megoldásokat. A küldöttségek többsége nem volt elégedett az ESZH által összeállított anyaggal. Az IT elnöke az ESZH-t új dokumentum készítésére kérte fel.
- A DG2 elnökhelyettesi posztjáért indult jelöltek (*Peter Vermeij* holland és *Guillaume Minnoye* belga jelölt) közül a szavazást a holland jelölt nyerte 15 szavazattal, a belga jelölt 12 szavazatot kapott 5 tartózkodás mellett.

AZ IT ELNÖKSÉGÉNEK (BOARD) ÉS AZ ESZH VEZETŐSÉGÉNEK KÖZÖS ÜLÉSEI

Az IT elnökségének és az ESZH vezetőségének első műhelytalálkozója, Neufahrn, február 7–9.

Az IT elnökségének 2006. júniusi ülésén kapott mandátum szerint kezdődött meg a várható munkateherről és az annak kezeléséről szóló tanulmány kidolgozása. E folyamatba illeszkedett a *Board* és az *ESZH Management Committee* (a továbbiakban: MAC) műhelytalálkozója. Magyar részről az ülésen az MSZH jogi elnökhelyettese mint az ESZSZ Szabadalmi Jogi Bizottságának elnöke vett részt. Az informális körülmények között zajlott ülésen a fő cél a munkateher kezelésével kapcsolatos stratégia irányainak kijelölése volt, amelyet interaktív helyzetgyakorlatokkal, illusztrációkkal kívántak elérni. Az első rész az európai szabadalmi rendszer eddigi fejlődésének áttekintése alapján a lehetséges forгатókönyvek felmérését és azonosítását kívánta szolgálni, a második nap középpontjában a munkateher kezelése állt. Meglepetést keltett az IT elnökének néhány sajátos javaslata, amely egyértelműen az EPN (az Európai Szabadalmi Hálózat) és a nemzeti hivatalok gyengítését célozta. Összességében legtöbbször a *utilisation* és a szabadalmazhatósági követelmények szigorúbb érvényesítését támogatták.

Az IT elnökségének 18. ülése, Hohenkammer kastély, március 11.

Az MSZH jogi elnökhelyettesének részvételével tartott ülésen a formális ülést a munkateherrel kapcsolatos vizsgálódásnak szentelt második műhelytalálkozó követte, az érdekelt körök (*stakeholders*) részvételével. A munkateher kérdését illetően az elnöki beszámoló szerint csupán a szerződő államok részvételével tartandó harmadik műhelytalálkozó után kezdődhet meg a tanulmány összeállítása. Az ESZH tartalomjegyzék-javaslatot készít majd. Élénk vita alakult ki az ESZSZ irányításáról (*Governance of the EPO*) szóló angol előterjesztésről. Utalás történt az ún. érdekelt körök (*users*) és az Európai Parlament felől érkező kritikákra, amelyek némelyike kétségbe vonja az ESZSZ irányítási hatékonyságát és demokratikus legitimitációját. A magyar hozzászólás kifejezte kételyeinket a szóban forgó kritikák megalapozottságában. Egyetértés volt a *Board* tagjai között abban, hogy az irányítás kérdésében induló vita előtt az EPN létrehozására irányuló projektekre és a munkateher kérdésére kellene összpontosítani.

Az IT elnökségének és az ESZH vezetőségének harmadik műhelytalálkozója, Hohenkammer kastély, április 3–4.

A műhelytalálkozó utolsó eseményén hivatalunk részéről főosztályvezető vett részt. Az ismét informális körülmények között tartott találkozó az előző rendezvényekhez hasonlóan a munkateher kezelésével kapcsolatos problémák stratégiai irányainak kijelölését tűzte ki célul, helyzetgyakorlatok és illusztrációk formájában. A megjelenteket 3-4 fős csoportokba osztották, minden csoportban két tagállami és egy vagy két MAC-képviselő kapott helyet. A tematika a korábbi ülésekhez kapcsolódott. A kiadott feladatok elvégzése után a résztvevőket moderátorok szembesítették a korábbi találkozókra adott válaszaikkal. A feladatok részben a „forgatókönyvek” felmérésére, a képzeletbeli „*Innoville 2017*” modell közös felépítésére, az ESZH és az EPN jövőbeni szerepének, főbb feladatainak és szolgáltatásainak feltérképezésére vonatkoztak. A konzultáns cég összefoglalója után mindhárom műhelytalálkozó tanulsága szerint erősen teret nyertek a decentralizációs elképzelések, a „hivatal” helyett mindinkább a „hálózat” fogalma jelent meg, és a kooperáció fontossága kapott hangsúlyt. A MAC jelenlévő tagjai tompítani igyekeztek az eredményt, kifejtve, hogy nem szabad a műhelytalálkozó eredményeit „túldimenzionálni”.

Az IT elnökségének 19. ülése, München, május 15.

Az MSZH részéről a jogi elnökhelyettes az ülésen mint az ESZSZ Szabadalmi Jogi Bizottságának elnöke vett részt. A fő napirendi pont a jövőbeni munkateherrel foglalkozó tanulmány fejezeteinek kialakítása, összeállítása volt. Az IT elnökének elképzelései szerint a *Board* tagjai vállalhatnák, hogy az egyes témák „mentoraiként” járnak el, segítve az ESZH-

nak a tanulmány tervezetét kidolgozó munkatársait. A 2007. július 1-jén hivatalba lépett *Alison Brimelow* világossá tette, hogy a tanulmány nem adhat számára konkrét ötleteket és iránymutatásokat az ESZH belső átszervezéséhez, mert ez az ő dolga és hatásköre. Egyéb más megjegyzések mellett a *Board* a további munka alapjául elfogadta a tanulmány tartalmi vázlatát. A *Board* meghallgatta az ESZH munkatársainak szóbeli tájékoztatását a trilaterális együttműködés helyzetéről. Ennek lényege az, hogy a *utilisation* és a *Patent Prosecution Highway* ügyében feltehetőleg nyitottabb és pozitívabb mandátumot fognak kérni az IT-tól. Az ESZH elnöke bemutatta a Kínai Szabadalmi Hivatallal (SIPO) megkötendő új, kétoldali együttműködési megállapodás tervezetét, továbbá a *Board* tagjai eszmét cseréltek az ESZH alkalmazottainak nyugdíjával kapcsolatos kiigazítás kérdésköréről is. Ez utóbbi megbeszélése során különös hangsúlyt kapott az, hogy a szerzett jogok védelme milyen eszközökkel és milyen költségek mellett biztosítható.

Az ESZSZ Szabadalmi Jogi Bizottságának 32. ülése, München, május 7.

Az ülésen hivatalunkat a jogi elnökhelyettes mint a Szabadalmi Jogi Bizottság elnöke, továbbá főosztályvezető és szakmai tanácsadó képviselte. A bizottság napirendjére tűzött legfőbb téma a nemzetközi szabadalmi jogi harmonizáció (SPLT) és az ún. B+ folyamat előrehaladásának vizsgálata volt. A B+ csoport elnöke beszámolót tartott az SPLT jelenlegi fejlődési állapotáról, amit az Európai Unió elnökségét adó német küldöttség beszámolója követett. Az ESZH beszámolt az USA-nak a 2007. évi, szabadalmi reformról szóló törvénytervezetről, hangsúlyozva, hogy az európai állásponthoz az USA felhasználói közelebb állnak, mint a B+ csoportban tárgyaló USA-küldöttség. A továbbiakban a bizottság figyelmét a 17 küldöttség közös álláspontját tartalmazó iratnak szentelte, amely megjelöli az SPLT-vel kapcsolatos tárgyalások előremozdításának további módjait. Igen hasznos véleménycseré folyt az ún. „nyilatkozati követelmény” kialakításáról, amellyel összefüggésben a tagállamok közötti figyelemre méltó konvergencia mutatkozott, de nem volt teljes egyetértés. Széles körben az a vélemény fogalmazódott meg, hogy amennyiben Európa közös álláspontra tudna jutni valamennyi lényeges kérdésben, ez nagy lendületet adhatna a B+ csoport keretében folyó tárgyalásoknak. A közös európai álláspont kialakításának fontossága miatt felszínre került az a nézet, amely szerint a B+ csoport soron következő formális ülésének ütemezését át kellene gondolni, minthogy több időre van szükség a további informális megbeszélésekhez és egy közös európai álláspont kialakításához. Számos küldöttség a politikai iránymutatást is fontosnak vélte.

Az ESZSZ Költségvetési és Pénzügyi Bizottságának 90. ülése, München, május 8–10.

Az ülésen az MSZH-t főosztályvezető és a belső ellenőr képviselte. Az eredetileg tervezett 42 dokumentum közül a bizottság elé csak 38 került, 5 határozathozatalra, 12 véleményezésre

és 21 tájékoztatásra szolgált. A határozathozatalra előterjesztett anyagok között elfogadásra került a legutóbbi ülésről készült jelentés. A bizottság elnökhelyettesének megválasztották a görög *Catherine Margellou* asszonyt. A német és az osztrák küldöttség tartózkodása mellett megszavazták a technikai felszerelések karbantartásához szükséges költségvetés módosítását, illetőleg a Münchener Európai Iskola 2008. évi költségvetésére kért összeget. Ez több mint 19 millió euró, amelyből az ESZH-ra több mint 16 millió euró jut: ez a 2007. évi összeghez képest 7,1%-os növekedést mutat. A véleményezésre váró dokumentumok között többek között megemlíthető az új EPTOS Együttműködési Program, az EPOQUE-BMS tagállamokat érintő árai, a Derwent adatbázisra vonatkozó szerződéssel kapcsolatos változás, az általános egészségügyi politika bevezetése az ESZH-nál. A nyugdíjakkal kapcsolatos adózás kérdése nagy vitát váltott ki, mert ennek egy része eddig is a tagállamokat terhelte, a tervezet szerint pedig a továbbiakban a tagállamok helyett az ESZH adózna. A nyugdíjba menők száma jelentősen megnő az elkövetkezendő években, az utánuk fizetendő adó mértéke jelentős, akár 20 millió euró is lehet. A tagállamok többsége nem látja biztosítottnak ezen összeg fedezetét, illetve tart attól, hogy ennek egy részét az ESZH valamilyen módon a tagállamokra vagy azok bejelentőire hárítja majd. A szavazás során 11 ország igennel szavazott, 15 tartózkodott (köztük Magyarország is), 3 szavazat „nem” volt. A bizottság úgy foglalt állást, hogy jelenleg nem áll elegendő információ rendelkezésre a fennálló probléma megoldására. A bizottság foglalkozott a 2008. évi üzleti terv, illetőleg a 2009–2012. évi előrejelzések főbb megállapításaival. 2012-re 290 ezer európai szabadalmi bejelentést prognosztizálnak, ami évi 5–6% növekedést jelent. Megállapítható, hogy összességében véve az elbírálók munkaterhe növekszik majd. A bizottság az előterjesztést elfogadta 24 igen szavazattal, 5 tartózkodás mellett (köztük Magyarország is). A bizottság több kérdésben kapott tájékoztatást, többek között a tagállamokkal folytatott együttműködésekről, a Pénzügyi Szabályzatokban történő változásokról, továbbá a Nyugdíj- és Szociális Biztosítási Alap elnökétől.

Az ESZSZ Igazgatótanácsának 110. ülése, München, június 26–29.

Az ülésen az MSZH-t az elnök, a jogi elnökhelyettes, valamint szakmai tanácsadó képviselte. Az ülés legfontosabb témái és döntései a következők voltak:

- Az IT elfogadta az ESZH elnöke, *Alain Pompidou* utolsó éves jelentését, valamint ünnepélyes keretek között elbúcsúztatta a leköszönő elnököt, egyben üdvözölve a 2007. július 1-jén három évre hivatalba lépő új elnököt, *Alison Brimelow*-ot.
- Hosszas vitát követően sem sikerült kompromisszumot elérniük a szerződő államoknak a szabadalmi anyagi jogi harmonizáció tárgyában elkészített német–francia javaslat kapcsán. Az IT elnöke javasolta, hogy dr. Ficsor Mihály – mint az Európai Szabadalmi Szervezet Szabadalmi Jogi Bizottságának elnöke – töltsön be koordinátori szerepet a további tárgyalások során. A Szabadalmi Jogi Bizottság elnöke jelezte, hogy ő ragaszkodni kíván választott pozíciója kereteihez, és nem kívánja ezeket semmilyen formában meghaladni.

- A trilaterális hivatalok együttműködésének stratégiai kérdései kapcsán az IT megújította az ESZH elnökének adott korábbi tárgyalási felhatalmazást. Az új mandátum legfontosabb eleme, hogy az ESZH elnöke jelezheti partnerei felé: az ESZH nyitott annak megvizsgálására, hogy megvalósítható-e a trilaterális hivatalok közötti kutatási eredmények kölcsönös felhasználása.
- Élénk vita zajlott az egyes PCT-kérdések kapcsán előterjesztett dokumentumról. Előszörban a WIPO Nemzetközi Iroda és az ESZH mint nemzetközi kutatási és elővizsgálati szerv közötti új megállapodás tervezetének szövege volt ennek az oka. A szerződés tervezete ugyanis nem tartalmazza azt, a jelenleg a 3. cikk (4) bekezdésében szereplő rendelkezést, amely szerint az ESZH jogosult jelentős munkateher esetén a PCT szerint végzett érdemi munkát kiszervezni. Az ESZH és a WIPO az új szerződés modelljelleget (több más nemzetközi szervvel is ezt tervezik megkötni) indokolta a változást. A delegációk végül az IT-ülés jegyzőkönyvébe foglalandó kompromisszumot fogadtak el, amely szerint bár kikerül az új szerződés szövegéből a vonatkozó rendelkezés, ez azonban nem jelent semmilyen előzetes állásfoglalást az érdemi munka kiszervezésének jogi megítélésére vonatkozóan.
- A stratégiai vitát lezáró tavaly júniusi IT-határozat által megjelölt területek felelősei beszámoltak az azóta elért eredményekről. 1. Az IT a *User Support Activities* pillért illetően eldöntötte, hogy az ESZH a „*special search*” és a „*standard search*” elnevezésű szolgáltatásait 2007. szeptember 1-jével leállítja. Az IT elfogadta, hogy az ESZH nem vállal aktív szerepet e munkák szétosztása tekintetében, és csupán hivatalos honlapján tájékoztatja a nagyközönséget arról, hogy mely nemzeti hivatalok nyújtanak ilyen jellegű szolgáltatásokat. 2. *European Quality Management System*: Mivel Alison Brimelow nem láthatja el az ESZH elnökeként továbbra is a minőségbiztosítással foglalkozó munkacsoport vezetését, ezért ennek élére az IT új elnököt választott a cseh Karel Čada személyében. 3. Az IT öt új programot fogadott el az ESZH és a szerződő államok nemzeti hivatalai közötti új kooperációs politika keretében. Ezek a következők támogatását helyezik előtérbe: tudástranszfer, szabadalmi elemzések és kutatások végzése, szabadalmi átvilágítás (elődiagnosztika), nemzeti IP-fórum, illetve egyéb együttműködések információs és tudatosságnövelő céllal (webfórum, videokonferenciák, e-learning). 4. Az IT tudomásul vette, hogy a *Utilisation Pilot Project* tekintetében megkezdődött az érdemi fázis, érkeznek az első ilyen bejelentések az ESZH-hoz. 5. A *Workload Study* kérdéskörére nem tért ki külön az IT, erről az IT elnöke szólt röviden az IT elnökségének legutóbbi üléseiről tartott beszámolójában.
- Az ESZH munkavállalói rendkívüli érdeklődéssel kísérték az ESZH által folyósított nyugdíjakat terhelő adók 50%-os visszatérítéséről szóló szabályokkal kapcsolatosan lefolytatott vitát. Az IT végül úgy döntött, hogy a szerzett jogok nemzetközileg is elismert elvének megfelelően csak azon személyek esetében lehet megszüntetni a jelenlegi rendszert, akik a jövőben (2009. január 1-jét követően) kerülnek az ESZH alkalmazá-

sába. A szerződő államok kötelezettséget vállaltak arra, hogy a mostani rendszer szabályainak megfelelően végzik a visszatérítést mindaddig, amíg ennek alapján fizetési kötelezettségük merül fel, de egyúttal felhatalmazták az ESZH elnökét, hogy kezdje meg a jelenlegi nyugdíjrendszer átfogó felülvizsgálatát is, és készítsen erre vonatkozóan javaslatot 2009. január 1-jéig.

MSZH-ESZH-megbeszélések a Nemzeti Akcióterv (National Action Plan) megvalósításáról

Az Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsának decemberi ülése jóváhagyta az Európai Szabadalmi Hálózat (EPN) keretében megvalósítandó új együttműködési politikát. Ez egyedi nemzeti akciótervek (NAP) készítését irányozza elő minden egyes tagállam számára azzal a céllal, hogy az iparjogvédelem hozzájáruljon az adott ország innovációs aktivitásának fejlesztéséhez. Az új együttműködési politika utalásokat tartalmaz az egyes országok innovációfejlesztési és kutatási programjaira, beleértve a szabadalmi hivatalok stratégiai terveit is. Magába foglalja a prioritásokat, a célokat, az elvárt eredményeket, a javasolt értékelési kritériumokat és a munkatervet az előirányzott tevékenységekre vonatkozóan. Az ESZH február 6-án megküldte az MSZH-nak a NAP bázisanyagát véleményezésre. Az MSZH az anyagot véleményezte. Az új együttműködési politika részletes megtárgyalására április 17–18-án került sor az MSZH épületében, amelyen az ESZH részéről G. Altersmair osztályvezető és a NAP-koordinátora, az MSZH részéről a teljes vezetőség, az egyes témákban érintett főosztályvezetők és a hivatal ESZH-koordinátora vett részt.

AZ EURÓPAI SZABADALMI HÁLÓZAT (EPN) LÉTREHOZÁSÁVAL KAPCSOLATBAN 2007 ELSŐ FELÉBEN TARTOTT SZAKÉRTŐI MEGBESZÉLÉSEK

Az Európai Minőségirányítási Rendszer (EQMS) 4. ülése, München, január 15–16.

Az Európai Minőségirányítási Rendszer 4. munkaértekezletén hivatalunkat a minőségirányítási megbízott képviselte. A munkacsoport 2006 második félévében dolgozta ki a téma alapkövetelmény-rendszerét. Az ülés célja a követelmények szövegtervezetének véglegesítése, valamint a jövőbeni feladatok és a létrehozandó ún. Európai Minőségügyi Testület (EQB) működésével kapcsolatos kérdések megvitatása volt. Az első témakörben megbeszélés tárgyát képezték a hivatali munkaterhelés irányításával, a hivatalok és az ügyfelek közötti kommunikációval, a független átvizsgálás követelményével, illetőleg a kutatási eredmények közlésének minimális követelményeivel kapcsolatos kérdések. Az EQB szerepének és összetételének meghatározása igen nagy vitát váltott ki. Hosszas eszmecsere folyt arról, hogy mindegyik vagy csak néhány tagállam vegyen-e részt a testület munkájában. Az érveléseket befolyásolta az ESZH egy korábbi levelében a költségek csökkentésére tett hivat-

kozás. A szervezetet illetően négy lehetséges formáció került rögzítésre: 1. ESZH, ügyfelek képviselői, külső elnök; 2. minden tagállam + a munkaértekezlet képviselői; 3. az EQMS követelményrendszer kidolgozó munkacsoport; 4. korlátozott létszámú testület, amelyet a tagállamok rotációs alapon alakítanak ki.

Az EPN-felhasználókat Támogató Szolgáltatási Tevékenységekért Felelős Konzorcium (User Support Consortium) 2. ülése, Bécs, február 27.

Az első üléshez hasonlóan a mostani ülés célja is az ESZH által adandó megbízások kutatások, az *outsourcing*ra kijelölt átosztályozás, a szintén az ESZH-megbízás révén esetleg a konzorciumhoz kerülő fordítási munkák végzése kereteinek meghatározása volt, beleértve az ESZH ún. *clearing house* (közvetítő-elosztó funkció) és *backoffice* (adminisztratív-támogató funkció) szerepének megvitatását. A 17 ESZH tagállam 21 küldötte között az MSZH-t a jogi elnökhelyettes és a szabadalmi főosztályvezető képviselte. A speciális kutatással kapcsolatos nyitott kérdések megvitatása során a tagországok kíváncsiak voltak arra, hogy a kutatási megbízások mely országokból származnak, és mi az oka a megbízások csökkenő tendenciájának. A kérdésekre nem érkezett egyértelmű válasz. Az ESZH kifejtette, hogy addig nem kezdenek marketingtevékenységbe, amíg erre az Igazgatótanácstól nem kapnak egyértelmű felhatalmazást. Többen kifejezték aggályukat, hogy nem biztosítható az EPO „félreállása” esetén az, hogy e feladatok a tagországokhoz kerüljenek. Az ESZH képviselői az eddig elvégzett kutatásokkal kapcsolatban elmondták, hogy azok bizalmas jellegűek.

Az újraosztályozással kapcsolatos kérdések kapcsán a jelenlegi helyzet szerint egyes országok már jelezték részvételi szándékukat, a következő lépés a jogi alapok megtalálása. A munka végzéséhez szükséges az adott nemzeti hivatalnál a megfelelő kapacitás és szaktudás megléte, az adott műszaki területen az ECLA filozófiájának ismerete, megfelelő minőségellenőrzés (az ESZH vizsgálói végeznék) és a nyelvi feltételek kielégítése (a műszaki megoldás megértése az ESZH három hivatalos nyelvén). A munka elnyeréséhez az ESZH vezetése a tendereljárást tartaná megfelelőnek, amelynek során az érdekelt tagállamok ajánlataik révén egymással versenyeznének egy-egy feladat elnyerésért. Az ESZH a minőséget egy 100 darabos modellen kívánja lemérni, általános szerződésmodell még nem áll rendelkezésre. A szabadalmi kivonatok angol nyelvre fordítása esetében mintegy 100 ezer kivonatról van szó az 1999–2005 közötti időszakból, ami évente mintegy 17 ezer fordítást jelentene. Az érdeklődő tagállamok már tájékozódhatnak a potenciális munkamennyiségről. A munka elnyerésének alapja itt is a tenderkiírás lehet. Az *EPN User Support* kérdőívre adott válaszok (26 ország válaszolt) elemzése az országok közötti erős véleménykülönbségeket tükrözte. A konzorcium számára kevesebb jogosítványt tartottak szükségesnek azok az országok, amelyek hivatalai már eddig is PCT-hatóságként tevékenykednek, mint azok, amelyek most törekednek munkájuk minél szélesebb körben való elismertetésére.

Az ESZH-tagállamok műhelytalálkozója a 2007. évi együttműködésről, Vilnius, május 31.

Hivatalunkat a műhelymegbeszélésen az elnök és főosztályvezető képviselte. A találkozó célja az ESZH és a nemzeti hivatalok között lehetséges új együttműködési programok bemutatása és a javaslatok kialakítása volt, amelyet az ESZSZ júniusi IT-ülésén szándékoznak megtárgyalni. A mintegy húsz nemzeti hivatal részvételével (két hivatal elnöki szinten), az ESZH által levezetett rendezvényen a nemzeti hivatalok bemutatták azokat a tevékenységeket, amelyek az ún. „legjobb gyakorlatnak” számítanak, és javaslatokat tettek az együttműködési tevékenységek különböző formáira. A bemutatott főbb együttműködési területek és a nemzeti példák:

- innováció- és szellemi tulajdon-promóció, tudástranszfer az egyetemektől az ipar felé (az egyik bemutatott példa a debreceni PATLIB tevékenysége);
- összehasonlító tanulmányok a szabadalmi kultúra tekintetében (USA, Japán, Európa);
- szabadalmi tudatosság és ún. „prediagnózis” (INPI példája);
- a kkv-k támogatása szellemi tulajdoni politikájuk létrehozásában (UK-gyakorlat);
- iparjogvédelmi oktatás (szlovén példa);
- a szabadalmi tevékenység támogatása külső finanszírozási források felkutatásával (lengyel és bolgár példák).

A bemutatók után *G. Giroud* sorrendet állított fel az együttműködési programok megvalósítása tekintetében: 1. tudástranszfer az egyetemek felől; 2. „prediagnózis”; 3. összehasonlító tanulmányok a szabadalmi kultúráról; 4. nemzeti IP-fórum; 5. nemzeti hivatalok rendezvénytáptára az ESZH honlapján; 6. e-learning. A fentiekben túlmenően az ESZH bejelentette, hogy az EU iparjogvédelmi és tudatosságnövelő projektjének nem kíván adminisztratív koordinátora lenni, csak megfigyelőként vesz részt benne.

AZ EURÓPAI SZABADALMI AKADÉMIA (ESZA) KERETÉBEN MEGVALÓSULT RENDEZVÉNYEK, KÜLFÖLDI ÉS BELFÖLDI TOVÁBBKÉPZÉSEK

Az ESZA nemzeti összekötőinek ülése, Bécs, április 26.

Az ülésen hivatalunkat szakmai tanácsadó képviselte. *Manuel Desantes*, az ESZH elnökhelyettese bevezetőjében kiemelte, hogy az ESZA létrehozásakor a szubszidiaritás és a komplementaritás elvét követték, az ESZA azóta is ezen az elven működik. Az ESZA-nak részt kell vennie az EPN erősítésében is, amelyre vonatkozóan megjegyezte, hogy talán ez a legjobb koncepció, amelyet az ESZSZ-ben valaha is megalkottak. Az ülés célja az volt, hogy alakítsák ki az akadémiára vonatkozó közös koncepciót, kerüljenek meghatározásra a soron következő lépések, alakuljon ki a működtetéssel kapcsolatos kölcsönös bizalom. Az akadémia keretében megvalósítandó továbbképzések hat kulcsterületként a szabadalmi ügyvivőket, a

szabadalmi bírakat, az egyetemeket, az üzleti köröket (főleg a kis- és középvállalkozásokat), a közigazgatás területét (nem csak a szabadalmi hivatalokra koncentrálva) és a tananyagfejlesztést jelölték meg. Az *Innovation Support Activities* témakörében tájékoztatás hangzott el a program keretében 2007-ben tartandó szemináriumokról, és kérték a szerződő államokat, hogy segítsék az ESZA új kezdeményezéseit. Az *Institutional Strengthening* (intézmények megerősítése) témában a területért felelős *Harald Pichlhöfer* jelezte, hogy a korábbi multilaterális programokba tartozó oktatási tevékenységeket a jövőben a nemzeti akciótervek keretében támogatják pénzügyileg, és nagyon szigorúan veszik a tervezést, mert forrásaik szűkösek. A bírák, szabadalmi ügyvivők, felsőoktatási szakemberek továbbképzésének területén *Noël Campling* részéről tájékoztatás hangzott el a 2007-re tervezett programokról, a szabadalmi ügyvivők esetében az EQE-felkészítés fontosságáról. Az *e-learning* munkacsoport már két éve működik, még három hely „kiadó”. Online technológiára épül, CD-k kiadását nem tervezik. Magyar részről feltételes érdeklődés mutatkozik a munkacsoportban való részvétel iránt. A nemzeti akciótervek kérdését illetően *G. Altersmair* kiemelte, hogy az itt megvalósuló együttműködések nem korlátozódnak csupán pénzügyi támogatások nyújtására. 2007 első félévében az oktatás támogatása továbbra is igényelhető, de az új pénzügyi szabályok szerint. A második félévtől már ezeket is be kell építeni a NAP-ba. A NAP létrehozásakor figyelembe kell venni és elemezni kell a hivatalok gyengéit és erősségeit, meg kell határozni az elérendő célokat, körül kell írni az egyes projekteket (a finanszírozással és az ütemezéssel együtt), meg kell határozni az utólagos értékelés és hatásvizsgálat szempontjait. Az ESZH új, interneten elérhető adatbázis működtetését kezdte meg, amelynek feladata az, hogy információkat közvetítsen az európai iparjogvédelmi szemináriumokról és továbbképzésekről. Az oldal rámutat a nemzeti hivatalok honlapján található oktatási intézményekre.

Az ESZA Innovation Support Training Programme Module három rendezvénye az MSZH-ban, február 26–március 2.

A nyolc elemből álló, egy-egy hetes struktúrában kialakított továbbképzési sorozat harmadik moduljának házigazdája az MSZH volt. Az ötnapos rendezvényt az MSZH elnöke nyitotta meg. Az ESZH által felkért 12 előadó (köztük egy hivatalbeli és két külső magyar kolléga) közreműködésével a mintegy 30 fős, az ESZH-tagállamokból és az MSZH-ból jött hallgatóság számára tartott rendezvény tananyagában szerepelt a bíróságok eljárása szabadalombitorlási ügyekben (nemzetközi magánjogi háttér, bírói gyakorlat), a szabadalmi peres ügyek elkerülését célzó ügyvivői lépések (jogosultság tisztázása, igénypont-szerkesztési megfontolások és fogások), a peren kívüli megegyezés lehetőségei (tárgyalási stratégiák, adatgyűjtés, választottbírói eljárás, mediáció), továbbá kitekintés az egyéb oltalmi formák bitorlási eseteire.

Az ESZA szervezésében külföldön sorra került továbbképzések

Az év első felében az ESZH 75%-os költségterítése mellett különböző helyszíneken és témákban tartott továbbképzéseken a hivatali érdekeknek, valamint szakembereink képzettségének és érdeklődésének megfelelően szelektált, magyar részvétellel tartott rendezvények a következők voltak:

- Kutatási jelentés és írásos vélemény szerkesztése – München, május 14–16., két fő;
- Az ESZH és a nemzeti hivatalok kapcsolatrendszere – München, május 21., egy fő;
- Az EPOQUENET használata – Hága, június 4–8., két fő;
- Innovation Support Training Programme Modul 4 – Stockholm, június 11–15., két fő.

Egyéb szakmai rendezvények az Európai Szabadalmi Hivatal szervezésében

2007 első felében különböző témákban és területeken számos olyan fontos ESZH-vonatkozású rendezvény volt, amelyeken szakembereink szükség szerint képviselték hivatalunk álláspontját, illetőleg fejlesztették tovább szakmai ismereteiket, kapcsolataikat. Helyszűke miatt tartalmi ismertetésüktől eltekintünk. Időrendi sorrendben a rendezvények:

- az ESZH tagállamai minőségbiztosítással foglalkozó szakembereinek találkozója, München, január 15–16.;
- rendkívüli ülés a Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás (IPC) újraosztályozása témakörében, Madrid, február 9. és Ljubljana, június 29.;
- különleges ülés „A szabadalmi hivatalok szerepe az egyetemi technológiatranszfer élénkítése” címmel, Lisszabon, március 12–13.;
- EPTOS *ad hoc* műhelytalálkozó, Hága, március 13–14.;
- az ESZH 65. műhelytalálkozója információtechnológiai kérdésekben, Hága, március 27–29.;
- ESZH-szeminárium az elektronikus kiadói tevékenység témakörében, Bécs, június 26–29.

3. AZ EURÓPAI UNIÓ TAGÁLLAMAKÉNT VALÓ MŰKÖDÉSBŐL ADÓDÓ KÖTELEZETTSÉGEK

Az Európai Unió Tanácsa szellemi tulajdonért felelős munkacsoportjainak, valamint az Európai Bizottság szakértői bizottságainak munkájában való részvétel

2007 első felében hat alkalommal vettünk részt Brüsszelben munkacsoportüléseken, egy alkalommal pedig szakértő bizottsági ülésen. Az üléseken hivatalunkat alkalmanként a jogi elnökhelyettes, jogi főosztályvezető és osztályvezető-helyettesek képviselték, többnyire egy-

egy napos intenzív tárgyalás formájában. Az időrendet követve a főbb témák és a részvételi adatok a következők voltak:

- EU tanácsi munkacsoportülés a szerzői jog és a szomszédos jogok témakörében, február 23.;
- EU tanácsi munkacsoportülés a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal pénzügyi kilátásairól szóló bizottsági közlemény megvitatásáról, április 2.;
- EU tanácsi munkacsoportülés szabadalmi témában: az európai szabadalmi rendszer továbbfejlesztéséről szóló bizottsági közlemény és elnökségi kérdőív megvitatása, május 3., május 11. és június 1.;
- EU szakértői bizottsági ülés a közösségi formatervezésiminta-oltalmi rendelet végrehajtásáról szóló bizottsági rendeletek módosításának tervezetéről, május 21.;
- EU tanácsi munkacsoportülés a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló WIPO-szerződéstervezetről, május 30.

Közreműködés az Európai Unió TAIEX-programjában

2007 elején is folytatódott a programban való hivatali részvétel. Hivatalunk szerzői joggal foglalkozó szakértőjét az Európai Unió előadás tartására kérte fel az Ankarában, január 22–26. között tartott, szerzői és szomszédos jogokkal foglalkozó szemináriumon. Ugyanezen program keretében a TAIEX-program szervezői felkérték az MSZH-t, hogy fogadja a Török Szabadalmi Intézet három munkatársát, és szervezzon számukra tanulmányutat a formatervezési mintákkal kapcsolatos kérdések tanulmányozására. A tanulmányút március 19–21. között jött létre. Ennek során a török szakemberek hivatalunkban megismerkedtek a terület magyar jogalkotásával, gyakorlati vizsgálati eljárási módszereivel és információtechnológiai vonatkozásaival, illetőleg megismerték a Magyar Formatervezési Tanács tevékenységét.

Az MSZH két szakértőt küldött Pulába, a TAIEX által – a Horvát Gazdasági Kamarával együttműködésben – 2007. június 1-jén szervezett, „A szellemi tulajdon-jogok” című konferenciára. A konferencia elsősorban a szabadalmi oltalommal foglalkozott, és a hallgatóság főleg műszaki egyetemi hallgatókból és szabadalmi ügyvivőkből állt. Az MSZH munkatársai a szabadalmi oltalomból eredő jogokról, valamint a különböző, a szabadalmi oltalom megszerzését megkönnyítő, illetve a szabadalmakkal kapcsolatos egyes szabályokat harmonizáló nemzetközi egyezményekről tartották előadásait.

Együttműködés az Európai Unió Belső Piaci Harmonizációs Hivatalával (BPHH)

A BPHH-val folytatott együttműködés keretében az év első felében négy jelentősebb rendezvényre került sor. Februárban összehívták az Igazgatótanács (IT) és a Költségvetési Bizottság (KB) rendkívüli ülését, márciusban kapcsolattartó ülés volt a műszaki együttműködés kérdéseinek tárgyában. Áprilisban ülésezett a BPHH IT, illetőleg megtartották az IT és

KB közös ülését. Júniusban került sor védjegyjogi kérdésekben a BPHH szokásos éves kapcsolattartó ülésére.

Az IT és a KB rendkívüli együttes ülése, Alicante, február 13–14.

A közösségi védjegyrendszer továbbfejlesztésének lehetséges irányairól, a közösségi és a tagállami védjegyrendszer kapcsolatáról, továbbá a BPHH költségvetési helyzetéről és a hivatal előtti eljárásokkal kapcsolatos díjpolitikáról 2006 novemberében megkezdett stratégiai vita folytatása céljából került sor az ülés összehívására. Időközben az Európai Bizottság közleményt adott ki a BPHH pénzügyi kilátásairól, amellyel kapcsolatban az EKTB februárban kialakította alapmandátumát. Az ülésen a hivatal részéről a jogi elnökhelyettes és védjegyügyintéző vett részt. Az ülés főbb eredményeinek rövid összegezése:

- A két új tagállam: Bulgária és Románia köszöntését követően az IT elnöke ismertette a Bizottság belső piacért felelős tagjának a stratégiai vitáról megküldött összefoglalóra adott válaszat. Elismerte a közösségi és a tagállami védjegyrendszer közötti kapcsolatrendszer továbbfejlesztésének szükségességét, de ezt csak a Bizottság hatáskörén belül és a közösségi jogrend keretei között ítélte megvalósíthatónak. Erik Nooteboom szóban ismertette a Bizottság közleményét a várható pénzügyi kilátásokról, és hangsúlyosan emlékeztette a tagállamokat arra, hogy a BPHH díjait a Bizottság szabja meg, tehát e kérdéskörben az IT-nek és a KB-nak nincs érdemi hatásköre. A két hozzászólás alapján úgy tűnt, hogy a Bizottság a közlemény vitáját szakmai előkészítés nélkül, azonnal politikai szinten, azaz a Coreper és a Tanács szintjén kívánja lefolytatni.
- Hozzászólásokat tettek az írásban is benyújtó országok képviselői. A közös dán–francia–olasz–spanyol–portugál javaslatban elhangzott, hogy a BPHH díjai garantáltan haladják meg a nemzeti védjegyeljárások díjainak átlagát, és hozzanak létre együttműködési alapot (*Cooperation Fund*), amelyből a nemzeti hivataloknak a közösségi védjegyrendszer érdekében végzett tevékenységét finanszíroznák. Az észti delegáció javaslata szerint a közösségi védjegyek megújításából származó bevételt fele-fele arányban kellene elosztani a BPHH és a nemzeti hivatalok között. Olaszország kifejezetten ellenezte a közleményben foglalt javaslatot a díjak „automatikus” felülvizsgálatáról. Az Egyesült Királyság – a tagállamok között egyedülként – elfogadhatónak minősítette mind a BPHH díjainak mielőbbi csökkentését, mind az automatikus felülvizsgálatot.
- A magyar álláspont az EKTB szakértői alcsoportjában elfogadott alapmandátumhoz igazodott. A vitában ezzel tartalmilag egyező módon foglalt állást a cseh, az ír, a svéd, a szlovák, a szlovén, a dán, a portugál, a lengyel, az olasz, a litván, a görög, a román és a bolgár küldöttség.
- Heves polémia folyt a stratégiai vita folytatásának menetrendjéről, eljárási kérdéseiről és az egyes fórumok illetékességéről. A további menetrendet illetően az IT és a KB azt

a határozatot hozta, hogy közös levélben tájékoztatja az együttes ülés eredményeiről Charles McCreedy-t, a Bizottság tagját és a Bizottság közleményét meg kell vitatni a Tanács szellemi tulajdonért felelős munkacsoportjában.

A BPHH 2. kapcsolattartó ülése (liaison meeting) a műszaki együttműködés kérdéseiről, Alicante, március 1.

Hivatalunkat az ülésen osztályvezető és informatikai szakmai tanácsadó képviselte. A napirend az alábbi főbb kérdések köré csoportosult:

- A BPHH ügyfél-elégedettségi felmérést rendelt meg a GfK Emer Research-nél, amelynek legújabb eredményeit Angeles Bacete ismertette. A mintavétel időszaka a 2006. november–2007. január közötti időszak volt. Az előadó megállapította, hogy az ügyfelek elégedettek a BPHH tevékenységével, sőt, a legutóbb feltárt hiányosságok kiküszöbölésére tett erőfeszítések után az ügyfelek még inkább elégedettek. Ez utóbbi megállapítás a legnagyobb jóindulat mellett is némi kétéllyel fogadható el, hiszen a cselekvési program megvalósítása és a legutóbbi felmérés között mindössze 6-8 hónap telt el, a védjegyeljárások átlagos átfutási ideje pedig ennél eleve hosszabb. Számos hozzászólás után a BPHH elnökhelyettese, Peter Lawrence előadta, hogy a felmérés nyomán újabb cselekvési terv készül majd.
- Az IT-projektek témakörében közreadott összegzés szerint a BPHH egyre több szolgáltatással jelenik meg. Az e-bejelentések aránya védjegyek esetében 70%, a formatervezési mintáknál 35% felett van. Az mp3 hangbejelentések száma dinamikusan nő. A közösségi online védjegyadatbázis keresettsége havonta 130 ezres nagyságrendű. Működik a lajstromozott közösségiminta-adatbázis is. Fontos projekt az adatkommunikáció egységesítésére szolgáló TM-XML és RS-XML szabványok kialakítása és véglegesítése a WIPO megfelelő szabványaival összhangban.
- A BPHH humánigazgatási főosztályvezetője ismertette a műszaki együttműködés képzésre vonatkozó bázisának fontosabb eredményeit, különösen a nemzeti szakértői programot, a gyakornoki programot és a célzott iparjogvédelmi képzési programokat.
- Az információtechnológiai együttműködés terén Ingrid Buffalo számolt be a folyamatban lévő projektekről, különösen az EUROCLASS és az EUROREGISTER projektekről.
- A promóciós és ügyfélszolgálati együttműködés területén a BPHH előadója kitért arra, hogy 2006 során a programban 13 tagállam hivatala vett részt, ismertetve a szerződések alapján az egyes tagállamok által nyújtott szolgáltatások főbb típusait. A teljesített szerződések kapcsán a BPHH kilenc, ún. lezáró szerződést kapott kézhez, ötöt jóváhagyott, kettőt pedig ki is fizetett az elmúlt évben. 2007-re vonatkozóan már 13 ajánlatot kaptak, ebből öt ajánlat igyekszik kimeríteni az egy országra megállapítható maximális pénzkeretet.

- A távmunkaprogram ismertetésekor a Spanyolországon kívüli távmunka végzésének lehetőségét elvetették, minthogy ez egyértelműen sértené a 40/94/EK rendeletet. Távmunka keretében jelenleg 87 fő dolgozik a BPHH-nál, hamarosan Valencia tartományban is lehetőség nyílik majd ilyen jellegű munkavégzésre.

A BPHH IT 33. ülése, a KB 31. ülése és a két szerv együttes ülése, Alicante, április 16–18.

Az ülésen hivatalunkat a jogi elnökhelyettes, főosztályvezető és jogi ügyintéző képviselte. Az IT 33. ülésén megtárgyalt főbb kérdések és fontosabb események:

- Az IT eljárási szabályainak módosítása kapcsán az egységes szerkezetbe foglalt javaslatot (elektronikus szavazási rendszer alkalmazása, a titkos szavazás körének pontosítása és a BPHH elnökének és a fellebbezési tanácsok elnökeinek kinevezésével összefüggő eljárási rend) egyhangú szavazással elfogadták.
- 2007. szeptember 1-jétől *Maria Bra* lemondása folytán a fellebbezési tanácsok első „új tagállami tagja” a magyar *Felklné Szanyi Ágnes*, akit az IT egyhangú szavazással nevezett ki.

Az IT és a KB együttes ülésén megvizsgált főbb kérdések:

- Az ügyfél-elégedettség felmérés kapcsán februárban született jegyzőkönyv szövegét néhány pontosítással (magyar, olasz, cseh részről) elfogadták.
- Tájékoztatás hangzott el a BPHH minőségellenőrző munkájáról. *Beate Schmidt* kiemelte, hogy a hatékonyabb ellenőrzés végett létrehoztak egy minőségellenőrző szakértői csoportot, amely az osztályozást és a feltétlen kizáró okok vizsgálatát ellenőrzi. Ebben helyet kaptak az osztályozási kérdéseket ismerő szakemberek mellett jogtanácsosok is. Munkájukat szoftver is támogatja.
- A Madridi Jegyzőkönyv alapján benyújtott bejelentésekről a WIPO képviselője, *Matthias Geuze* tartott tájékoztatást. A jegyzőkönyvhöz Montenegró is csatlakozott. A madridi rendszeren keresztül is egyre több olyan közösségi védjegybejelentés érkezik, amelyet elektronikus úton nyújtottak be. A nemzetközi védjegybejelentések száma 2006-ban 20%-kal nőtt, már 43 nemzeti hivatallal folytatnak elektronikus kommunikációt.
- A dán küldöttség javaslatot tett a promóció és az információ nyújtása tárgykörű projekt keretében rendelkezésre álló 100 ezer eurós keret felemelésére, amit felszólalásában még 15 küldöttség támogatott. A témában a következő együttes ülésre részletes előterjesztés készül.
- A BPHH 2008–2010-re szóló üzleti tervét *Peter Lawrence* ismertette. A következő három évben évente 78 ezer közösségi védjegybejelentésre és mintegy 74 ezer mintára kiterjedő közösségi formatervezésiminta-oltalmi bejelentésre számítanak. A közösségivédjegy-megújítások száma feltehetően növekedni fog, ennek aránya várhatóan 60% körül lesz, bár ez 2006 tavaszán 70% volt. 2008 végére a BPHH az átfutási

időt csökkenteni kívánja, így a meghirdetésre három hónapon belül, a lajstromozásra (ha nem érkezik felszólalás) nyolc hónapon belül sor kerül majd.

A KB 31. ülésének néhány fontosabb eseménye:

- A KB eddigi elnökhelyettese lemondott tisztségéről, helyette egyhangúlag megválasztották az ír küldöttség vezetőjét, *Michael English*-t.
- *Peter Lawrence* beszámolt a 2007. évi költségvetés végrehajtásáról. Kitért arra, hogy 2007 márciusának végéig az előirányzatok időarányosan teljesültek. Az idei év első három hónapjában jelentősen megugrott a közösségi védjegybejelentések száma, a több bejelentés miatt több fordítási igény és több nemzeti kutatási jelentés keletkezik. Ennek jelentős költségvetési kihatása van, amit egyrészt a fordítási központtól visszakapott 6 millió euró, másrészt a BPHH által javasolt átcsoportosítás ellentételez majd.
- A 2008. évi költségvetés előzetes tervezetéről néhány jellemző: a tervezet a 2008–2010. évek pénzügyi és üzleti tervén alapul, a bennük felvázolt bevételi és kiadási trendeket veszi figyelembe. A már említett közösségi védjegy-bejelentési és mintabejelentési adatokon kívül 20 ezer felszólalással, 15 ezer körüli közösségvédjegy- és 6700 formatervezésiminta-megújítással számolnak, ezekből eredően pedig kb. 190 millió euró bevétellel. A kiadási oldalon a legnagyobb tételt képező kiadás a személyi kiadások köre, amely csaknem változatlan marad, tehát 700 ember/év kapacitással számolnak. A nemzeti szakértők számát a jelenlegi 22-ről 30-ra kívánják növelni.
- Az egyéb kérdések között elhangzott, hogy *Martti Enäjärvi* 2007 végén személyes okokból megválik az IT elnöki posztjától, így az IT következő ülésén új elnököt kell választani.

A BPHH kapcsolattartó ülése (liaison meeting) a közösségi védjegyortalom tárgyában, Alicante, június 14–15.

Az ülésen hivatalunkat osztályvezető és osztályvezető-helyettes képviselte. A kapcsolattartó ülésen megvizsgált főbb kérdések és az ülés eredményei:

- elfogadták a 2006 júniusában tartott előző ülés jegyzőkönyvét;
- az ülés során megtörtént több jogeset vizsgálata, így pl. a *Postkantoor*-eset kapcsán elemezték az Európai Bíróság döntését;
- véleménycsere folyt a 2008 márciusa után a BPHH számára végzendő nemzeti kutatásokról;
- vizsgálták az árujegyzék újraosztályozásának kérdését megújítás esetén;
- az ülésen levonták a *THOMSONLIFE*-eset tanulságait;
- az ülésen foglalkoztak a mozgó elemeket tartalmazó védjegyek és a hangvédjegyek kérdésével;
- napirenden szerepelt a BPHH minőség-ellenőrzési rendszerének bevezetésével kapcsolatos kérdés vizsgálata.

Az Európai Unió Office Network Programjának továbbfejlesztésében való hivatali részvétel

A témában 2007 első felében három ülésre került sor, amelyeken hivatalunkat a szakmailag illetékes főosztályvezető képviselte.

Előkészítő ülés, Stockholm, február 5–6.

Az együttműködési céloknak az előző ciprusi ülésen történt definiálása után került sor a hálózat operatív munkacsoportjának megbeszélésére. A tervek szerint európai uniós pályázat kiírására kerül sor 2007 első negyedében a Kohéziós Alapok terhére, a Versenyképességi és Innovációs Program (CIP) finanszírozásában. A pályázati munka előkészítésére a munkacsoport körkérdést intézett a hivatalokhoz a további együttműködés szándékát illetően. Ugyanakkor az ESZH-től februárban érkezett levél felhívja a figyelmet arra, hogy az Európai Unió pályázatának céljai egybeesnek az EPN céljaival. Véleménye szerint a nemzeti hivataloknak koordinálniuk kell céljaikat az egyes projektek közötti átfedések elkerülése érdekében. A levél szerint az ESZH az EPN programja alatt kívánja felmutatni a nemzeti hivatalok önálló kezdeményezéseit minden egyes diplomáciai egyeztetés nélkül, és a pályázat érdekében létrehozandó konzorcium adminisztratív koordinátora kíván lenni, mintegy ernyője alá vonva a projektet és „bekebelezve” azt. A munkacsoport megállapodott abban, hogy az ESZH levelének kiegészítéseként tájékoztató levelet küld a létrehozandó konzorcium szerkezetére vonatkozó javaslattal, és állást foglalt a közös honlaphoz kapcsolódó feladatok operatív elvégzésében, amelyből az MSZH is részt vállalt.

Munkacsoportülések az EU iparjogvédelmi jogértvényesítő és tudatosító programjáról, Alicante, április 24–25. és Taastруп, május 29–30.

Az alicantei megbeszélés célja az EU IPR Awareness and Enforcement pályázatának előkészítése volt. A pályázat kiírása óta az Alicantei Egyetem dolgozott e közös program munkacsomagokban való megjelenítésén. Először a kiírás szövegének értelmezése, majd az egyes modulokhoz rendelhető munkacsomagok rövid megfogalmazása került sorra, összességében 15 munkacsomag. Nem dőlt el a projekt vezetésének kérdése. Az ESZH képviselője továbbra is diplomáciai kérdésnek tekintette a konzorcium adminisztratív koordinátori szerepkörét, a munkacsoport azonban a nemzeti hivatalok önkéntes hálózatának az elmúlt három évben végzett közös munkájára alapozva a konzorciumot nem kívánta az ESZH EPN programja alá helyezni. Koppenhágában megtörtént a munkacsomagok módosítása. A résztvevők nyilatkoztak az egyes munkacsomagokban való részvételi szándékukat illetően. Elkészült a munkacsomagok leírása is. Az adminisztratív koordinátori szerepet illetően a munkacsoport döntése szerint ezt a szerepet az Alicantei Egyetem vállalja. Az ESZH diplomáciai offenzívája ellenére kiderült, hogy a vezető szerepkört továbbra is diplomáciai kérdésnek

tartja, de nem tudja megakadályozni, hogy a nemzeti hivatalok önkéntes kezdeményezéseiket pályázat formájában megfogalmazzák. Megfigyelői minőségben mindenképpen részt kíván venni a projektben, de a nemzeti hivatalok a vezető szerepet nem óhajtják számára átadni.

Az Európai Unió és az ESZH IP4INNO e-learning projektjében való hivatali részvétel

Az EU által létrehozott projekt célja, hogy fokozza az iparjogvédelemnek a kis- és középvállalkozások által történő jobb megértését és használatát az innováció és a versenyképesség növelése céljából, a lisszaboni célkitűzések elképzeléseinek megfelelően. A projekt 2007. január 1-jén indult, kétéves időtartamú, 4 millió eurós költségvetésű. 18 partnerből álló konzorcium jött létre, hét nemzeti hivatal (köztük az MSZH), további 11 intézmény (pl. az Alicantei Egyetem, Fraunhofer Gesellschaft stb.). A projekt koordinátora az ESZH, adminisztratív koordinátora az Alicantei Egyetem. A projektmenedzsment az ún. Irányítóbizottságból, a Konzorciumi Bizottságból és a Projekttanácsadó Csoportból áll. Célcsoportokat jelent a kkv-kat kiképző és támogató intézmények személyzetének, pl. technológiatranszfer-irodák, kereskedelmi kamarák, innovációs ügynökségek, üzleti tanácsadó testületek, inkubátorházak stb. oktatóinak képzése. A projekt hét munkacsomagból áll. A projekt indító ülése január 29–30-án volt Münchenben, az ún. Irányítóbizottság ülésére pedig május 3-án és 4-én került sor, Alicantéban. Mindkét ülésen részt vett az MSZH-nak az adott témával foglalkozó osztályvezetője.

Az európai szabadalmi rendszer jövőjével kapcsolatban tartott rendezvények

Ez a téma az év első felében számos találkozót és konferenciát alapvető vezérfonalává vált. Egyebek mellett az Európai Unió soros elnökségét adó Németország aktív közreműködésével és szervezési tevékenységével is számos találkozó és konferencia zajlott. A téma fontosságát ezek felsorolásával és a főbb történések rövid felvillantásával érzékeltetjük.

Találkozó a Német Szövetségi Igazságügyi Minisztérium képviselőivel európai iparjogvédelmi kérdésekben, Berlin, február 28.

A német minisztérium gazdasági és kereskedelmi jogi illetékes főosztályvezetője a fenti tárgyban kétoldalú eszmecserére hívta meg a magyar IRM és az MSZH képviselőit. Az MSZH részéről a küldöttség tagja volt az elnök és a jogi elnökhelyettes. A találkozó célja az Európai Unió különböző fórumain napirenden lévő, időszerű iparjogvédelmi kérdések áttekintése volt. Mindkét fél szakemberei kölcsönösen kifejtették álláspontjaikat az európai szabadalmi stratégiával kapcsolatban, többek között a 2003 márciusában létrejött ún. közös politikai megközelítés sikertelenségéről, az európai szabadalmi rendszer „hálózatos” modelljéről, a

Londoni Megállapodásról, az Európai Szabadalmi Bíraskodási Egyezményről, az Európai Szabadalmi Szervezetben zajló folyamatokról, az európai szabadalmi rendszer létrehozásáról. Kicserélték nézeteiket az ún. B+ csoportban folytatott tárgyalásokról a szabadalmi anyagi jogi harmonizáció még nyitott kérdéseiről, illetőleg az Európai Belső Piaci Harmonizációs Hivatal pénzügyi perspektíváiról készített bizottsági közleménnyel kapcsolatban.

Az EU német elnöksége által szervezett szabadalmi konferencia, Berlin, március 29–30.

A konferencián a hivatalt a két elnökhelyettes képviselte. A szabadalmi konferenciát a német szövetségi igazságügyi minisztérium és a Német Ipari Szövetség (BDI) szervezte. Megnyitóbeszédében ennek elnöke, *Jürgen R. Thumann* kiemelte, hogy a közösségi szabadalom bevezetése elengedhetetlen, de csak a jogbiztonságot és az alacsony költségeket garantáló feltételekkel, az új technológiai területeken megfelelő oltalmat kell biztosítani, ehhez pedig a szabadalmi hatóságok jó munkájára van szükség. Előre kell lépni a szabadalmi anyagi jog harmonizációjában. A német ipar a közösségi szabadalom kapcsán a fordítási követelmények enyhítését igényli, és az EPLA modelljét követő bíraskodási rendszert támogatná. A német igazságügyi miniszter, *Brigitte Zypries* az európai szabadalmi rendszer és az ESZH működését sikertörténetként értékelte. Véleménye szerint az ESZH-nak lépést kell tudnia tartani a szabadalmi bejelentések egyre növekvő számával, méltatta az ESZH és a nemzeti hivatalok erősödő együttműködését, lényeges irányként jelölte meg a szabadalmi együttműködés elmélyítését Kínával és az ázsiai övezet többi feltörekvő országával. Alapvető feladatként azonosította az egyetemeken és más kutatóhelyeken meglévő tudáspotenciálnak az innováció szolgálatába állítását, a tudástranszfer előmozdítását. Panelbeszélgetések keretében téma volt a szabadalmi anyagi jogi harmonizáció kérdése és annak nyitott kérdései, az új technológiák szabadalmi védelme. *Alain Pompidou*, az ESZH elnöke hozzászólásának néhány gondolata: az európai szabadalmi politika csak az európai innovációs politika szerves részeként funkcionálhat, az ESZSZ tevékenységét össze kell hangolni az EU politikájával, fontos feladat az európai szabadalmak minőségének megőrzése. Sikra szállt a Londoni Megállapodás mielőbbi hatálybalépése mellett, méltatta az Európai Szabadalmi Hálózat létrehozását, a nemzetközi együttműködés céljai között pedig kiemelte a harmonizációt és a kutatási eredmények kölcsönös felhasználását. *Alison Brimelow*, a július 1-jén tisztségbe lépett ESZH-elnök a szabadalmi rendszer egyik legsúlyosabb problémájaként az óriási és egyre növekvő ügyhátralékot (*backlog*) nevesítette.

EUROPACO-2 konferencia az európai szabadalmi rendszer jövőjéről, Brüsszel, május 15–16.

A mintegy 100 fő részvételével zajlott konferencián az ESZH szakemberei, az Európai Parlament képviselői, az Európai Bizottság tagjai, európai és tengerentúli egyetemek, kutatóhelyek, cégek képviselői vettek részt. Magyarországot az MSZH szabadalmi elbírálója kép-

viselte. A konferencia négy, egyenként félnapos panelből állt, ezek mindegyikében kétszer három előadás hangzott el. Főbb témák voltak: a szabadalmak költsége és haszna, a szabadalmak minősége, az innováció sokszínűsége, az intézmények és az innováció kapcsolata.

„A szabadalmi bíraskodás jövője Európában” címmel az EU német elnöksége által szervezett konferencia, München, június 25–26.

A többszáz fő részvételével zajlott szimpóziumot a német szövetségi igazságügyi miniszter, *Brigitte Zypries* nyitotta meg. Az előadók kiválasztása során a szervezők lényegében lefedték a szabadalmi rendszer összes szereplőjét: képviseltette magát az innovatív kis- és nagyipar, a nemzeti bíróságok, az Európai Szabadalmi Szervezet, az Európai Szabadalmi Hivatal, a szabadalmi ügyvivők, az iparjogvédelemért felelős nemzeti hivatalok, valamint az Európai Bizottság. Érkeztek előadók az USA-ból, Japánból és Kínából is. A résztvevők főleg az európai országokból érkeztek, elsősorban a nemzeti iparjogvédelemért felelős hatóságoktól, de szabadalmi ügyvivők is szép számmal képviseltették magukat. Az MSZH-t a jogi elnökhelyettes és egy szakmai tanácsadó munkatárs képviselte. Részt vett még az eseményen az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium egy munkatársa is. A szimpózium lényegében összefoglalta a szabadalmi bíraskodás egységes európai rendszerének irányában tett erőfeszítéseket, és általánosságban felvázolta a lehetséges főbb koncepciókat. Ugyanakkor érdemi újdonságot nem hozott a konferencia, tekintve, hogy még mindig csak az egyes alapvető elvek szintjén tart a vita. Abban teljes az egyetértés, hogy költséghatékony, első fokon decentralizált, másodfokon centralizált bírósági rendszerre van szükség, amelyben valamilyen formában megjelenik a technikai szakértelem is. A teljesen centralizált modell tehát mára már meghaladtá vált, azonban a kívánalmaknak megfelelő konstrukció részleteit továbbra is homály fedi.

4. REGIONÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉG

Román–magyar regionális iparjogvédelmi információs központok találkozója, Temesvár, május 24–26.

Az OSIM (Román Állami Szabadalmi és Védjegyhivatal) és az MSZH szakemberei által közösen szervezett, kétévente sorra kerülő találkozó színhelye ezúttal Temesvár volt. A hivatali elnökök, szakemberek és a két ország megyei kereskedelmi és iparkamaráinak szakemberei közül felkért 17 előadó közreműködésével tartott rendezvény mintegy 30 főnyi hallgatóság előtt zajlott. Magyar részről 6, román részről 11 előadás hangzott el. Az MSZH szakemberei beszámoltak az iparjogvédelem tudatosítása terén történt intézkedésekről, az *eMage*-program fejleményeiről, a debreceni, a szegedi és a veszprémi PATLIB-központ és tudáscentrum

működésének tapasztalatairól. Román részről előadásokat tartottak az OSIM és a román PATLIB-központok együttműködésének koordinálásáról, a BPHH-val kapcsolatos tapasztalataikról, az ún. INOVIMM projektről, a craiovai, a temesvári, a brassói, a Kovászna megyei, a baia-marei PATLIB-központ tevékenységéről és tapasztalatairól. A résztvevők meglátogatták a Temesvári Hegesztési és Anyagvizsgálati Nemzeti Intézet Kutatási Központját, ahol az üzemi innováció eredményeiről hallgattak meg tájékoztatást. A rendezvény során kerekasztal-megbeszélést szerveztek az „Iparjogvédelem az akadémiai környezet kutatási részlegei számára, jelen és jövő” címmel.

A visegrádi országok csoportja iparjogvédelmi hivatalainak négyoldalú találkozója (V4), Tále (Szlovákia), június 12–13.

A négy ország (Csehország, Lengyelország, Magyarország, Szlovákia) iparjogvédelmi hivatalának elnöke és 2-3 fős küldöttségek részvételével évente tartott informális, kölcsönös információcsere célját szolgáló eszmecsere színhelye ezúttal Szlovákia volt. Napirenden szerepelt a négy ország iparjogvédelmi téren bekövetkezett jogi fejleményeinek ismertetése, a BPHH-val folytatott kapcsolataik időszerű kérdéseinek megvitatása, így többek között a lajstromozott közösségi mintákhoz való hozzáférés a felhasználók részéről, az RCD-online kutatási eszköz hivatali részről történő használata, a BPHH relációjában a négy ország közötti lehetséges technikai együttműködés kérdéseinek megbeszélése. Az ESZH keretében aktuális témák közül véleményt cseréltek az Európai Nemzeti Szabadalmi Hálózatról, az Európai Unióval való együttműködés keretében pedig a közösségi szabadalommal kapcsolatos legújabb fejleményekről és a Londoni Megállapodásról. A találkozó második napján a négy ország küldöttségéhez csatlakozott az Osztrák Szabadalmi Hivatal elnöke és helyettese, valamint a Szlovén Szellemi Tulajdoni Hivatal képviselője, illetőleg részt vett a megbeszéléseken a WIPO képviselője is, így a találkozó hatoldalúvá bővült. Rövid tájékoztatás történt a V4-országok ülésén elfogadott eredményekről, illetve a felek véleményt cseréltek a WIPO-val folytatandó esetleges V4-együttműködés formáiról.

5. KÉTOLDALÚ HIVATALKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉG

2007 első felében igen élénk volt a kétoldalú kapcsolatrendszerünk keretébe tartozó hivatalvezetői és elnöki szintű találkozók, kiutazások és fogadások „palettája”. Újabb fordulók kerültek sorra a „rég” kapcsolataink keretében, így Dániában, Ausztriában és Finnországban is járt elnök vezette küldöttségünk. Az „új” kapcsolatrendszerek kialakítása terén is jelentős volt az előrelépés: nagy létszámú horvát hivatali szakértői küldöttség járt a hivatalban, és első alkalommal látogatta meg az MSZH-t a Török Szabadalmi Intézet és a Macedón Iparjogvédelmi Hivatal elnöke és küldöttsége.

*Elnöki látogatás a Dán Szabadalmi és Védjegyhivatalban (DKPTO),
Koppenhága, március 19–20.*

A megbeszélésre az elnököt a jogi elnökhelyettes is elkísérte. Küldöttségünkkel *Jesper Kongstad* elnök és a dán hivatal vezetősége tárgyalt. A dán elnök az eszmecserét megelőzően bemutatta a DKPTO főbb feladatait, szervezetét, irányítási rendjét, és ismertette a működésüket jellemző statisztikai adatokat. A DKPTO küldetési nyilatkozata szerint a stratégiai információ, a technológia védelme és az ún. üzleti „azonosítók” központi szerve, a közigazgatás és a magánszektor határán álló intézmény. Állami tulajdonban van, de az állami költségvetésen kívül működik. Részvényesi jogokat a felügyeletüket ellátó miniszter gyakorol, a főigazgató teljes irányítási és gazdálkodási önállósággal vezeti a hivatalt, de a gazdasági miniszter mellett működő ún. Végrehajtó Bizottság tagjaként, minisztériumi rangot viselve a politikai döntéshozatali folyamatokba is beágyazódik. Figyelemre méltó információ, hogy az *IP-audit* program keretében a DKPTO szakértői a szabadalmi ügyvivőkkel közösen mintegy 120 dán vállalkozásnál mérték fel a szellemi tulajdon-védelmi helyzetet és az oltalomra érdemes szellemi javakat. Szembetűnő, hogy a dán vállalkozások több mint fele szerzett már valamilyen iparjogvédelmi oltalmat. A tárgyalások során a felek többek között véleményt cseréltek az ESZE-ben lefolytatott stratégiai vitáról. Dán részről hangsúlyozták, hogy véleményük szerint a nemzeti hivatalok az európai szabadalmi rendszer „fronthivatalaiként” működhetnének, az ESZH-t pedig a *backoffice* szerepkör illetné meg. Magyar részről kifejtettük véleményünket a *User Support Project* helyzetéről. Dán oldalról erős érdekltségüket jelezték a Londoni Megállapodás mielőbbi hatálybalépése iránt. A DKPTO támogatja az Európai Szabadalmi Bíraskodási Egyezményt, bár üdvözlőnék a nyelvi rezsim felülvizsgálatát és az erősebb decentralizációt is. A felek hasonlóan ítélték meg a BPHH pénzügyi kilátásairól készült közleményt, és egyetértettek abban, hogy a BPHH díjainak automatikus felülvizsgálatára javasolt rendszer létrejöttét meg kell akadályozni. Kiemelendő, hogy a két hivatal közötti együttműködés egyik fő területe az értéknövelt szolgáltatások lehet, e témában szakértői látogatásokra, sőt közös projektekre is szükség lenne. Felvetődött a dán és a magyar kereskedelmi kamarák és egyéb ipari szövetségek között az iparjogvédelemre koncentráló találkozó létrehozásának gondolata is, amelyet a két hivatal hathatósan támogatna.

A Macedón Köztársaság Iparjogvédelmi Hivatala elnökének és küldöttségének látogatása az MSZH-ban, március 20–23.

Első alkalommal került sor a két hivatal között elnöki szintű megbeszélésre, amelynek során az újonnan kinevezett macedón hivatali elnök, *Bajram Ameti* a védjegyfőosztály-vezető társaságában látogatta meg hivatalunkat. A WIPO közvetítésével is szorgalmazott és támogatott megbeszélések fő témája, az MSZH és a magyar szellemi tulajdoni jogalkotási

rendszer és folyamatok megismerésén túlmenően a teljes magyar védjegy-lajstromozási folyamat, a lajstromokban és az adatbázisokban való kutatási lehetőségek, a védjegyek nemzetközi oltalmával és a díjakkal kapcsolatban szerzett magyar tapasztalatok, illetőleg a földrajzi árujelzők területének tanulmányozása volt. Jelentős eredménynek tekinthető, hogy a tárgyalások során a macedón fél erős érdekeltségét fejezte ki egy „szlovén” típusú hivatalközi együttműködési megállapodás és egy ezzel összefüggő együttműködési szerződés megkötése iránt, amely mindkét fél számára előnyöket kínálna. A tárgyaláson kialakított elvi álláspont egyeztetése után a két hivatal szakértői operatív úton hozzákezdtek a szövegtervezetek kialakításához, amelynek aláírását a magyar hivatali küldöttség Macedóniában teendő látogatása során az év második felében tervezik.

Horvát iparjogvédelmi hivatali szakértői küldöttség látogatása az MSZH-ban, április 2–6.

Az intenzív magyar–horvát hivatalközi kapcsolatok újabb „fejezeteként” áprilisban az MSZH illetékes főosztálya munkatársainak hathatós közreműködésével nyolcfős szakemberküldöttséget fogadtunk és készítettünk számukra ötnapos szakmai tanulmányúti programot. A tanulmányút az MSZH alaptervekenységének bemutatásán túlmenően két fő területre koncentrált: hat fő számára készült program a magyar védjegyoltalmi rendszer megismerésére (a védjegy törvény részletes bemutatása, alaki vizsgálat, képviselő, a bécsi és a nizzai osztályozási rendszer megismertetése, a felszólalásokkal kapcsolatos alaki és érdemi vizsgálat, védjegyadatbázisok, védjegy kutatás az Accepto szoftver segítségével és a felsorolt témákban konzultációk), illetve két horvát szakember számára külön program a formatervezésiminta-oltalmi törvény és annak ismertetése, a hivatal előtti képviselő, a nemzeti bejelentési eljárás és a BPHH-bejelentések továbbítása, az alaki vizsgálat elméleti és gyakorlati kérdései, a bejelentések hivatalból történő vizsgálata és a hivatal döntési gyakorlatának konkrét példákon történő bemutatása kérdéseit illetően. A horvát szakemberek megismerkedtek a Magyar Formatervezési Tanács Irodájának tevékenységével is.

A Török Szabadalmi Intézet elnökének és küldöttségének látogatása az MSZH-ban, április 11–13.

Az MSZH elnökének meghívására első alkalommal látogatott Magyarországra Jusuf Balci elnök és küldöttsége, elsősorban a magyar iparjogvédelmi rendszer és az MSZH tevékenységének megismerése céljából. Az MSZH főbb tevékenységének, kormányzati rendszerben elfoglalt helyének, infrastruktúrájának, főbb paramétereinek megismertetése után a török vendégek megtekintették a hivatal különböző egységeit, rövid bemutatókon vettek részt a főosztályokon. Összefoglalást kaptak az iparjogvédelmi könyvtár és az ügyfélszolgálat működéséről, az iparjogvédelmi tudatosságnövelő programról, különös tekintettel a VIVACE programra. A török elnök kétoldalú hivatalközi megállapodás aláírását kezdeményezte az MSZH-val, amelynek előzetes tervezetét elektronikus úton fogja a hivatal számára megküldeni.

Az MSZH elnöki szintű küldöttségének látogatása a Finn Nemzeti Szabadalmi és Lajstromozási Hivatalban, Helsinki, június 18–20.

A finn elnök meghívására és az együttműködés folytatása céljából az MSZH elnöke és műszaki elnökhelyettese felkereste a finn hivatalt. Napirenden volt az ESZH keretében folyó aktuális témák közül a közösségi szabadalom, az Európai Szabadalmi Bíraskodási Egyezmény és a Londoni Megállapodás kérdése. Véleményt cseréltek a BPHH-val folytatott együttműködés időszerű kérdéseiről és az Európa Unió Tanácsának ülésein hozott iparjogvédelmi kérdésekről, különös tekintettel a BPHH díjrendszerének felülvizsgálatára. Magyar kérésre napirenden szerepeltek az ESZH minőségirányítási politikájával összefüggő kérdések és a finn hivatal PCT-kutató hatóságként való ténykedésére vonatkozó tapasztalatainak megbeszélése. A felek érintették a két hivatal közötti szakértői együttműködés újabb lehetséges formáit is.

6. A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS EGYÉB NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEKEN (KONFERENCIÁK, VEZETŐSÉGI ÜLÉSEK, KÖZGYŰLÉSEK, SZEMINÁRIUMOK, KIÁLLÍTÁSOK STB.) VALÓ HIVATALI RÉSZVÉTEL

Az év első felében hivatalunk szakemberei a szükséges és lehetséges mértékben eleget tettek az ilyen rendezvényeken való részvétel iránti felkéréseknek, és ellátták a szakmai képviselőket a világ számos pontján tartott ilyen típusú eseményeken.

A Magyar Formatervezési Tanács szakembere képviselte a szervezetet a Párizsban, Berlinben, Varsóban, Szöulban és Szingapúrban tartott BEDA-közgyűléseken, ICSID-vezetőségi üléseken, illetőleg konferencián. Elnökünk részt vett áprilisban Münchenben az Európai Szabadalmi Fórum és a PATINNOVA rendezvényén, elnökhelyettesünk és az illetékes szakemberek májusban a főként iparjogvédelmi jogérvényesítés kérdéseivel foglalkozó Európai Szabadalmi Kerekasztal (EUROTAB) 16. ülésén. Képviseltettük magunkat júniusban az Európai Unió által szervezett koppenhágai európai szabadalmi konferencián és a Münchenben tartott európai szerzői jogi szemináriumon.

Hivatalunk szakemberei számára 2007 első felében négy alkalommal is lehetőség nyílt az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala (USPTO) által Alexandriában, Virginia államban szervezett továbbképzéseken való, az USA nagykövetsége által finanszírozott részvételre, két alkalommal az iparjogvédelmi jogérvényesítés, egy-egy alkalommal pedig a védjegyjog és a szerzői jog területén.

Hivatalunk ugyancsak részt vett az Egyesült Királyság kormányának felkérése alapján készített ún. Gowers-jelentéssel összefüggő közmeghallgatáson is, Londonban.

KARRIERTÖRTÉNET A DUALIZMUS KORÁBAN – 150 ÉVE SZÜLETETT WEISS MANFRÉD, A CSEPELI GYÁR ALAPÍTÓJA

Weiss Manfréd történetével kapcsolatban számos közhely joggal írható le, mert száz százalékgig igaznak bizonyul: „a semmiből jött”, „csak saját erejére, eszére számíthatott”, „mindent szorgalmának köszönhetett”, „kitartó munkával hatalmas művet hozott létre”. Igaz, a közhelyek tapasztalatokból, valós eseményekből szűrődnek le, csak éppen ritka az olyan eset, amikor minden szépítés, kiigazítás nélkül illenek egy konkrét személyre, életútra! Ha forrásainknak hihetünk, Weiss Manfréd esetében ezzel a ritka példával találkozunk.

Weiss Manfréd

A magyar ipar fejlődésének lehetőségei a XIX. század második felében

A magyarság helyzetét a XIX században a politikai-gazdasági kiszolgáltatottság, függőség jellemezte. Az 1848-as forradalom alapvetően felszámolta a feudális korlátokat, amelyek gátolták a modern gyáripar kialakulását, fejlődését, az elkövetkező időszakban eltörölték a birodalmon belüli vámokat, egységes pénzrendszert vezettek be, tehát létrejöttek a gazdaságilag egységes birodalom formai keretei, de az 1867-es kiegyezésig nem történt meg a két részbirodalom, az osztrák és magyar oldal viszonyának teljes rendezése. A kiegyezés keretében írták elő, hogy a két birodalomrésznek milyen arányban kell hozzájárulnia a közös kiadásokhoz. Ez a kvóta a nemzeti jövedelem változásával arányosan Magyarország szempontjából kismértékben állandóan növekedett, de átlagosan az egész korszakra mintegy 1:2 arány volt érvényben, azaz a közös költségek egyharmada hárult hazánkra, és ami az ipar fejlődése szempontjából döntő volt: a közös fenntartású intézmények kötelesek voltak megrendeléseik egyharmadát magyar gyártóktól beszerezni. Ezek a megrendelések a hadsereg részéről játszották a legnagyobb szerepet.

Az iparosításnak a piac biztosítása mellett egyéb előfeltételei is voltak: a megfelelő hitelrendszer és infrastruktúra megléte. 1867 és 1890 között a hitelintézetek száma több mint 14-szeresére, tőkeállományuk 12-szeresére nőtt, a vasúthálózat hossza pedig több mint 5-

szőrösére való növekedésével meghaladta a 11 000 km-t. A közel negyedszázadnyi időszak alatt elsősorban külföldi tőke áramlott az országba, ez tette lehetővé a korszak beruházásainak felét. Eleinte azok az ágazatok fejlődhettek a legdinamikusabban, amelyek szorosan kapcsolódtak a mezőgazdasághoz, főként a malomipar és az élelmiszeripar egyéb ágai. Végig érvényes volt – és szerencsés esetekben hajtóerőt is jelentett – az erős konkurenciaharc a jóval fejlettebb osztrák és cseh iparral. Hazánk esélyeit javította az Európában elsőként meghozott 1881. évi 44. számú „Ipar-törvény”, azaz ipartámogatási törvény. Ez a törvényben felsorolt, meghatározott iparágakban – például a gépgyártás különböző területein, nevezetesen a fegyvergyártásnál – bizonyos feltételek mellett jelentős kedvezményeket biztosított az újonnan alapított vállalatoknak, például mentesülhettek a kereseti adó, a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok adója, a községi pótagó és különböző illetékek megfizetése alól, és előnyöket élvezhettek a szállítási tarifáknál is. Kilenc év alatt 199 új magyarországi üzem kapta meg ezeket a kedvezményeket, ezeknek mintegy harmada tekinthető jelentős, hosszú távon is működőképes gyárnak.

A magyar gazdasági élet 1867 és 1914 közötti fejlődési adatai minden túlzás nélkül imponálóak: a nemzeti jövedelem ötszörösére, az ipari termelés 12-szeresére nőtt, amely – egész Európában egyedülálló módon – átlagosan évi 5,2%-os növekedésnek felelt meg. A dualizmus korában tehát jelentős gyáripar jött létre.

Az ipar dinamikus fejlődésének személyi feltételeit tekintve szembetűnő a polgárosodás fő bázisát jelentő zsidóság szerepe. A feudális fejlődés során Magyarországon nem alakult ki sem létszámát, sem gazdasági helyzetét, sem ambícióit tekintve olyan városi polgárság, amely a tőkés átalakulás hordozójává válhatott volna. Viszont a XVIII. században jelentős volt a zsidóság bevándorlása, főként a Habsburg Birodalom fejlettebb, nyugati területeiről, mivel II. József türelmi rendelete lehetővé tette a vagyonos kereskedők számára a városokban való letelepedést. A napóleoni háborúkban megerősödő kereskedőréteg tőkeerejével, mentalitásával, flexibilitásával – tevékenységi formáinak kereteit bármikor megváltoztatni készen – minden szempontból alkalmasnak bizonyult a felemelkedésre: először csak a termény- és textilkereskedelemben, majd a malomiparban, telekspekulációban, építési vállalkozásokban, vasútépítésben, végül egyre jelentősebb tőkeerőt gyűjtve a gyáralapításban és egész iparágak kifejlesztésében.

Egy ambiciózus fiatalember elindul

A Weiss család eredetét kutatva még a családi legendárium szerint is legfeljebb a XIX. század elejéig tekinthetünk vissza, és még ezek az adatok is bizonytalanok: hősünk, Weiss Manfréd nagyapja, Baruch Weiss falusi pipakészítő vagy kiskereskedő volt, és feltehetően Morvaországból vándorolt Pestre, ahol a Rumbach Sebestyén utcában valószínűleg fémárukkal kereskedett. Idősebb fia, Adolf, már Magyarországon született 1807-ben, és öccsével, Arnolddal társulva cseh szilvalekvár árusításával kezdték üzleti tevékenységüket, majd

fokozatosan tehetős terménykereskedőkké emelkedtek. Weiss Adolfnak hat gyermeke született; történetünk szempontjából közülük a legidősebbnek, Bertholdnak és a legifjábbnak, az 1857-es születésű Manfrédnak jut jelentős szerep.

Az 1870-es években a szűkebb család három, formailag különálló – a feltételezések szerint elsősorban az adóhatóságok munkáját megnehezítendő –, de több szálon összefonódó, egymással is különböző bonyolult tranzakciókat folytató terménykereskedelmi céget birtokolt. A családfő Budapesten, Berthold pedig Budapesten és Bécsben vezetett egy-egy vállalkozást. A cégek biztonságát főként az teremtette meg, hogy a Monarchia közös hadseregének állandó beszállítói voltak, és idővel jelentős érdekeltséget szereztek a magyar malomiparban.

Weiss Manfréd kezdettől, tudatosan a családi vállalkozásba való bekapcsolódásra készült. Kereskedelmi akadémiát végzett, majd négy évig egy gyarmatárúkkal foglalkozó külkereskedelmi cég vezetője volt Hamburgban – az állást bátyja üzletében 20 évesen foglalta el.

A családi vállalkozások életébe – első, de korántsem utolsó alkalommal – a hadi szállítások megélénkülése hozott jelentős vagyonnövekedéshez vezető változást. Bosznia–Hercegovina 1878-as okkupációja során a Weiss fivérek, Berthold és Manfréd – más cégekkel szövetkezve – elvállalták az összes katonai szállítás megszervezését és lebonyolítását, valamint a boszniai vasút hasznosítását. A hagyomány szerint a Monarchia közös Hadügyminisztériumában még 30 évvel később is nagy elismeréssel emlegették az akkor mindössze huszas éveinek elején járó Weiss Manfréd szervezőkészségét. A hatalmas volumenű katonai megrendelések nemcsak anyagi hasznot hoztak a családnak, hanem a legalább olyan fontos üzleti, társadalmi kapcsolatok széles körét is.

A nyolcvanas években gazdasági nehézségek következtek: búzaválság, áringadozások, a terménykereskedelem hanyatlása. Az üzleti élet pangásának átvészeléséről az időközben nagy családi tekintélyre szert tett legifjabb Weiss fiú döntött: a felgyülemlett tőkét ingatlanbefektetésekkel kell átmenteni kedvezőbb időkre. A telekspekuláció – amelynek egyik legsikeresebb eleme az úgynevezett Újvilág komplexum megvásárlása volt a Körút és a Pozsonyi út sarkán – olyan jól sikerült, hogy nemcsak a tőke tartalékolásához vezetett, hanem megsokszorozásához is. Weiss Manfréd számára azonban ez nem cél volt, hanem eszköz – a megfelelő időpont kivárása után újabb ipari beruházásokhoz.

Konzervek és töltények – mindent a hadseregnek

Az immár hosszú távon is együttműködő Weiss Berthold és Manfréd első ipari vállalkozását, gyáralapítását gondos mérlegelés előzte meg. Sok szempontot vettek figyelembe: először is, Magyarországon a malom- és élelmiszeripar központi szerepe miatt célszerű volt erre a területre alapozni; másodsor, a hadsereg megrendelései, mint az előző tapasztalatok is mutatták, hosszú távon biztos felvevőpiaccal kecsegtettek; ugyanakkor még viszonylag korlátozott tőkeerejükkel kellett számolniuk, és egyelőre a szakértelmük is hiányos volt.

Kapóra jött, hogy 1882. február 18-án a közös Hadügyminisztérium konzervgyár alapítását javasolta. Weiss Manfréd ezt megtudva azonnal kérvénnyel fordult a kereskedelmi miniszterhez, amelyben „már tervezett húskonzervgyárához” kérte az állami kedvezményeket. A „tervezés” ekkor még igencsak kezdeti stádiumban lehetett, hiszen nemhogy a termelési feltételekről, de még az alapítandó üzem helyéről sem határoztak a kérelmezők. Mindez nem akadályozta Weiss Manfrédot abban, hogy március 30-án már gulyáskonzervmintát küldjön Bécsbe – ezt egy ideiglenes, a nagyüzemi termelésre teljességgel alkalmatlan, Lövölde téri műhelyben készítették. A minisztériumi bizottság kedvező véleményének birtokában került sor egy nagyobb kapacitású gyár építésére alkalmas telek megvásárlására ideális környezetben, a Közvágóhíd közelében, a Soroksári út és a Máriássy utca sarkán. Végül – az állami kedvezmények birtokában – 1882. december 27-én alakult meg Weiss Berthold és Manfréd Első Magyar Konzervgyára. A termelés 1883 januárjában indult be. A lemezvágóval és forrasztóasztalokkal felszerelt bádogosműhely napi 25 000 darab konzerv gyártását tette lehetővé. A tartósítás sterilizáló autoklávban történt. A hadsereg konzervszükségletének 34%-át a Weiss testvérek gyárából szerezte be. A húskonzerveken kívül gyártottak leves-, zöldség-, sőt kávékonzerveket is – ez utóbbi a mai nescafé őseinek tekinthető: kávéport és cukrot tartalmazott, és fogyasztás előtt mindössze meleg vízben kellett a keveréket feloldani. A sikeres termékekből a Monarchia hadseregén kívül német és olasz exportra is szállítottak. Weissék minden újdonságra felfigyeltek, amiben üzleti lehetőséget láttak. Amikor tudomást szereztek egy osztrák hadbiztos találmányáról, a préselt kenyérről, kifejlesztették a gyártáshoz szükséges formákat és kereteket. A gyártóeszközöket felajánlották az angol kormánynak is – de amikor az angolok ehelyett tíz tonna kenyeret rendeltek, ezt a szállítást is teljesítették.

A konzervgyárban hosszabb távon problémát jelentett a termelés szezonális jellege: a szükséges létszám 30 és 300 fő között ingadozott, és különösen szembetűnő volt a konzervdobozokat gyártó bádogosműhely kihasználatlansága. A megoldás ismét a Hadügyminisztériumból jött: 1887-ben tölténytárak próbaszállítására kaptak megrendelést, 1888-ban pedig tábori palackokra, vizeskannákra és egyéb, a hadsereg által használt fémfelszerelésekre. Weissék a növekvő üzlet reményében megduplázták a gyárba fektetett tőkét. Bár a fémáruk termelésénél kezdetben nagy volt a selejt aránya, ezt jó üzleti taktikával a konzervgyártásnál elért nyereséggel kompenzálták, mivel felismerték, hogy hosszabb távon a hadianyaggyártás lesz a meghatározó.

Már az eddigiekből kitűnik Weiss Manfréd tudatos, átgondolt és, mint a későbbiekben látni fogjuk, egész életén át követett üzleti stratégiája. Első lépésként olyan termékkel tört be a piacra – a konzervvel –, amellyel egyeduralkodó volt Magyarországon. A gyártásban gyakorlatot szerezve, fokozatos fejlesztéseket végezve vette fel a versenyt más, monarchiabeli, illetve európai országokkal. Ezzel párhuzamosan egyre biztosabb és szélesebb területet átfogó piacot szerzett. Rendkívül figyelemreméltó válságstratégiája is: amikor a piacok szűkülése miatt a termelés nem bővíthető, ezt az időszakot kell megragadni új termékek

kifejlesztésére, így a kezdeti nehézségek, veszteségek egybeesnek az amúgy is válságos időszakokkal, és amikor megindul a konjunktúra, abban már a kezdet kezdetétől, elsőként lehet az új termékekkel megjelenni, a piacokat megszerezni és az elsők között nyereséghez jutni. A gyártási kapacitást pedig Weissék sohasem a tényleges szükséglethez, hanem a lehetséges legnagyobb kereslethez igazították; így bármikor gyorsan alkalmazkodhattak a piac felveszőképességéhez.

A Weiss fivérek a gyáripár mellett az ország gazdasági életének más területein is egyre intenzívebben voltak jelen: jelentős szerepet játszottak a Magyar Ipari és Kereskedelmi Bankban, amelynek legjelentősebb magyarországi részvényesei lettek. Ugyancsak főreszvényesek és alapítók voltak a Magyar Hajó- és Gépgyár Rt.-nél, az Iparbank pedig Weiss Manfrédot delegálta a Fegyvergyár igazgatóságába.

Ebben az időszakban kezdett elválni egymástól a két fivér útja. Berthold egyre inkább a közéleti tevékenység felé fordult, országgyűlési képviselő lett, és kivált a családi vállalkozásból. Weiss Manfréd szédületes ipari karrierje most kezdődött el igazán.

A csepeli gyáralapítás

A Weiss Manfréd életművének csúcsát jelentő, később az ország legnagyobb gyaraként számon tartott ipartelep alapítására az élesre szerelt töltények gyártásának bővítése miatt volt szükség. A hely kiválasztását – mint minden döntésének meghozatalát – alapos megfontolás előzte meg.

Csepel a XIX. század végén mezőgazdasági jellegű, jelentéktelen település volt. Bár számos kedvező adottsággal rendelkezett – a fővároshoz és a Dunához való közelség, kedvező talajviszonyok, megfelelő létszámú, bár képzetlen munkaerő, olcsó telkek – volt egy nagy hátránya: a közlekedés megoldatlansága. Mind a személy-, mind az áruszállítás nehézségekbe ütközött. 1872-ben felépült ugyan a zsilip és a gát, és ez legalább az árvíz elől védelmet nyújtott, de még az Erzsébetfalva és a Közvágóhíd közötti HÉV-vonal 1887-es megépülése után is egy három kilométeres, rossz minőségű földutat kellett megtenni a vasúthálózat eléréséig. Ugyanakkor a csepeli telephely elszigeteltsége kedvező volt a tervezett gyártómű veszélyessége és a további terjeszkedés lehetősége szempontjából.

Weiss Manfréd – sokak által talán hazardírozónak tűnő döntésével – nem habozott: 1892. decemberében bérbe vett négy üzemcsarnok felépítése céljából egy 50,3 kataszteri hold nagyságú területet, ahol „*katonai célokra szolgáló fegyvertöltény hüvelyeket*” kívántak „*lőporral megtölteni és rendeltetésüknek megfelelően felszerelni*”.

A politikai helyzet: a nagyhatalmak fokozódó rivalizálása és fegyverkezési versenye világossá tette, hogy a fegyver- és lőszergyártás a jövő. Weiss Manfréd nagyarányú fejlesztésekbe kezdett, ám nem feledkezett el arról sem, hogy a hadiipari termékek mellett a berendezések alkalmasak vagy könnyen átalakíthatók legyenek a békeidőben értékesíthető gyártmányok előállítására is. 1896-ban sikerült nagyon olcsón megvenni az addig bérelt te-

rületet, amelyen akkorra már húsz épület állt. Az új gyártelep termékeinek első széles körű bemutatására az 1894-es bécsi élelmezési és hadügyi kiállításon került sor. Az igazi elismerést azonban a millenniumi kiállítás hozta meg. A bemutatott termékek és a gyártási adatok alapján nyilvánvalóvá vált, hogy a Weiss-gyár a hadsereg legjelentősebb magyarországi magánszállítója. A kiállítást követően Ferenc József Weiss Manfrédnak *csepelei* előnévvel nemességet adományozott, hivatkozva lojalitására, az ipar és a kereskedelem terén szerzett érdemeire, valamint sikeres tevékenységére a közügyek és közjótékonyág terén. A közhiedelemmel ellentétben Weiss Manfréd ezt a nemességet nem vásárolta, sőt, az uralkodó külön kegyként még a szokásos díj lefizetése alól is mentesítette. Nem egészen negyvenévesen kapta ezt a magas elismerést. Nemesi címerén, amelyet az ő elgondolásai alapján terveztek, a következők voltak láthatók: aranszínű vitézi pajzs, folyó, benne pázsitfolt (a Duna és a Csepel-sziget), fekete oroszlán, amely fogaskeréken egyensúlyoz és egyik mancsában vetéltöt tart (utalás az ország legnagyobb textilgyárára Rózsahegyén, amelynek szintén alapítója és résztulajdonosa volt), a másikban egy füstölgő bombát (a csepelei lőszergyártás jelképeként). Az oroszlán két oldalán egy-egy hatágú Dávid-csillag a zsidó vallásra emlékeztetett.

A hadiüzemből gyáróriás lesz

A csepelei gyár fejlődésének a magyar gazdaság a XIX. század utolsó éveiben elkezdődő és egészen 1905-ig tartó recessziója, az általános túltermelési és hitelválság sem vetett gátat; sőt, éppen ekkor szélesítette ki Weiss Manfréd a gyártási vertikumot a már ismertetett „előremenekülési” stratégiáját alkalmazva.

A termelés hosszú távú fejlesztéséhez megfelelő infrastruktúra létrehozására volt szükség. Karbantartó műhely, víztorony, kazánház, erőműtelep létesült – az utóbbi a kor legmodernebb generátoraival felszerelve. A tölténygyártáshoz szükséges színesfém-alapanyag biztosítása érdekében létesült 1896-ban a fémmű olvasztóművel, öntödével, megoldva a színesfém-hulladékok újrahasznosítását is, így a drága rézötvözetek, bronzok jóval gazdaságosabb előállítását megvalósítva. 1900-ban az öntőminták készítéséhez faipari és asztalosüzem létesült. Az öntvények minősége szempontjából kulcsfontosságú munkafázist így saját, megbízható szakemberek végezték el. 1902-től nagy mennyiségű tűzérsegítővédék-export indult meg. A csepelei gyárból a közös hadseregen kívül sok más országba is szállítottak különböző hadianyagokat, lőszereket: a balkáni háború idején Szerbiába és Bulgáriába, az orosz–japán háború során mindkét hadviselő félnek, Angliának, Spanyolországnak, sőt, még Mexikónak és Kínának is. Weiss Manfréd és megbízottai állandóan figyelték a technikai újdonságokat, és szabadalmak vásárlásával, körültekintően megfogalmazott szerződésekkel biztosították a kizárólagos gyártási és értékesítési jogot. Egy bécsi feltalálótól, Karl Kirschmayertől megvásárolt szabadalom lett például az alapja egyik hosszú távon is igen sikeres terméküknek, a tábori sütőkemencének. Az érdeklődést látva azután teljes tábori konyhák szállítására is

vállalkoztak. 1906 és 1908 között indították be a színesfém-hengersort, és kezdték meg a rézőtvözetű huzal-, rúd- és szalaggyártást.

Nagyon jelentős – bár nem könnyen megoldható – lépés volt 1911–12-ben az acélmű alapítása. Erre az új gyáregységre a nagy kaliberű lövedékek előállítása miatt volt szükség, ami rendkívül kedvező üzletnek ígérkezett. De az acélgyártási kapacitás megteremtése számos egyéb termék bevezetésének is alapjául szolgált. Az új beruháznál a fő nehézséget az okozta, hogy míg Weiss Manfrédnak minden korábbi bővítésnél sikerült az állami kedvezményeket megszereznie, itt ez reménytelennek látszott, hiszen Csepel ezzel a bővítéssel veszélyes konkurensévé válhatott a Pénzügyminisztérium irányítása alatt álló diósgyőri állami vasgyárnak. Kérelmében Weiss Manfréd nyomós érveket sorakoztatott fel, első helyen azt említve, hogy 2000 ember részére teremtené munkaalkalmat. Mindez azonban nem lett volna elég, ha nem talál tekintélyes szövetségesre a Rotschild-érdekeltséghez tartozó witkowitzi vasgyárban. A lengyelországi szakemberek – természetesen nem csekély anyagi ellenszolgáltatás fejében – a gyártóberendezések szállításán kívül hajlandóak voltak a gyártási tapasztalatok átadására, a csepeli szakemberek kiképzésére, sőt, kapcsolataik révén segítettek megrendeléseket szerezni a haditengerészettől. Weiss Manfréd semmilyen eszköztől sem riadt vissza, hogy tervét megvalósítsa – két alkalommal még vesztegetés gyanújába is keveredett, amit azután sikerült elsimítania –, és végül 1912 májusában hatalmas erőfeszítések után beindult a csepeli acélmű két martinkemencével, gőzkalapáccsal és hat sajtológéppel.

Ugyanebben az évben megkezdte működését egy anyagvizsgáló laboratórium és a tervezőintézet. Nyugdíjintézetet alapítottak a tisztviselők és a művezetők részére. Felépült a kaszinó, amelynek keretében vigalmi bizottság, dalárda, könyvtár működött; a nagyteremben színház- és mozielőadásokat rendeztek, tanfolyamokat szerveztek – volt rajz-, de írás-olvasás oktatás is. Megalakult a Csepeli Atlétikai Klub. A gyári orvosi rendelő elsősegélyhellyel és egy hatágyas kórteremmel bővült. 1913-ban a gyár részvénytársasággá alakult, tanonciskolát létesítettek, és megszületett az első kollektív szerződés. Ebből csak egy jellemző érdekesség: a nappali műszakban heti 53 óra a munkaidő, az éjszakaiban 50,5 óra. Weiss Manfréd nem csak saját munkaerejét nem kímélte, nem csak magát hajszolta ...

Bár az önálló csőgyár csak az I. világháború után létesült, alapításának gondolatával és főként annak alapos előkészítésével Weiss Manfréd már a XX. század első éveiben foglalkozott. Ugyanis hamar rájött, hogy a nagy ipari fellendülés, az építkezések hatalmas igényeket támasztanak acélcsövekre. Megbízottain keresztül rengeteg információt szerzett be: piackutatást végeztetett, részletes levelezések folytak csőgyártó berendezések beszerzési lehetőségei ügyében.

Más polgári célú termékek gyártási lehetőségeivel is foglalkozott a gyártulajdonos és megbízott szakemberei. Egyetlen olyan jelentősebb volumenű rendeltést sem utasítottak vissza, amelynek gyártására mód nyílt Csepelen. Foglalkoztak mezőgazdasági eszközök, háztartási edények, szerelési anyagok, záruk, lakatok, vaskályhák előállításával. Az új talál-

mányok felkutatása, a szabadalmak megvásárlása ezen a területen is szisztematikusan folyt. Példamutatóan precíz szerződés készült például a 43 092 és 45 693 lajstromszámú magyar szabadalmakkal védett permetezőkészülék kizárólagos gyártási és forgalmazási jogára vonatkozóan – kitérve az esetleges jövőbeli továbbfejlesztett változatokra is.

A csepeli gyár néhány terméke – a Csepeli Helytörténeti Gyűjtemény jubileumi kiállításának részlete

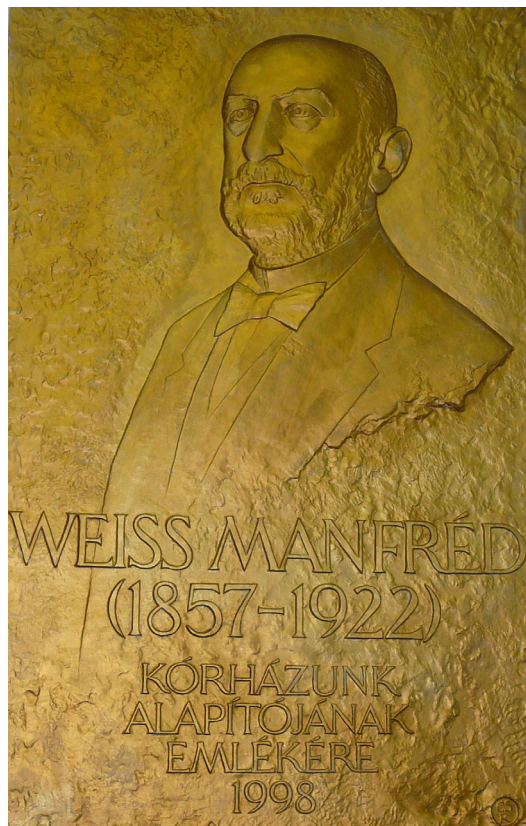
1914-ben a hadianyaggyártás fokozására beindult a háromműszakos termelés. Bővítették az acélművet, a rézfinomítás vertikuma elektrolízisüzemmel egészült ki. A felfokozott haditermelés és a háború okozta nehézségek közepette, ezek ellenére, 1915-ben átadták a munkásotthont, a fizikai dolgozók továbbképző és művelődési központját. Ami már csak azért is fontos volt, mivel a dolgozók létszáma rohamosan nőtt: 1910-ben 1737-en dolgoztak a Weiss-gyárban, 1913-ban hatezren, 1917-ben, a háború alatt érte el a létszám a csúcst 27 000 fővel.

A csepeli gyár hierarchiájában a tulajdonost egy szűk vezetői kar követte: igazgatók, üzemvezetők, főpénztáros és főkönyvelő. Közülük a „régí garnitúra” tagjai szinte a gyár alapításától itt dolgoztak, legfeljebb érettségivel rendelkeztek, a gyakorlatban tettek szert szakértelemre. A „második generáció” a századfordulótól kezdve, a nagyobb fejlesztések során került a gyárba, sokan külföldi, de mindenképpen egyetemi tanulmányok befejeztével. Weiss Manfréd megbecsülte a jó és hűséges szakembereket: átlagon felüli fizetéssel, szolgálati lakással vagy ennek megváltásával. A művezetők, szakmunkások, előmunkások sem panaszkodhattak. Igaz, a követelmények is nagyon szigorúak voltak: egyenletesen nagy teljesítménnyel, fegyelmezett munkával lehetett nemcsak érvényesülni, hanem egyáltalán megmaradni a gyárban.

1918-tól a gyáróriás, a kor gazdasági csodája a tulajdonos nevét viselte: Weiss Manfréd Lőszér-, Acél- és Fém művei Rt.-nek hívták. És nemcsak a termelés, a létszám, a tulajdonos vagyona nőtt rohamléptekkel: Weiss Manfréd a társadalmi ranglétrán is egyre magasabbra emelkedett. 1905-től igazgatósági tagja volt a Pesti Magyar Kereskedelmi Banknak, egyik kezdeményezője és megalakulása után igazgatósági tagja volt a Gyáriparosok Országos Szövetségének. 1915 végén tagja lett a Felsőháznak. 1918-ban megkapta a bárói méltóságot is. Állítólag Tisza István miniszterelnök a háború végén így nyilatkozott: *„Csak két dolog vált be: fiaink hősiessége és Weiss Manfréd teljesítőképessége. Hej, ha hadvezetésünk, közigazgatásunk és diplomáciánk is ilyen tökéletesen tudott volna fejlődni!”*

Az elvesztett háborúnál és a Monarchia szétesésénél is nagyobb csapás, megaláztatás várt Weiss Manfrédra a Tanácsköztársaság napjai alatt. A Forradalmi Kormányzótanács 1919. március 26-i rendeletével a gyár állami tulajdonba került – emiatt a báró öngyilkosságot kísérelt meg, veronállal megmérgezte magát. Családja Bécsben gyógyíttatta. 1919 őszén, az államosítás hatálytalanításakor Weiss Manfréd lábadozóként kezdte meg gyárbirodalmának újjászervezését. Siralmas helyzet fogadta, hiszen az átmeneti államosításnál jóval nagyobb kárt okozott az augusztusi román megszállás: 150 vagonnyi gépet, alapanyagot, készárut vittek el. A súlyos anyag- és szénhiány közepette mindössze 1160 fő dolgozott Csepelen.

A trianoni békediktátum kimondta, hogy ha 1922 augusztusáig a gyár nem áll át a béketermelésre, berendezéseit elkobozzák. A Weiss család több évtizedes lojalitását, érdemeit a Bethlen-kormány nagyvonalúan honorálta: 1921 júliusában olyan döntést hozott, hogy megtéríti az elkobzások, rongálások következtében keletkezett károk 80%-át. Kormányhatározattal minimálisan 4000 főben állapították meg a gyár létszámát, és állami megrendelésekkel igyekeztek a gazdaságilag súlyos helyzetbe került gyárat támogatni. Mivel a békeszerződés azt is kikötötte, hogy lőszergyártással csak állami vállalat foglalkozhat szigorúan megszabott keretek között, 1921-ben az állam látszatra bérbe vette 30 évre a lőszérüzemet, amely így tovább működhetett. A konszolidációt segítette, hogy Weiss Manfréd még a haditermelés csúcsidejében terveket készített a lehetséges termékszerkezet-átalakításról. Az első „béketermék”, amely éveken át jellemző maradt a gyárra, az eke volt. Mivel a Földművelésügyi Minisztérium már 1920 nyarán 10 000 darabot rendelt, a nehézlőszérhúzó gépeket alakították át egy himbaszerkezet segítségével ekevashúzóvá. Rövidesen már exportáltak is belőle. Más célszerű gépátalakítás is történt: az óriáságyúk lövedékeit gyártó gépeket tejeskannák előállítására használták. A vasöntődék kapacitását mezőgazdasági kisgépek köttették le: szecskavágókhoz, vetőgépekhez, darálókhoz, kukoricamorzsolókhöz készültek öntvények. Sikerterméknek számított a vasaló is, amelyből évi 20 000 darabot gyártottak. A háború utáni áruhiány kapóra jött, a válságból való kilábalás eszköze lett. Minden termelési lehetőséget és értékesítési eszközt megragadtak, a legkülönbözőbb iparcikkeknek jelentek meg kíméletlen versenytársakként: készítettek csizmapatkót, lábast, gázmelegítőt, épület- és bútorvasalást, pálinkafőző üstöt, vaságyat és még ezernyi más árut. 1921-ben még harangöntődét is létesítettek. Weiss Manfréd utolsó nagy vállalkozása volt mindez: a hadi-

A kórházalapító Weiss Manfréd emléktáblája

ipari termeléssel felfutott, sikert sikerre halmozó gyárat fenntartani, továbbfejleszteni, egészen más célúvá alakítani, alkalmazkodni az igényekhez, megfelelni a kihívásoknak, sikert aratni újra és újra ... Megvolt az akarat, az ambíció, de egészsége a mérgezéstől megrendült, régi alkotóerejét, életkedvét már nem nyerte vissza. Élete utolsó évében még nemes gesztusokat tett, kórházat építtetett, csecsemőotthont létesített, egy amerikai gyermeksegélyző egylettel és a községgel szövetkezve ingyenkonyhát nyitott, ahol naponta 2000 gyerek ebédelhetett.

Azután jött a vég: 1922 karácsonyának előestéjén, 65 éves korában agyvérzésben meghalt.

„A vagyon alkotója volt, nem élvezője”

Annak ellenére, hogy évtizedekig közszereplő volt, Weiss Manfrédrol, a magánemberről nagyon keveset lehet tudni. Nem maradtak fenn visszaemlékezései, feljegyzései, de még magánlevelei sem – talán nem is írt soha egyetlen hozzátartozójának sem? A nagy családi érdekközösség tagjain kívül nem tudunk barátairól. Bár naponta forgolódott a korszak hírességei, nagyjai között, közelebbi kapcsolatot nem keresett velük. Zárkózottan, a kívülállók számára hozzáférhetetlenül élt. Szerette a zenét, maga is hegedült, érdekelt a képzőművészet, díjat is alapított. Ritka nyilvános fellépéseinél, megnyilatkozásaiban tömör és célratörő volt. Élete végéig nem tanult meg jól magyarul, közvetlen alárendeltjeivel németül beszélt. Puritán emberként élt, napi 14-16 órát dolgozott. A legendák szerint a Tanácsköztársaság alatt feljelentették, hogy háromszáz öltönye van – s a házkutatók hármat találtak. Egyetlen szenvedélye a csepeli gyár volt. Mutatta ezt öngyilkossági kísérlete, amikor meg akarták fosztani tőle – hiszen külföldre mentett hatalmas vagyonából nyilván továbbra is krózsuként élhetett volna a gyár nélkül is.

Mint jó férj és apa élt a leszármazottak emlékezetében. Felesége, Wahl Alice halála 1904-ben nagyon megviselte, emlékére – a maga idejében egyedülálló – gyermekágyas otthont

Weiss Manfréd és családja

alapított Csepelen. Ezenkívül is sokféle jótékonyági akció fűződik Weiss Manfréd nevéhez: rendszeresen juttatott adományokat a zsidó hitközségnek, 1914-ben 3 millió koronás hadikölcsönt jegyzett, a háború alatt röntgenautót adományozott a Vöröskeresztnek és a Hadügyminisztériumnak, 20 000 koronát adott hadikórház létesítésére, emellett ő maga egy 240 ágyas, korszerűen felszerelt kórházbarakkot építtetett, több mint 2 millió koronát adott a hadseregnek építendő tüdőszanatórium részére, amelyben később két leánya főnőknőként dolgozott. Még e nagyvonalú gesztusok előtt, a háború kitörését megelőzően, 1909-ben a Hadügyminisztérium így jellemezte: *„Rendkívül biztos, tetters és abszolút megbízható iparos, gyakorlati nagyvonalúsága összefonódik aktív patriotizmusával és előkelő gondolkodásmódjával.”*

1916-ban Bródy Sándor újságírói minőségben kereste fel Weiss Manfrédot, és egy teljes napot töltött mellette a konzervgyárban és Csepelen. Így született a jelenleg ismert egyetlen interjú, amit Weiss Manfréd valaha is adott, és amelynek legszembevetőbb „eredménye” az volt, hogy Bródy a gyárost alig tudta szóra bírni. Azt a keveset azonban, amit mondott, szó szerint lejegyezte. Bródy patriarchálisnak, joviálisnak, okosnak írja le interjúalanyát, aki a gyárról így nyilatkozott: *„Én tudom, és mindenki tudja, hogy az én ipartelepem a háború előtt jóval nagyobb szabású volt, mint amilyent a békés idők megköveteltek. Nevezetes szakértők a fejüket csóválták és ki is mondták: erre ugyan nem lesz szükség. Szükség lett, és nekem nagy elégtételelem az előrelátásom. Muníciónk volt, van és lesz.”* Bródy próbálta arra terelni a szót, milyen etikai dilemmákat vethet fel a fegyvergyártás. Egy pragmatikus üzletember érzelmmentes válaszát kapja: *„A mesterségem ez, és nekem nincs más gondom, hogy azt a legtokéletesebb módon folytassam.”* Weiss Manfréd nem engedhette meg magának, hogy olyan kérdéseken töprengjen, termékei hány ember halálát okozhatják.

Halálakor a Magyar Gyáriparban Fenyő Miksa írt róla nekrológot. Úgy jellemezte Weiss Manfrédot, hogy *„valami örök cselekvő nyugtalanság”, „szuggesztív erő”, „minden más akaratot kirekesztő erős akarat”* volt benne, és vagyonának *„alkotója volt, nem élvezője”*. A Nép-szava (a fejlécén olvasható meghatározás szerint *„A magyar szociáldemokrata párt központi közlönye”*) a fantáziát, az erőt és a szervezőkészséget emeli ki jellemző tulajdonságaiként. *„E hasábokon vele szemben kellett sokszor képviselni a dolgozók érdekeit”* – jegyzi meg az új-

ságíró, ugyanakkor elismerve, hogy „a tőkés gazdálkodás által megvont határokon belül nem hatalmaskodással és elzárkózó göggel, de ésszerűen fogta fel a munkásság szempontjait”.

A nagy mű, a gyár utóélete

Weiss Manfrédnak hat gyermeke, négy leánya és két fia volt. Lányai közül Elza Mauthner Alfréd terménykereskedőnek, Daisy ifj. Chorin Ferenc nagyiparosnak, a GYOSZ elnökének, Marianne Kornfeld Móríc bárónak, a Ganz Rt. vezérigazgatójának felesége lett, Edith hajadon maradt és műtőasszisztensi végzettséggel a család jótékonyági tevékenységét irányította. A két fiút apjuk tudatosan készítette fel a gyárbirodalom irányításának folytatására. Jenő és Alfonz is mérnöki oklevelet szerzett, az utóbbi tűzerőhadnagyi rangja következtében katonai szakértelmével is hozzájárult a vállalkozás eredményes működtetéséhez. A fejlődés tehát a két tehetséges és szorgalmas örökös irányításával megszakítás nélkül folytatódott.

A gyárat felkészült mérnökökkel és kiváló szakmunkásokkal erősítették meg. Mivel sok üzembrész még 1922-ben is üresen állt, új termékek bevezetésére, új piacokra volt szükség. Még 1921-ben megkezdődött a vaslemezgyártás Csepelen; most erre alapozva kezdték meg a zománcedények, horganyzott köpenyű kályhák, takaréktűzhelyek, füstcsövek előállítását. 1927-ben a Honvédelmi Minisztérium, a Weiss Manfréd Rt. és a Magyar Általános Gépgyár között jött létre az a szerződés, amelyben a katonai repülőgépgyártás és az ehhez kapcsolódó alkatrészgyártás megalapozásában állapodtak meg. A huszas évek közepén, látva a kerékpárok iránt egyre jobban növekvő érdeklődést és az éves 100 000 darabos importot, Csepelen kerékpárgyárat létesítettek. A Steyr-Daimler-Puch cégtől vásárolták a licencet, és 1934-ben már több mint 34 ezer kétkerekű jármű készült. 1929 elején egy francia szabadalom megvásárlására alapozva megkezdődött a motorkerékpárok gyártása. Ugyanebben az évben készült el a Honvédelmi Minisztérium részére egy hatkerekű terepjáró teherautó prototípusa. Ez azonban nem vezetett szériagyártáshoz, mint ahogy a Fiat-licenc alapján elkészült 24 darab kétütemű személyautó sem. Viszont igen jó döntésnek bizonyult az 1930-ban beindított varrógépgyártás a német Pfaff-gyártól vásárolt szabadalom alapján. Kísérleteztek traktorgyártással is: az 1930-as nemzetközi vásáron jelentkeztek vele először. Egy amerikai típus átdolgozott, saját fejlesztésű, 40 lóerős, kéthengeres változatát gyártották – de végül alig 200 darab hagyta el a gyárat.

Az 1929–33-as gazdasági válság a csepeli gyárat sem hagyta érintetlenül, de hatásai differenciáltan jelentkeztek. A heterogén összetételű termékszerkezet lehetőséget adott némi „lavírozásra”, a kereslet változásának követésére, rugalmas, gyors váltásokra. Folytatták azt a régi, jól bevált Weiss Manfréd-i gyakorlatot is, hogy éppen ebben az időszakban kezdtek néhány új termék meghonosításába, például a hegesztőpálcák és elektródák, a sztaniolpapír, a vasbetétes sárgaréz függönytartók gyártásába. Nagy biztonságot jelentett a honvédséggel járműgyártásra kötött, 15 évre szóló szerződés is – arra az esetre, ha nem tör ki háború. A

túltermelési válság mélypontja Csepelt 1933-ban, az általános gazdasági válságnak csak az utolsó évében érte el, ezután lassú javulás következett. A kibontakozás lehetőségét most is a haditermelés adta. Az elektróda, a kályha, a radiátor, a fürdőszoba-felszerelések gyártása terén uralták a hazai piacot. 1933-ban beindult a motorkerékpárok szériagyártása. Népszerű termék volt a segédmotoros kerékpár is. 1934-ben alumíniumkohót helyeztek üzembe, 1937-ben pedig szerszámgépek sorozatgyártását vezették be. 1939-ben, a II. világháború kitörésekor már érvényben volt egy öt évre szóló, 1 milliárd pengős fegyverkezési program. 1940-ben indult a harckocsigyártás, 1941-ben a repülőgépgyárat Szigetszentmiklóásra telepítették ki.

A háború alatt számos bombatalálat érte az időközben valóságos gyárvárossá fejlődött csepeli telepet. A családi sikertörténetet tragikus események zárták le. A német megszállással és a zsidó vagyonok elkobzását elrendelő határozatokkal kezdődött a Weiss család kálváriája. A vállalatok irányításáért megindult a versenyfutás a németek között: mind a Göring Werke, mind a Himmler vezette SS meg akarta szerezni a hatalmas vagyont képviselő gyároriást. Végül az utóbbi került ki győztesen a rivalizálásból, a Waffen SS és a Weiss család 1944. május 17-én egyoldalú szerződést kötött egymással: a család 34 tagja semleges országokba, Portugáliába és Svájcba távozhatt, de ki kellett jelölniük maguk közül három túszt, akiknek Bécsben kellett maradniuk. A szabad eltávozás fejében minden vagyonukat át kellett adniuk, a szerződés megfogalmazása szerint „25 évi bizalmi kezelésre” egy német gazdasági csoportnak. A menekülők összesen 600 000 dollár és 250 000 birodalmi márka készpénzt kaptak, személyes tárgyaikból is csak minimális mennyiségűt vihetek magukkal.

A német vezetésűvé vált konszern ezután körülbelül még fél évig termelt lényegesebb zavarok nélkül, sőt, a front átvonulását is sikerült kisebb-nagyobb károsodások árán átvészelniük. 1945 elején – tekintettel hadászati jelentőségére – a csepeli gyár szovjet katonai parancsnokság alá került. 1945 augusztusában a Vörös Hadsereg visszaadta a gyárat a magyar államnak, 1946. december 1-jén pedig állami kezelésbe került. Még ezzel sem jutott nyugvópontra a helyzet: 1947 elején a Szovjetunió váratlanul bejelentette igényét a gyárra, arra hivatkozva, hogy a potsdami egyezmény értelmében az hadizsákmánynak minősül. Ezt a lépést szerencsére sikerült megakadályozni, ezután következett 1948-ban a – „természetesen” minden kártérítés nélküli – államosítás, majd 1949-ben a nemzeti vállalattá nyilvánítás. 1950-től a csepeli gyárnak már Rákosi Máttyás Vas- és Fémművek volt a hivatalos elnevezése.

Következtek a szocializmus építésének évei. Az ötvenes-hatvanas években 25 000 ember dolgozott a különböző profilú gyáregységekben, számos átszervezés után megalakult a tröszt, 15 tagvállalattal. 1983-tól az egyre inkább veszteségesen dolgozó vállalatok önállóvá váltak. 1988–89-ben kezdődött meg a teljes szétesés. A fejlesztésre, új beruházásokra nem volt megfelelő erőforrás, az elavult berendezéseken idejét múlt technológiákkal gyártott, gyenge műszaki paraméterekkel rendelkező termékek már a volt KGST országokban is eladhatatlanná váltak. Megkezdődött a privatizáció.

Ma a csepeli gyártelep vigasztalan képet nyújt. Működik néhány termelőüzem, köztük külföldi érdekeltségűek is, de általános benyomásként rendezetlenség, lepusztultság fogadja a látogatót. A gyár környéki hatalmas – szintén egyre megkopottabb – lakótelepeken, egykor kedvezményesen megvásárolt „gyári lakások”-ba zsúfolt lakosság jelentős része nem talált új munkaalkalmat a kerületben. Sokan lelkileg is nehezen dolgozzák fel annak az intézménynek az összeomlását, amelyre családjukkal együtt az életüket tették fel.

A Weiss család messzi földre kényszerült leszármazottai – akik közül a németekkel való egyezkedéskor többeket kétség gyötört: erkölcsi értelemben jogukban áll-e összeköttetések és vagyonuk pilléreire támaszkodva kivonni magukat a sorstársaikat sújtó tragikus csapások alól? – sokáig reménykedtek a hazatérés lehetőségében, a gyáralapító művének folytatásában. Az egyik unoka, Mauthner Gabriella elmondása szerint: *„Annyira bíztunk a hazatérés lehetőségében, hogy ott, Lisszabonban oroszul tanultunk. Egy orosz menekülttől. Azzal, hogy az orosz lesz a második világnyelv és a Mauthner-cégnek bizonyára szüksége lesz valakire, aki az orosz piacon meg tudja értetni magát.”*

A csepeli gyár alapításának 100. évfordulóján jelentek meg újra, a háború után először, Csepelen a leszármazottak: Weiss Manfréd három unokája. A csepeli önkormányzat a gyár-alapítónak posztumusz díszpolgári címet adományozott, majd az általa alapított kórház is visszavette létrehozójának nevét – nem sokkal megszüntetése előtt.

Vajon lesz-e még korszerű, sokoldalú, nyereséges ipari tevékenység Csepelen? A körülmények, a kilátások a gyár alapítása és sok esetben fennállása során sem voltak jobbak a maiaknál. Talán csak egy igazán nagy formátumú, tetterős, fáradhatatlan, céltudatos egyéniségre lenne szükség újra.

Felhasznált források

Baczoni Gábor (szerk.): *Iratok a Csepel Vas- és Fémművek történetéhez*, 1977

Bolla Dezső: *A Weiss család szerepe Csepel történetében*. Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv 2., 2006

Csizmadia Károly: *Weiss Manfréd és kora 1–4. Csepel – A kerület közéleti Lapja*, 2007. április

Erdélyi Lajos interjúja Mauthner Gabriellával. *Múlt és jövő*, 2000. 3–4. sz.

Fenyő Miksa nekrológja. *Magyar Gyáripár*, 1923. 1–2. sz.

Karsai Elek–Színai Miklós: *A Weiss Manfréd-vagyon német kézre kerülésének története*. Századok, 1961. 4–5. sz.

Kugyela Ákos: *A Weiss Manfréd konszerntől a Rákosi Mátyás Művekig; Egy családi vagyon végnapjai*; http://www.natarch.hu/archivnet/rovat/cikk.php?cikk_kod=98

Ősi Gyula: A Weiss Manfréd kombinát működésének mozgatórugói és gyártmányai a béketermelés és a gazdasági válság időszakában (1919–1933); <http://www.honvedelem.hu/hirek/kiadvanyok/kutatas>

Dr. Varga László: A csepeli gyáróriás kialakulásának története. Kézirat. Budapest, 1981

Varga László: A Weiss Manfréd sztori I–VI. *Heti Világgazdaság*, 1981. január 10., 17., 24., 31., február 7., 14.

Varga László: Egy fináncnökés karrier. A Weiss-család és Weiss Manfréd. *Történelmi Szemle*, 1983. 1. sz.

Varga László: Weiss Manfréd életútja. *Bányászati és kohászati Lapok, Kohászat*, 1992. december

Hétfőn meghalt Weiss Manfréd ...*Népszava*, 1922. dec. 28.

A hadiüzem és Csepel; <http://www.honvedelem.hu/hirek/kiadvanyok/kutatas>

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Amerikai Egyesült Államok

A) 2007 áprilisában két szenátor, Patrick Leahy és Orrin Hatch két képviselővel, Howard Bermannel és Lamar Smith-szel együtt új szabadalmi törvény-tervezetet nyújtott be mind a képviselőháznak, mind a szenátusnak. Az első reakciók szerint az új törvénytervezet jobb az utóbbi két évben már benyújtott öt korábbi javaslatnál, de számos pontja még kiegészítésre szorul.

A 2007-es Szabadalmireform-törvénytervezet (Patent Reform Act 2007) elnevezésű javaslatnak három fő pontja van.

A tervezet elsősorban azt javasolja, hogy az Egyesült Államok térjen át a feltalálói elvről a bejelentői elvre. Ezt a legtöbb szabadalomtulajdonos és bejelentő helyesli.

Másodszor egy európai stílusú felszólalási rendszer bevezetését javasolja, amivel csökkenteni kívánják a szövetségi kerületi bíróságokon lefolytatott költséges és időtrábló pereskedések szükségességét.

Harmadszor a törvénytervezet a bitorlással okozott kárhoz jobban közelítő kártérítéseket javasol.

Az első reformjavaslatot a Nemzeti Akadémiák nyújtották be 2004-ben, amelyben rámutattak az amerikai szabadalmi rendszer hiányosságaira, és javasolták a bejelentési rendszerre való áttérést. Ezt a javaslatot még további négy követte, azonban egyik sem talált általános elfogadásra. A 2007-es Szabadalmireform-törvénytervezet végső megoldást ígér, de csak akkor, ha a kongresszusi meghallgatásokat követően egyetértésre tudnak jutni.

B) A 2006 őszén hatályba lépett Védjegyhígítási revíziós törvény (Trademark Dilution Revision Act, TDRA) korszerűsítette az 1995. évi Szövetségi védjegyhígítási törvényt (Federal Trademark Dilution Act, FTDA). Az új törvény tulajdonképpen a Legfelsőbb Bíróság által a *Moseley v. V Secret Catalogue*-ügyben 2003-ban hozott ítéletre adott válasznak tekinthető, amely kimondta, hogy az FTDA szerint egy felperesnek védjegye *tényleges* hígítására vonatkozó bizonyítékot kell szolgáltatnia, vagyis nem elég a hígítás valószínűségét igazolni. Az új törvény egyúttal a régi törvény bizonyos részeinek a tisztázását is szolgálja.

A TDRA hatálybalépése után a jó hírű védjegyek tulajdonosainak jogalapjuk van eljárni olyan személy ellen, aki a kereskedelemben olyan védjegyet vagy kereskedelmi nevet használ, amely jó hírű védjegyük hígítását okozhatja.

* Danubia Szabadalmi és Védjegy Iroda Kft.

A védjegyek nagy eladási mennyiség, hosszú használati időszak, valamint minőségi és mennyiségi hirdetés alapján tehetnek szert megkülönböztető jellegre. A védjegy törvény és a TDRA ideiglenes intézkedést (injunctive relief) biztosít a védjegy tulajdonos számára, ha a védjegy „inherensen” disztinktív, vagy ha megkülönböztető jellegre tett szert, és egy harmadik fél bitorolja.

A TDRA a jó hírűséget a következőképpen határozza meg: „az Egyesült Államok fogyasztóközsége által széles körben elismert a védjegy tulajdonos áruinak vagy szolgáltatásainak forrására vonatkozó megjelölésként”. A meghatározás az alperesek számára tűnik kedvezőnek, mert az „egy vásárlói csoportot megcélzó” (niche) hírnév egy bizonyos körzetben vagy kategóriában nem elegendő. Ennek alapján egy felperes nem támaszkodhat egy lajstromozott védjegy hírnevére ahhoz, hogy megalapozza egy lajstromozatlan kereskedelmi megjelenés (trade dress) hírnevét.

A törvény meghatározza azokat a tényezőket, amelyek befolyásolják, hogy egy védjegy jó hírű-e. Ezek:

- a védjegy hirdetésének és publicitásának időtartama, mértéke és földrajzi terjedelme;
- a védjeggyel nyújtott áruk vagy szolgáltatások eladásának mennyisége és földrajzi terjedelme;
- a védjegy tényleges elismertségének mértéke; és
- az a tény, hogy a védjegyet a korábbi törvények hatálya alatt lajstromozták-e, vagy pedig a főlajstromban.

A TDRA mellőz néhány olyan tényezőt, amelyet a korábbi hígítási törvény felsorolt, ideértve pl. az áruk vagy szolgáltatások olyan kereskedelmi csatornáit, amelyeken keresztül a védjegyet használják. Ezek a tényezők még mindig befolyásolhatnak egy bíróságot, ha bizonyítható róluk, hogy az adott esetre nézve lényegesek.

Egy jó hírű védjegy tulajdonosa előzetes intézkedésre jogosult elhomályosítás vagy elhalványítás ellen. A TDRA az elhomályosítást (blurring) úgy határozza meg, hogy az olyan asszociáció, amely egy védjegy vagy kereskedelmi név és egy jó hírű védjegy között keletkezik, és rontja a jó hírű védjegy megkülönböztetőképességét. Lényeges tényezők, amelyek meghatározzák, hogy egy védjegy vagy kereskedelmi név elhomályosítással hígítást okozhat-e:

- a hasonlóság mértéke,
- a jó hírű védjegy inherens vagy szerzett megkülönböztetőképességének mértéke,
- annak a mértéke, hogy a jó hírű védjegy tulajdonosa mennyire használja lényegileg kizárólagos módon a védjegyet,
- a jó hírű védjegy elismertségének mértéke,
- a védjegy vagy a kereskedelmi név használója szándékszik-e a jó hírű védjeggyel társulást létrehozni, és
- van-e tényleges asszociáció a védjegy vagy kereskedelmi név és a jó hírű védjegy között.

Az elhalványítás (tarnishment) azonos lehet olyan asszociációval, amely egy védjegy vagy kereskedelmi név és egy jó hírű védjegy közötti hasonlóságból származik, és amely árt a jó hírű védjegy hírnevének.

A szövetségi védjegy törvények által biztosított ideiglenes intézkedésen kívül a törvény egy jó hírű védjegy tulajdonosának lehetővé teszi, hogy további jogorvoslatra teheszen szert, ha az alperes:

- a) először használta a védjegyet vagy kereskedelmi nevet a kereskedelemben a TDRA hatálybalépésének időpontja után;
- b) szándékosan kívánt kereskedni a jó hírű védjegy elismertetésével (elhomályosítás esetében), vagy
- c) szándékosan kívánt ártani a jó hírű védjegy hírnevének (elhalványítás esetén).

Ez egyúttal azt is jelenti, hogy jogosult a jogsértő hasznának megfelelő kártérítésre saját kárának és ügyvédi költségeinek megtérítése mellett, továbbá a kárt okozó anyagok megsemmisítésére.

Az FTDA-ban rejlő kétértelműségek tisztázása révén a TDRA megerősíti mind a szövetségi törvényt, mind pedig az országosan ismert védjegyek tulajdonosainak általános helyzetét. A hígítás valószínűsége nyilvánvalóan kisebb akadályt képez, mint a tényleges hígítás, és a törvény nagyobb kártérítések megítélésére ad lehetőséget.

C) Az Amerikai Egyesült Államok Szövetségi Fellebbezési Bírósága (Court of Appeals for the Federal Circuit, CAFC) 2007 februárjában hozott döntést a *Mukherjee v. Chu*-ügyben.

Az ügy előzménye, hogy a feltaláló Mukherjee egy részben folytatólagos bejelentés benyújtásával módosította bejelentése oltalmi körét, ami miatt viszont az elővizsgáló interferencia-eljárást indított ellene Chu 6 030 720 sz. amerikai szabadalmával való ütközés miatt.

Chu beadványa szerint Mukherjee igénypontjai nem voltak szabadalmazhatók, mert nem teljesítették az amerikai szabadalmi törvény 112. szakasza szerinti kinyilvánítási kötelezettséget: nem említették ugyanis a szabadalom tárgyát képező elektrokémiai elem katódjának komponenseként a kalkogenid elektroaktív átmeneti fémet (Electroactive Transition Metal Chalcogenide, ETMC). Chu azt is kifogásolta, hogy az igényelt oltalmi kör tágabb a leírás által alátámasztottnál.

A Fellebbezési és Interferenciatanács Mukherjee bejelentésének vizsgálata után megállapította, hogy a találmány megkülönböztető jellemzője volt az ETMC beiktatása a katódokba, amit azonban Mukherjee igénypontjai nem említettek. Mukherjee bejelentésében kritizálta a technika állásához tartozó olyan katódokat, amelyek nem tartalmaztak ETMC-t, és találmányát azzal különböztette meg az ismert megoldásoktól, hogy kinyilvánította: az ő ETMC-katódjai kiküszöbölik az ismert megoldások hátrányait. A tanács idézett egy bekezdést Mukherjee bejelentéséből, amely leszögezte, hogy az ETMC minden esetben kritikus elem volt.

Chu olyan szakértőre hivatkozott, aki tanúsította, hogy egy szakember Mukherjee bejelentéséből azt olvasná ki, hogy a találmány ETMC-katódokra korlátozódik. Ezzel szemben

Mukherjee egy olyan szakértőre hivatkozott, aki azt bizonyította, hogy az ETMC nem volt kötelező komponens, mert az elemek cellái e nélkül is működnének. A tanács Chu szakértőjének hitt, mert annak tanúvallomása összhangban volt a bejelentés leírásával.

A Fellebbezési és Interferenciatanács döntése ellen Mukherjee a CAFC-hez fellebbezett, és azzal érvelt, hogy a tanács nem vette figyelembe tanúja vallomásának összes tényezőjét, és figyelmen kívül hagyta bejelentésének egy részét, amely nem ETMC-katódok előállításának módját ismertette. A CAFC azonban elfogadta a szakvéleménynek a tanács általi megítélését. A leírással kapcsolatban a CAFC azt találta, hogy – ellentétben Mukherjee állításával – a leírás kérdéses része csupán ETMC-katódokat nyilvánított ki, mert a leírt munkamódszer olyan zagyot használ, amely ETMC-t tartalmaz.

A CAFC azt is megjegyezte, hogy Mukherjee bejelentése többször is megállapította, hogy az összetett katódok szükségszerűen tartalmaznak ETMC-t. Ebből a CAFC arra következtetett, hogy egyértelműen bizonyítást nyert a tanácsnak az a megállapítása, hogy Mukherjee bejelentése nem teljesítette a kinyilvánítási kötelezettséget.

D) A CAFC a *Planet Bingo, LLC (Planet) v. GameTech Int'l, Inc. (Game)*-ügyben 2006 decemberében hozott döntése helybenhagyta az alsófokú körzeti bíróság egy bitorlási ügyben hozott nemleges döntését, és megállapította, hogy egy „előre meghatározott szín” nem tekinthető ekvivalensnek egy olyan színnel, amelyet egy játék megkezdése után választanak.

A Planet kizárólagos használati jogot kapott bingójáték különböző módszereit igénylő két szabadalomra, és keresetet indított a Game ellen, mert az utóbbi eladásra kínálta „szivárványbingó” termékének egy változatát, amivel szerinte bitorolta a két szabadalmat.

A szabadalmi igénypontok előírták, hogy a játéknak magában kell foglalnia egy „előre meghatározott nyerési kombinációt”. A körzeti bíróság azt állapította meg, hogy a szóban forgó készülék a sajátos nyerési kombinációt csak az első húzás után jelölte meg, ezért nem történt bitorlás sem szó szerint, sem az ekvivalenciaelv alapján. A Planet fellebbezett e döntés ellen.

A fellebbezés során a bitorlás szempontjából a fő kérdés az igénypont szövegezésében előforduló „előre meghatározott” (predetermined) kifejezés és különösen az volt, hogy a nyerő kombinációt az első bingógyólyó húzása előtt kell-e meghatározni. A Planet azzal érvelt, hogy az igényelt „folyamatos ..., előre meghatározott nyerő kombináció” korlátozás „csupán azt kívánja, hogy a játékban résztvevők a játék elindulása előtt ismerjék a főnyeremény elnyerésének előre meghatározott szabályait”. A Game azzal érvelt, hogy az igénypontok előírják „bármely adott bingójátékban a teljes nyerési kombináció rögzítését az első bingógyólyó húzása előtt”.

A CAFC egyetértett a Game-mel, és helybenhagyta a körzeti bíróság döntését, vagyis azt, hogy nem forgott fenn bitorlás.

Az ekvivalenciatannal kapcsolatban a CAFC megállapította, hogy a szivárványbingó a nyerő kombinációt mindig a játék megkezdése után határozta meg, ezért az nem lehetett „előre meghatározott”. Bár az ekvivalenciaen nem biztosít egy szabadalmas számára to-

vábbi kizárólagos oltalmat egy előre nem látható változás esetére, a CAFC szerint ebben az adott esetben a játék közben a változás előrelátható volt annyiban, hogy „a megadott szabadalmak határozott korlátozást tartalmaztak a nyerési esélyre nézve”. A CAFC megjegyezte, hogy az ekvivalenciaelvnek a Planet által javasolt alkalmazása hatásosan és meg nem engedhető módon az „előtt” szót „után”-ra változtatná, ami pontosan az ellenkezője lenne az igényelt módszernek, vagyis nem lenne olyan „kismértékű változás”, amely még lehetővé tenné az ekvivalencián alkalmazását.

Argentina

A) A TRIPS-megállapodás 15. szakasza szerint a színekombinációk lajstromozhatók. Az argentin védjegy törvény 1. szakasza szerint a színekombinációk akkor lajstromozhatók, ha termékek vagy tartályok rögzített helyén vannak alkalmazva. A 2. szakasz leszögezi, hogy egy termék természetes színe vagy egy terméken alkalmazott egyetlen szín nem szabadalmazható.

A *Kraft Jacobs Suchard* (Suchard) v. *Chocolates Bariloche* (Bariloche)-ügyben a Polgári és Kereskedelmi Ügyek Harmadik Szövetségi Fellebbezési Bírósága 2006-ban elutasította a Suchard arra irányuló keresetét, hogy a bíróság tiltsa el a Bariloche-t a lila szín használatától különböző csokoládétermékeinek csomagolásán.

A Suchard azzal érvelt, hogy az általa széles körben használt lila szín csokoládétermékeinek azonosítására valószínűsíti, hogy a fogyasztók a Bariloche által forgalmazott csokoládétermékekről azt hihetik, hogy azokat ő gyártotta.

A bírósági döntés szerint a védjegy törvény 1. szakasza alapján a Suchard nem jogosult egyetlen szín kizárólagos használatára. A döntés azt is megállapítja, hogy a csomagolásokon feltüntetett szavak kellően megkülönböztetik a termékeket a fogyasztók számára.

B) a Polgári és Kereskedelmi Ügyek Első Szövetségi Fellebbezési Bírósága a *Pfizer Inc.* (Pfizer) v. *Microsules y Bernabó* (Bernabó)-ügyben 2006-ban hozott döntése elismerte a Pfizer kizárólagos jogát ahhoz, hogy orvosi pirulák azonosítására kék színt használjon.

A Pfizer beperelte a Bernabót, kérve a bíróságot, hogy az alperest tiltsa el a háromdimenziós, gyémánt alakú, kék színű pirulák gyártásától.

A bíróság döntése megállapította, hogy a felperes által lajstromoztatott védjegy eredeti volt, mert a tabletta speciális alakjának és kék színének sajátos kombinációjából állt. Ezen túlmenően a bíróság azt is figyelembe vette, hogy a Pfizer által forgalmazott termék világoskék mint a „kék pirula” és mint olyan gyógyszer vált híressé, amelynek sajátos gyógyászati hatása van. A bíróság arra következtetett, hogy a Bernabó azonos színű, alakú és hatású gyógyszer forgalmazásával tisztességtelen versenymagatartást tanúsított.

A fenti A) és B) döntés alapján úgy tűnik, hogy a Szövetségi Fellebbezési Bíróság nem ismeri el az egy termék azonosítására használt egyetlen színre vonatkozó kizárólagos jogot. Ha azonban egy cég egy bizonyos időn át egyetlen szín által azonosított terméket vagy

szolgáltatást forgalmaz, aminek eredményeként a fogyasztók ezt a szint a forgalmazott termékkel vagy szolgáltatással azonosítják, harmadik feleknek tartózkodniuk kell attól, hogy ugyanezt a szint azonos vagy hasonló termékek vagy szolgáltatások azonosítására használják. Ilyen körülmények között a TRIPS-megállapodás 15(1) szakaszát úgy lehet tekinteni, hogy az lehetővé teszi kizárólagos jog igénylését olyan jelekre, amelyek használat által megkülönböztető jellegre tettek szert.

Bahrein

Bahrein kormánya 2006. december 18-án letétbe helyezte a Szabadalmi Együttműködési Szerződéshez való csatlakozás okmányát. Így ezt az országot 2007. március 18-tól kezdve köti a PCT. Ennek következtében a 2007. március 18-án vagy azt követően benyújtott nemzetközi bejelentések önműködően Bahrein megjelölését is magukban foglalják.

Belső Piaci Harmonizációs Hivatal

A Celltech nevű biotechnológiai társaság hétéves küzdelmet folytatott annak érdekében, hogy saját nevét közösségi védjegyként lajstromoztathassa.

A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (Office for Harmonisation in the Internal Market, OHIM) elővizsgálója elutasította a Celltech 2000 júniusában benyújtott kérelmét azon az alapon, hogy a kérelmező neve a „cell” (sejt) és a „tech” (a technika vagy technológia szavak rövidítése) szavak grammatikailag korrekt kombinációjából áll, és ezért nem disztinktív. Az OHIM fellebbezési tanácsa által most kiadott döntés megerősíti, hogy a két közönséges szóból álló védjegyek lajstromozhatók.

Benelux Államok

A Benelux Védjegy hivatal érvénytelennek nyilvánította a holland KPM társaság zöld színre vonatkozó védjegylajstromozását. Ezért a KPM-nek nincs többé kizárólagos joga a zöld szín használatára a telekommunikációs szolgáltatások területén. A KPM arra vonatkozó válaszként kapta a brüsszeli bíróság 2006. novemberi döntését, hogy kifogást emelt a zöld színnek belga versenytársa, a Mobilstar által történő használata ellen.

A KPM-et ért megalázó kudarc a színvédjegyek oltalmára vonatkozó európai eseti jogban bekövetkezett újabb változásnak tulajdonítható. Az Európai Bíróság (European Court of Justice, ECJ) 2003-ban a Libertel-ügyben hozott döntésében új műszaki követelményeket állított fel a színvédjegyek lajstromozásával kapcsolatban. Ennek alapján a bejelentőknek ma be kell nyújtaniuk a lajstromoztatni kívánt szín nemzetközi színkódját is. A KPM régi színvédjegyét e kód nélkül lajstromozták, és ezért most érvénytelennek nyilvánították.

Hasonló veszteséget szenvedett a Dutch Yellow Pages (DYP) cég is 2005 júniusában. Amikor ugyanis egy versenytársa, az i-Lokan hirdetési kampányba kezdett jellegzetesen sárga alapon, a DYP kifogást emelt a sárga szín használata ellen arra hivatkozva, hogy védjegytartalma van a sárga színre. A bíróság azonban az ő védjegyét is érvénytelennek nyilvánította a színkód megadásának hiánya miatt.

Brazília

A brazil elnök aláírt egy rendeletet, amely kényszerengedélyt ad a Merck Efavirenz nevű, HIV-ellenes gyógyszerére vonatkozó szabadalmaira. Ezt a hivatalos közlönyben 2007. május 5-én publikálták. A rendelet általánosan utal a nemzetközi és helyi szabályokra, így a TRIPS-megállapodásra, a brazil alkotmányra és a szellemi tulajdon-védelmi törvényekre, és megállapítja, hogy a brazil egészségügyi minisztérium komoly erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy a szabadalmak tulajdonosaival megegyezésre jusson a kérdéses termék árával kapcsolatban. Minthogy azonban a tárgyalások eredménytelenek voltak, a minisztérium elhatározta, hogy a hatóanyagot közérdekűnek nyilvánítja a jövőbeli kényszerengedély megadására tekintettel, ezzel biztosítva a HIV-betegek könnyebb hozzájutását a szükséges kezeléshez.

A rendelet a kényszerengedély időtartamát öt évben állapítja meg, amit egyszer további öt évvel meg lehet hosszabbítani. A rendelet azt is meghatározza, hogy a kényszerengedély nem kizárólagos, nem kereskedelmi felhasználásra szolgál, és megszűnik, ha a közérdek többé nem áll fenn. A kényszerengedély alapján a kormány a minisztérium megbízásából előállított vagy importált gyógyszer árának 1,5%-át fizeti licenctdíjként a Mercknek.

A rendelet 3. szakasza előírja, hogy a szabadalomtulajdonosnak kellő tájékoztatást kell adnia ahhoz, hogy az egészségügyi minisztérium megfelelő módon reprodukálni tudja a szabadalmazott terméket, azzal a kiegészítéssel, hogy ha a szabadalmi leírásban adott tájékoztatás önmagában nem elegendő a termék gyártásához, a szabadalom kielégítő kinyilvánítás hiányában érvénytelen.

Tudomásunk szerint Brazília azért döntött a kényszerengedély mellett, mert hosszas alkudozás után sem tudott megegyezni a Merckkel az ár kellő mérsékléséről. A gyógyszer pirulánkénti árát a Merck 1,59 USD-ről 1,10 USD-re lett volna hajlandó csökkenteni, miközben Thaiföldön csak 0,65 USD-t kért érte.

A fentiek ellenére mindkét fél hajlandónak mutatkozott további tárgyalásokra.

Jelenleg Brazília Indiából importálja a gyógyszer generikus változatát.

Chile

A parlament alsóháza 2007 áprilisában megszavazta, hogy az Ipari Minisztérium Ipari Tulajdoni Főosztályát Szellemi Tulajdon-védelmi Intézet váltsa fel. Ez az intézet szabadalmi és védjegyjogokat engedélyez, emellett iparjogvédelmi ügyekben szaktanácsot ad az elnöknek,

és előmozdítja a szellemi tulajdon-jogok védelmét. A törvénytervezethez még a szenátusnak is hozzá kell járulnia.

Dánia

Dánia Legfelsőbb Bírósága 2007. március 6-án hozott döntést a *B-Young A/S (Young) v. Mind Companies A/S (Mind)*-ügyben.

A Mind tulajdonosa a 25. áruosztályban a SIMPLY védjegynek, és azt nagyobb méretű női ruházati cikkek árusítása kapcsán használja. A Young SIMPLY WISH védjeggyel kezdett forgalmazni női ruházati cikkeket. A Mind ezért beperelte, és azt kérte a bíróságtól, hogy tiltsa el a Youngot a SIMPLY WISH védjegy használatától (i) általában női ruházati cikkekkel kapcsolatban, vagy (ii) 46-os vagy annál nagyobb méretű ruházati cikkekkel kapcsolatban.

A Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróság megállapította, hogy bár a megjelölések nem voltak megtévesztően hasonlóak, a megtévesztés fokozott veszélye állhat fenn a nagyobb méretű női ruházati cikkek terén. Ezért a bíróság helyt adott a Mind kérelmének, ami ellen a Young fellebbezést nyújtott be a Legfelsőbb Bírósághoz.

A Legfelsőbb Bíróság nem értett egyet az alsófokú bíróság döntésével. Megállapította, hogy a védjegyek vizuálisan, hangzásilag és jelentésben is eltérők. Ezenkívül a szóban forgó kifejezések rendes angol szavak, amelyek csak nagyon gyenge inherens védelmet nyújtanak. Ezen az alapon megállapította, hogy a védjegyek között nem áll fenn az összetévesztés veszélye.

Dél-Korea

A) 2007. július 1-jén Dél-Koreában módosított védjegy törvény lépett hatályba.

A módosított törvény legérdekesebb újdonsága, hogy 57ter szakasza elismeri a korábbi használó jogát olyan esetekben, amikor egy jóhiszemű korábbi használó érdekeit kell összeegyeztetni a bejelentési rendszerrel. A korábbi használó jogának elismerése ahhoz a feltételhez van kötve, hogy: (1) a védjegyet, amelyet egy harmadik fél lajstromoztatott, a korábbi használó és/vagy annak jogutóda Koreában *bona fine* és folytonosan használja a harmadik fél bejelentési napja előtt és (2) olyan mértékben, hogy a védjegy a koreai fogyasztók körében egy sajátos forrás jelöléseként legyen elismerve a harmadik fél általi bejelentés időpontjától kezdve.

Az új törvény szerint „minden vizuálisan felismerhető dolog” részesíthető védjegyyalomban. Ilyen vonatkozásban megjegyezzük, hogy olyan esetekben, amikor egyetlen színt kívánnak lajstromoztatni, szükség van annak bizonyítására, hogy a szín vagy színkombináció az átlagos koreai fogyasztók körében „második jelentésre” tett szert.

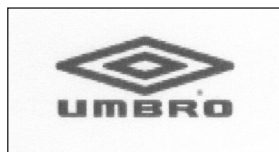
A korábbi védjegy törvény szerint amikor egy lajstromozott védjegyet véglegesen és visszavonhatatlanul törölnék használat hiánya miatt, a sikeres kérelmező három hónap ha-

táridőt kap arra, hogy a törölt védjeggyel azonos saját védjegyére vonatkozó lajstromozási kérelmet benyújtson. Ezt a határidőt túlságosan rövidnek minősítették különösen olyankor, amikor több védjegy ellen nyújtanak be használat hiánya miatt törlési keresetet. Ezt elismerve az új törvény hat hónapot engedélyez arra, hogy a sikeres kérelmező saját hasonló védjegyét lajstromoztassa.

A publikált védjegy elleni felszólalás határidejét 30 napról két hónapra hosszabbították meg, amivel a felszólalási tevékenységet kívánják élénkíteni, illetve egyúttal csökkenteni kívánják a megadott védjegyekkel kapcsolatos vitákat.

Ha egy védjegybejelentést a benyújtás napjától számított egy hónapon belül visszavonnak vagy ejtenek, a hivatali illetéket visszafizetik a hivatal által kiadott határozat kézhezvételétől számított egy éven belül benyújtott kérelem alapján.

B) A dél-koreai Legfelsőbb Bíróság döntése szerint a sportszereket gyártó angol Umbro cég nem lajstromozhatja alábbi védjegyét Dél-Koreában, mert – szemben az alsófokú bíróság döntésével – a két rombuszból álló logó egy „egyszerű és közönséges jel”, amely nem disztinktív a fogyasztók számára.

Dominikai Köztársaság

A) A Dominikai Köztársaság kormánya 2007. április 3-án letétbe helyezte a Budapesti Szerződéshez való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően ez a nemzetközi egyezmény a Dominikai Köztársaságra nézve 2007. július 3-án lépett hatályba.

B) A Dominikai Köztársaság kormánya 2007. május 16-án letétbe helyezte az új növényfajták oltalmára létesült nemzetközi egyezményhez (UPOV) való csatlakozás okmányát, és ezzel az UPOV-egyezmény 64. tagországa lett.

Egyesült Arab Emírátsok

Az Egyesült Arab Emírátsok elsőfokú bírósága az angol *Harrods Limited* (Harrods) és a helyi *Harrods Tourism* (HT) cég közötti jogvitában a felperes javára döntött.

Az ügy háttere, hogy a HARRODS védjegyet birtokló felperes pert indított HT ellen, mert az övével azonos védjegyet lajstromoztatott, és azonos kereskedelmi nevet használt.

A bitorlási pert lezáró bírósági döntés megállapítja, hogy a HARRODS TOURISM név első tagja utánozza a világszerte jóhírű HARRODS védjegyet; emellett a kifogásolt védjegy kétségtelenül a közönség megtévesztéséhez vezet. A HT szándékosan lemásolta a felperes védje-

gyét, amivel megteveszti a vásárlóközönséget az áruk eredetét és a nyújtott szolgáltatásokat illetően. Ezért a bíróság törölte az alperes HARRODS védjegyét.

Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyság Szellemi Tulajdon-hivatala és a Japán Szabadalmi Hivatal elnöke megállapodást írt alá, amelynek alapján meg fogják gyorsítani a mindkét országban benyújtott szabadalmi bejelentések vizsgálatát.

Európai Szabadalmi Hivatal

Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) elnöke, Alain Pompidou egy szellemi tulajdon-védelemmel foglalkozó szaklap újságírójának adott interjú kapcsán, azzal a kérdéssel is foglalkozva, hogy az ESZH milyen módon kívánja fenntartani, illetve növelni munkájának színvonalát, lényegileg a következőket mondta.

Az ESZH gyakori tréningekkel biztosítja, hogy 3500 elővizsgálója munkájában jogilag és műszakilag egységes megközelítést alkalmazzon. Egyúttal folyamatosan bővíti és ellenőrzi 62 milliónál nagyobb számú dokumentumát őrző tárá, amelynek színvonalát az biztosítja, hogy az anyagot állandóan ellenőrzik: így például 2005-ben 4,6 millió dokumentumot néztek át, aminek eredményeként kézzel 314 000 helyesbítést végeztek.

Az ESZH elővizsgálói a legfontosabb személyek az ellenőrzési folyamatok minőségének biztosításában. Egy szabadalom megadására vonatkozó döntést azonban ellenőriz egy másik vizsgálóosztály elővizsgálója, aki áttekinti az alaki szempontokat, és egy osztályvezető, aki a szabadalmi bejelentés lényegét ellenőrzi. E második ellenőrzés után minden egyes egység felelős igazgatója egy harmadik ellenőrzést végez kiválasztott aktákban. Emellett a Minőségellenőrzési Főigazgatóságon egy negyedik minőségellenőrzési szint fejlesztése van folyamatban. E minőségellenőrző szintek mindegyikét megelőzi egy döntés, és azok bármelyike eredményezheti további kutatás és vizsgálat előírását.

A szabadalmak nem kielégítő minősége elleni védekezés első vonalát az elővizsgáló és az engedélyezési eljárás biztosítja. A második vonal a felszólalási és fellebbezési eljárásokban rejlik. Bár az ESZH által engedélyezett szabadalmaknak legfeljebb 7%-a jut felszólalási vagy fellebbezési szakaszba (a vitatott szabadalmak kétharmadát módosítják vagy visszautasítják), ezek az eljárások hatékony eszközt képeznek az ESZH által hozott döntések felülvizsgálatában. Ennek eredményeként kevésbé használják a védekezés harmadik vonalát képező, a nemzeti bíróságok által történő megsemmisítési eljárást.

2004-ben az eljárás átláthatóságát tovább javították a „bővített európai kutatási jelentés” (Extended European Search Report, EESR) bevezetésével, ami a kutatási jelentés publikálásakor a bejelentő számára egy első, nem kötelező véleményt nyújt találmányának szabadalmazhatóságáról. Ennek megfelelően az EESR segíti a bejelentőt abban, hogy már az eljárás

kezdeti szakaszában dönteni tudjon az eljárás folytatását illetően, mielőtt jelentős időt és pénzt ölt volna bejelentésébe.

A minőségi rendszer célja, hogy biztosítsa a szervezet és a környezet változásai mellett is a minőség fenntartását.

Az ESZH működési környezete az utóbbi években nyilvánvaló változásokon ment át. A fő változás a munkamennyiség növekedése, ami 2005-ben közel 194 000 bejelentést jelentett, és ez tíz év alatt 148%-os növekedésnek felel meg.

A fentiekre tekintettel az ESZH 2004-ben egy elkötelezett minőségkezelési rendszer alaki bevezetését kezdte el, súllyal az elővizsgálat (kutatás, vizsgálat és felszólalás) területén, és az ESZH 2005. évi átszervezésének részeként létrehozta a Minőségellenőrzési Főigazgatóságot.

Az ESZH arra is törekszik, hogy javítsa az ügyfeleinek nyújtott szolgáltatásokat. Ezt tükrözi az új Metrikus és Szabványügyi Igazgatóság tevékenysége, amely átvette az ügyfelek elégedettségének ellenőrzését. Ennek az igazgatóságnak a Minőségellenőrzési Főigazgatóságba való beiktatása azt fogja biztosítani, hogy az ESZH még szorosabban követi figyelemmel az ügyfelek kívánságait termékei minőségének ellenőrzésekor és eljárásainak időszűrűsítésében.

Európai Unió

Bár a nyelvkérdéssel és a jogérvényesítéssel kapcsolatos viták régóta gátolják a közösségi szabadsalomra vonatkozó terveket, az Európai Bizottság 2007. április 3-án – utolsó erőfeszítésként – egy jogi keretet javasolt, amely szerinte elfogadható alternatíva mind a kis-, mind a nagyvállalatok számára.

A Bizottság „hibrid” megközelítésként egy kétlépéses megoldást javasolt annak a vitának a megszüntetése céljából, hogy nemzeti bíróságok vagy egy európai uniós bíróság mondja ki szabadsalmi ügyekben a végső szót. A kérdés politikai érzékenysége tekintettel az Európai Bizottság terve célzatosan határozatlan bizonyos részleteket illetően, ideértve azt a kérdést is, hogy hogyan kellene kezelni az Unió 27 tagállamában beszélt 23 hivatalos nyelvet.

A Bizottság tervének első fázisában a tagállamoknak meg kellene egyezniük a kezdeti jogvitákat feloldó elsőfokú nemzeti bíróságok felállításának jogi keretében. A terv azt is megállapítja azonban, hogy az Európai Bíróság (European Court of Justice, ECJ) lenne minden olyan jogi vita esetén a végső fórum, amelyet nemzeti szinten nem tudnak eldönteni.

A következő lépés egy egységesített és speciális szabadsalmi bíróság létesítése lehetne, amelynek hatáskörébe az európai szabadsalmakkal és a jövőbeli közösségi szabadsalmakkal kapcsolatos jogviták tartoznának. A Bizottság szerint „első lépésként a munkát arra kellene összpontosítani, hogy egyetértés jöjjön létre a tagállamok között az alapelvekről”.

Ha a Bizottság az elkövetkező hónapokban előrehaladást lát a bíróságok kérdésében, formai javaslatot fog tenni egy az egész Unióra érvényes szabadsalmi rendszer vonatkozásában.

2006-ban Charlie McCreevy belső piaci biztos felvetette azt a gondolatot, hogy az Európai Unió csatlakozzon az Európai Szabadalmi Hivatal által kezdeményezett Európai Szabadalmi Pereskedési Egyezményhez (European Patent Litigation Agreement, EPLA). A Bizottságnak az a törekvése azonban, hogy egybevonják a közösségi szabadalomra vonatkozó javaslatot a bíraskodási kérdésekre vonatkozó EPLA-val 2006 decemberében abba az akadályba ütközött, hogy Franciaország kinyilvánította: csupán olyan kezdeményezést támogatna, amely szerint az Európai Unió legmagasabb fokú bírósága, az ECJ lenne a legfelsőbb fórum a szabadalmi vitákban.

A bíraskodási kérdések mellett az Európai Unió tagállamai sohasem tudták korlátozni a nyelvek számát ahhoz, hogy csökkenteni lehessen a fordítási költségeket. A Bizottság ez év április 3-i nyilatkozatában a kérdés lehetséges megoldásaként említette a számítógépes fordítási szoftvert.

A Bizottság szerint újabb tanulmányok azt mutatták, hogy egy olyan megadott európai szabadalom, amelyet 13 országban kívánnak érvényesíteni, mintegy 11-szer költségesebb, mint egy amerikai szabadalom, és 13-szor költségesebb egy japán szabadalomnál. Ehhez járul még, hogy a szabadalmak magas fordítási és jogi költségei a lajstromozást, jogérvényesítést és megsemmisítést rendkívül költségessé és fáradságossá teszik különösen a kis- és közepes vállalatok számára.

McCreevy szerint ez nem fenntartható állapot. „Nincs más választásunk, mint megpróbálni csökkenteni a szabadalmazási költségeket, és javítani a jelenlegi pereskedési rendszert az Európai Unióban”. Figyelmeztetett azonban, hogy a szabadalmi kérdésben fennálló holtpontról való elmozdulás minden tagállamtól kompromisszumot kíván. „Ha továbbra is érvényesülnek a rövidlátó és önző érdekek, az európai reformra vonatkozó törekvések hajótörést fognak szenvedni, aminek az európai gazdaság issza majd meg a levét. Az idő sürget, ezért az európai innovációs politikát a jövőhöz kell igazítani. Ha nem cselekszünk most, ez súlyos veszteséget fog okozni. Őszintén remélem, hogy az érintettek felveszik ezt a kesztyűt.”

Egy 2007. március 27-én az új terv feltárása előtt tartott beszédében McCreevy a következő követelményeket említette:

- a szabadalmi bíraskodásnak megfelelő közelséget kell biztosítani a felhasználókhöz, és korlátozott számú elsőfokú bíróságot kell magában foglalnia egy teljesen központosított fellebbezési bírósággal együtt;
- az elsőfokú bíróságoknak, amelyek a meglévő nemzeti szerkezeteket használnák fel, egy egységes bírósági rendszer lényeges részét kell képezniük;
- a bíraskodásnak a meglévő európai és a jövőbeli közösségi szabadalmakra kell kiterjednie, és hatáskörébe kell tartozniuk a bitorlási és jogérvényesítési pereknek;
- a fellebbezési bíróságnak és az elsőfokú bíróságoknak azonos eljárási szabályok szerint kell működniük;

- a szabadalmi bíraskodásban az ECJ-t az európai ügyekben illetékes végső fórumnak kell tekinteni, ideértve a jövőbeli közösségi szabadalmak érvényességével kapcsolatos kérdéseket is.

Végül lényegesnek mondta olyan körülmények kialakítását, ahol „virágozhatnak a kis és közepes vállalatok”.

Hollandia

A Hollandiában 2007. április 1-jétől érvényesített európai szabadalmak hatálya a Holland Antillákra is kiterjed. Az új szabályozás a 2007. április 1-je előtt engedélyezett európai szabadalmakra is vonatkozik, ha azokat Hollandiára nézve érvényesítették.

India

A) A Szövetségi Bíróság a *Verizon v. Vonage*-ügyben az alperest 58 millió dollár kártérítés fizetésére kötelezte a felperes három szabadalmának bitorlásáért.

A Verizon szóban forgó szabadalmi internetprotokoll alapú hanghívások (Voice-over-Internet-Protocol, VoIP) szokásos telefonhálózatra való kapcsolására, továbbá hívásvárakoztatás megvalósítására és üzenetrögzítő szolgáltatásra vonatkoztak.

A Verizon hét szabadalmának bitorlásáért perelte be a Vonaget. A Szövetségi Bíróság a bitorlást három szabadalommal kapcsolatban ismerte el. A bíróság döntése szerint az alperesnek az 58 millió dolláron kívül az összes jövőbeli eladása után 5,5% licencdíjat is kell fizetnie.

B) A felperes a VOLTAS védjegyet lajstromoztatta a delhi védjegy hivatalnál, és kérte az alperes VOLMAX védjegyre vonatkozó lajstromozási kérelmének elutasítását. A hivatal helyt adott a keresetnek, és elutasította a lajstromozási kérelmet. Ez ellen a VOLMAX védjegy lajstromozását kérő fél fellebbezést nyújtott be a Felsőbírósághoz.

Az alperes arra hivatkozott, hogy a VOLMAX védjegy teljesen különbözik a VOLTAS védjegytől, és a megfelelő áruk is teljesen különbözők.

A felperes arra hivatkozott, hogy mind ő, mind az alperes gyógyászati termékek gyártásában érdekelt, és ő 14 védjegyet használ, amelyek mind „vol-” előtaggal kezdődnek.

A bíróság megállapította, hogy a VOLMAX védjegy fonetikusan, vizuálisan és szerkezetileg is hasonlít a felperes VOLTAS védjegyéhez, amely már korábban is forgalomban volt. Emellett az alperes védjegyének lajstromozása nemcsak a kereskedelemben, hanem a fogyasztók tudatában is zavart okozna. Így a védjegy hivatal döntése megalapozott. Ezért a bíróság a fellebbezést elutasította.

C) A Sony cég 2001 januárjában kérte a bombayi Felsőbíróságtól, hogy tiltsák el az alperest a SONNY név használatától, mert az a fogyasztók megtévesztését eredményezi, és ezzel rontja a felperes hírnevét és üzleti tevékenységének eredményességét.

A bíróság helyt adott a felperes keresetének, és az alperest eltiltotta a SONNY név használatától.

Irán

A) A konyhai berendezéseket gyártó cseh Tescoma cég kérte a két iráni polgár által benyújtott TESCOMA-PRAKTIK védjegybejelentés törlését arra hivatkozva, hogy a TESCOMA védjegye saját cégnevéből származik, és azt számos országban lajstromozták. Arra is hivatkozott továbbá, hogy a „praktik” szó hozzáadása nem tette a TESCOMA-PRAKTIK védjegyet disztinktívvé, és a fogyasztókat megtévesztené az áruk forrásával kapcsolatban.

A bíróság megállapította, hogy a TESCOMA-PRAKTIK védjegy részben hasonló a TESCOMA védjegyhez, és a fogyasztók megtévesztéséhez vezetne. Ezért a bíróság a Tescoma javára ítélték, és elrendelte az iráni védjegybejelentés törlését.

A bíróság végleges döntését 2007. március 25-én publikálták az iráni hivatalos közlönyben.

B) A svájci Société des Produits Nestlé SA kérte az Iráni Védjegy hivataltól a fárszi írású NIMO védjegybejelentés törlését arra hivatkozva, hogy az megtévesztően hasonlít a saját NIDO védjegyéhez.

A védjegy hivatal elutasította a Nestlé kérelmét, azonban a fellebbezési bíróság törölte a védjegy kérelmet.

Jemen

Jemen 2007. március 1-jén csatlakozott a Párizsi Unió Egyezményéhez. Ezért szabadalmi bejelentések esetén egy éven belül, védjegy- és mintabejelentések esetén hat hónapon belül igényelhető Jemenben uniós elsőbbség, amihez egyébként az elsőbbségi irat hiteles másolatát is be kell nyújtani.

Kanada

A) 2007. június 2-től kezdve a Kanadai Szabadalmi Hivatal szabadalmi bejelentések esetén olyan nyilatkozat benyújtását kívánja, amelyben a megnevezett bejelentő közli, hogy milyen alapon jogosult a bejelentés benyújtására és a szabadalom megadására.

Ilyen jogi alap lehet például, hogy a bejelentő(k) a feltaláló(k), vagy a bejelentő(k) a feltaláló(k) munkaadó/ja(i), a feltaláló(k) átruházta(k) a bejelentés jogát, megegyezés a feltaláló(k) és a bejelentő(k) között, a bejelentő(k) neve megváltozott stb.

Ez a nyilatkozat az átruházási irat helyett nyújtandó be.

B) A kanadai Fellebbezési Bíróság a *Pharmawest Pharmacy Ltd. v. Thorkelson*-ügyben 2007. április 19-én döntést hozott, amelyben megállapította, hogy érvénytelenek a Thorkelson CANADA DRUGS és CANADADRUGS.COM védjegyei, ha azokat gyógyszerár vagy drogéria működtetése kapcsán használják akár védjegyként, akár online műveletek közben. A döntés szerint a védjegyek azért érvénytelenek, mert egyértelműen deszkriptívek, és a védjegybejelentések benyújtása óta nem szereztek megkülönböztető jeleget.

C) A kanadai Fellebbezési Bíróság a *Baxter International* (Baxter) v. *T.T. Kalbe Farma*-ügyben 2007. április 30-án hozott döntést, amelyben helyt adott a Baxter fellebbezésének, és hatálytalanította a védjegyhivatal határozatát, amellyel törölte a Baxter RENAMIN védjegyét. A bíró ugyanis megállapította, hogy a Baxter által szolgáltatott új bizonyítékok megalapozzák a védjegy megkívánt használatát.

Kína

A pekingi 1-es számú Közbenső Bíróság 2006. decemberében széles körű érdeklődéssel kísért újabb döntést hozott, amelyben megerősítette a Pfizer Viagra-szabadalmára vonatkozó, 2006. júniusi döntését.

A Pfizer Viagrára vonatkozó nemzetközi (PCT) szabadalmi bejelentése Kínában 1995-ben lépett nemzeti szakaszba. A bejelentésre három végzés után a Kínai Szabadalmi Hivatal 2001-ben egy igényponttal engedélyezett szabadalmat. Ezt követően 13 felszólalást (egy magánszemély és 12 gyógyszergyártó cég) nyújtottak be a szabadalom megadása ellen. A hivatal Szabadalmi Felülvizsgálati Tanácsa a szabadalmat érvénytelennek nyilvánította a szabadalmi törvény 26. szakasza alapján, amely előírja, hogy egy szabadalmi bejelentőnek a gyógyszert „olyan módon kell leírnia, amely elég világos és teljes ahhoz, hogy a vonatkozó terület egy szakembere számára lehetővé tegye a találmány megértését”.

A Pfizer megfellebbezte a tanács döntését a pekingi 1-es számú Közbenső Bíróságnál, amely kizárólagos hatáskörrel rendelkezik a Szabadalmi Felülvizsgálati Tanács adminisztratív döntéseinek a felülvizsgálatára. Ez a bíróság 2006 júniusában érvénytelenítette a tanács határozatát, és utasította, hogy új határozattal helyezze érvénybe a Viagra-szabadalmat.

2006 decemberében ez a bíróság megerősítette 2006. júniusi döntését, és elrendelte, hogy két bitorló gyógyszergyár szüntesse meg a Viagra gyártását, és kártérítésként fizessen 38 000 USD-t a Pfizer számára.

Lettország

A) 2007. március 1-jei hatállyal módosították az 1995. évi szabadalmi törvényt. A módosítások a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésére vonatkozó 2004/48/EC és 2001/83/EC számú Európa tanácsi irányelveken alapszanak.

2007. március 1-jén a védjegyekre és földrajzi árujelzőkre, a mintákra és a félvezető termékek topográfiájának oltalmára vonatkozó törvények módosításai is hatályba léptek.

A módosítások a szellemi tulajdon-jogok bitorlása ellen fokozott oltalmat biztosítanak.

B) Lettország kormánya értesítette a Szellemi Tulajdon Világszervezetét, hogy PCT-bejelentések esetén 2007. március 1-jével lezárta a nemzeti utat. Ennek következtében a 2007. március 1-jén vagy azt követően benyújtott nemzetközi bejelentésekben Lettországot a nemzeti út kizárásával csak európai szabadalom megadása céljából lehet megnevezni.

Málta

Málta 2006. december 1-jén letétbe helyezte az Európai Szabadalmi Egyezményhez (ESZE) való csatlakozás okmányát, így az Máltára nézve 2007. március 1-jén vált hatályossá. Ezzel az ESZE tagjainak száma 32-re emelkedett.

Montenegró

A) Montenegró kormánya 2006. december 4-én a WIPO-nál letétbe helyezett egy olyan nyilatkozatot, hogy területén a PCT az ország függetlensége kinyilvánításának napjától, vagyis 2006. június 3-tól kezdve érvényes.

B) Montenegró kormánya 2007. május 19-i hatállyal megalapította a Szellemi tulajdonvédelmi Hivatalt, amely a rendelet szerint „60 napon belül”, vagyis 2007. július 18-án vagy azt megelőzően megkezdte munkáját. Ehhez a kormánynak 2007. május 29. előtt ki kellett neveznie egy ideiglenes igazgatót és 2007. július 18. előtt egy végleges igazgatót.

Valószínű, hogy az új hivatal csak 2007 szeptemberében kezd szolgáltatásokat nyújtani.

Olaszország

15 hónappal azt követően, hogy az olasz kormány eltörölte a szabadalmi díjakat, új díjtáblázatot adott ki, amely kedvez azoknak a bejelentőknek, akik bejelentésüket elektronikus úton nyújtják be. Egy ilyen bejelentés díja ugyanis 50 EUR, szemben a papíron benyújtott, 10 oldalnál nem hosszabb szabadalmi bejelentések esetén fizetendő 120 EUR díjjal. Az 50 oldal terjedelmű, papíron benyújtott bejelentés díja 600 EUR.

Örményország

Örményország kormánya 2007. április 13-án letétbe helyezte az ipari minták nemzetközi lajstromozására vonatkozó Hágai Egyezményhez való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően az egyezmény Örményországra nézve 2007. július 13-án lépett hatályba.

Spanyolország

A) 2006. június 7-én hatályba lépett a szabadalmi törvény, a védjegy törvény és a mintatörvény módosítása azzal a céllal, hogy a spanyol törvényeket összhangba hozzák a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésére vonatkozó, 2004/48/EC európai iránnyal.

A legfontosabb változások a kártérítéssel kapcsolatosak. A szabályok ezen a területen most majdnem minden szellemi tulajdon-jog vonatkozásában azonosak. A kártérítésre vonatkozó jogot kiterjesztették úgy, hogy az egyaránt vonatkozik a jogtulajdonosok által

elszenvedett kárra és a profitveszteségre. A jogtulajdonosok kompenzációt igényelhetnek a bitorlás közvetlen következményeként szenvedett kárért és a bitorlás bizonyítékainak feltárása kapcsán felmerült költségekért. Emellett a jogtulajdonosok kártérítést igényelhetnek negatív pénzügyi következményekért (például a jogtulajdonos becsült haszna abban az esetben, ha a bitorlás nem fordult volna elő, és a bitorló által nyert jogtalan profit) vagy azért a licencdíjért, amelyet a bitorlónak kellett volna fizetnie a használati engedélyért.

A védjegy- és mintabitorlási esetekben a jogtulajdonosok kompenzációt igényelhetnek a megkülönböztető jel vagy minta hírnevében okozott kárért, különösen, ha a bitorló termékek hibásak, vagy ha a termékek forgalmazása nem felel meg a védjegy által nyújtani kívánt benyomásnak.

A törvény az erkölcsi kár megtérítésére is lehetőséget nyújt még akkor is, ha nem bizonyítottak pénzügyi veszteséget. Az erkölcsi kár hagyományosan a szerzői jog bitorlásához kapcsolódott; az új szabályozás azonban azt is lehetővé teszi, hogy szabadalmak, védjegyek és minták bitorlásával okozott erkölcsi károk esetén is lehessen kártérítést igényelni.

B) A barcelonai 4. számú Kereskedelmi Bíróság 2007. január 29-én igen érdekes döntést hozott. Az ügy háttere, hogy az *Alfa Wassermann* (Alfa) pert indított a *Valeant Pharmaceuticals* (Valeant) ellen egy 1989. október 9-én (amikor a vegyi és gyógyászati termékek szabadalmazása még tiltva volt Spanyolországban) benyújtott, és 1992. december 23-án (amikor a TRIPS-megállapodás Spanyolországban még nem lépett hatályba) engedélyezett szabadalom bitorlása miatt.

A Valeant ellenintézkedésként kérte az Alfa szabadalmának megsemmisítését azon az alapon, hogy az a kalcitonin hatóanyag és bizonyos segédanyagok egyszerű keverékéből álló gyógyászati termékre vonatkozik. Az Alfa tagadta ezt a tényt, és azzal érvelt, hogy a szabadalom gyártási eljárást, nem pedig terméket védett.

A bíróság megállapította, hogy a szabadalom ténylegesen egy gyógyászati termékre vonatkozik, és elemezte a vonatkozó jogi tényeket, nevezetesen (i) az európai szabadalom spanyol részének a megsemmisítési lehetőségét azon az alapon, hogy az gyógyászati termékre vonatkozik, és (ii) bizonyos TRIPS-rendelkezések alkalmazhatóságát olyan szabadalmakra, amelyeket a TRIPS-megállapodás spanyolországi alkalmazásának időpontja előtt engedélyeztek.

Az első jogi tény kapcsán a bíróság elfogadta a Valeant által előadott érveket, és az Európai Szabadalmi Egyezmény 138. szakaszával összhangban arra következtetett, hogy egy európai szabadalmat egy szerződő állam törvénye alapján csak akkor lehet megvonni, ha tárgya nem szabadalmazható. A spanyol fenntartásnak megfelelően a gyógyászati termékek 1992. október 7-e előtt nem voltak szabadalmazhatók Spanyolországban, ezért egy ezen időpont előtt benyújtott európai szabadalom spanyol része megvonható.

A második jogi tény kapcsán az Alfa az alábbi érveket adta elő:

- a vegyi és gyógyászati termékek a TRIPS-megállapodás 27. szakasza alapján szabadalmazhatók;

- a TRIPS-megállapodás 70(2) szakasza alapján a szerződő államok kötelesek alkalmazni a megállapodásnak az érvényes szabadalmakra vonatkozó kötelezettségeit, ezért lehetetlen érvényteleníteni egy termékszabadalmat; és
- a TRIPS-megállapodás a fentiek következtében eltörölte a spanyol fenntartást.

A Valeant azt állította, hogy az Alfa-szabadalom származtatott érvényességének elfogadása a 27. és 70(2) szakasz alkalmazása alapján figyelmen kívül hagyná azt a tényt, hogy a vegyi és gyógyászati termékek Spanyolországban a TRIPS-megállapodás hatálybalépése előtt szabadalmazhatók voltak, és így különösen azzal járna, hogy a megállapodást alkotmányellenesen visszamenőleges hatállyal alkalmazzák. Emellett a Valeant azzal is érvelt, hogy az Európai Szabadalmi Egyezményt módosító törvény – amely szerint a fenntartásra vonatkozó 167. szakaszt hatálytalanítani kellett – megállapította, hogy a fenntartás által befolyásolt szabadalmakat úgy kell tekinteni, hogy azokat a fenntartás a szabadalom által biztosított teljes oltalmi idő alatt befolyásolta.

A bíróság megállapította, hogy a TRIPS-megállapodás szerinti kötelezettségeket alkalmazni kell azon hatályban levő szabadalmakra, amelyeket jogosan engedélyeztek; ha egy szabadalmat semmisnek nyilvánítanak, ezt úgy kell érteni, hogy az soha nem fejtett ki semmilyen hatást. A bíróság azt is megállapította, hogy a TRIPS-megállapodás nem érvényesíthet olyan szabadalmat, amely a korábbi törvény szerint érvénytelen volt, és így nem alkalmazható visszamenőleg egy szabadalomra. Ezért a bíróság az Alfa szabadalmát semmisnek nyilvánította.

Ez a döntés ellentmond a barcelonai 3. számú Kereskedelmi Bíróság által 2006. október 16-án az *Olsansapine*-ügyben (amelyre az eljárás alatt az Alfa hivatkozott) hozott döntésnek.

Áprilisi számunkban ismertettük a Madridi Fellebbezési Bíróság 2006-ban egy hasonló ügyben hozott döntését, amelyben elutasított egy gyógyszertermékre vonatkozó európai szabadalom Spanyolországban megerősített részének a megsemmisítésére irányuló keresetet.

Szabadalmi Együttműködési Szerződés

A) A PCT-reform munkabizottsága 2007. április 23-tól 26-ig tartotta 9. ülését. A munkabizottság elfogadta a végrehajtási utasítás javasolt módosításait, amelyeket a tagországok 2007 őszén tartandó 9. közgyűlésének fognak megfontolásra előterjeszteni.

A javasolt módosítások közül említést érdemel, hogy lehetővé kívánják tenni a bejelentők számára, hogy kérjék: a Nemzetközi Kutatási Hatóság vegye figyelembe egy másik hivatal által korábban végzett kutatás eredményeit. Ez hasonló lenne ahhoz, hogy egy nemzetközi kutatási hatóságként működő hivatal jelenleg is figyelembe veheti a saját maga által végzett kutatást.

További, a tagállamok közgyűlése elé terjesztendő módosítást javasolnak a 26bis.3(d) szabály kapcsán, amely szerint egy átvevőhivatal meghosszabbíthatná az elsőbbségi jog helyreállítására vonatkozó kérelem illetékének befizetésére engedélyezett határidőt.

A munkabizottság megállapította, hogy a közgyűlés elé terjesztendő módosításokon kívül nem maradtak elintéznivaló tételek a PCT reformjával kapcsolatos munkarendjükön. Ezért a munkabizottság javasolni fogja a PCT közgyűlésének, hogy nyilvánítsa befejezettnek a reform-munkabizottság munkáját.

B) A Nemzetközi Iroda közlése szerint a 2006-ban benyújtott nemzetközi bejelentések száma közelítőleg 145 300. Ez a szám azért csak közelítő, mert a Nemzetközi Iroda 2007 első hónapjaiban is kap olyan PCT-bejelentéseket, amelyeket a nemzeti és a regionális hivataloknál 2006-ban nyújtottak be.

A legtöbb bejelentést (az összes bejelentés 34,1%-át) az Amerikai Egyesült Államok bejelentői nyújtották be. Ezután Japán (18,5%), majd Németország (11,7%), Dél-Korea (4,1%) és Franciaország (4,1%) következik.

Az Európai Szabadalmi Egyezmény tagállamaitól érkezett bejelentések az összes nemzetközi bejelentés 33,8%-át teszik ki.

2006-ban a legtöbb bejelentést benyújtó vállalatok a következők voltak:

1. Philips Electronics N.V. (NL)	2495
2. Matsushita (JP)	2344
3. Siemens (DE)	1480
4. Nokia (FI)	1036
5. Bosch (DE)	962
6. 3M (US)	727
7. BASF (DE)	714
8. Toyota (JP)	704
9. Intel (US)	690
10. Motorola (US)	637

Szaúd-Arábia

A *Solen Cikolata Gida Sanayi Ve Ticaret Anonim Sirketi* török cég 2005. december 21-én kérelmet nyújtott be a MAXBAR védjegy édességekre vonatkozó lajstromozása iránt. A kérelmet 2006. július 28-án publikálták a védjegyközlönyben. Az amerikai *Mars, Incorporated* cég felszólalt a védjegybejelentés ellen arra hivatkozva, hogy az megtevesztően hasonlít a cég MARS védjegyéhez.

A Szaúd-arábiai Védjegy hivatal megállapította, hogy a felszólalás alaptalan, mert nem áll fenn a megtevesztő hasonlóság veszélye. Ezért a felszólalást elutasította.

Szingapúr

2007. január 22-én a parlament elfogadta a szabadalmi és a védjegy törvény módosításait.

A) A módosított szabadalmi törvény 2007. április 1-jén lépett hatályba. A szabadalmi törvény változásának megfelelően – szintén április 1-jei hatállyal – módosították a törvény végrehajtási utasítását is.

A törvény módosítás célja volt, hogy a hazai szabályozást összhangba hozzák a Szabadalmi Együttműködési Szerződés (PCT) szintén 2007. április 1-jétől hatályos módosításaival.

A módosítások a 2007. április 1-jén vagy azt követően benyújtott bejelentések esetén két fő területet érintenek:

a) Egy bejelentő 12 hónap eltelte után is igényelheti Szingapúrban egy korábbi bejelentés elsőbbségét bizonyos feltételek fennforgása esetén. Ilyenkor a szabadalmi hivatal elnöke azt veszi figyelembe, hogy a bejelentés későbbi benyújtása akaratlan volt-e, illetve a fennálló körülmények mellett kellő gondosság figyelembevételével történt-e.

b) Hiányzó rajzokat vagy leírásrészeket a bejelentés benyújtása után is hozzá lehet adni a bejelentéshez bizonyos feltételek megléte esetén anélkül, hogy a bejelentő elvesztené az eredeti bejelentési napot.

A szabadalmi törvény és a végrehajtási utasítás módosításait a szabadalmi hivatal 2006 júniusában publikálta, és 2006 júliusában és augusztusában a tervezett változtatásokhoz bárki megjegyzéseket fűzhetett.

B) A módosított védjegy törvény (Trade Marks Amendment Act 2007) 2007. július 2-án lépett hatályba.

A módosítás fő célja volt, hogy a védjegy törvény bizonyos szakaszait összhangba hozzák a Szingapúri Védjegyjogi Egyezményrel (amelyről előző számunkban írtunk). Ennek megfelelően egy védjegybejelentést két vagy több különálló védjegybejelentésre lehet felosztani.

Az új törvény lehetőséget nyújt arra, hogy egy bejelentő két vagy több, különböző osztályba tartozó áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában egyetlen bejelentésben igényelhesse védjegyek sorozatának a lajstromozását.

A módosított törvény azt is lehetővé teszi, hogy egy védjegy-lajstromozási kérelem alapján lajstromozható használati engedélyt lehessen adni.

Szlovákia

Szlovákiában 2007. március 1-jével a szellemi tulajdonra vonatkozó törvényeket, elsősorban a szabadalmi, a védjegy- és a mintaoltalmi törvényt módosították. A módosítás fő célja az volt, hogy javítsák a szellemi tulajdon jogosultjainak helyzetét a jogérvényesítés területén, és gyorsítsák a jogérvényesítési eljárásokat.

A módosított törvények által bevezetett főbb változásokat az alábbiakban foglaljuk össze.

– A polgári eljárási törvény módosításával egyszerűsítették a szellemi tulajdon-jogok érvényesítési eljárását. Sajátos szabályokat vezettek be az ilyen ügyek bizonyítási eljárásával kapcsolatban, és lehetővé tették bizonyítékok nyelését a fő eljárás megindítása előtt.

– A polgári eljárásnak a kártérítésre vonatkozó szabályait úgy módosították, hogy a szellemi tulajdon-jogok tényleges vagy fenyegető bitorlása esetén fizetendő kártérítés a tényleges kár, profitvesztés, jogtalan gazdagodás vagy a személyi károsodás pénzbeli kompenzációja alapján legyen megállapítható, ha az egyéb típusú kompenzáció nem elegendő.

Tajvan

A) A szabadalmi vizsgálat minőségének javítása céljából 2007. január 1-jétől kezdve a hivatali végzésekhez kutatási jelentést csatolnak, kivéve azokat a bejelentéseket, amelyek kapcsán már kértek érdemi vizsgálatot, vagy amelyek nem elégítik ki azt a követelményt, hogy a találmánynak a természet törvényeit felhasználó műszaki alkotáson kell nyugodnia.

B) 2007. március 28-án a tajvani elnök jóváhagyta a „Szellemi tulajdon-védelmi Bírósági Szervezet”-re vonatkozó törvényt, amely lényeges változást vezet be az olyan ügyekben, amikor egyidejűleg indítanak pert egy szabadalom bitorlása miatt, és ugyanakkor az illető szabadalom érvényességét is kétségbe vonják.

Korábban a bitorlási pert felfüggesztették mindaddig, amíg a Szellemi tulajdon-védelmi Hivatal a szabadalom érvényességével kapcsolatban döntést nem hozott, és a bíróság csak ezután folytatta le a bitorlási eljárást. Emiatt a legtöbb peres ügy rendkívül elhúzódott.

Az új törvény szerint a bitorlási pert nem kell megszakítani az alperesek megsemmisítési keresete miatt, mert a Szellemi tulajdon-védelmi Bíróság jogosult a szabadalom érvényességével kapcsolatban is dönten, vagyis ugyanaz a bíróság dönt a szabadalom érvényessége és bitorlása ügyében is.

Thaiföld

Az amerikai Abbott gyógyszergyár leszállítja Kaletra nevű HIV-gyógyszerének árát 40 százalékkal és közepes anyagi helyzetű országban. Szóvivője közölte, hogy az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization, WHO) vezérigazgatójához, Margaret Chanhoz fordultak annak megbeszélése céljából, hogy javítsák gyógyszereik megszerezhetőségét anélkül, hogy ez hátrányosan befolyásolná új gyógyszerek fejlesztésére irányuló törekvéseiket.

Az Abbott döntése a legújabb lépés egy olyan harcban, amelyet a gyógyszergyártók a thaiföldi kormánnyal folytatnak a thaiföldi Egészségügyi Minisztérium azon döntése miatt, hogy kényszerengedélyt ad a következő három gyógyszerre: Kaletra, Efavirenz (a Merck által Thaiföldön Stocrin néven forgalmazott HIV-gyógyszer) és Plavix (a Sanofi-Aventis és a Bristol-Meyers Squibb által kifejlesztett, trombózisellenes gyógyszer).

Az Abbott egy nyilatkozatban rámutatott: „különösen Thaiföldön teljes mértékben figyelembe vesszük Chan vezérigazgató javaslatát, amely szerint folytatni kell a thaiföldi কর্মánnyal folytatott megbeszéléseket pozitív eredmény elérése érdekében”.

Az Abbott most 40 országban páciensenként és évenként 2200 USD-ről 1000 USD-re csökkentette a Kaletra árát, és kijelentette, hogy ez az ár alacsonyabb, mint a világon bárhol elérhető generikus ár.

A WHO üdvözölte az Abbott lépését, míg a thaiföldi Egészségügyi Minisztérium ezt az alábbi módon kommentálta újságírók számára: „az árcsökkentés azt mutatja, hogy az Abbott megérti helyzetünket”.

Az Abbott a második olyan vállalat, amely csökkentette egy olyan gyógyszer árát, amelynek szabadalmára Thaiföldön kényszerengedélyt adtak. Elsőként 2007. február 14-én a Merck jelentette be, hogy csökkenti a Stocrin árát, és thaiföldi leányvállalatának igazgatója azt állította, hogy ez az árcsökkentés globális jellegű, és független a thaiföldi eseményektől.

Thaiföld nem az első ország, amely a kényszerengedély intézményét használja gyógyszer-gyártó vállalatokkal szemben. Nincs kizárva, hogy a térség más országai is követni fogják Thaiföld példáját.

Itt utalunk arra, hogy Brazília hasonló eljárást követett például az Efavirenz-cel kapcsolatban, amiről „Brazília” címszó alatt számolunk be.

Uruguay

Az uruguayi Ipari, Energia- és Bányai Minisztérium 2007. május 28-án rendeletet adott ki, amely 2007. június 4-én lépett hatályba. A rendelet kivételesen meghosszabbítja azoknak a szabadalmaknak, használati mintáknak és ipari mintáknak az évdíjfizetési határidejét, amelyeknél ez a határidő már lejárt. Ennek megfelelően a hat hónapos díjfizetési határidőt a hivatali közlönyben való meghirdetés napjától számítják, így az 2007. december 4-én fog lejárni, és a szabadalmi hivatal a díj nemfizetés miatt megszűnt szabadalmakat újra érvénybe helyezi az elmaradt díj 50% pótdíjjal való befizetése esetén.

A rendelet nem vonatkozik olyan szabadalmakra, amelyek oltalmi ideje már lejárt.

A díj nemfizetés miatt megszűnt szabadalmak tulajdonosainak kérniük kell szabadalmuk újbóli érvénybe helyezését, és egyidejűleg bizonyítaniuk kell a díj fizetés megtörténtét.

A rendelet alapján nem kell kártérítést fizetni olyan harmadik felek részére, akik azon időszak alatt szereztek jogokat, amíg az újra érvénybe helyezett szabadalom megszűnt állapottban volt.

Üzbegisztán

Üzbegisztán 2006 decemberében csatlakozott a Madridi Jegyzőkönyvhöz, amivel a csatlakozó országok száma 70-re emelkedett.

Vietnam

Vietnam, amely már tagja a Párizsi Uniós Egyezménynek és a PCT-nek, 2007. január 11-én tagja lett a Kereskedelmi Világszervezetnek (World Trade Organisation, WTO) is. A szervezet tagjainak a száma így 150-re növekedett.

Arról is hírt kaptunk, hogy Vietnam csatlakozott a Madridi Jegyzőkönyvhöz is, de a híradás nem közöl időpontot.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

LÁMPÁK SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-05/07

Megkereső: T. P. Kft.

A megkeresés

1. Társaságunk egyebek mellett különféle világítótesteknek az országba történő behozatalával és forgalmazásával foglalkozik.
2. A közelmúltban egy versenytársunk, a Z. B. GmbH azzal keresett meg minket, hogy az egyik, általunk forgalmazott fali-, illetve mennyezetilámpa-család az összetéveszthetőség hasonlít a Z. B. GmbH által forgalmazott PASQUALE lámpacsaládhoz, és ezért társaságunkat a termék forgalmazásának leállítására szólította fel.
3. Tájékoztatjuk a Szerzői Jogi Szakértő Testületet, hogy B. F., a lámpák tervezője a lámpák tekintetében Németországban 2002. április 19-i elsőbbséggel formatervezésiminta-oltalommal rendelkezik.
4. A lámpák Magyarországon nem részesülnek formatervezésiminta-oltalomban, ezért a Z. B. GmbH a lámpák szerzői jogi oltalmára hivatkozik.
5. Jelen felkérésünkhöz csatolunk egy db. PASQUALE, négyzet alakú, és egy db PASQUALE kör alakú lámpát. A lámpák könnyebb azonosítása végett M/2 szám alatt csatoljuk a Z. B. GmbH katalógusának e lámpákat bemutató részét.
6. A PASQUALE lámpák négyzet, illetve kör alakúak, a lámpatest matt alumínium színű, az izzó előtt fehér homokfúvott üveg szórja a fényt.
7. A piacon számos forgalmazó számos hasonló terméke kapható. M/3 szám alatt csatoljuk a H. L. katalógusából vett képeket. M/4 szám alatt csatoljuk az F. L. katalógusából vett képeket. M/5 szám alatt csatoljuk az E. katalógusából vett képeket. M/6 szám alatt csatoljuk az R. katalógusából vett képeket.
8. Álláspontunk szerint a PASQUALE termékcsaládba tartozó lámpák nem állnak szerzői jogi védelem alatt, ugyanis e lámpák nem rendelkeznek egyéni, eredeti jelleggel. A PASQUALE világítótestek éppúgy négyzet, illetve kör alakúak, matt alumínium színűek, és fehér matt üvegen keresztül eresztik át a fényt, mint a piacon fellelhető számos többi hasonló lámpa.
9. Felkérjük a testületet, abban a kérdésben szíveskedjék szakvéleményt adni, hogy a benyújtott PASQUALE világítótestek az Szjt. szerint szerzői jogi védelem alá tartoznak-e.

Az eljáró tanács szakértői véleménye

A szerzői jogi oltalom feltételeit a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (továbbiakban: Szjt.) a következőképpen határozza meg:

„1. § (1) Ez a törvény védi az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat.

(2) Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen:

...

m) az iparművészeti alkotás és annak terve, ...

(3) A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.”

Ez azt jelenti, hogy a szerzői jogi védelemnek a mű „egyéni, eredeti jellegén kívül más feltétele nincs, és nem is lehet. Nem függhet tehát mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől” [miniszteri indoklás az 1–9. §-hoz, 1. § (3) bek.]. Az Szjt. 1. § (2) bekezdésében szereplő felsorolás példálózó jellegű, a szerzői jogi védelemnek tehát az sem feltétele, hogy az egyéni, eredeti alkotás az a)–o) pont valamelyike alá besorolható legyen.

A szerzői jog a kifejezést és nem az ötletet védi. A kifejezés védelme természetesen igazodik a tartalom és a műfajta sajátosságaihoz. Másként mérhető pl. egy helyesírást ellenőrző számítógépi program és egy opera egyéni, eredeti jellege. És másként egy használati tárgyként működő lámpaé vagy egy versé. Az előbbi esetekben a funkció, a használhatóság eléréséhez szükséges paraméterek nagymértékben szűkítik az egyéni, eredeti jelleg kifejezhetőségének terét. Összességében az egyéni, eredeti jelleg megállapíthatóságának minimálisan az a feltétele, hogy a mű ne legyen más mű szolgai másolata (l. A szerzői jogi törvény magyarázata, 26. old., szerk. Gyertyánfy Péter, KJK-Kerszöv, Budapest, 2000 – a továbbiakban: Kommentár). Mint ahogyan a testület arra korábbi szakértői véleményeiben már rámutatott, az alkotás akkor „egyéni”, ha „az adott körülmények között lehetőség van többféle kifejezési módra, s ezek közül a szerző egyéni módon valósítja meg azok egyikét vagy másikat”, és akkor „eredeti”, ha „az nem csupán valamely már meglévő alkotás szolgai másolata”.¹

A szerzői jogok összessége a szerzőt a mű létrejöttétől kezdve illeti meg (Szjt. 9. §). Azaz a szerzői jogi védelem keletkezése, szemben pl. a formatervezésiminta-oltalommal, semmilyen regisztrációt nem igényel, az a mű létrejöttével automatikusan jön létre. Ezért a szerzői jogi védelem, szemben pl. a formatervezésiminta-oltalommal,² nem használja az objektív újdonság fogalmát mint a védelem egyik feltételét. „A szerzői jogi védelemhez csak szub-

¹ Lásd az SZJSZT 38/03 sz. véleménye.

² 2001: XLVIII. törvény 1. § (1) Formatervezési mintaoltalomban (a továbbiakban: mintaoltalom) részesülhet minden új és egyéni jellegű formatervezési minta (a továbbiakban: minta).

2. § (1) Új a minta, ha azzal azonos minta nem jutott nyilvánosságra az elsőbbség időpontját megelőzően.

jektív újdonság kell [1. § (3) bek.], nem pedig objektív iparjogvédelmi jellegű, amely a védelemből a bár ugyancsak önállóan, de később keletkezett (bejelentett) és megoldásában azonos alkotásokat kizárja. Ezért a szerzői jogban az „újdonság” helyett inkább az „eredetiség” kifejezést használjuk. Itt a szerzői jogban az azonos tárgyú, hasonló felépítésű „párhuzamos fejlesztések” (párhuzamosan alkotott önálló művek) egyidejű konkuráló védelmet élvezhetnek ...” (Kommentár, 26. old.)

Tehát annak megállapításánál, hogy a Z. B. GmbH által forgalmazott PASQUALE lámpacsalád szerzői jogi védelem alatt áll-e, csak a lámpák egyéni, eredeti jellege az irányadó.

Az eljáró tanács álláspontja szerint a fenti esetben olyan alkotásokról van szó, amelyek funkcionalitása, használati tárgyi minősége nagymértékben meghatározza azok kialakítását. Ennek ellenére a piacon ismert lámpákhoz képest a PASQUALE lámpák szerkezeti és formai kialakításukban, kivitelezésükben (pl. üveglapok befogásának módja, távtartók kialakítása, fémlapok megmunkálásának módja) tartalmaznak olyan jellegzetességeket, amelyek megalapozzák egyéni és – a bemutatott lámpákhoz képest – eredeti jellegüket, így tehát azok szerzői jogi védelem alatt állnak.

A fent kifejtettek alapján azonban az sem kizárt, hogy a T. P. Kft. által forgalmazott, a megkeresésben be nem mutatott lámpák esetében párhuzamosan alkotott önálló művekről van szó, és nem a PASQUALE lámpák szolgai másolatairól.

*Dr. Vékás Gusztáv, a tanács elnöke
Dr. Lendvai Zsófia, a tanács előadó tagja
Pohárnok Mihály, a tanács szavazó tagja*

MŰFORDÍTÁS SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-08/07

A Pest Megyei Bíróság megkeresése

A megkeresésben feltett kérdések

- A per tárgyát képező fényképezőgéphez kapcsolódó angol nyelvű használati útmutató (a kereset F/2 melléklete, amelynek magyar nyelvű fordítása (a kereset F/3 melléklete) az iratok között szintén megtalálható) önálló szerzői műnek minősül-e?
- Önálló műnek, illetve a fenti kérdésben megjelölt használati útmutató átdolgozásának minősül-e az alperes által készített, ugyanezen fényképezőgéphez csatolt használati útmutató (a kereset F/5 számú melléklete)?

I. A bíróság által feltett kérdések

I.1. (első francia bekezdés): A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban Szjt.) 1. §-ának (1) bekezdése értelmében a törvény az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat védi. Az 1. § (2) bekezdése értelmében a törvény védelme alá tartozó alkotásnak minősülnek – függetlenül attól, hogy a törvény külön megnevezi-e – különösen az irodalmi (pl. szépirodalmi, szakirodalmi, tudományos, publicisztikai) művek. E rendelkezés értelmében tehát a szakirodalmi művek is szerzői jogi védelem alá tartoznak, amennyiben egyéni, eredeti jellegük van. Az „irodalom” kifejezést tehát tágan kell értelmezni, e fogalomkörbe tartoznak a műszaki jellegű, tudományos, szak- és ismeretterjesztő írásművek is.

A törvény – más műfajtákhoz hasonlóan – az irodalmi művek védelmének pozitív feltételül szabja azt, hogy az alkotás szellemi tevékenység eredményeként egyéni, eredeti jelleggel rendelkezzen. Az egyéni, eredeti jelleg követelménye igazodik a tartalom és a műfajta sajátosságaihoz. A szépirodalom alkotásai körében tág tere van az egyedi gondolatok változatos művészi eszközökkel történő megfogalmazásának, míg viszont a szakirodalom területén a funkció, a feladatteljesítés, a szakmaiság követelményrendszere nagymértékben szűkíti az egyéni, eredeti jelleg kifejeződésének terét. Ebben a szűk térben is azonban lehetséges az adott tudományos-szakmai cél különféle megközelítéseivel, a szükségszerűen átadandó ismeretek csoportosításával, megjelenítésével, magyarázatával egyéni, eredeti alkotást létrehozni. Összességében kijelenthető, hogy az egyéni, eredeti jelleg megállapításának, amelyet a törvény a szerzői mű védelmének fennállásához előír, minimálisan az a feltétele, hogy a mű ne legyen más mű szolgai másolata.

A mű fordítása védelmének feltételül az Szjt. 4. §-ának (2) bekezdése szintén az egyéni, eredeti jelleget szabja. A művészeti alkotások egyéni jellegű műfordításai kétséget kizáróan szerzői műnek minősülnek. A szakmai, tudományos művekre vonatkozóan a Szerzői Jogi Szakértő Testület peren kívül, felkérésre 1972-ben készített szakvéleménye szerint a szerzői műről készített fordítás műként való elismerése a fordítás színvonalától, illetve jellegétől függ, így csak konkrét esetekben, konkrét jellemzők alapján dönthető el. A minden fordítói leleményt nélkülöző nyersfordítás nem részesül szerzői jogi védelemben, de a szakirodalmi művek esetében valószínűsíthető, hogy e művek fordítása általában meghaladja a nyersfordítások szintjét, és így védelemben részesülhet.

Mindezek alapján, megvizsgálva a megkereséshez csatolt keresetlevél F/2 és F/3 mellékleteként benyújtott angol nyelvű használati útmutatót és annak magyar fordítását az eljáró tanács megállapítja, hogy azok – bár felépítésükben, elrendezésükben kétségtelen követik a hasonló műszaki leírások szerkesztési elveit – az egyes témákhoz kapcsolódó információk szöveges és grafikus megfogalmazásában, illetve ábrázolásában hordozzák azt az egyéni, eredeti jelleget, amely a védelmet megalapozza. A fordítás ebben az esetben szerzői műről készült, és nem tekinthető tükörfordításnak (nyersfordításnak) mivel felhasználja és értelemszerűen alkalmazza az útmutató témájában a magyar szaknyelvben bevett és meghonosodott szakkifejezéseket, megfogalmazásokat.

Egyéni, eredeti alkotásoknak tekinthetők továbbá az angol és magyar nyelvű változatban azonos módon megjelenő műszaki ábrák, példafotók és grafikus ábrázolások is.

I.2. (második francia bekezdés): Az F/5 mellékletként bemutatott használati útmutató szövegében rövidebb azáltal, hogy az F/3 mellékletben megtalálható magyarázatok és figyelmeztetések kevésbé részletezettek vagy teljesen elmaradnak (pl. biztonsági előírások, képformátumok), a szóhasználat helyenként különbözik (pl. felhasználói beállítások – testreszabás), de a ténylegesen megjelenő szöveg alapvetően az F/3 mellékletben található szöveg átvételének tekinthető. Ugyancsak átvételt valósít meg az alperes az F/5 mellékletben akkor, amikor az F/2–F/3 mellékletben található műszaki ábrákat, példafotókat, grafikus ábrázolásokat változtatás nélkül jelenteti meg az általa kiadott használati útmutatóban. Egyes esetekben (pl. nyakszíj felhelyezése a fényképezőgépre) az F/5 mellékletben csak az átvett ábra jelenik meg, az F/2–F/3 mellékletben hozzá fűzött leírás, magyarázat hiányzik.

Összességében megállapítható, hogy az F/5 mellékletben változtatás nélkül megtalálható az F/2–F/3 melléklet valamennyi ábrájának másolata, a szövegek pedig lényegi változtatás nélkül, kihagyásokkal szerepelnek az F/5 mellékletben.

II. A felperes kérdései (11.P.24723/2006/11.)

1. Az F/5 számon csatolt alperesi kezelési útmutató a felperes angol nyelvű kezelési útmutatójától eltérő, eredeti, egyéni jellegzetességgel bíró műnek minősül-e?
2. A felperesi kezelési útmutatóban található ábrák, grafikák, fényképek szerzői jogi védelem alá tartozó alkotásoknak minősülnek-e?
3. Vizsgálja meg a tisztelt Szerzői Jogi Szakértő Testület a felperesi és alperesi kezelési kézikönyvet abból a szempontból, hogy van-e azonosság, illetve hasonlóság a kezelési útmutatókban lévő ábrák, grafikák, fényképek között, illetve az alperesi kezelési útmutatóban szereplő ábrák, grafikák, fényképek esetében kimutatható-e, hogy azok a felperes engedélye nélküli felhasználásával készültek!
4. Az alperesi kezelési útmutatónak a felperesi művel azonos vagy nagyon hasonló szerkezeti felépítése, koncepciója miatt megállapítható-e a szerzői jog megsértése?

Ad 1. Az F/5 sz. melléklet szerinti használati útmutató az F/2 alatt csatolt angol nyelvű kezelési útmutatóval azonos felépítésű, szerkezetű, azonos témákat azonos sorrendben és logikai rend szerint tárgyal. A két szöveg között a nyelvin túl a különbség csak a részletezettségben van: az F/5 melléklet szövege egyes részleteket (magyarázatokat, figyelmeztetéseket) nem tartalmaz, de ami ténylegesen benne van, az az F/2 melléklet szövegével azonosnak tekinthető.

Ad 2. A felperesi kezelési útmutatóban szereplő ábrák, grafikák, fényképek kielégítik az Sztj. 1. §-ában a mű védelmének feltételül szabott egyéni, eredeti jelleg követelményét, ezáltal szerzői jogi védelem alatt állnak.

Ad 3. A felperesi és alperesi kezelési útmutató ábraanyaga teljes mértékben megegyezik egymással, ugyanazok az ábrák, grafikák, fényképek ugyanazon helyeken szerepelnek mindegyik kiadványban, ami az ábraanyag szolgai átvételére utal.

Ad 4. Tekintettel arra, hogy szakmai jellegű műről van szó, ahol a tematika követelménye (be kell mutatni a fényképezőgépet, és annak működését minden vonatkozásban) határozza meg a szerkezetet és a felépítést, önmagában a koncepció azonossága nem valósít meg szerzői jogi jogsértést.

III. Az alperes kérdései (11.P.24723/2006/9.)

- 1.1. A „műfajon” belül miben áll egy használati-kezelési útmutató egyéni, eredeti jellege, és milyen főbb szempontok alapján határolhatók el egy konkrét termékre készített (párhuzamos) útmutatók egymástól szerzői jogi szempontból?
- 1.2. Milyen szerkesztési és tartalmi elemek, elvek mentén állapítható meg, hogy a felperesi és a per tárgyát képező alperesi magyar nyelvű útmutatók egymáshoz képest önálló műveknek tekinthetők-e?
- 1.3. Az eljárás alapjául szolgáló tényállásra tekintettel kitől és milyen felhatalmazás szükséges a használati útmutató a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (a továbbiakban „Fgytv.”) 12. §-ának (3) bekezdésében az importárakra meghatározott kritériumoknak (amelyek szerint az importárak esetében az árukhoz csatolt idegen nyelvű útmutatóval azonos tartalmú, magyar nyelvű használati és kezelési útmutatót kell a fogyasztó számára biztosítani) megfelelő magyar nyelvű fordításának elkészítéséhez?
- 1.4. A közösségi jogban „jogkimerülés intézményeként” ismert jelenség mely szerzői mű tekintetében és milyen jogkövetkezményekkel valósult meg az eljárás alapjául szolgáló tényállást illetően?
- 1.5. Fejtse ki véleményét a párhuzamos import összefüggésével kapcsolatos alábbi álláspontunkról.

A jogkimerülés célja, hogy a szellemi alkotások szabad forgalmát, az azokon fennálló szellemi tulajdon az első jogszerű tulajdonátruházást követően ne gátolja. A párhuzamos import terén kialakult gyakorlat alapján a közösségi jogkimerülés elméletét az Európai Közösségek Bírósága folyamatosan építette ki a szabadalmi és védjegy jog területén, majd a Musik-Vertrieb Membran GmbH v. Gesellschaft für Musikalische Aufführungs- und Mechanische Vervielfältigungsrechte (GEMA)-ügyben³ a kizárólagos szerzői jog és az áru-forgalom szabadsága között fennálló összeütközés kapcsán pedig általános jelleggel mondta ki az Európai Közösségek Bírósága, hogy a korábbi, ipari tulajdonra vonatkozó elvi állásfoglalásai a szerzői jogra is érvényesek.

³ Cases 55 and 57/80 (1981) ECR 147

Az érintett magatartás, azaz a párhuzamos importból származó termékekhez használati útmutató rendelkezésre bocsátásától való elzárkózás a magyar és egyszersmind az egységes belső piacon zajló kereskedelmet is gátló tényező.

Az idegen nyelvű útmutatóval azonos tartalmú magyar nyelvű használati útmutató polgári jogi értelemben a Ptk. 95. §-ának (1) bekezdése szerinti alkotórész szerepét tölti be, nincs önálló gazdasági jelentősége, azonban az Fgytv. 12. §-ának (3) bekezdése az importból származó digitális fényképezőgépek jogszerű forgalmazásának előfeltételévé teszi.

Az alperes a jogkimerülésre való tekintettel jogszerűen importálja az érintett terméket, abban azonban csupán idegen nyelvű használati útmutató található, így jogszerűen nem hozhatja magyarországi forgalomba. Ez arra vezet, hogy a felperesi szerzői jogok visszaélés-szerű gyakorlása miatt a versenytársak kiszorulnak a piacról, és a fogyasztók nem juthatnak hozzá a márkán belüli versenyből származó előnyökhöz. Az így a hozzáférés szempontjából kialakult monopolhelyzettel való visszaélés (ez esetben a használati útmutatók ésszerű áron történő értékesítésétől való elzárkózás) veszélyezteti a versenyhez fűződő közérdeket.

Ad 1.1. Az eljáró tanács utal az I.1. pontban kifejtettek megerősítésével, hogy az eredetiség követelményét másként elégíti ki a kifejezetten művészeti alkotás, és másként a valamely szakterülethez szorosan kötődő, az adott funkciók, követelmények által meghatározott mű. Ezen a szűk területen is lehetséges azonban az egyéni, eredeti jelleg kifejeződése. Az azonos termékre készített, hasonló műszaki leírások is különbözhetnek az egyes témákhoz kapcsolódó információk körében, szöveges és grafikus megfogalmazásában.

Ad 1.2. A szerkezeti, tartalmi elemek, témakörök azonossága a műszaki leírások közös szakmai követelményrendszeréből adódik, a szerzői jogi védelem fennállását megalapozó egyéni, eredeti jelleg a szövegek megfogalmazásában, képi, grafikai felépítésében, megjelölésében található meg.

Ad 1.3. Az Szjt. 16. §-ának (1) bekezdése értelmében a szerzői mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában való bármilyen felhasználása és minden egyes felhasználás engedélyezése a szerző engedélyéhez kötött. A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény előírásainak megfelelő, az árukhoz csatolt idegennyelvű útmutatóval azonos tartalmú, magyar nyelvű használati és kezelési útmutató létrehozható egyrészt az idegen nyelvű eredetiről már elkészített fordítás reprodukálásával (többszörözés Szjt. 18. §), illetve esetleg új fordítás készítésével (átdolgozás Szjt. 29. §); mindkettőhöz szükséges az eredeti, idegen nyelvű mű szerzői jogosultjának engedélye (az első esetben a magyar fordítás szerzői jogosultjának engedélye is).

Ad 1.4. A jogkimerülés jogintézményét az Szjt.-nek „A terjesztés joga” fejezetcímet viselő 23. §-ának (5) bekezdése szabályozza az Európai Gazdasági Térség területére vonatkozó hatállyal. Eszerint, ha ebben a térségben a jogosult, vagy az ő kifejezett hozzájárulásával más adásvétellel vagy a tulajdonjog más módon történő átruházásával a műpéldányt forgalomba hozta, a terjesztés joga az így forgalomba hozott műpéldány tekintetében – a bérbeadás, a haszonkölcsönbe adás és a behozatal joga kivételével – nem gyakorolható. A terjesztés

joga a 23. § (2) bekezdése értelmében magában foglalja különösen a műpéldány tulajdonjogának átruházását és a műpéldány bérbeadását, valamint a műpéldánynak az országba forgalombahozatali céllal való behozatalát. Mint a szabályozásból is látható, a jogkimerülés csak a terjesztés jogára vonatkozóan áll be a törvényben meghatározott feltételek megvalósulása esetén, más felhasználási jogokra nézve nem. Az Ad 1.3. pontban írtaknak megfelelően a fogyasztóvédelmi előírásoknak megfelelő magyar nyelvű használati útmutató a meglévő fordítás többszörözésével vagy új fordítás készítésével állítható elő, s ezek a felhasználások nem részei a szerzőt megillető önálló terjesztési jognak. Így ezen felhasználások engedélyezésének joga megilleti a szerzőt mindenütt, ahol a művét többszörözni vagy átdolgozni (fordítani) akarják, akkor is, ha az engedélyével az Európai Gazdasági Térségben tulajdonjog-átruházással forgalomba hozott műpéldány terjesztési joga kimerült. Ugyancsak nem terjed ki a jogkimerülés a műpéldánynak az országba forgalombahozatali céllal történő behozatalára sem. Így a külföldön jogszerűen többszörözött, vagy forgalmazott műpéldányok terjesztése Magyarországon jogszerűtlen lehet.

Ad 1.5. Alperes kérdését a terjesztés jogának kimerülése oldaláról az Ad 1.4. alatt az eljáró tanács megválaszolta. Ebből az következik, hogy a felperes többszörözési és átdolgozási joga nem merül ki, azt a forgalomba hozatalt követően is gyakorolhatja. Ami a kérdés másikkal illeti, a szerzői jog érvényesítése és az áruk szabad forgalmának a Római Szerződésben megfogalmazott követelménye közötti ellentmondás feloldása nem a Szerzői Jogi Szakértő Testület (Szjt. 101. §), hanem a bíróság feladata.

Dr. Szilágyi István, a tanács elnöke
Dr. Mann Judit, a tanács előadó tagja
Dr. Kiss Zoltán, a tanács szavazó tagja

GOKARTPÁLYARAJZ SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-12/07

A BRFK XIV. kerületi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztályának megkeresése

A rendőrség által feltett kérdések

1. Az ügyben szereplő – G. Bt. által készített – pályarajz szerzői jogi védelem alá tartozó alkotásnak minősül-e, valamint felhasználására, illetve harmadik személynek történő átadására milyen szabályok és kötelezettségek vonatkoznak?
2. A terveknek, pályarajzoknak és a kivitelezésnek milyen nemzetközi vagy hazai szabályoknak kell megfelelnie?

3. A rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható-e az ügyben szereplő bármely személy vonatkozásában a szerzői jogi törvényben vagy annak felhatalmazásán alapuló jogszabályokban előírt kötelezettség megszegése?
4. Amennyiben megállapítható a fenti kötelezettség megszegés, abban az esetben az miben nyilvánul meg? Megállapítható-e továbbá az, hogy a kötelezettség megszegés haszonszerzés végett vagy vagyoni hátrányt okozva valósult meg?

Az eljáró tanács válasza

Ad 1. A kérdés több alkérdést tartalmaz, amelyekre az eljáró tanács egyenként válaszol.

Az ügyben szereplő – G. Bt. által készített – pályarajz szerzői jogi védelem alá tartozó alkotásnak minősül-e?

A kérdéses pályarajz – mint arra az eljáró tanács már a jelen ügy előzményeként elfogadott 31/06/01 számú szakvéleményében (előző szakvélemény) is rámutatott – olyan, egyéni-eredeti jelleggel rendelkező tudományos alkotás, amely a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) rendelkezései alapján szerzői jogi védelemben részesül. Az eljáró tanács az előző szakvéleményben a szerzői jogi védelem fennállását alátámasztó érveket részleteiben is kifejtette, ezért ezek megismétlésétől a jelenlegi szakvéleményben eltekint.

Érdemi pontosítást kíván tenni azonban az eljáró tanács a feltett kérdésre vonatkozóan annyiban, hogy szerzői jogi értelemben nem a G. Bt. (a továbbiakban: vállalkozó) minősül a kérdéses pályarajz alkotójának (a pályarajzot nem a vállalkozó „készítette”). A szerzői jog ugyanis az Szjt. alapján azt illeti meg, aki a művet megalkotta [Szjt. 4. § (1) bek.], ez a személy, a szerző, pedig a magyar jogfelfogás szerint csak természetes személy, vagyis ember lehet. A pályarajz alkotójának (alkotóinak) személye a rendelkezésre álló iratanyag alapján teljes bizonyossággal nem állapítható meg, azonban a beruházási programterv alapján valószínűsíthető, hogy annak szerzői jogi értelemben vett alkotója (alkotói) a beruházási programterven készítőként feltüntetett személy(ek): G. F. és/vagy M. S.

Az ügyben szereplő pályarajz felhasználására milyen szabályok és kötelezettségek vonatkoznak?

A szerző(k) személyére vonatkozó, előző alkérdés pontosításaként tett megállapítás az e kérdésre adható válasz szempontjából elsődleges jelentőséggel bír. A szerzői jog ugyanis, mint a tanács jelezte, az Szjt. alapján azt illeti meg, aki a művet megalkotta. Ez egyben azt is jelenti, hogy a vállalkozó, amely nem minősül, nem minősülhet szerzőnek, a pályarajz felhasználására vonatkozó jogait kizárólag származékos módon, az eredeti jogosult szerzőtől szerezhet.

A vállalkozónak elméletileg többféle lehetősége is fennállhatott a felhasználási jogok megszerzésére.

1. Amennyiben az alkotók a pályarajzt a vállalkozónál fennálló munkaviszony keretében, munkaköri kötelezettségként készítették el (Szt. 30. §), vagy ha a pályarajz az Szt. 6. §-ában foglaltaknak megfelelően együttesen létrehozott műnek minősül (ennek megítélése a rendelkezésre álló adatok alapján nem lehetséges), a vállalkozó a vagyoni jogokat esetlegesen teljes körű felhasználást biztosító jogátszállással szerezte meg.

2. Amennyiben viszont a jogátszállás törvényben biztosított lehetőségei nem állnak meg, a vállalkozó csupán a felhasználásra szerezhett engedélyt. Ebben az esetben az alkotó(k) és a vállalkozó között létrejött felhasználási szerződésnek kellett rendeznie az engedélyezett felhasználási jogosultságokat, azok terjedelmét, mértékét stb. oly módon, hogy a szerződés harmadik személynek is átengedhető jogokat biztosítson a vállalkozó számára.

A pályarajz felhasználására vonatkozóan tehát elsődlegesen azt kellene vizsgálni, hogy az Szt. által a szerzőknek biztosított vagyoni jogok közül melyeket, milyen terjedelemben és milyen módon szerzett meg a vállalkozó (akár jogátszállás, akár engedély formájában).

A műpéldány feletti rendelkezési jog kapcsán az eljáró tanács már az előző szakvéleményében is utalt arra, hogy pusztán a csatolt iratanyag alapján nem állapítható meg, milyen, a tervező(k) és a vállalkozó között feltételezhetően fennálló különmegállapodáson alapult a vállalkozónak a tervpéldány, azon belül a pályarajz feletti rendelkezési joga. A felhasználási jogok tekintetében ez a hiányosság szintén fennáll, és a jelen ügyhöz csatolt iratok e kérdésben nem nyújtanak előrelépési lehetőséget. Ennek figyelembevételével csak vélelmezhető az, hogy a pályaterv felhasználási jogaival – harmadik személynek is átengedhető módon – a vállalkozó valamilyen formában rendelkezhetett.

A vállalkozó jogszerzési módjának ismerete hiányában (munkaszerződést, felhasználási szerződést vagy egyéb, a jogszerzés módját tanúsító dokumentációt a szakértő testületnek megküldött iratanyag nem tartalmaz) azonban nem állapítható meg kétséget kizáró módon, hogy a vállalkozó az Szt.-ben a szerzőknek biztosított jogosítványok közül melyekkel rendelkezett, és melyek maradtak esetlegesen az eredeti jogosult szerző(k) kezében.

Összességében tehát a pályarajz felhasználására vonatkozóan a következő főbb szempontok figyelembevétele szükséges.

- a) A vállalkozó (vagy a szerzőhöz képest bármilyen más személy) a pályarajz tekintetében csak azokkal a felhasználási jogokkal rendelkezhetett, amelyekre a szerző(k)től valamilyen formában maga is harmadik személynek átengedhető jogosultságot szerzett. Ez egyben azt is jelenti, hogy a vállalkozó a közte és az M. Kft. (megbízó) között 2002. október 2-án létrejött tervezői szerződésben is csak e jogokkal kapcsolatosan rendelkezhetett érvényes módon.
- b) Amennyiben a vállalkozó a pályarajz felhasználási jogaival a szerződésben jogszerűen rendelkezett, a megbízó felhasználási jogainak terjedelmét a szerződésben foglaltak, valamint az Szt. szabályai határozzák meg.

Az ügyben szereplő pályarajz harmadik személynek történő átadására milyen szabályok és kötelezettségek vonatkoznak?

E kérdéssel kapcsolatosan az eljáró tanács utal az előző szakvélemény vonatkozó megállapításaira: a pályarajz esetleges átadása nem a szerző engedélyéhez kötött felhasználási cselekmény, hanem a műpéldány tulajdonjogával rendelkező tervező(k) vagy vállalkozó a polgári jog általános szabályaiból eredő dologi jogi rendelkezési jogának gyakorlása. A pályarajz pusztá átadása tehát szerzői jogilag nem releváns cselekmény, megítélésre a Ptk. rendelkezési jogra vonatkozó szabályait kell alkalmazni.

Az eljáró tanács e helyen ismételten utal az előző szakvélemény azon kiegészítésére is, amely szerint pusztán a csatolt iratanyag alapján nem állapítható meg, milyen, a tervező(k) és a vállalkozó között feltételezhetően fennálló különmegállapodáson alapult a vállalkozónak a pályarajz feletti rendelkezési joga. Ez a jelen ügghöz csatolt iratok alapján sem deríthető ki. Amennyiben azonban a folyamatban lévő eljárás során bizonyítást nyer, hogy a vállalkozó e joggal rendelkezett, a megbízó tekintetében a pályarajz harmadik személynek történő átadására a szerződés rendelkezései irányadóak. A tervek, illetve tervrészletek, így a pályarajz harmadik személynek történő átadásáról vagy átengedéséről a szerződés 4. pontja rendelkezik.

Ad 2. A kérdés megválaszolása kizárólag szerzői jogi szempontból tartozik az eljáró tanács kompetenciájába. Ez alapján a kérdést úgy értelmezhetjük, hogy az a jelen ügy alapjául szolgáló tervek, pályarajzok és a kivitelezés egyéb dokumentációi szerzői jogi védelem feltételeinek való megfelelésére irányul. A rendelkezésre álló iratok alapján az ügyben nem merült fel külföldi szerzői jogi elem, ezért az eljáró tanács mindössze arra az elvi megállapításra szorítkozik, hogy a hatályos magyar szerzői jogi rendelkezések értelmében a terveknek, pályarajzoknak és a kivitelezés egyéb dokumentációinak a szerzői jogi védelem megszerzéséhez az egyéniség-eredetiség követelményeinek kell megfelelniük [Szt. 1. § (3) bek.]: „A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.”. A szerzői jogi védelem e két alapfeltételére a pályarajz tervének vonatkozásában az előző szakvélemény is utalt. Ugyancsak visszaüt az eljáró tanács a tervek és egyéb dokumentációk kapcsán az előző szakvélemény azon megállapítására, mely szerint a szerzői jogi védelem szempontjából nincs jelentősége annak, elérték-e a fenti iratok a kivitelezésre alkalmas állapotot.

A műszaki és esetleges egyéb szabályoknak való megfelelés tekintetében az eljáró tanács válaszadásra nem jogosult, mivel ezek a kérdések kívül esnek az Szt. 101. § (1) és (3) bekezdéseiben meghatározott körön, amennyiben nem minősülnek szerzői jogi jogvítás vagy a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésnek.

Ad 3. Az eljáró tanács a kérdésre adott válaszában kiindulópontként vissza kíván utalni az 1. pont második alkérdésére adott válaszában azon részére, amely szerint csupán vélelmezhető az, hogy a vállalkozó a tervek harmadik személynek átengedhető felhasználási jogával rendelkezett.

Ami a megbízó esetleges jogsértését illeti, amennyiben a kérdéses terveket (pályarajzot) fel kívánta használni, erre – attól függően, hogy az adott felhasználási esetkörre vonatkozóan ki volt jogosult engedélyt adni – vagy az eredeti jogosult szerző(k)től, vagy pedig a vállalkozótól kellett volna felhasználási szerződés formájában engedélyt kérnie. (Szjt. 16. § (1) bekezdés második mondat: „E törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerezhető.”) Amennyiben ezt nem tette meg, azonban a védelem alá tartozó terveket (pályarajzolatot) szerzői jogi értelemben mégis felhasználta (jelen esetben tipikusan: többszörözte vagy átdolgozta), a megbízó felhasználása jogsértőnek minősül.

A rendelkezésre álló iratok alapján a felek közötti vita tárgya és a vállalkozó büntetőfeljelentésének szerzői jogi alapja az, hogy a vállalkozó – állítása szerint – nem adott engedélyt a megbízónak átadott tervek és tervrészek továbbtervezésére (szerzői jogi terminussal: átdolgozására, Szjt. 29. §), a megbízó azonban az átadott tervdokumentációt mégis felhasználta egy új tervezési eljárás folyamán. A megbízó ezzel szemben azt állítja, hogy a kérdéses pályarajzolatot, illetve a tervdokumentáció további részeit nem használta fel, a gokartpályát a szerződés hatályán kívül eső, új, önálló tervezői folyamat eredményeként kívánta megvalósítani.

A vita fent ismertetett jellegéből adódóan tehát az eljáró tanács az esetleges átdolgozás kérdését alaposabban is megvizsgálta.

A pályarajz felhasználásával kapcsolatosan az előző szakvélemény a következő megállapítást tette:

„A rendelkezésre álló iratok alapján nem lehet kizárni azonban, hogy az átadott terv a későbbiekben szerzői jogi szempontból is minősíthető felhasználás – köztük pl. átdolgozás – alapjául szolgált. Ennek megállapításához azonban arra lenne szükség, hogy az Sz. L. által készített második pályarajz is rendelkezésre álljon.”

A jelenlegi kirendeléshez csatolt iratanyag a kérdéses második pályarajzot is tartalmazta. A két pályarajz összevetése alapján az eljáró tanács az alábbiakat állapította meg.

A második pályarajz az első pályavonalhoz képest több olyan módosítást is tartalmaz, amelyek jórészt már a pályarajzolat körét meghaladó, kivitelezhető tervfázis elérését célozzák. A második pályarajzolat kialakítása során azonban az első pályavonal tervei szolgáltak alapul.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a második pályarajz az első pályarajzon alapul, szerzői jogi értelemben átdolgozásnak tekinthető. Az átdolgozásra irányuló felhasználási engedélyt – amennyiben a pályarajzzal kapcsolatos vagyoni jogok gyakorlására a vállalkozó jogosult – a megbízónak a vállalkozótól kellett volna megszereznie. A rendelkezésre álló

iratok alapján az állapítható meg, hogy a szerződés az átdolgozásra (a szerződés szóhasználatával: továbbtervezésre, l. 4. pont) engedélyt nem adott. Az engedély megszerzését ugyanis a vonatkozó szerződési rendelkezés külön megállapodáshoz kötötte. Amennyiben tehát a megbízó az átdolgozásra egy esetleges másik megállapodásban sem szerzett engedélyt, felhasználása jogosulatlan volt, és az átdolgozás jogsértőnek minősül.

Ad 4. Az esetleges jogsértést illetően a választ az előző pont tartalmazza. A szerzői és szomszédos joghoz kapcsolódó jogok megsértésének tényállásában szereplő két fordulatról való állásfoglalás azonban az eljáró tanács álláspontja szerint nem tartozik a szakértői testület feladatai közé.

Az eljáró tanács ugyanakkor a fenti fordulatok megítélésénél – amennyiben a felhasználás jogosulatlansága beigazolódik – figyelembe veendő szempontnak tartja, hogy az engedélyköteles felhasználások az Szjt.-ben főszabály szerint díjkötelesek [Szjt. 16. § (4) bek.]: *„Ha e törvény másképp nem rendelkezik, a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg, amelynek – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia. A díjazásról a jogosult csak kifejezett nyilatkozattal mondhat le.”* A rendelkezésre álló iratok alapján nem látszik alátámaszthatónak, hogy a szerzői jogok jogosultja a – vélelmezhetően egyébként is jogosulatlan – átdolgozás után díjazást kapott volna.

*Dr. Vékás Gusztáv, a tanács elnöke
Dr. Gondol Daniella, a tanács előadó tagja
Locsmándi Gábor, a tanács szavazó tagja*

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Adam Jolly, Jeremy Philpott: The Handbook of European Intellectual Property Management (Az európai szellemi tulajdon menedzselésének kézikönyve). Kogan Page, 2007; ISBN 13:978 0 7494 4988 9

2007. július első napjaiban a Kogan Page kiadó gondozásában megjelent az európai szellemi tulajdon menedzselésének kézikönyve. A kötethez írt előszóban Alison Brimelow, az Európai Szabadalmi Hivatal elnöke hangsúlyozza a kreativitás, a szellemi tulajdon fontosságát, kiemelve a szabadalmak, valamint más – formális és informális – oltalmi formák kihasználásának jelentőségét, és megemlékezik az Európai Szabadalmi Hivatal fennállásának 30. évfordulójáról. Nem feledkezik meg a nemzeti szellemi tulajdon-védelmi hivatalok szerepéről sem, amelyeket a legalkalmasabb szolgáltatóknak tekint a helyi vállalkozók és az ipar szellemi tulajdon-védelmi szolgáltatási igényeinek kielégítésére.

A kibővített Európai Unió nagyobb, mint az USA és Japán együttvéve. Ez a hatalmas piac a belső akadályok elhárításával, a szellemi tulajdon-védelem harmonizációjával érheti el gazdasági prosperitását, és ennek érdekében folytatja tevékenységét az Európai Szabadalmi Hivatal is.

A kötet gyakorlati szempontból tekinti át a szellemi tulajdont érintő legfontosabb kérdéseket, és információkkal, tanácsokkal látja el a vállalkozókat, az ipar szereplőit, ugyanakkor azok számára is haszonnal forgatható, akik tájékozódni kívánnak a szakterület egyes szegmenseiről. A rövid, figyelemfelkeltő fejezetek célja nem a tárgyalt téma szakértői szempontból való lehető legteljesebb feldolgozása, hanem a vállalkozók érdeklődésének felkeltése, tájékozódásuk elősegítése annak szem előtt tartásával, hogy a lehető legrövidebb idő alatt minél többet megtudjanak az őket érintő témáról.

A tizenegy fő részből álló kézikönyv az európai szellemi tulajdon-védelmi rendszer sajátosságaitól az egyes iparjogvédelmi oltalmi formákon át a szerzői jogi ismeretekig röviden összefoglalja a legfontosabb tudnivalókat.

Ismerteti az iparjogvédelmi jogok kommercializálásának lehetőségeit, e jogok menedzselésének módjait, de a kkv-k innovációs tevékenységét iparjogvédelmi, szellemi tulajdon-védelmi információkkal támogató nemzeti programokra is található példa.

„A technológia és a szabadalmak” c. fejezet összehasonlítja az európai és az amerikai egyesült államokbeli szabadalmak különbözőségeit, taglalja a technika állásával és az újdonságkutatással kapcsolatos lehetőségeket, de itt található az iparjogvédelmi portfólió építésének módszertani összefoglalása is. A szerzői joggal foglalkozó fejezet az európai szerzői jog egyes kérdéseit vizsgálja, főleg a digitalizált információközvetítéssel és terjesztéssel kapcsolatos területek kerülnek fókuszba.

A védjegyek, formatervezési minták világába néhány rövid bevezető fejezettel kalauzolják el olvasóikat e részek szerzői.

A vállalkozások szellemi tulajdonának menedzselése még nem minden esetben tartozik a társas vállalkozások ismeretei közé, erre világít rá a hetedik rész számos hasznos gyakorlati tanáccsal.

A következő részben a szellemi tulajdon mint vagyonelem kerül tárgyalásra, a szellemi tulajdoni portfóliót alkotó egyes vagyonelemek értékelésére, a pénzben kifejezhető érték megállapítására és a szabadalmak értékelésének módszereire vonatkozó elemzések találhatók itt.

A szellemi tulajdon és a testületi finanszírozás kérdéskörében nagyító alá kerül a befektetők szellemi tulajdonnal kapcsolatos kockázati lehetőségeinek vizsgálata, majd az egyes európai országok bíróságainak döntéseit tanulmányozhatja a figyelmes olvasó. A kötetet a jogérvényesítés és a szellemi tulajdonra vonatkozó biztosítási lehetőségek ismertetése zárja.

A mellékletek hasznos ismereteket közvetítenek az Európai Szabadalmi Hivatalról (EPO), a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalról (OHIM), illetve a nemzeti szellemi tulajdon-védelmi hivatalokról. A kötetben a Magyar Szabadalmi Hivatal is fejezetet jelentetett meg.

A kötet összeállítója Adam Jolly neves gazdasági újságíró és Jeremy Philpott, az Európai Szabadalmi Hivatal Szabadalmi Akadémiájának munkatársa, akik európai kitekintésben továbbfejlesztették a korábbi, hasonló tematikájú, az angol The Patent Office által megjelentetett művet. Az egyes fejezetek szerzői között megtalálhatók közismert nemzetközi ügyvivői irodák képviselői ugyanúgy, mint a nemzeti szellemi tulajdon-védelmi hivatalok munkatársai vagy kockázattíró-kezelő csoportok tagjai.

A kézikönyv számos szellemi tulajdon-védelemmel foglalkozó, illetve ahhoz kapcsolódó tevékenységet folytató intézmény, egyetem és vállalkozás hirdetését adja közre, ezzel is segíti az olvasó gyakorlati orientálását.

Bakos Éva

Recska Endre: Fafeldolgozó vasszerszámok védjegyei. Fafeldolgozó vasszerszámokon található bejegyzett védjegyek az Osztrák–Magyar Monarchia és Magyarország területén, 1876–1945. Framing Bt, 2007; ISBN 978 963 0623 18 6

Recska Endre kötete ipar- és gazdaságtörténetünk olyan szeletét tárja elénk – szívós és nyilvánvalóan elmélyült kutatómunka eredményeként –, amelyet talán a gazdaság- vagy a jogtörténészek egy nagyon szűk köre ismer. Ez valami egészen különleges. A szerző a fafeldolgozó vasszerszámokon található, az Osztrák–Magyar Monarchia és Magyarország területén 1876–1945 között bejegyzett védjegyeket kutatta fel, s közülük e kötetében több mint ezret katalogizál legfontosabb adataik bemutatásával.

Ami ebben igazán izgalmas, az nem is e védjegyek léte maga, hanem az, amit általuk megmutat a hajdani iparosoknak, kereskedőknek, a gazdaság hajdani szereplőinek az iparjogvédelemmel kapcsolatos tudatosságáról és felkészültségéről. Az a kép, amelyet arról kapunk,

milyen tudatosan és elterjedten aknázták ki a védjegyváltalomban rejlő lehetőségeket az akkoriak. Hogy a gróf Csáky László prakfalvi vas- és aczelgyár r.t. budapesti cég, Ehrentraut György hámos Ziersdorffban, az Alsó-meczenzéfi kovács szövetkezet, a Székely és Horváth cég Budapesten – és sorolhatnánk – stratégiai gondolkodásában és eszköztárában benne volt, hogy érdemes védjegy-bejegyeztetésre és -alkalmazásra támaszkodniuk, mert ez hathatósan segíti termékeik jobb piaci pozicionálását, az áruvilágból való kiemelkedésnek és ezzel a versenyelőny megszerzésének lehetőségeit. És amire bizonyára nem is gondoltak, amit valószínűleg nem keresett többletként hozott nekik, és a hozzájuk hasonlóan eljáróknak a védjegyeztetés: a lajstrom a szó szoros értelmében is megörökítette nevüket, tevékenységüket, s végső soron megajándékozta őket létük, művük hírének fennmaradásával.

Recska maga az alábbiakban összegzi könyvének hármas célkitűzését.

- Összefoglaló katalógust készíteni a fafeldolgozó vasszerszámokon található bejegyzett védjegyekről az Osztrák–Magyar Monarchia és Magyarország területén az 1876–1945-ös időszakban.
- Kiszélesíteni a jelekkel kapcsolatos eddig publikált ismereteket a baltákon, fejszéken, szekercéken és bárdokon található jelek példáin.
- Fellebbenteni a fátylat a XIX. századi vasgyártmány-kereskedelem „titkairól”.

Megjegyzi azt is, hogy az e kötetében összegyűjtött védjegyek alkalmazási köre jóval szélesebb is lehet az itt felsoroltaknál, mivel azokat a lajstromoztatók más szakmák vasszerszámain és egyéb termékeken is alkalmazták (amire azonban az ő jelen kutatása már nem terjedt ki). Voltaképpen ez nyilvánvaló, hiszen aki eléggé tudatos és felkészült ahhoz, hogy védjegyet lajstromoztasson, az hasonló tudatossággal igyekszik is az ebből eredő lehetőségeit tevékenysége körében optimális mértékben kiaknázni. Ezért e kötet ipar- és gazdaságtörténeti értéke a lajstromoztatók bemutatása révén messze túlmutat a fafeldolgozó vasszerszámok önmagában is széles területén.

A fő fejezetek: Jelek a szerszámokon / A védjegykatalógusban (azaz e kötet katalógus részében) szereplő védjegyek elemzése – ami igen tanulságos statisztikai elemzéssel is szolgál / A jelek elhelyezkedése a gyűjtemény szerszámain – ez a fejezet is jóval többet ad, mint amit a címe ígér / Történelmi visszatekintés a szerszámok készítőire – ez, Recska szavaival, a kor két jellegzetes szerszámkészítőjének rövid bemutatása.

Dr. Osman Péter

Így utaztunk anno (szerk. Rappai Zsuzsa). Kossuth Kiadó, 2007; ISBN: 978 963 09 5553 9
Klasszikus, ám túl szerény e cím. Bár e kötet egyenként is tanulmányértékű fejezeteinek célkeresztjében valóban a hazai utazás egykori módozatainak, eszköztárainak, hátterének bemutatása áll, az ország hajdani gazdasági aranykorának hajnalát hozó 1860-as évek második felétől nagyjából a II. világháborúig, valójában ennél sokkal többet is elmond, megmutat.

Napjaink gyakran kevésbé kellemes valósága, hogy az utazás, közlekedés, szállítás mikéntjében, azok eszköztárában és kultúrájában ott tükröződik életünk minőségének nagy része, és az azt jelentősen befolyásoló műszaki, gazdasági, szolgáltatási és logisztikai kultúra tényleges színvonala. Nem volt ez másként abban a korszakban sem, amelyről e kötet tanulmányai tematikus áttekintéseket adnak, ezért tehát az Így utaztunk anno révén itt széles, érdekes és tanulságos technika-, gazdaság- és kultúrtörténetet kapunk.

A kötet kilenc fejezete kilenc témakört sorakoztat fel: Fogatolt járművek / Kerékpár / Motorkerékpár / Automobil / Városi közlekedés / Vasút / Hajózás / Utak és hidak / Repülés. Külön-külön is mindegyikük kitűnő, magas színvonalú munka, együttesük pedig még inkább az. Ízelítőül ezekből:

Fogatolt járművek. A mai idősebbek emlékezhetnek rá, hogy alig több mint fél évszázada még Budapesten sem volt meglepő a teherszállító lovaskocsik látványa. Annál meglepőbb viszont az e témakörben kevésbé járatosaknak, milyen fejlett tervezési és gyártási kultúrája volt anno e közlekedési eszközök előállításának, s hogy abban már erőteljesen megmutatkozott a modern időknek és a nagyiparnak számos vonása. Olvashatjuk: az autó megjelenése előtt a saját fogat márkája, típusa, értéke éppúgy jellemezte a tulajdonost, mint napjaink gépkocsija. Amikor 1872-ben Magyarországon eltörölték a céheket, a bérkocsisok ezt igen rossz néven vették, és azt hirdették, hogy kontárok lepik el a szakmát, s ez az oka a bérkocsiipar hanyatlásának, valamint a sok panasznak, amit az utasok tesznek. A fogatolt járművek hazai gyártásának gazdasági felfutásáról itt három elemet emelünk ki. Régi dicsőségünk: az 1843-ban elsőként alapított Kölber kocsigyár a nemzetközi értékesítésben is jelentős sikert ért el. Az ágazat fénykorában a nagy kocsigyárak már katalógusból kínálták járműveik és alkatrészeik gazdag választékát. 1880-ban pedig összesen 72 274 ember dolgozott a kocsigyártó iparban.

Kerékpár. Az Első Magyar Varrógép és Kerékpárgyár Rt.-t Lázár Pál műegyetemi tanár létesítette. Rövid időn belül több kerékpárgyárat is létrehoztak, azonban az ígéretesen induló gyártást a külföldről olcsón behozott kerékpárok ellehetetlenítették, a gyárak felhagytak az önálló gyártással, és inkább bekapcsolódtak a fellendülő kereskedelembe. Az I. világháború után a kerékpár a közlekedés megindításában – olcsósága miatt – a legfontosabb szerepet kapta. A külföldi képviselők mellett egyre több hazai vállalkozó is kerékpárok gyártásába kezdett, bár üzemeik inkább összeszerelő műhelyek voltak. A külföldi gyárak igyekeztek megakadályozni, hogy Magyarországon az alkatrészek gyártása megindulhasson, többek között a képviselőknek nyújtott olyan kedvezményekkel, amelyek már lehetetlenné tették a gazdaságos hazai gyártást. A nagyüzemi gyártást Weiss Manfréd Acél és Fémárugyára kezdte el, amely ehhez a Steyr-Daimler Puch Művektől vásárolt licencet és technológiai berendezéseket.

Motorkerékpár. Az első hazai motorkerékpár terveit Bánki Donát készítette, kivitelezésére azonban nem került sor. A XX. sz. elején többen is motorkerékpár-építésbe kezdtek, s az 1904-ben rendezett versenyen a győztes már 60 km/óra feletti sebességet ért el. Az oly isme-

rős szomorú fordulat azonban itt is bekövetkezett: 1905 körül kezdtek feltűnni Budapesten a Puch motorkerékpárok, amelyek nemcsak műszaki paramétereiket tekintve haladták meg a kisipari módszerekkel előállított honi gyártmányokat, hanem a sorozatgyártásból adódó kedvezőbb árakkal rövid idő alatt ki is szorították azokat a hazai piacról. A hazai gyártásra irányuló próbálkozások továbbra is voltak, ám komolyabb gazdasági sikert csak két cég ért el: a Méray testvéreké, akik finanszírozási okokból csatlakoztak a Magyar Általános Hitelbank érdekeltségébe tartozó Magyar Acélárugyár Rt.-hez, majd pedig a motorkerékpárgyártás honi zászlóshajója, a csepeli Weiss Manfréd Művek.

Automobil. A kezdeteknél a gépészettel, motorokkal foglalkozó hazai szakembereink alig maradtak el a külföldtől a motorok fejlesztésében és a járművek építésében. Közöttük is élen járt Csonka János és Bánki Donát, akik a világon elsőként szabadalmaztatták a folyékony tüzelőanyagellátást lehetővé tevő porlasztójukat. 1900-ban pedig a posta üzembe állította Csonka János tervei alapján készült első hazai gyártású motoros járművét. A géperejű közlekedéshez ugyanakkor megfelelő út is kell. Az 1904. évi XIV. törvény rendelkezései 3585 km törvényhatósági közút megépítésének anyagi fedezetéről gondoskodtak, és 1909-ig a tervezett útépitések legnagyobb része megvalósult (!). A törvény kiegészítése 1907-től 3400 km úthálózat állami kezelésbe vételét rendelte el, s az intézkedések eredményeként az I. világháború kitörésekor 12 194 km állami, és 26 773 km kiépített törvényhatósági út volt Magyarországon (!). Nagyban segítette az autógyártás fellendülését az 1907-ben módosított ipartörvény, amely már korábban is számos kedvezményt biztosított a hazai ipari tevékenységek elősegítésére. A módosítások ekkortól előírták, hogy a közszolgálatot ellátó járműveknek is hazai gyártmányúaknak kell lenniük (régí szép idők – mondhatnánk). Idetartozik az is, hogy a húszas években a kormány adómentességgel támogatta a növényi alkoholok üzemanyagként való használatát. A „motalkó” a benzin mellett kezdetben 5%, később már 20% alkoholt tartalmazott. S hogy mennyire színes az autóipari ágazat honi történetéről szóló kép, ahhoz még egy különleges vonás: a nagyon gazdag és dokumentumértékű képanyagban láthatjuk a Malomépítéset és Gépgyárból lett Magyar Általános Gépgyár 15 LE-s kisautójának hirdetését egy 1923-as sanghaji újságban.

A kötet ismertetését itt orvul abbahagyjuk. Szólhatnánk ugyan sok egyéb közt még arról, hogy a Városi közlekedés fejezet elmondja: gróf Széchenyi Ödön (gróf Széchenyi István fia) kezdeményezésére épült meg 1870-ben a gőzgép hajtotta budai sikló, hogy svájci szakemberek, miután hazájukban megépítették Európa első fogaskerekű vasúti járműjét, a Svábhegyen hozták létre a gőzmozdonyos „Fogast”, s hogy 1889. július 20-án avatták fel Budapesten Európa első belvárosi villamosvonalát. Az eddig vázoltak azonban már így is ekes bizonyásgul szolgálnak arra, hogy tessék minden fejezetét alaposan tanulmányozni – nagyon is érdemes.

Dr. Osman Péter

Vadas József: Modern és posztmodern. Az Eiffel-toronytól a Proust-fotelig. Geopen Könyvkiadó, 2006; ISBN 963 9574 902

E kötet egy technikai vonatkozásaiban csodálatos, szellemiekben gyakorta zűrzavaros és nemegyszer elátkozott fejlődési utat befutott évszázad – a huszadik – kulturális irányzatainak két meghatározó szakaszát tárja elénk értő magyarázatokkal és értékelésekkel. Két olyan irányzatot, amelyekben a művészet a termékinnováció fontos ösztönzőjévé és eszközévé vált.

Kezdetben vala a szecesszió. Még jóval előtte a nagy stílusok közül elsőként a rokokó környékezte meg az otthonok legkifinomultabb használati tárgyait, de akkor még csak a társadalom legfelső rétegeiben, az előkelők és az igazán gazdagok köreiben. Sajátos és igen egészséges szemléletet teremtő értékváltásként tette ezt kedvelt stílusirányzatává a Napkirály halála után az arisztokrácia. Köreikben a rokokó az emberi természet új értelmezését fejezte ki, amelyben a legfontosabb a jelen közvetlensége, a legközelebb eső valóság, a mindennapi élet, s benne a jólét, a boldogság és a kényelem. A nemesek és a gazdag polgárok meghatározó részének érdeklődése ennek nyomán kényelmesen és luxussal berendezett otthonaik felé fordult, a rokokó pedig ehhez megalkotta a luxus tárgykultúráját.

Az istenadta népnek a szecesszió és előfutárai hozták el a hétköznapiak művészi igényű és fogantatású tárgykultúráját. Európa iparilag legfejlettebb országában, Nagy-Britanniában indult a XIX. sz. második felében hódító útjára az „Arts and Crafts” azaz „Művészetek és Mesterségek” mozgalom, amely esztétikai értékrendjével megteremtteni és meghonosítani igyekezett a mives ipari termékek becsületét. Az Encyclopaedia Britannica értékelése szerint ez a mozgalom szakítani igyekezett az ipari forradalom teremtette tömegtermelés hatására elsekélyesedett közízléssel és elsilányult tárgykultúrával, s ezzel a díszítőművészetek megbecsülésének felívelését indította el Európa-szerte. A Britannica innen eredezteti a szecesszió stílusirányzatának kezdeteit is. Maga a szecesszió a XX. sz. hajnalával bekövetkező modern idők első nagy stílusa – a stílus, amelynek legfőbb mondanivalója a technikai fellendüléstől remélt új aranykor ünneplése, és annak az igyekezetnek a hirdetése, hogy ebből a legjobbat hozzák ki a hétköznapiak környezetében is. Meghatározónak tekintette a modern nagyiparra épülő világot, s igyekezett abba illeszteni a magáét. Azt az igényt emelte ki, hogy a közönséges tárgyak körében is a megformálás és a díszítés – mai fogalmunkkal a formatervezés – esztétikai élménnyé emelje a szükségest, élvezetessé tegye a hasznost, alkotássá az ipari terméket.

Az első haszonelvű művészeti stílusként fő céljának tekintette, hogy a kialakítás emelje a tárgyak értékét, a tárgyak pedig büszkén hirdessék ezt. Mindezzel a művészet rangjára emelte a konstruktóri munkát, és hatására a képző- és építőművészeteknek, valamint a modern technikáknak és technológiáknak a nászából megszületett az ipari formatervezés, s úgyszintén a csúcstechnológiákra támaszkodó építőművészet. Általa az „alkalmazott művészet” a gazdaságban a termékinnovációk fontos eszközévé lépett elő. Jótékonyan hatott a kereskedelemre, mert tárgyainak többletértékével/-funkcióival új igényeket teremtett, vá-

sárlásra ösztönzött, és ezzel új lehetőségeket nyitott iparágaknak. Mindezzel jelentős gazdagságélénkítő hatása volt.

Ezt vitte tovább a modern, majd a posztmodern stílus – a XX. századhoz illően kacskaringós, útkeresésektől, s olykor politikai törekvésektől vezérelt, máskor dekadenciától zilált fejlődési pályán. Kiteljesedett a folyamat, hogy a művészetek a látványos és gyakran radikális technikai és technológiai fejlődés bővületében átértékelték szerepüket és eszköztárukat, gyakran látványosan igyekeztek szakítani a korábbi értékekkel, s ezzel nem kevésbé felforgatták koruk értékrendjét is. Erről ad értő elemzésekkel és nagy láttató erejű képanyaggal igen tanulságos áttekintést Vadas e műve. Amint ő mondja, ebben a kötetben, már csak az anyag hatalmas mennyisége folytán is, nem vállalkozhatott a modernizmus teljes táblójának felvázolására. Szerényebb – és más – célt tűzött maga elé: arra, a XX. században végbement belső fejlődésre koncentrált, amelynek mozgatórugója a modern ipar és a high-tech, és amelynek eredményeképpen a korábbiaktól sok tekintetben alapvetően különböző természetű tárgyi világ vesz ma körül bennünket.

Vadas idézi az 1909-es Futurista kiáltványból: „Tegnap meghalt az Idő és a Tér. ... Megállapítjuk, hogy a világ nagyszerűsége új szépséggel gazdagodott: a sebesség szépségével. Egy versenyautó, kirobbanó kigyókhöz hasonlatos vastag csövekkel díszített motorházával ... egy bőmbőlő autó, mely úgy száguld, mint a kartács, szebb, mint a szamothrakéi Niké.”

A sokszínű áttekintésből, amelyet itt elének tár, erőteljesen megmutatkozik a modernizmus további, meghatározó – és valljuk meg: nem mindenben pozitív – vonása is. Ez lett az első művészeti stílus, amelynek alkotásait gyakorta igen erőteljes politikai szándékkal, ilyen üzenetek közvetítésére hozták létre. Legjobb műtárgyainak zöme azonban így is a szépség legkülönfélébb megjelenési formáit gazdagítja, amelyeket sokszor kifejezetten izgalmassá tesz a meredek eltérés a korábbi konvencióktól – bizonyosság erre a kötet gazdag és kitérő minőségű képanyaga.

A sokatmondó fejezetcímek: Bevezető helyett: A protodesign varázsa / A technika forradalma / A mérnökesztétika kísérleti műhelyei / A modernizmus diadala / A ráció trónfosztása / Az áttörés / A posztmodern világa / Zárókép helyett.

Vadas zárszavából idézve, a modern világ talán legnagyobb horderejű kísérlete a kultúra demokratizálása, mindenki számára hozzáférhetővé tétele volt. Ez a szándék vezetett a művészet hagyományos formáinak előbb megkérdőjelezéséhez, majd az elutasításához, végül a régi műfajok alapvető ártértelezéséhez és teljesen új médiumok létrejöttéhez. (Fűzzük ide: ebben meghatározó szerepet játszott a világban végbemenő, az újabb és újabb technológiák által hajtott fejlődés is, és a kulturális értékrendre kiható gazdasági környezet ezzel karöltve bekövetkező radikális változásai.) A modernizmus profétái azt szerették volna, ha a művészet feladja viszonylagos önállóságát, és feloldódik a mindennapi életben, amelyet a maga eszményei szerint kívánt humanizálni. E nemes cél – őszintén be kell látnunk – nem valósult meg, a szép új világ továbbra is utópia. De a küzdelem nem volt sem felesleges, sem hiábavaló. Nemcsak az építészetet készítette merőben új pályára – azzal, hogy önként vállalt

feladattá tette azt, amivel korábban nem (vagy csak egy szűk társadalmi réteg esetében) foglalkozott: a lakást. A tárgyi világért felelős tényezőket is ráébresztette arra, hogy a mesterséges környezet legalább olyan fontos az ember számára, mint a természet. Ily módon maga a kultúra is átalakult.

Dr. Osman Péter

Dativus Pro 7.3 fordítást segítő programcsomag – Magyarország első óriásszótára. Dativus Translator Kft., 2007

Egyetlen rútváltozat, túrhelyettesítetlen hiányossága van ennek az eszköznek, amely amúgy minden bizonnyal kiérdemli „a személyi számítógépen futtatható szótár és fordító eszköz csúcstechnológiája” minősítést – jelesül, hogy nincs belőle német, spanyol, olasz, francia változat is. Merthogy igen hasznos segítségünkre van, s ezért jó lenne más nyelvekhez is hasonló támogatást kapni a számítógéppel végzett munkában.

Azoknak, akik már használják az előző, dativus Pro 6.9. változatot, jó tudniuk, hogy az új változatot rendkívül egyszerű feltelepíteni annak helyébe. A program ehhez mindent maga elvégez, csupán az aktiváláshoz kell a szokásos közreműködésünk, s máris rendelkezésükre áll a számottevően bővített, új szolgáltatásokat nyújtó új rendszer.

A korábrinál még inkább elmondható: valóban óriási ez az eszköz. Óriási a tartalmában. Mindenekelőtt, anyagának terjedelmében. Az óriásszótár megnevezés itt nem túlzó reklámfogás, hanem szolgáltatunkban álló valóság: benne 850 ezer szó és kifejezés párt találhatók, ami a korábbi változathoz képest 70 ezer orvosbiológiai szakszóval bővült. A fordítóprogram nyelvi bázisa is szinte felfoghatatlanul nagy: 604 ezer mondatminta.

A teljes rendszert hat modul alkotja. 1. Maga az óriásszótár, amely szakszótárak – szleng, gazdaságtudomány, humán tudományok, ipar, jogtudomány, informatika, mezőgazdaság, orvostudomány, természettudomány és sport – anyagát is tartalmazza. 2. A fordítóprogram; ennél az általános nyelvhasználat mellett választhatunk szakterületet is, az előbbieken felsoroltak szerint. 3. Klikk gyorsfordító – ez az Internet Explorer, Microsoft Outlook, Microsoft Outlook Express és hasonló programokkal működik együtt, és a segítségével egyetlen kattintással fordíthatunk le szavakat és mondatokat. Az egyszerűbb kezelés érdekében a vezérlőikonja betelepül a tálcára. 4. Weblapfordító – ez weblapok fordítását végzi közvetlenül az Internet Explorerben, megőrizve a honlap eredeti formázását. A böngészőbe betelepült eszköztárból kezelhető, és indítása után egészen meglepő élményt nyújt, ahogy a megnyitott honlapon a magyar feliratokat, szavakat szép fokozatosan angolok váltják fel, vagy az angolt magyarok. Igaz, olykor vidám dolgokat produkál. 5. Microsoft Word Eszköztár – ez a szövegszerkesztőbe beépülő modul, amely annak eszköztárból kezelhető, és a dokumentum egészét vagy általunk meghatározott részét fordítja le. Ez a modul és szolgáltatása különösen hasznos újdonság a Pro 6.9 verzióhoz képest. 6. És itt szólaljanak meg az aranybajtokkal

ékes ezüstharsonák: az új változat már tanítható is! Érdemben ez a 6. modult, a fordítási memóriát jelenti, amelynek segítségével mondatokat és azok általunk helyesnek ítélt fordítását eltárolhatjuk a rendszer memóriájában további felhasználás céljára. A továbbiakban a rendszer a fordítás végzése során megvizsgálja, talál-e ott a feladatnak megfelelő, tárolt mondatpárt, s ha igen, azt használja fel. Ez sok munkát takaríthat meg nekünk, ha a fordításban visszatérünk a témakörökre. A fordítási memória kezelését a Dativus Fordítómotor segíti, amelynek vezérlőikonja szintén betelepül a tálcára.

Az egész rendszerhez tartozik egy kattintással felhívható Vezérlőpult, amely könnyedén áttekinthetővé és kezelhetővé teszi annak szolgáltatásait. Az is beállítható, hogy a rendszer a számítógép indítása után maga is automatikusan elinduljon, vagy csak akkor induljon, ha mi aktiváljuk. Ez utóbbi esetben addig nem köti le a számítógép erőforrásait, amíg nincs rá szükségünk.

Mindezek alapján már nem tűnik túlzásnak azt mondanunk, hogy ez az eszköz óriási abban az értelemben is, ahogy erős tetszésnyilvánításként szoktuk használni ezt a szót. Azt azonban ne várjuk tőle, hogy mindig hibátlanul elvégzi helyettünk a fordítás munkáját, és minden esetben jól használható fordítást készít. Pontos és becsületes ebben a címe: „fordítást segítő” programcsomag. Valóban segíti a fordítást azzal, hogy készít egy több-kevésbé megközelítő változatot, nemritkán egészen jól, amelyből már könnyebben elkészíthetjük a magunk végleges változatát. Egészen különleges szolgáltatás egyebek közt, hogy a fordításnak van egy Mondatszótározás elnevezésű funkciója, amelytől a mondat szavainak fordításához megkaphatjuk a gép által lehetségesnek ítélt szinonimákat. Mindehhez rögtön két technikai megjegyzés is kívánczik. Az egyik, hogy minél bonyolultabb az eredeti szöveg szerkezete, pl. minél kacifántosabb annak szórendje, annál inkább megtörténhet, hogy a dativustól fordításként furcsa nyelvi salátát kapunk. Viszont még ezzel is segít, mert abból, amit elének rak, már könnyebben elkészíthetjük a magunk változatát, a gépi fordítás hibái pedig kifejezetten fel is hívhatják a figyelmünket a szöveg buktatóira. Más kérdés, hogy érdemes odafigyelni, lehetőleg ne túlbonyolított vagy túl zavaros szövegekkel etessük szegény gépet. A másik, hogy amíg a szótárprogram kezelése egészen egyszerű, ez a fordítást segítő szoftver már bonyolultabb eszköz, ami szükségszerűen következik feladatának jóval összetettebb voltából. Alkalmazástechnikai vonatkozásban ez azt jelenti, hogy alaposan ki kell tanulnunk használatát ahhoz, hogy jól kiaknázhassuk a benne rejlő lehetőségeket. Ez egyébként – a valóban igen egyszerűen kezelhető óriásszótártól eltekintve – minden szolgáltatására igaz. Ez nem a rendszer gyengesége, hanem szükségszerű velejárója bonyolultabb szolgáltatásainak. Az alkalmazások megtanulásában pedig jól segít a Felhasználói útmutató.

Kiemelést érdemlő erénye az eszköznek, hogy a számítógépen rezidens szoftverként telepíthető, azaz használatához már nincs szükség a lemezre. Ez számottevően gyorsabbá teszi használatát, és a lemezmeghajtó is szabad marad más alkalmazások számára.

Dr. Osman Péter

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

2. (112.) évfolyam, 4. szám

Megjelent: 2007. augusztus

Felelős kiadó:

dr. Bendzsel Miklós

Felelős szerkesztő:

Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:

Plette Péter

Szerkesztőségvezető:

Dürr János

Szerkesztőség:

Magyar Szabadalmi Hivatal

1054 Budapest, Garibaldi u. 2., Telefon: 474 5554

Levélcím: Pf. 552, 1370, e-mail: iszjsz@hpo.hu

www.mszh.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,

1008 Budapest, Orczy tér 1.

Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 303 3440.

További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon.

Egyes szám ára: 1050 Ft

Egy évre: 6300 Ft

MSZH – Nyomda – 2007.017/4

Felelős vezető:

Dürr János

Tel.: 474 5953

HU ISSN

1587–5563

Szerkesztőbizottság:

dr. Bendzsel Miklós elnök

Bana Zsuzsanna, Dürr János, dr. Ficsor Mihály, dr. Gonda Imre,

dr. Kiss Zoltán, Kürtös József, Posteinerné Toldi Márta,

dr. Tószegi Zsuzsanna, Ujvári János